DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

GEZİ'NİN YERYÜZÜ KARDEŞLERİ

Kolektif

otonom

GEZİ'NİN YERYÜZÜ KARDEŞLERİ

Direnişin Arzu Coğrafyaları

Chiapas	EZLN
Arjantin	Colectivo Situaciones
Tahrir	N. Abourahme ve M. Jayyusi
Rojava	J. Jongerden ve A. H. Akkaya
İspanya	Universidad Nomade
Yunanistan	A. Kioupkiolis ve T. Karyotis
Occupy Wall St.	Jason Read
Brezilya	Silvia Federici
	Rodrigo Nunes
	Giuseppe Cocco
	Antonio Negri
	Gerald Raunig
	Thomas Nail

otonom politika

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GEZİ'NİN YERYÜZÜ KARDEŞLERİ

Direnişin Arzu Coğrafyaları

Derleyen:
Sinem Özer

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Otonom 56

Politika Dizisi 17

Gezi'nin Yeryüzü Kardeşleri
Direnişin Arzu Coğrafyaları

ISBN 978-975-6056-59-2
1. Basım Ocak 2014, İstanbul (1000 adet)

© Türkçe yayım hakları Otonom Yayıncılık, 2013

Yayıma Hazırlayan
Sinem Özer

Kapak ve İç Tasarım
Mert İnan

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tel (0212) 576 01 36

Yayınevi Sertifika no: 11821

Otonom Yayıncılık
Firuzağa Mah. Çukurcuma Cad. Yazıcı Çıkmazı No:2
Beyoğlu - İSTANBUL
Tel 0 212 244 87 09
Faks 0 212 244 87 88
e-posta: iletisim@otonomyayincilik.com
www.otonomyayincilik.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GEZİ'NİN YERYÜZÜ KARDEŞLERİ

Direnişin Arzu Coğrafyaları

Derleyen:
Sinem Özer

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

9 **Sunuş**

23 **Bir ve Herkesin Tarihi**
İsyancı Yardımcı Komutan Marcos

27 **Bütün Yeryüzünün Kardeşlerine**
EZLN

39 **Salyangozların Sessizliği**
İsyanlarının onuncu yılında Zapatistalar üzerine Buenos Aires'ten bazı hipotezler
Colectivo Situaciones

53 **İsyan İstenci ve Gerçeğin Hayali**
Arap anı üzerine düşünceler
Nasser Abourahme ve *May Jayyusi*

65 **Yeni Bir Politika Arayışı**
PKK'nin demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm projeleri
Joost Jongerden ve *Ahmet Hamdi Akkaya*

91 **Demokratik bir Devrim İçin**
Universidad Nomade

113 **Günümüz Yunanistan'ında Ortak Olanların Özyönetimi**
Alexandros Kioupkiolis ve *Theodoros Karyotis*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

147 **Sıfır Yılından Başlamak**
Occupy Wall Street ve sosyo-politik dönüşümler
Jason Read

171 **Feminizm, Finans ve #Occupy'ın Geleceği**
İşgaller ve yeniden üretim üzerine mücadele
Silvia Federici ve *Max Haiven*

187 **2011'den Çıkarılacak Dersler**
Örgütlenme üzerine üç tez
Rodrigo Nunes

207 **Brezilya İsyanı**
Metropoliten maddi olmayan emeğin
yeni teknik bileşimi
Giuseppe Cocco ve *Patrícia Fachin*

223 **Avrupa'da Ulusal Solun Bitişinden Yıkıcı Hareketlere**
Antonio Negri

239 **n-1. Çokluğu Oluşturmak**
Felsefi bir manifesto
Gerald Raunig

257 **Deleuze, Occupy ve Devrimin Aktüelliği**
Thomas Nail

297 **Katkıda Bulunanlar**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Pek çok sesten oluşan bu kitap, pek çok elden oluşan bir elin ürünü de oldu. Yazarlarımız yürekten katıldılar, heyecanımıza ortak oldular. Hepsine sonsuz teşekkür ediyoruz. Yazılara, resimlere, satırlara, renklere nicemizin gözü, yüreği, sözü değdi. Arzu'nun, Ece'nin, Senem'in, Nalan'ın, Müno'nun, İlker'in, Özgün'ün, Nurhayat'ın, Sinem'in, Pisi'nin, Cengiz'in, Mert'in... Herkesin ellerine sağlık.

Direnişimizin alet çantasına bir katkı olması umuduyla...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SUNUŞ
Direnişin Arzu Coğrafyaları

Zapatistaların 1994'te Chiapas'ta ayaklanmasıyla yeniden başlamıştı, yeryüzünün kardeşlerinin onur yürüyüşü. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Onurumuza kasteden her şeye karşı yürüdük. Yürüyüşlerimizle dünyada sayısız patika açtık: Seattle, Porto Alegre, Buenos Aires, Tahrir, Puerto del Sol, Sintagma, Zuccoti, Rojava, Gezi... Dağlarda, bir şehirde, bazen tüm bir ülke, bir kıta, bazen beş kıtada birden, sonra yine bir meydan, meydanlar ya da bir parkta yankılanmakta olanı duyabiliyor muyuz? Coğrafyaların yankısı olur mu? Coğrafyaların sesleri var mıdır? Bir beden gibi, onlar da etkileyebilir ve etkilenebilir mi? Coğrafyalar eyleyebilir mi? Birbirlerine karışabilir mi? O zaman coğrafyalar nasıl hareket eder? Nasıl eyleme geçer? Coğrafyalar arzulayabilir mi? İsteyebilir mi? Kendileri adına sürekli konuşmakta olan tarihin aklını susturabilir mi? Takvimlerin ayırıcı, sıralayıcı, tek biçimli, dikey düzenini alt üst edebilir mi? Öyleyse olmuşların bir tarihi yerine, bedenlerin bir coğrafyasını hayal edebilir miyiz? Bedenlerin akışları, karşılaşmaları, melezleşmelerinin yatay ve sürekli

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

farklılaşan haritalarını? Hayatı olguların sıralanmasına dönüştüren resmi tarihçiliği bir kenara bırakıp, arzuların, güçlerin, duyguların haritacısı olabilir miyiz? Mücadelelerimize onlara eşlik eden duygularla, başlangıçlarımıza yeni arzularımız ve ihtiyaçlarımızla, direnişlerin küreselliğine toprakların duyguları ve belleklerinin birbirine karışmasıyla, kardeşleşmesiyle bakabilir miyiz? Gezi'nin bu toprakların her yerinden yükselen seslerinde yankılanmakta olanı duyabilir miyiz? Gezi'yi anlatmaya çalışmak yerine onu dinleyebilir miyiz? Onun seslerinde yankılanmakta olan yankılara, yeryüzünün bütün isyanlarına, arzularına, ihtiyaçlarına, bilgeliğine, hayallerine, yaratımlarına kulak verebilir miyiz? Diyebiliriz ki bu çok sesli kitap, aslında anlatmıyor, açıklamaya, nedenleri indirgemeye, olayları olgulaştırmaya çalışmıyor. Yeryüzünün seslerini dinlemeye, anlamaya, etkilenmeye, vermekten çok almaya, yanıt vermek yerine eğilimleri takip etmeye, bir mesafeden eleştirmek yerine hareketlerin içinde düşünmeye çağırıyor. Tarihler yerine, coğrafyalar üzerine düşünmeye. Silsileler yerine, akışlar ve karışımlar üzerine, şimdinin geçmişi yerine geçmişteki gelecekler üzerine. Olmuşlar yerine direniş ve dönüşüm arzuları üzerine...

Gezi: bilincin değil bedenlerin materyalizmi

Bir olay daima üretken bir farktır. Bu yüzden bir olay ancak etkileriyle anlaşılabilir. Yoksa bir olayı ayırt edebilmemizi sağlayan, onun için bir başlangıç ve bir son tayin edebilmemiz değildir. Olay, bir nedenin etkisi değildir. O daha ziyade etkisine içkin olan nedendir. Bu yüzden onu kronolojiden çok, gücün terimleriyle anlamak gerekir. O hem bir kopuşun hem de bir yeniliğin, bir yaratımın virtüel gücüdür. Olay farklılaşabilen, üretebilen farktır. Öyleyse Haziran'dan bugüne, bir olgu olarak Gezi isyanının bittiği söylenebilir. Bir daha tekrarı olmayacak olan budur. Ama bir olay olarak Gezi hâlâ devam etmektedir. Peki Gezi'yi bir olay olarak düşünebilmemize imkân

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

veren etkiler nelerdir? Ya da Gezi'yi yaratanların yarattığı ve bu yaratıcıları yaratmaya devam eden? En iyi durumda "Gezi ruhu" diyerek ifade edebildiğimiz bu elle tutulamayan, gözle görülemeyen, dile getirmesi hep zor, ama bir yandan da en az maddilik kadar kuvvetli olan bu hakikat nedir? Harekete geçenlerin harekete geçirdiği ve onları, daha başkalarını yine harekete geçiren bu kolektif arzu nedir? Mevcut politik özneler ve temsillerden bağımsız olarak, her birimizi "tek başına bir örgüt"e dönüştürecek kadar politikleştiren, ruhumuzdaki bireylerden bizi kurtaran, yapabileceklerimizi sonsuzlaştıran, bizi beklenmedik ve yaratıcı toplumsallıkların bizzat kurucusu haline getiren? Politik kuruculuğun yeni bir hayatın, yeni duyguların, yeni düşüncelerin, yeni eylemlerin yaratımı ile birleştiği bu yeni ufuk? Her birimizi birlikte üretken kılan bu üretici farklılık nedir?

Politikliği nedenlerin ön bilinci, bilincin kendini gerçeklikte yeniden üretimi yerine bedenlerin, arzuların, duyguların sonsuz ve yaratıcı üretkenliğiyle düşünmeye çalışarak belki bir skandala sebep oluyoruz. Ama meselemiz, Gezi'yi anlamaktan da önce onu yanlış anlamamaksa, yanıtlar değil ancak sorularsa doğru ya da yanlış olan, bu skandalı göğüslemek gerek.

Elbette politik kuruculuğu, devlet, parti, sınıf, sendika ya da hatta birey biçiminde olsun, her durumda öz-bilinçli bir öznenin iradesine indirgeyen uzun bir geleneğe sahibiz. Varlığı bilinç ve beden olarak bölen ve bilincin güçlerini bedenin yapabilecekleri üzerinde üstün ve egemen kılan metafizikten hâlâ kopmuş değiliz. Metafizik gibi biz de bilincin evrenselliğini ve onun ölçerek, sınırlandırarak, düzenleyerek, birlik vererek temsil edebilme gücünü yücelttik. Bedenin, duyusallığın, duygunun çokluğunu ve ölçülemezliğini küçümsedik, bedenin çokluğunun da kurucu olabileceği üzerine hiç düşünmedik. Özne, metafiziğin bilinci model alarak ürettiği, failin ve fiilin çarpık bir imgesiydi. Özne de, bilinç gibi, ancak kendi olmayanı "öteki" olarak nesneleştirerek etkin olabilen bir faildi. Bir fail

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olarak öznenin fiili, sınırlandırarak ve nesneleştirerek temsil etmekti. Politik teori ve pratiğimizin merkezine öznenin kuruculuğunu alarak, biz de bu metafiziği maddeci bir tarzda yeniden ürettik. Politik kuruculuğu öznenin fiiline indirgedik, hayatı öznenin temsil edebilme gücünün nesnesi haline getirdik. Öznenin tekelinde politik kuruculuk, hayatın çokluğuna ve ölçülemezliğine içkin sürekli bir üretim ve yaratım gücü olmaktan çıktı; ölçerek, sınırlandırarak, düzenleyerek, birlik vererek temsil etmenin aşkın gücüne dönüştü. Bu haliyle fiil, artık ondan daima önce gelen "özne" biçimindeki failin iradesinin bir tasarrufu, bilincin bir kararıydı. Fail, fiile, kendi etkisine içkin olan bir neden olmaktan çıkarak aşkınlaştı. Fiili bile, temsil eden öznenin bir nesnesi haline geldi. Öyle ki sonunda özne, kendi fiiline yabancılaştı. Bunun bedeli ise çok ağır oldu. Devrimlerimiz devletleşti. Devrim ve eylemcilik, devrimciliğini yitirdi. Tarih bir tekerrüre dönüştü. Örgütlenmeler, hayat kurucu güçlerin yaratıcı bileşimleri olmaktan çıktı, kendi düzenlerini hayata dayatmanın güçleri haline geldiler. Politik kuruculuk, öznede, metafizik bir maddeciliğin, bilincin materyalizminin sınırları içinde mahpus kaldı.

Gezi ruhu, tam da bu metafizik maddeciliğe, bilincin materyalizmine bedenlerin isyanıdır. Bedenin, bilinci ve onun koyduğu bütün sınırları, temsilleri aşan güçlerinin bir ayaklanmasıdır. Bedenlerin güçlerinin yepyeni bileşimleri ve yaratıcılıkları karşısında, para, devlet, birey, kimlik gibi, metafizik maddeciliğin hayatı sınırlandırarak düzenleyen bütün inşaları çözülerek dağılmıştır. Politik kuruculuk öznelerin ve temsillerin tekelinden çıkmış, bedenlerin yaratıcı elbirliği tarafından yeniden temellük edilmiştir. Üretici bir fark olarak Gezi, bu topraklarda, politika ve yaşam arasındaki ilişkinin bilinç ve temsiller değil, bedenler ve bedenlerin yapabilecekleriyle yeniden düşünüleceği yeni bir materyalizm arayışıdır. Chiapas'tan Seattle'a, Tahrir'den Gezi'ye direnişin pek çok coğrafyadan oluşan coğrafyasından yükselen, daha önce pek duymadığımızı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

düşündüğümüz sesler, yeni bir materyalizmin, öznesiz bir politik kuruculuğun bu yankısıdır; etkisine içkin bir neden olan süren, ancak yankılanarak yankılanabilen bir yankı.

Spinoza ve Marx: politika için bir beden modeli

Coğrafyaların sesleri olduğu gibi bellekleri de vardır. Bellek, mücadelelerin yankılanışlarının yankılarında, yankılanmaya devam eden dönüşüm arzularında kurulur. Bellek de etkisine içkin bir nedendir. O da ancak etkisinde, yarattığı dönüşüm arzusunda etkinleşir, hatırlar. Gezi'de dile gelen yeni materyalizm arayışı, bu yüzden aynı zamanda bir hatırlamadır, mücadelelerin belleğinin güncelleşerek geri dönüşüdür. Gezi bize savaş sonrası dünyanın politik sahnesini hatırlatmaktadır. Bu sahnede, mücadelelerin yarattığı dönüşüm arzuları ile öznenin politik kuruculuğu arasındaki çatışmalardan kaynaklanan ciddi bir politik krizin içinden geçiliyordu. Faşizm deneyimi, sömürgecilik karşıtı mücadeleler ve 68, bu krizin en çarpıcı görünümleriydi. Mücadelelerin verdiği hızla, 1960'lardan sonra politik felsefe ve teoride, kuruculuğu öznede merkezleştirmenin yaratmış olduğu bu krize müdahale etmek için sayısız çaba gösterildi. Foucault, Deleuze, Negri ve daha pek çokları, metafizik bir inşa olarak özneyi yerinden etmekle kalmayıp politik fiilin ve failin yeni imgelerinin üretiminin önünü açmaya çalıştılar. Onların bu çabaları, geçmişi yeni bir ışık altında gösterdi. Bu çabalar sayesinde, politika ve hayat arasındaki ilişkiyi bilinç yerine bedenin terimleriyle okuyan, hayatı keşfetmek ve düzenlemek yerine dönüştürmeyi arzulayan bir materyalizmin kurucuları olarak Spinoza ve Marx, 21. yüzyıl düşünürleri haline geldiler. Tesadüf olmasa gerek, yeni bir materyalizme, öznesiz bir politik kuruculuğa ilişkin sorular ve sorunlarla uğraşmakta olduğumuz bu coğrafyada, belleğimiz şimdi Spinoza ve Marx'ı birlikte geri çağırmak, onları hatırlamak istiyor.

Spinoza da Marx da yazdıkları dönem için bir skandaldı. Belki yine böyle sayılacaklardır. İkisi de politik teorinin alet

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çantasına bedenin terimlerini geri kazandırmaya cüret eder. Spinoza her şeyi gücün, Marx ise canlı emeğin terimlerine çevirerek yepyeni bir politik tahayyül sunar. Spinoza'da gücün, Marx'ta canlı emeğin perspektifinden, aynı anda, politika yaşama içkin bir kuruculuk haline gelir, hayatın üretimi ise doğrudan politikleşir. Spinoza'da "güç", Marx'ta "canlı emek", varlığın sürekli edim halindeki, kurucu ve etkin özü olarak sunulur. "Güç" ve "canlı emek", aynı anda hem var olma hem de eyleme gücünü ima eder. Yaşam kuruculuğa, kuruculuk yaşama içkindir. Bu yüzden her ikisi için de toplumsal gerçeklik ve varlık, daima pratik-politik bir kuruluştur. Spinoza'da her türden gerçeklik bir beden olarak ifade edilir, beden daima bileşime giren güçler arasındaki tekil bir ilişkidir. Marx'ta ise gerçeklik hayatı üreten ve yeniden üreten güçlerin farklılaşarak başkalaşmaya açık bir bileşimidir. Spinoza ve Marx'ın her şeyi böyle bir "güçler bileşimi" olarak ele almalarının materyalizm açısından radikal sonucu, metafizik maddeciliğin aksine, çokluğun ve farklılaşmanın kurucu olduğunun olumlanmasıdır. Güç bizzat çoğuldur. O hiçbir zaman tek başına bulunamaz. Güç, gücün güçle ilişkisidir. Bu yüzden güç, Spinoza'da daima bir etkileme gücü olduğu kadar bir etkilenme gücü olarak da ele alınır. Öyleyse bileşim, güçlerin bileşimi olduğunda, daima bir çokluğun çokluğudur. Güçler birbirlerinden ayrılarak bileşimleri bozabilecekleri gibi, yepyeni bileşimler altına girerek farklılaşabilir de. Bileşim, aynı anda, tekilliklerin çokluğu kadar çokluğun tekilliğinin bir ifadesidir. Başka bir deyişle, tekillik, yani güç(ler) her zaman bir çokluk oluşturduğu gibi, çokluk, yani bileşim de kendisini daima yeni bir tekillik olarak gösterir. Bileşim daima, tekilliklerin, aynı anda hem onlar tarafından üretilen hem de onları üreten bir ilişkisidir. Bu yüzden Spinoza'da ve Marx'ta bir güçler bileşimi olarak gerçeklik, sürekli etkin ve yaratıcı, yani kurucu ve üretken bir kuruluştur. Gücün özü bileşim, bileşimin özü güç olduğundan, güçler bileşimlerin, bileşimler yeni güçlerin kurucusudur. Güç, etkisine içkin olan nedendir. O et-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kileyebildiği ve kurduğu oranda, kurduğu tarafından etkilenir ve yeni bir şekilde kurulur. Kuruluş kuruculuğa, kuruculuk kuruluşa içkindir. Öyleyse şimdi kuruluş, tekilliklerin/çoklukların evrensel altında toplanarak sınırlandırılması, sabitlenmesi, düzenlenmesi ve birleştirilmesi olarak değil, tekilliklerin/çoklukların sonsuz üretimi ve etkinliğine içkin sürekli bir farklılaşma olarak düşünülmektedir. Spinoza ve Marx'taki bu güç perspektifi, faile ve fiile dair, bilincin, öznenin ve temsilin bakış açısıyla çarpıtılmamış, yepyeni bir imgesini mümkün kılar. Bedenin model olarak alınmasının yarattığı skandal budur.

Yine de bu, yalnızca yaklaşmakta olan daha büyük bir skandalın habercisidir. Spinoza bizi yalnızca güçlerin akışları, bileşimleri, ayrılmaları ya da yeniden bileşimlerinin sonsuzluğu içine savurup bırakmaz. O bize üretici güçlerin bu üretimlerini hayatın diline çevirebileceğimiz bir duygular teorisi de sunar. Spinoza, faili ve fiili, bilincin değil duyguların materyalizmi içinde düşünür. Spinoza'nın Marx'ın büyük icadı olan "üretim" kavramına yapabileceği en kıymetli katkılardan biri budur. Onun sayesinde artık canlı emeğin hayatı üretimi ve yeniden üretimi, aynı zamanda öznelliklerin, arzuların, duyguların üretimi olarak da düşünülebilir hale gelir. Öznellikler üreticidir, ürettikleri oranda da bizzat kendilerini yeni bir şekilde üretirler. Chiapas'ta, Tahrir'de, Puerto del Sol'da, Sintagma'da Occupy'da, Rojava'da, Gezi'de harekete geçen güçlerin yeni güçlerin kuruluşunu harekete geçirmesinin; öznelliklerin doğrudan öznelliğin üretiminin koşullarını değiştirmeye yönelmesinin; isyanın, hayatın direnişte, çatışmada, parkta, sofrada, okulda yeni baştan örgütlenmesine, öfkenin neşeye, direnişin kahkahaya dönüşmesinin bize anlattığı şey tam da budur: Üretime ve kuruculuğa daima yeni öznelliklerin, duyguların, eylemlerin bir üretimi ve kuruluşu eşlik eder. Bu yüzden Gezi ruhunun, Spinoza ve Marx'ın kesişiminde dolaysız bir ifadesi bulduğunu söylemekte hiç zorlanmıyoruz. Ama şimdi belki daha da önemli olan, bu kesişimin, fail ve fiilin yeni

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bir imgesi için, Gezi ruhunun kendini bir hayat olarak örgütlemeye devam etmesi için, hayata içkin bir politik kuruculuk ve örgütlenme için sunduğu olanaklardır.

Örgütlenme: ortak olan arzusu

Spinoza'da ve Marx'ta tekilliklerin ve tekilliklerin çokluğunun kurucu olarak olumlanması, hiç şüphesiz aynı anda "ortak olan"ın imgesindeki bir dönüşüme açılır. Artık "ortak olan" ne tekillikleri ve çokluğu onlardan önce gelerek belirleyen evrensel bir temel ne de bu tekilliklere ve çokluklara sonradan dayatılan bir birlik, sınırlandırıcı ve soyut bir temsildir. Spinoza'da ve Marx'ta varlığın özü güçtür, gücün özü ise, daima bir çoğulluğu ve bu çoğulluğun bileşimini ifade etmesi nedeniyle, ortak olandır. Aynı şeyi tersinden okursak, edim halindeki, hareket halindeki güçlerin bir bileşimi olarak ortak olan, daima canlı, etkin, sürekli farklılaşmaya ve kuruculuğa içkin bir kuruluştur. Spinoza'da çarpıcı olan, kuruculuğa içkin bu kuruluşu aynı zamanda duyguların diline çevirerek, hayata içkin bir örgütlenmenin etik-politik teorisi için çok güçlü bir temel sunmasıdır. Öyle ki onda ortak olanın devinimi, bir duygular fiziğine, bu devinimin içkin nedeni ise ortak olanın arzulanmasına dönüşecektir.

Spinoza'da güce daima onun bir duygusu eşlik eder. *Conatus*, yani varlığını sürdürme çabası, her varlığın, her bedenin fiili özünü, gücünü oluşturur. Bu çabasında insanı diğer bedenlerden üstün kılan, onu doğadaki bütün güçlerin derecelenmesi içinde daha yetkin kılan yanı, etkilenebilme gücünün üstün derecesidir Yani insan da dâhil olmak üzere doğadaki her bedenin gücü, diğer bedenlerle bileşebilme, onlarla bir ortaklık kurabilme gücüyle tanımlanabilir. Başka bir deyişle, Spinoza'da varlığını sürdürme arzusu aynı zamanda daima ortak olanı kurabilme arzusudur. Özü güç olan beden, sürekli diğer bedenlerle ortak olanı kurabilmeyi arzulamaktadır. Dolayısıyla Spinoza'da bir bedenin etkilenebilme gücü, ortak olanı arzula-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ma derecesinin güç terimleri içinde ifade edilmiş bir biçiminden başka bir şey değildir. Buradan yola çıkarak Spinoza'nın etkilenebilme gücü üzerinden ifade ettiği her şeyi ortak olan arzusunun diline çevirmeye başlayabiliriz. Spinoza'da etkilenebilme gücü, yukarıda bahsettiğimiz gibi, hem etkilemeyi hem de etkilenmeyi içerir. Bir beden etkilenişlerinin nedeni kendi olduğu, etkilediği sürece etkin, nedeni kendi dışında bir şey olduğu, etkilendiği sürece ise edilgin sayılır. Nedeni kendi dışında olan etkilenişler, karşılaşmaların tesadüfüne bağlıdır. Karşılaştığı bir beden, bedende neşe de üretebilir keder de. Her şey kendi bedeninin bileşiminin kendi dışındaki bedenin bileşimiyle ne kadar örtüştüğüne, iki bedenin karşılaşmasının aralarında bir uyumu, bir bileşimi, bir ortak olanı ne kadar üretebildiğine bağlıdır. İki bedenin bileşimi uyuştuğu oranda, birlikte neşe üretirler. Neşe her iki bedende de güçlerinin artışının duygusu olarak yaşanır. Neşeyi üreten, iki beden arasındaki ortaklık, ortak olandır. Bileşimleri uyuşmadığı oranda ise bedenler kedere sürüklenirler. Keder her iki bedende de gücünün azalışının, sınırlanışının duygusudur. Ortak olanı, neşeyi yakaladığımız bedeni sürekli geri çağırırız, bizimle uyuşmayan, bizde keder üreten bedenden ise sürekli kaçarız. Bu gelgitlerde edilginizdir, çünkü etkinliğimizin nedeni kendimiz değilizdir.

Peki, varlığını olumlamak, gücünü sürekli artırmak isteyen bir beden, hep diğer bedenlerle karşılaşmalarının tesadüfüne, ister keder isterse neşe üretsin, edilgin etkilenişlerin belirlenimine kalmış bir şekilde mi yaşayacaktır? Beden neşe ile keder arasındaki gelgitlerinden neşeyi bizzat üretmeye, etkilenmekten etkilemeye, başka bedenlerin eylemi yerine kendi eyleminden etkilenmeye, ortak olanın kendiliğindenliği içinde devinmekten ortak olanın kuruculuğuna, karşılaşmaların tesadüfüne kalmaktan karşılaşmaları örgütlemeye nasıl geçebilecektir? Bir bedeni nedeni kendisi olduğu bir fiile, eyleme geçiren nedir? Spinoza'da failin ve fiilin yeni imgesi tam da burada doğar. Spinoza sorularımıza yine ortak olanın zemininden ya-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nıt verecektir. Kendimizinkiyle uyumlu bir bedenle karşılaştığımızda, yani edilgin de olsa neşeli bir etkileniş yaşadığımızda, bu bizi doğrudan bu beden ile kendimiz arasında ortak olan bir şeyin fikrini oluşturmaya götürür. Aslında bu fikir, bu bedenle bizim bedenimiz arasındaki maddi bileşimin fikrinden başka bir şey değildir. Yine de dönüşüm tam da burada gerçekleşir. Bileşime girdiğimiz bedenle ilişkimizin, onunla ortaklığımızın fikrini yakaladığımız anda neşemiz edilgin olmaktan çıkar ve etkin hale gelir. Çünkü artık bizi nedeni kendisi olduğumuz bir fiile, eylemimizde seçime götürecek olan ilkeyi yakalamışızdır. Diğer bedenle ortak olanımıza dair fikrimiz, bu bedeni, onda bulduğumuz neşeyi sürekli geri çağıracak, bizi onunla tesadüfen karşılaşmak yerine, onunla karşılaşmalar örgütlemeye götürecektir. Gördüğümüz gibi, Spinoza'da aklın kuruculuğunun erimi, duygunun kuruculuğunun erimi ile bir ve aynıdır. Bedeni harekete geçiren neşedir ve bedende bir eylem, daima bilinçte de bir eylemdir. Her durumda gücümüzü artıran bedeni geri çağırırken, çağırdığımız onunla ortak olanımızdır. Ortak olan arzumuz, bizi ortak olanı kurmaya, ortak olanı kurmanın fikrine ve pratiğine çağırmaktadır. Artık bedenlerin etkilenişinin nedeni, bu ya da öteki beden değil, bu bedenlerin ortak olanının bizzat kendisidir. Beden ancak diğer bedenlerle kurduğu ortaklıkta etkinleşebilmekte, kendi etkilenişlerinin nedeni haline gelebilmektedir. Bu yüzden Spinoza'da fail, yani kurucu olan, daima tekil bir ortak olandır. Fiil ise daima yeni bir tekilliğin, yeni bir ortak olanın kuruluşu... Spinoza'nın duygular materyalizminde, üretimin üretimi, yani kuruculuk neşeden, ortak olan arzusunun sonsuzluğundan gelir.

Spinoza'da politik olan, anlamını yine bu duygular materyalizminden alacaktır. Politik olanın da ortak olanın arzulanmasından, ortak olanın bu pratik kuruluşundan başka bir anlamı yoktur. Politik beden, karşılaşmaların tesadüfünden çıkıp güçlerini artırabilecekleri ilişkileri, yani ortak olanı arzulayan bedenlerin seçiminin, onların etkinliklerinin, eylemlerinin bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ürünüdür. Politiklik, gücünü arttıran karşılaşmaları, ortak olanı örgütleyebilmenin gücüdür. Örgütlenme ise bu gücün, ortak olanın gücünün, artık daha yetkin, etkilenebilme gücü daha da artmış olan bir güç bileşiminin yeni bir beden olarak ifadesidir. Politik kuruculuk, ortak olanın, bedenlerin uyumlu bileşimlerinin, neşenin pratik üretimidir. Böyle bir politik kuruculuk temelinde örgütlenme, artık bedenleri düzenlemek ve şekillendirmek değil, bedenlerin kendi eylemlerinden bir etkilenişi, bedenlerin kendi kendilerini yaratımları olarak anlaşılacaktır. Örgütlenme kuruculuğa içkin bir kuruluş, bir öz-yaratımdır. Spinozacı anlamıyla politika, bir bilim değil bir sanattır.

Zapatistaların isyanından Gezi'ye son yirmi yılda yoğunlaşan toplumsal hareketlerin icatçılığında, yenilikçiliğinde gördüğümüz şey, politikanın tam da böyle bir sanat olarak geri dönüşüdür. Öznelerin ve temsillerin değil, kurucu bedenlerin bir sanatı, öz-yaratımları... Birleşerek güçlerini artıran bedenlerin neşesinin bir kuruculuğu... Ortak olanı yaratan bedenlerin yarattıklarından etkilenerek yeniden yaratmasının sonsuzluğu... Gezi, kendi ellerimizle yarattığımız ve bizi hâlâ yaratmaya devam eden, bizi sürekli etkinleştiren, bizi çağıran ortak olanımızdır. Elbirliğimiz, bileştikçe artan gücümüz, direnişimiz, neşesini bu yüzden hiç yitirmedi. En zor, en karanlık, en acımasız zamanlarda bile var olma ve eyleme gücümüzden kaybetmedik. Ortak olan arzumuz, bize sürekli yeniden ve yeni bir şekilde ürettirdi. Mücadelemiz yeni başlangıçlar, başlangıçlarımız mücadelelerimizi üretmeye devam etti. Hepimiz şimdi soruyoruz, arıyoruz; isyan günlerinde yarattığımız ortak olanı sürekli nasıl geri çağırabiliriz, elbirliğimizin bedenini, bedenimizin neşesinin üretimini nasıl sonsuzlaştırabiliriz? Bizim gibi direnen başka bedenlerle, başka coğrafyalarla nasıl buluşabiliriz? Güçlerimizi artıracak yeni karşılaşmaları nasıl örgütleyebiliriz? Forumlarımız bu arzulardan doğdu. Taksim Dayanışması'nın temsilini aşan güçler, yeni bileşimler oluşturdu. Sokakta, barikatta, komünde, acılarımızın yâdında, onur

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yürüyüşlerinde, mahallede, fabrikada, düğünde, yollarda, şehirde güçlerin yeni federasyonları doğdu. Gerçekleşen hayalimiz, eylemimiz bizi etkiliyor, şimdi bize yeni hayaller kurduruyor, yeni arzularımızı üretiyor. Ortak olanımızın coğrafyasını sınırsızca genişletebilir miyiz? Güçlerin bileşimlerinin daha da genişleyen bileşimlerini, forumlarımızın bir federasyonunu hayal edebilir miyiz? Hatta kendi topraklarımızdan başka topraklara karışan, neşenin pek çok coğrafyadan oluşan bir coğrafyasını? Direnişin arzu coğrafyalarının bir federasyonunu kurabilir miyiz? Bu daha başlangıç, şenliğimiz devam ediyor. Hiçbirimiz eskisi gibi değiliz, hiçbir şey eskisi gibi olmayacak artık. Devrim iktidarı ele geçirmek değil, ortak olanı arzulamakmış, ortak olanın sevgisinde, gücünde, neşesinde devrim olmakmış. Meğer devrim kocaman bir dostlukmuş. İktidar istencinde değil, dostluk, ortak olan istencindeyiz. Her şeyi istiyoruz artık.

Otonom emekçileri

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yaşlılarımızın en yaşlısı, tarihimizdeki ilk anlaşmanın yalnızca konuşma değil aynı zamanda dinleme üzerine bir anlaşma olduğunu söyler

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bir ve Herkesin Tarihi*

İsyancı Yardımcı Komutan Marcos

Aralık'ta bir seher vaktiydi. Aralık ayında dağlar bu vakitlerde soğuk ve yağmurlu olur. Sis ağaçları sarar ve onlara yeni biçimler ve gölgeler verir. Ben orada öylece pipomdan çıkan dumanın yalnız başına yükselişini izliyordum. Sisin daha sonra gelip dudaklarımın arasından çıkan buluta bir sığınak olacağını, bu sırada yarı sis, yarı gölge bir şeklin oracıktaki ağacın arkasından belirip yorgun adımlarla yanıma geleceğini ve şöyle söyleyeceğini belki tahmin ediyordum: Bilgelik bir sürü şey bilmek ya da bir şey hakkında çok şey bilmek değildir. Ürperiyorum. Biraz soğuktan, biraz sisten, ama en çok duyduklarımdan ve biraz da sarma sigarasını yaktığı kibritin bir anlık ışığında yaşlı Antonio'yu fark etmiş olmaktan. Böyle durumlarda her zaman yaptığım şeyi yaptım: Dizlerimi ovaladım, pipomu tüttürüp bilir bir edayla "mmmmh" dedim. Yaşlı Antonio yanıma oturdu, sigarasını ağzının sol tarafına aldı ve mırıldanarak biçim, renk ve sıcaklık verdi...bir ve herkesin tarihine.

---

* Yardımcı Komutan Marcos'un Kasım 1998'de gerçekleştirilen sivil toplum-EZLN buluşmasının katılımcılarına hitaben kaleme aldığı bildiri. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İçinde zamanın olmadığı bir zaman vardı. Başlangıcın zamanıydı bu. Seher vakti gibiydi. Ne gece ne de gündüzdü. Zaman tam bunun gibi bir şeydi, ne bu ya da şu yana gidiyor ne bu ya da şu yandan geliyordu. Hiç ışık yoktu, ama karanlık da değildi. Bu, içinde dünyayı meydana getiren en büyük, ilk tanrıların yaşadığı zamandı. Yaşlılarımızın en yaşlısı der ki bu ilk tanrılar yedi tanedir ve her biri ikidir. Kadim olanlarımızın en kadimi "yedi"nin nasıl sayıların en kadimi olduğunu, yürüyebilmek için birin, daima iki olduğunu anlatır. İşte ilk tanrıların her birinin iki olduğunu ve yedi kat daha çok olduklarını söylemelerinin nedeni budur. Ve bu en büyük tanrılar bilgelik ve azametle yaratılmamışlardı. Aksine tanrılar küçüktü ve çok az şey biliyorlardı. Ama hem çok konuşuyor hem de birbirleriyle çok konuşuyorlardı. Bu ilk tanrılar sözcüklerden başka bir şey değildi. Hepsi aynı anda çok konuşuyordu ve hiçbiri diğerlerinden bir şey anlamıyordu.

Bu tanrılar çok konuşmalarına rağmen, çok az anlıyorlardı. Ama, nasıl ve nedendir bilinmez (!), hepsinin aynı anda sessiz kaldığı bir an geldi. Sonra içlerinden biri konuştu ve kendi kendine dedi ki biri konuşurken diğerlerinin konuşmaması iyidir, böylece konuşmakta olan duyulabilir ve konuşmayan diğerleri onu duyabilir, onların yapması gereken sırayla konuşmaktır. Birin içinde iki olan yedinin hepsi bunda anlaştı. Yaşlılarımızın en yaşlısı, bunun tarihimizdeki ilk anlaşma olduğunu ve yalnızca konuşma değil aynı zamanda dinleme üzerine bir anlaşma olduğunu söyler.

Tanrılar, hâlâ içinde gecenin, gündüzün, dünyanın, erkeklerin, kadınların, hayvanların ve eşyaların olmadığı bu seherin kuytularına bakınıyorlardı. Baktıklarında, bu seherin her yanının gerçekleri konuştuğunu ve tek başına hiçbirinin tüm kuytuları dinleyemediğini gördüler. Bu yüzden seheri dinleme işini bölüştürdüler, böylelikle o zamanki dünyanın, henüz dünya olmayan dünyanın onlara öğretmek zorunda olduğu her şeyi öğrenebileceklerdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ve böylece ilk tanrılar birin gerekli olduğunu; onun öğrenmek, çalışmak, yaşamak ve sevmek için gerekli olduğunu gördüler. Ama onlar, birin evreni harekete geçirmeye yetmediğini de gördüler. İşte dünyayı meydana getiren ilk tanrılar, en büyük tanrılar böylece büyük ve bilge tanrılar haline geldiler. Bu tanrılar konuşmayı ve dinlemeyi biliyordu. Onlar bilgeydi. Ama bir sürü şey bildikleri veya bir şey hakkında çok şey bildikleri için değil, bir ve herkesin gerekli ve yeterli olduğunu anladıkları için.

Yaşlı Antonio gitti. Ben beklemeye devam ettim, deniz ve buğdayı bekler gibi bekledim, geleceklerini, çünkü zaten gitmemiş olduklarını bilerek bekledim...

Hoşçakalın
Acteal'i*unutmayın...
Bilgeliğin kökeni bellektir

Çeviren: Arzu Taghan

* 22 Aralık 1997'de Chiapas Eyaleti'nin küçük bir köyü olan Acteal'de, Katolik yerlilerin duası sırasında, aralarında çocukların ve hamile kadınların da bulunduğu 45 kişi Kızıl Maskeliler adlı paramiliter bir örgüt tarafından katledildi. Öldürülenler, EZLN'nin davasına destek veren Las Abejas (Arılar) adlı barışçıl grubun üyeleriydi. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Artık kim bize hayal kurmanın güzel ama nafile olduğunu söyleyebilir? Artık kim hayallerin, ne kadar çok kişi hayal etse bile, gerçekleşemeyeceğini iddia edebilir?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bütün Yeryüzünün Kardeşlerine

EZLN

Burada benim sesimden duyacaklarınız, Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun sözleridir.*

La Realidad (Gerçeklik), Dünya gezegeni, 3 Ağustos 1996

Bütün yeryüzünün kardeşleri; Afrika'nın, Amerika'nın, Asya'nın, Avrupa'nın, Okyanusya'nın kardeşleri; Neoliberalizme karşı ve İnsanlık için Birinci Kıtalararası Buluşma'ya katılan tüm kardeşlerim, Zapatista G/gerçekliğine** hoş geldiniz. İnsanlık için mücadele edilen, neoliberalizme karşı isyan edilen bu topraklara hepiniz hoş geldiniz.

Zapatistalar buluşmaya katılan herkesi selamlıyor. Burada, Güneydoğu Meksika dağlarında, bir topluluk gelenleri güzel

---

* Neoliberalizme karşı ve İnsanlık için Birinci Kıtalararası Buluşma'nın (1996) kapanışında Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun (EZLN) konuşmasından bir bölüm (İsyancı Yardımcı Komutan Marcos tarafından okunmuştur). (ç.n.)

** Hem Zapatista topluluğunun ismine hem de kavram olarak gerçekliğe göndermeyi koruyabilmek adına, "La Realidad" "G/gerçeklik" olarak karşılandı. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sözlerle selamladığında, alkış alır. Herkesi birbirini ve şimdi sıralayacağım coğrafyalardan gelen heyetleri selamlamaya davet ediyoruz: İtalya, Brezilya, Britanya, Paraguay, Şili, Filipinler, Almanya, Peru, Arjantin, Avusturya, Uruguay, Guatemala, Belçika, Venezüella, İran, Danimarka, Nikaragua, Zahire, Fransa, Haiti, Ekvator, Yunanistan, Japonya, Kürdistan, İrlanda, Kosta Rika, Küba, İsveç, Hollanda, Güney Afrika, İsviçre, İspanya, Portekiz, Amerika Birleşik Devletleri, Bask Ülkesi, Türkiye, Kanada, Porto Riko, Bolivya, Avustralya, Moritanya, Meksika [kalabalıktan Norveç! ve Kolombiya! sesleri yükseliyor].

Neoliberalizme karşı, insanlık için umut arayan Zapatista yerlilerinin davetine cevap veren beş kıtadan bütün erkekler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar; hepiniz hoş geldiniz!

Bugün G/gerçeklikte uyanan bu hayali hayal etmeye başladığımızda, başarısız olacağını düşünüyorduk. Belki birkaç ülkeden sadece birkaç düzine insanı bir araya getirebileceğimize inanıyorduk. Yanılmışız. Her zamanki gibi yanıldık. 20. yüzyıl sona ererken, G/gerçekliğe varmak için beş kıtadan, sadece birkaç düzine değil binlerce insan yola çıktı.

Bu dağlarda, Zapatista dağlarında doğan sözcük, çok uzaklara yayılabilsin ve dünyayı dolaşabilsin diye onu sarıp sarmalayan, koruyan ve yeniden ateşleyenlere ulaştı. Geçmişimiz, bugünümüz ve geleceğimiz üzerine eleştirel bir şekilde birlikte düşünmek için beş kıtanın bir araya gelişinin çılgınlığı, coşkunluğunda hiç de yalnız olmadığını gördü. Hemen ardından bütün bir gezegenden çılgınlıklar, hayali dinlenmesi için Gerçekliğe getirmek, onu çamurda yıkamak, yağmurda büyütmek, güneş altında ıslatmak, onu bir başkasıyla konuşmak, onu çizmek, ona şeklini ve bedenini vermek için çalışmaya başladı.

Bugünlerde yaşadıklarımız üzerine sonradan pek çok şey yazılacaktır. Yine de bugün en azından bir şeyden emin olduğumuzu söyleyebiliriz. Beş kıtada hayal edilen bir hayal, G/gerçeklikte gerçekleştirebilir. Artık kim bize hayal kurmanın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

güzel ama nafile olduğunu söyleyebilir? Artık kim hayallerin, ne kadar çok kişi hayal etse bile, gerçekleşemeyeceğini iddia edebilir?

Neşe Afrika'da nasıl hayal edilir? Avrupalı rüyalarda hangi mucizeler dolaşır? Asya'da kurulan hayal ne kadar çok yarını sarmalar? Amerikan hayali hangi müzikle dans eder? Okyanusya'da hayal kuran kalp nasıl konuşur?

Burada ya da dünyanın herhangi köşesinde neyi nasıl hayal ettiğimiz, kim için neyi değiştirir? Kendi hayallerini bütün dünyanın hayalleriyle buluşturmaya cüret edenler de kim? Avrupa'nın caddelerinde, Asya'nın varoşlarında, Amerika'nın kırsallarında, Afrika'nın kasabalarında, Okyanusya'nın evlerinde yansıyan ve yankılanan, Güneydoğu Meksika dağlarında bu olup bitenler de nedir? Bize sadece savaşmak ya da yarışmak için karşı karşıya geldikleri söylenen bu beş kıtanın insanlarına neler oluyor? Bu yeni yüzyılın başlangıcı çaresizlik, karamsarlık ve kinizm ile aynı anlama gelmiyor muydu? Bütün bu hayaller nasıl ve nereden G/gerçekliğe ulaştı?

Avrupa, G/gerçeklikte kendini tekrar keşfetmek için, bize Atlantik ve tarihi kat eden bakışının uzun köprüsünü ve onun hikâyesini anlatsın. Asya, G/gerçekliğe varmak ve burada çarpmak için kalbinin attığı devasa adımı ve bu adımı nasıl atabildiğini anlatsın. Afrika G/gerçekliğe gelip kendi üzerine düşünebilmek için kıpır kıpır imgesinin yaptığı uzun deniz yolculuğunu anlatsın. Okyanusya G/gerçekliğe inip huzur bulasıya kadar, düşüncesinin sürekli çarpıp geri döndüğü o uçuşlarını anlatsın. Amerika G/gerçeklikte kendini yenilemeye varacak kadar, umut hissinin nasıl da arttığını anlatsın ve hatırlasın.

Şimdi beş kıta konuşsun ve herkes dinlesin. İnsanlık utancının ve ıstırabının sessizliğini bir anlığına bozsun. İnsanlık konuşsun. İnsanlık dinlesin...

İnsan, iktidarda yaşayanların ve iktidar için öldürenlerin dünyasına uygun değildir, orada umuda ve yarına yer yoktur. Bu dünyanın diğer bütün dünyalara sunduğu alternatif, köle-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lik ya da ölümdür. Para dünyası, yani onların dünyası borsadan yönetir. Bugün, spekülasyon zenginleşmenin asıl kaynağıdır, aynı zamanda insanın çalışma kudretinin nasıl köreltildiğinin de en iyi ispatıdır. Artık zenginlik üretmek için çalışmak zorunlu değil; şimdi ihtiyaç duyulan tek şey spekülasyondur.

Küresel borsalardan biri diğerini yağmalasın diye savaşlar yapılır ve suçlar işlenir.

Aynı sırada, milyonlarca kadın, milyonlarca genç, milyonlarca yerli, milyonlarca eşcinsel, bütün ırklardan, bütün renklerden milyonlarca insan, sürekli daha da değersizleşen bir para olarak finansal piyasalara katılırlar, bu onların kâr getiren kanlarının parasıdır.

Pazarların küreselleşmesi, suç ve spekülasyonun önündeki sınırları ortadan kaldırırken insanların önündeki sınırları çoğaltır. Ülkeler, iş paranın dolaşımına geldiğinde, kendi ulusal sınırlarını kaldırmak, buna karşın iç sınırlarını çoğaltmak zorunda bırakılıyor.

Neoliberalizm ülkeleri sadece tek bir ülkeye dönüştürmez, ülkelerden her birini pek çok ülkeye dönüştürür.

Uluslararasılaşma ve tekkutupluluk yalanı bir savaş kâbusuna döner, tekrar tekrar parçalara ayrılan, o kadar çok ki ulusları adeta un ufak eden bir savaş. İktidarın fetih savaşlarının önündeki engelleri aşmak için küreselleştiği bu dünyada, ulusal hükümetler insanlığa karşı açılmış yeni bir dünya savaşının askeri maşalarına dönüşüyor.

Nükleer silahlarla insanlığı bir hamlede imha etmek için planlanan aptalca nükleer silahlanma yarışından, ulusal toplumların yaşamlarının her köşesinin saçma bir şekilde askerileşmesine, insanlığı birçok hamlede, birçok yerde, birçok şekilde yok etmeye göre planlanmış bir askerileşmeye geçildi. Eskinin "ulusal ordular"ı, şimdi neoliberalizmin insanlığa karşı yönlendirdiği ve silahlandırdığı daha büyük bir ordunun basit birimlerine dönüşüyor. Sözde Soğuk Savaş'ın bitişi, dünyanın silahlandırılmasını durdurmadı, sadece bu ölümcül ticaretin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

modeli değişmiş oldu: her türden suça göre düşünülmüş, her boyutta, çok çeşitli silahlar. Giderek artık sadece "kurumsallaşmış" ordular değil, uyuşturucu ticaretinin kurduğu ordular da imparatorluğunu güvence altına almak için silahlanıyor. Şu ya da bu hızla, ulusal toplumlar askerileştiriliyor ve sözüm ona sınırlarını yabancı düşmanlardan korumak için yaratılan ordular toplarını, tüfeklerini içeriye çeviriyor.

Özel ve kurumsal orduların servis ettiği ölüm argümanı, hapishanelerin servis ettiği ağız tıkaçları, polislerin ve askeriyenin servis ettiği darbeler ve suikastlar olmadan, neoliberalizmin dünyanın gerçekliği haline gelmesi mümkün değildir. Ulusal baskı, neoliberalizmin dayattığı küreselleşmenin zorunlu bir öncülüdür.

Neoliberalizm küresel bir sistem olarak ne kadar gelişirse, orduların ve ulusal polisin silahları ve safları da o kadar büyüyor. Aynı zamanda farklı ülkelerde mahkûmların, kayıpların, faili meçhullerin sayısı gün geçtikçe artıyor.

Bir dünya savaşı: en gaddar, en eksiksiz, en evrensel, en etkili savaş.

Her ülke, her şehir, her kırsal, her ev, her kişi, her şey büyük ya da küçük birer savaş alanıdır. Bir yanda tüm baskıcı iktidarı ve ölüm makineleri ile neoliberalizm, diğer yanda ise insan.

İktidarın kocaman kesesindeki sayılardan biri olmaya teslim olanlar var. Köle olmaya teslim olanlar. Aynı zamanda diğer kölelerin efendisi olan, kölenin yatay merdivenini kinik bir tavırla adımlar. Kötü bir hayat ve iktidarın bahşettiği kırıntıların karşılığında kendilerini satanlar, kendilerinden vazgeçenler, boyun eğenler var. Dünyanın her köşesinde, köle olmaktan mutlu olduğunu söyleyen köleler var. Dünyanın her köşesinde, insanlıktan çıkmış olan ve onurların ticaretinin yapıldığı kocaman pazarda yerini alan kadınlar ve erkekler var.

Ama kendilerinden vazgeçmeyen, rahatsız olmaya karar veren, kendilerini satmayan, boyun eğmeyenler de var. Tüm

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dünyada, bu savaşta yok edilmeye direnenler var. Mücadele etmeye karar vermiş olanlar var.

Dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir zamanda, bir erkek ya da kadın teslimiyetin onun için biçmiş olduğu, kinizmin ise griye boyadığı elbiseleri parçalamak için isyan ediyor. Rengi ne olursa olsun, dili ne olursa olsun bir kadın, bir erkek kendi kendine şöyle diyor: Ya Basta – Artık Yeter!

Yalanlara yeter artık. Yeter artık suçlara. Yeter artık ölümlere. Savaşa yeter artık, diyor kadınlar ve erkekler kendilerine.

Beş kıtanın herhangi bir parçasında yaşayan bir kadın ya da erkek İktidara isteyerek direniyor ve onurunu, umudunu kaybetmeyeceği kendi yolunu inşa ediyor.

Bir kadın ya da erkek yaşamaya ve tarihte kendi payı için mücadele etmeye karar veriyor. Onun adımlarını artık İktidar belirlemiyor; yaşamı artık İktidar yönetmiyor, ölüme artık o karar vermiyor.

Bir kadın ya da erkek ölüme yaşamla karşılık veriyor. Kâbusa ise hayal ederek ve insanlık için, neoliberalizme karşı, savaşa karşı mücadele ederek...

Daha iyi bir dünya için mücadele eden bizler tel örgülerle çevriliyor, ölümle tehdit ediliyoruz. Tel örgüler küresel olarak yeniden üretiliyor. Her kıtada, her şehirde, her kırsalda, her evde, İktidarın savaşının çektiği tel örgüler, insanlığın daima minnet duyduğu isyancıları kuşatıyor.

Ama tel örgüler yıkılıyor. Her evde, her kırsalda, her şehirde, her eyalette, her ülkede, her kıtada, insanlık tarihinin umudu korumak için bütün bir akışı boyunca tekrar ettiği isyanlar, mücadele ediyor ve tel örgüler sarsılıyor.

İsyancılar birbirlerini arıyorlar. Birbirlerine doğru yürüyorlar. Birbirlerini bulup birlikte diğer tel örgüleri yıkıyorlar. Kırsallarda ve şehirlerde, eyaletlerde, uluslarda, kıtalarda, isyancılar kendilerini fark etmeye, eşit ve farklı olduklarını anlamaya başlıyor. Yorucu yürüyüşlerini, şimdi yürümek zorunlu olduğu için yürüyerek, yani mücadele ederek sürdürüyorlar...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sonra, bir G/gerçeklik onlara konuştu. Beş kıtadaki isyancılar onu duydu ve yürüyüşe geçti.

Kıtalararası G/gerçekliğe ulaşmak için, herkes kendi yolunu kendi buldu. Dünyanın beş kollu yıldızından, onurlu sözcükleri konuşulabilecekleri ve duyulabilecekleri bir yer arayan kadınlar ve erkeklerin adımları G/gerçekliğe, buluşma yerine vardı.

G/gerçekliğin etrafındaki tel örgüleri geçmek için öncesinde pek çok tel örgüyü aşmak gerekti. Farklı tel örgüler var. Bizde, polisi, gümrük görevlilerini, tankları, bombardıman toplarını, siperleri, uçakları, yağmurları, çamurları, böcekleri geçmek gerekir. Beş kıtadaki isyancıların her birinin kendi tel örgüleri, kendi mücadelesi ve diğer isyancıların belleklerine ekleyebilecekleri kendi yıkılmış tel örgüleri var.

İşte bu kıtalararası buluşma böyle başlayabildi. Buluşma, bir kadın ya da erkeğin "Artık yeter!" dediği bütün kıtalarda, bütün ülkelerde, bütün yerlerde başlatıldı.

İnsanlık için ve neoliberalizme karşı bu kıtalararası buluşmanın tam olarak nerede, hangi tarih ve saatte başladığını kim söyleyebilir ki? Bunu bilmiyoruz. Ama kimin başlattığını biliyoruz. Onu dünyadaki bütün isyancılar başlattı. Burada bulunan bizlerin bu isyancıların sadece küçük bir kısmı olduğu doğru. Ama dünyanın bütün isyancılarının her gün yıkmakta olduğu tel örgülere, sizler bir tane daha, Zapatista G/gerçekliğinin etrafındaki tel örgüleri eklediniz.

Bunu başarmak için, hepiniz önce kendi hükümetlerinize karşı mücadele etmek zorunda kaldınız ve sonra Meksika hükümetinin sizi engellemek için tasarladığı birçok kâğıt ve prosedürden oluşan "tel örgüler"le karşı karşıya kaldınız. Sizler, savaşçılar, bütün bu tel örgüleri yıkan kadınlar ve erkeklersiniz. G/gerçeklik için yaptığınız şey budur. Belki de ne kadar büyük bir şey başardığınızı sizler henüz göremiyorsunuz, ama biz görebiliyoruz.

Zapatista topraklarına gelmenizi engellemek için göçmen bürosu yetkililerinin yardımıyla elinden gelen her şeyi yapan Meksika Hükümeti'nin bu ahmaklığından dolayı affınızı dili-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yoruz. Ahmaklıktan ibaret bir hükümetin bu yetkilileri, onuru konuşmak ve dinlemek için hâlâ pasaportlara ve izinlere ihtiyaç olduğunu sanıyor. Bu ahmaklığın, milliyetin insanları böldüğüne neden inandığını anladığınızdan eminiz. Sizden onları mazur görmenizi rica ediyoruz. Hepsinden önemlisi, böylesine zayıf bir gösteriyle olsa bile, bize hepimizin farklı olduğunu hatırlatan Meksika hükümetine teşekkür etmeliyiz. Ama bize bugünlerde ev sahipliği yapan ve hepimizin eşit olduğunu hatırlatan yerli topluluklara da teşekkür etmeliyiz.

Biz, Zapatistalar Meksika'da daha iyi bir hükümet için mücadele etmeyi bu yüzden önerdik. Biz, biraz akıllı bile olan ve onurun pasaport, vize ve diğer saçma şeyleri tanımadığını anlayan bir hükümete sahip olmak için mücadele ediyoruz. Şimdi bununla uğraşmaktayız ve bunu kesinlikle başaracağız.

Ama tüm bunlar olup biterken, yerli topluluklar adına sizden ricamız, geri dönüş yolunda göçmen kontrol noktalarından geçerken, Güneydoğu Meksika'nın Chiapas eyaletindeki sadece dört belediyede etkin olduğu ortada olan isyancı bir yerli hareketine karşı tel örgüler dikmekteki üstün başarısından dolayı Meksika hükümetini tebrik etmenizdir.

Beş kıtadaki en iyi isyancılardan bazıları Güneydoğu Meksika dağlarına ulaştı. Hepsi fikirlerini, kalplerini, dünyalarını getirdi. G/gerçekliğe gelişlerinin amacı, başka fikirler, başka akıllar, başka dünyalar arasında olmaktı.

Pek çok dünyadan oluşan bir dünya kendini bugünlerde Güneydoğu Meksika dağlarında buldu. Pek çok dünyadan oluşan bir dünya, bir alan açtı ve daha iyi bir geleceği duyurmak için, G/gerçekliğin toprağının ortasında zorunluluğun pankartını açarak, mümkün olma hakkını ilan etti. İktidara isyan eden ve direnen bütün dünyalardan oluşan bir dünya, kinizme karşı çıkarak bu dünyayı mesken edinen bütün dünyalardan oluşan bir dünya, insanlık için ve neoliberalizme karşı mücadele eden bir dünya... Bugünlerde yaşadığımız böyle bir dünyaydı, burada bulduğumuz dünya buydu...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu buluşma G/gerçelikte bitmeyecek. Şansa bakın ki devam etmek için şimdi kendine bir yer aramalı.

Peki ya sonra?

Sayısız uluslararası emrin işe yaramaz dökümlerinde yeni bir sayı mı?

Reçetelerin olmayışından duyulan ıstırabı dindiren ve sakinleştiren yeni bir tasarı mı?

Dünya devrimi için küresel bir program mı?

Bize ıstırap çektiren gerçeklik ile arasında temkinli bir mesafeyi korumaya devam eden bir Ütopya teorisi mi?

Her birimize bir pozisyon, bir görev, bir unvan biçen ama hiçbir iş vermeyen bir "organizasyon şeması" mı?

Yankı sürüyor, unutulanın ve mümkün olanın yansıyan imgesi: konuşmanın ve dinlemenin imkânı ve zorunluluğu.

Yavaşça tükenen bir yankı ya da en yüksek noktasına ulaştıktan sonra azalmaya başlayan bir güç değil.

Evet, engelleri yıkan ve devam eden yankı.

Büyük farkın, galaksi düzeyinde ve kıtalararası olanın yankısında yankılanan, küçük farkın, yerel ve özgül olanın yankısı.

Ötekinin varoluşunu tanıyan ve ötekine üstün gelmeye ya da onu susturmaya çalışmayan yankı.

Yerini alan, kendi sesiyle ve ötekinin sesiyle konuşan yankı.

Kendi sesini yeniden üreten ve kendisini ötekinin sesine açan yankı.

Ötekilerin seslerinde kendini dönüştüren ve yenileyen bu asi sesin yankısı.

Kendini birçok sese; bir ve çok olduğunu bilerek, dinlemek ve dinlenmek arzusunda eşit olduğunu kabul ederek, kendisini oluşturan seslerin tonları ve seviyelerinde farklı olduğunun farkına vararak İktidarın sağırlığı karşısında kendisiyle konuşmayı seçen seslerin bir ağına dönüştüren yankı.

İktidarın kendilerine açtığı savaşa direnen seslerin bir ağı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İnsanlık için ve neoliberalizme karşı konuşmakla kalmayıp mücadele eden ve direnen seslerin bir ağı.

Direnirken doğan, diğer daha sessiz, daha yalnız seslerde bile direnişlerini yeniden üreten seslerin bir ağı.

İktidarın bize vaat ettiği ölüme direnmeye yardım eden ve beş kıtayı kaplayan bir ağ.

Başkalarıyla ayak uyduran, yerlerini arayan seslerin ve sözlerin büyük kesesi varlığını koruyor.

Kendisinin en iyi yanlarını koruyan ve doğacak, büyüyecek olan daha iyiye kendisini açan kocaman yırtık kese varlığını sürdürüyor.

Seslerin aynası-kesesi; seslerin özgünlükleri yakalanabilecek şekilde ayrı ayrı dinlenebildiği dünya; seslerin kendilerini tek bir sese katabildikleri dünya devam ediyor.

"Teslim olmuyorum," "Ben bir isyancıyım" diyen direnişin yeniden üretimi devam ediyor.

Dünyanın ihtiyaç duyduğu pek çok dünyadan oluşan dünya devam ediyor.

Çoğul, farklı, içerici, kendisine karşı hoşgörülü ve umudu olduğunun farkına varan insanlık devam ediyor.

Çeviren: Ece Durmuş

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

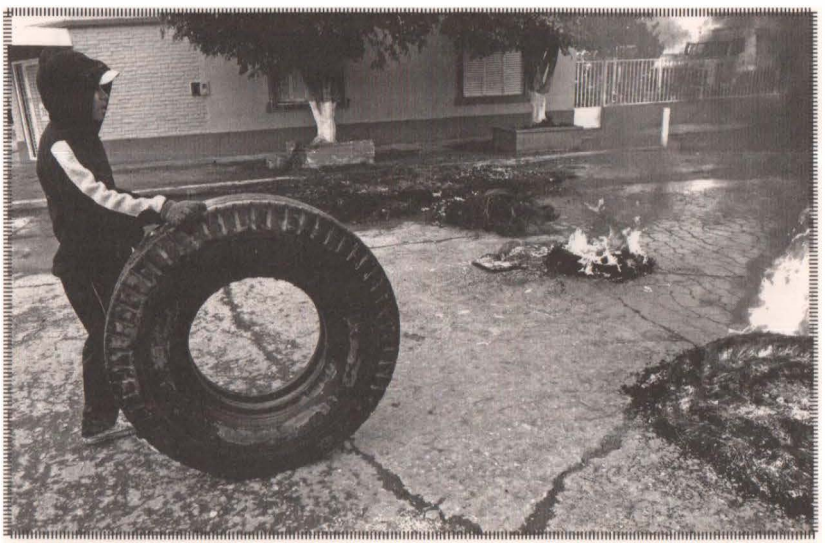

Sessizlik, kendi kendini yaratma ağlarını örenlerin gürültüsüdür

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Salyangozların Sessizliği

İsyanlarının onuncu yılında Zapatistalar üzerine Buenos Aires'ten bazı hipotezler

Colectivo Situaciones

Zapatistaların *Ya Basta!* (Artık Yeter!) çığlığı ile Aralık 2001'de Arjantin'deki isyanlarda ortaya çıkan *Que se vayan todos!* (Hepsi Defolup Gitsin!) haykırışı arasında çok hızlı bir bağ kuruldu.* Aralarında ilişki kurulması garip olsa da imkânsız olmayan iki slogan... İsyanı tarif eden iki tanım ve on yıllık aradan sonra bugün Bolivya'da yeniden patlak veren, Latin Amerika halklarının iki karşı saldırı anı... 1994 yılında sahneye çıkışından itibaren Zapatizm, devrimin henüz ölmediğini gösteren pratikler ve sözceler üreten gerçek bir makine gibi çalıştı. Böylece devrimle ilgili yeni bir düşünce biçiminin doğmasını sağlayan Zapatizm, bugün birçok açıdan Zapatist olarak nitelendirilebilecek toplumsal hareketler içinde bir eyleme ve düşünme tarzı olarak varlığını sürdürmekte. Özellikle de hangi biçimi altında olursa olsun klasik solun geleneklerine nazaran yıkıcı varoluş –ve direniş– biçimleri aracılığıyla... Devrimci mücadelenin radikal bir yeniliği olan Zapatizm, devlet iktida-

* Yazı Ekim 2003'te kaleme alınmıştır. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rını ele geçirmenin –devrimci ya da reformcu– bir yolu olarak algılanan politikanın özgürleştirilmesine dönük pratikleri ayırmaya yarayan bir sınır çizdi. Chiapas'ta meydana gelenlerin burada da yaşanmakta olduğunu göz önünde bulundurarak, Zapatizmin Arjantin'in toplumsal deneyimleri üzerine tartışmalardaki somut yansımaları hakkında bazı hipotezler ileri sürülebiliriz.

I. Chiapas'tan Buenos Aires'e

1. Tarihte terse çevrilebilir önemli süreçlerin yaşanmış olduğu, ilerici söylemlerin birçoğuna içkin -hiçbir zaman çok açıkça formüle etmeseler de- ilginç bir tekrardır. Buna göre, diktatörlük bileşimi, işçi sınıfına ve halk hareketlerine saldırılar, Latin Amerika'yı (özellikle de Arjantin'i) şiddetle sarsan acımasız neoliberal yeniden yapılanmalar; er ya da geç "normal" olan politik, ekonomik ve toplumsal koşullara geri dönmek üzere, içinden çıkılması gereken üzücü –ne kadar büyük olursa olsun– bir parantezden başka bir şey değildir. Arjantin'deki yeni hükümet (neoliberalizmin geniş ufkunun yansıması olarak) "normal bir ülke" inşa edeceğine söz vermektedir.

"Normalleştirenler"e, "parantez düşünürleri"ne göre kapitalist güçler gerçeği değiştirmez, marka üretmez, tersine çevrilemezlikler oluşturmazlar. Evden izlenen yağmur gibidirler. Evden dışarı çıkmak zorunda kalmasak, ıslanmasak daha iyi olacağını biliriz. Bu benzetme ne talihlidir ne de edebiyat yapmayı amaçlar. Fakat belki bu normal koşullarda devletin sahip olduğu yeri idrak etmemize yardımcı olabilir. Devlet fırtınanın bir parçası değildir, bir sığınaktır.

Zapatizm, kötü giden her şeyin geçici bir sapma olduğunu ve sonunda iyiliğin yapıcılığının galip geleceğini varsayan dar görüşlü ahlaktan, hayalden, "parantezden çıkmamıza" olanak sağladı. Zapatizm, neoliberal gecenin tam ortasında, politika ve tersine çevrilebilirliğin birbiriyle ilişkili kavramlar olmadıklarını hatırlamamıza yardımcı oldu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

2. Belli başlangıç koşulları sağlandığında, belli süreçler öngörülebilir sonuçlar doğurabilir. Ama bu koşullar keskin bir biçimde değiştiğinde (diktatörlükler, neoliberalizm, başarısızlığa uğrayan devrimler) koşullar da çeşitlenir. Artık temelinden yoksun kalan eski süreçler aynı sonuçları yeniden üretemez hale gelir.

"Neozapatizm"in doğuşu, bizim açımızdan, koşullarda meydana gelen mühim değişiklikleri gösterebilecek bir politikanın, bir düşüncenin keşfiyle aynı anlama geliyordu.

Zapatizmle birlikte düşünceler, duygular ve pratikler yeniden akmaya başlar. Artık mesele "aynısını yine yapmak" (daha fazla "yerleşik düzen") değil, politik mücadelelerin, devrimin ve politik düşüncenin imgesini değiştirmektir. Bu anlamda Zapatizm bizi uyandırmaya, bize devrimin henüz bitmediğini anlatmaya ve düşünmeye, yaratmaya, yeni deneyimler üretmeye, yeni bir radikalliği icat etmeye çalışır.

3. 1994 yılının ilk günlerinin Buenos Aires'teki yansımaları tamamıyla kafa karıştırıcıydı. EZLN'nin Orta Amerika'daki isyancı mücadelenin yeni kamçısı olduğunu düşünüyorduk. En başından beri ve sonunda (er ya da geç), "barış müzakereleri"nin geleceğini ve yasal bir politik partiye dönüşeceğini bilerek iktidarı ele geçirmeye çalışan yeni bir devrimci gerilla... Mücadele kararını görmek bizi mutlu ediyordu, fakat politik sisteme girmenin bir yolu olarak silahlı mücadeleyi içeren oyun kurallarının onaylanmasından daha fazlasını bekleyemiyorduk.

Ancak, aylar geçtikçe Chiapas'tan gelen metinler, jestler, haberler, söylentiler önyargılarımızı yıkıyordu. Artık önsezilerimizin Meksika'da olup bitenleri açıklayamadığını anlıyorduk, fakat –dahası– "hiperpolitik" beyinlerimiz isyancıları harekete geçiren mantığı (belki de ilk kez) algılayamıyordu. EZLN –bizim için– bütünüyle imkânsız şeyler söylüyordu: İktidarı ele geçirmek için mücadele etmedikleri fikri nasıl ciddiye alınabilirdi? Devletin devrimin merkezi olmadığı düşüncesi –politik zihinlerimiz yıkılmaksızın– nasıl kabul

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

edilebilirdi? Öncülerin toplumsal değişim karşısında, burada daha da fazla, bir engel teşkil ettiği –anında çözülüp gitmediğimiz sürece– nasıl kabul edilebilirdi? Sinirsel ve bedensel harita kendisini yavaş yavaş yeniden düzenliyordu: Artık mesele "eksik olan"ın ne olduğuna karar vermek ya da onları bir "ara", var olmayan bir merdivenin alt basamağı olarak görmek değildi; mesele yüz yüze gelebilmek için başka algı biçimlerini gerektiren bazı yeni güçlerin yapılanışıyla işlenmeye başlayan kendi bakışımızdı.

4. O yıllar derin bir şizofreni yıllarıydı. Arjantin'de özelleştirmelere karşı mücadeleler birer birer mağlup ediliyordu ve neoliberalizm mutlak söylemsel norm haline gelmişti. Sol, kendi dogmatik gerçeklerini kendine siper etmeye karar vermişti bile. Dağınık bir biçimde orada burada verilen mücadelelerden, bu şartlar altında beklenebilecek pek fazla bir şey yoktu. Ucuz dolar ve piyasa demokrasisiyle kuşatılan tarihin sonu, büyük ruhsal hasarlara yol açıyordu. İsyancı ruhlar için pek iyi bir döneme benzemiyordu; tıpkı Plaza de Mayo Anneleri gibi, nispi bir yalnızlık içinde varlığımızı sürdürüyorduk. Bize koşulların değiştiğini ve yeni eyleme ve düşünme biçimleri aramamız gerektiğini anlatanların kafası çok karışıktı.

Bu uzun geceye Zapatizm bir yıldırım gibi düştü. Ve sanki her birimizle doğrudan konuşuyor gibiydi. Sanki bize –şaşılacak kadar anlaşılır bir dilde– isyanın daima haklı olduğunu, "ortada bir model olmaksızın" mücadele edilebileceğini ve düşünülebileceğini, direnişin ve yaratımın, şimdi ve burada, hayati bir ihtiyaç olarak var olduğunu anlatmak için geliyordu.

5. Ama olaylar birbirinden bağımsız peyda olmuyor. 90'lı yılların ortaları (neoliberal politikalarla yarılmış ve parçalanmış olan) Arjantin'de de toplumsal ve coğrafi çeperlerin kendi direnişlerini başlattıkları yıllardı. Ülkenin kuzeyi ve güneyinin en uç noktalarında ayaklanmalar başladı, barikatlar kuruldu, insanlar bir araya geldi. *Piquetero* mücadelesi, yavaş yavaş ülkenin dört bir yanında güç kazanmaya başlıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu toplumsal mücadeleler anında yeni özellikler göstermeye başladı: Ülkenin çeperlerinden yayılan toplumsal bir salgın gibiydiler, politik sistem ve seçim sistemindeki sabit tanımlarla ifade edilemiyorlardı, ne politik partilerin ne de sendikaların içine kanalize oluyorlardı, ne eşsiz ve güçlü liderler ne de yapılandırılmış örgütler etrafında toplanıyorlardı, tutarlı programatik modeller önermiyorlardı. Dahası, bu ret gösterileri, şehir hayatından doğan unsurları -*cumbia villera**- mahallelerin rock müziğini, futbol taraftarlarını can alıcı bir biçimde eklemleyerek, gençliğin popüler kültürüyle belirgin bir şekilde kaynaşmıştı.

Buna paralel olarak, 70'li yıllarda kaybolan ve öldürülen mücadelecilerin ÇOCUKLARI ile aynı yaşta olan ve aynı kaygıları paylaşan yeni bir nesil kamusal alana dâhil oldu. Bunu yeni sorular, son askeri diktatörlüğün ardından dokunulmazlığın güçlendirilmesine itirazlar, geçmiş mücadelelerin keşfi, karşı kültür pratiklerinin yeniden ortaya çıkışı, mevcut koşulların üzerine yeniden düşünülmesi ve yeni politik mücadele biçimleri hakkında hipotezlerin ortaya atılışı takip etti.

Ve birbirine yakınsayan bu çizgilerin merkezinde, çoğunlukla, sessiz varlığıyla Zapatizmin sesi duyuluyordu.

6. 90'ların sonu ve 2000'lerin başına doğru Arjantin'deki toplumsal ve politik mücadeleler –ve yeni kültürel ifadeler– krizle karşılaştı, yüzleşti ve iç içe geçti. Neoliberal politikaları destekleyen hegemonik yapıların gürültülü çöküşü, Aralık 2001'deki isyanın ardından somutlaştı. Bunun hikâyesini herkes bilir: Buenos Aires şehri, ana sloganı "hepsi defolsun gitsin, bir tanesi bile kalmasın" olan muazzam bir *piquete*'ye** dönüştü.

---

* Buenos Aires'in *villas miseria*'sından (gecekondular) doğan cumbia müziği. (ç.n.)

** Belli bir meseleye ya da talebe dikkat çekmek için insanların lastik yakarak yolu ya da sokağı kapattığı eylem biçimi. Arjantin'de 1990'ların ortalarında Carlos Menem döneminde ortaya çıkan bu eylem biçimi, hızla Latin Amerika'nın bütün bir toplumsal-politik sahnesinde hâkim hale geldi. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

II. Politika olarak toplumsal isyan

7. Zapatistalar yavaş yürümekte ama daima ilerlemektedir. Bilhassa imgeler alanında... Zapatistalar yankılanmadan söz ederler ve ama yalnızca söz etmekle kalmaz, onlarla iletişim kurmamızın bir olanağını sunarlar. Zapatistalar "yorumlanamaz" değildirler. Ya onlarla birlikte yankılanırsınız ya da yankılanmazsınız. Onlar yorumlara direnirler ve isyan ederler.

Ve elbette "bizim Zapatizmimiz" Zapatistalara tutunmaktan onlarla karşılaşmaya geçebildiğimiz oranda değişiyordu. Ve bu karşılaşma, Arjantin'deki mücadelelerin derinleşmesiyle, *escrache*'ler,* alternatif ekonomi deneyimleri, işçilerin fabrikalarını işgali, ülkenin kuzeyindeki köylü mücadeleleri, yerli halkların mücadelelerinin yeniden ortaya çıkışı, *piquetero* hareketleri, kent meclisleri ve sanat, düşünce, sağlık ve eğitim alanlarındaki sayısız deneyimlerin tümü sayesinde gerçekleşti

8. Ancak "Zapatizm" yalnızca bir ilham kaynağı değildir. Aynı zamanda rahatsız edici yanları da vardır. Bir taraftan, bir politika olarak toplumsal isyanın uygulanışıdır –ki bu Arjantin'deki mücadele deneyimlerinin çoğuna uygun düşer-, diğer taraftan, daha klasik devrimci politikaları provoke eder. O halde şöyle bir tartışma doğar: "Komutanlığa" heves etmeyen bu "toplumsal isyan" nasıl bir şeydir? Marcos'a –bu tartışmalardaki büyük müttefik– göre, devrimci kendisini Devleti ele geçirmeye hazırlayan ve ele geçirdiğinde toplumu yukarıdan değiştiren ise, toplumsal isyancı, itaatsizliği harekete geçirerek, minör-oluşları olumlayarak, direnerek ve yaratarak, temeli terk etmeden arka planda, toplulukların temeli için çalışandır.

Devrimci, örgütü takıntı haline getirir. Toplumsal isyancıysa "yalnızca tek bir temelin olduğu"nda ısrar eder. İki farklı figür: İlki için politika esas olarak bir biçimlendirme eylemidir; ikincisi içinse politika her şeyden önce (kendini) kurmadır.

---

* Karar mekanizmalarını ve hükümetleri etkilemek için, bir grup eylemcinin cezalandırmak ya da herkesin önünde küçük düşürmek istediği kişilerin evlerine veya işyerlerine gittiği bir eylem türü. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

III. Devletten özörgütlenmeye

9. Zapatizmin yayılmasıyla birlikte devlet ve iktidar daha önce hiç olmadığı kadar tartışma konusu haline geldi. İktidarın ele geçirilmesi sorgulanamaz bir şey olmaktan çıktı.

10. Neoliberal dönüşüm, yönetimde patron değişikliğine gidilmesini de ima ediyordu. Bu dönüşüm –Latin Amerika'da daha bariz bir şekilde– devletin akışları (maddi ya da sembolik) düzenleme kapasitesinde bir azalma-değişimle birlikte gerçekleşti; hatta yönetim, küresel iktidarın yeni düzenlemelerinden kat kat büyük bir boyun eğdirme gücü olarak, tam manasıyla mafyatik bir sisteme indirgendi. Bu sırada piyasa, öznel düzenlemenin aracı olarak gelişimini sürdürdü. İhtilaf alanı, devletten talep etmekten ve onu ele geçirme arzusundan -dönüşümün nihai dayanağı olarak– her yerde var olma ve eyleme geçme yoluyla sermayeye karşı topyekûn bir mücadeleye doğru yer değiştiriyordu.

Bu artık devletlerin olmadığı anlamına gelmez. Evet, devletler vardır. Var oldukları aşikâr. Devlet yasa yapar, baskı altında tutar, asimile eder, müdahale eder, başarısızlığa uğrar. Değişen şey, devletin işleyişinin doğası ve etkililiğidir. Devletin mevcut yapısı, ülke toprağını küresel piyasaya ekleyen bir işletmeciyi; insan yaşamının –ve de insani olmayan yaşamın– biyopolitik yönetiminin bir *dispositif*ini; politik mücadele alanı olarak kurumsal mantığı yıkarak ve yapısal olarak dışlayıcı, yozlaşmış bir aygıtı güçlendirerek, bir şekilde sermayeyle bütünleşmek için çabalayan mafya çetelerini andırmaktadır.

Sermayenin değerlenmesi için yakalanan her yeni fırsatın, geniş toprakların –hiç kimseye ait olmayan gerçek toprakların– ve nüfusun tamamının yıkıma uğratılmasını beraberinde getirmesiyle birlikte, her seferinde daha fazla parçalanan ve kutuplaşan bir ulusal toprak yaratan bu demir mantık Latin Amerika'da tamamen açıktır.

11. Zapatizm, onurun -somut bir bağlamda somut bir- olumlanmasıdır. Arjantin'deki mücadelelerden bu yana bizzat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yaşadığımız gibi, bu onur, sahip olduğumuz güçlerin etkinleşmesinin eseridir. Onur, kurbanlaştırılmaya karşı mücadelede şekillenir. Onur otonominin, çokluğun, yaratıcılık eğiliminin, öz savunma kapasitesinin, yaşam üretme biçimleriyle ilgili ihtilafların fenomenolojisi altında büyür.

IV. "Hepsi defolsun gitsin"den "parantez insanları"na

12. 19 ve 20 Aralık 2001 Arjantin isyanı, "onurlu" öznelliklerin geniş bir yelpazesini ortaya koydu. Bu isyan, politik olanın otonomisi kurmacasına (ve onun temsillerine) son veren yerinden edici (*destituyente*)* bir isyandı. Başarısızlığa uğrayan Arjantin (uluslararası forumlarda neoliberalizm uygulamasının bir modeli olarak sunulduktan sonra) gizli yüzünü gösterdi. Birkaç hafta içinde manzara köklü bir şekilde değişti. Toplumsal mücadeleler ve (diktatörlük sonrası dönemde) korkunun ortadan kalkması, 2002 yılının yazında kendiliğinden oluşan yüzlerce mahalle meclisiyle sonuçlandı. 2002 yılının ortalarında John Holloway Buenos Aires'teyken "Kent Zapatizmi mi? sorusunu ortaya atmıştı. "Hepsi defolsun gitsin" ve "artık yeter" sloganları, Arjantin ve Meksika'daki mücadeleler arasındaki en güçlü diyalog noktasını oluşturuyordu.

13. 2002 yılı, mücadelelerin genelleşmesini ama aynı zamanda yorucu bir tekrarı da beraberinde getirdi. Baskı da bu temel üzerinde gelişmeye başladı. Krizler mücadeleye istek katar, ama "normale dönme" arzusu da uyandırır. "Parantez insanları" yavaş yavaş dirilmekteydi.

---

* Colectivo Situciaones'in özellikle 2001'deki Arjantin isyanını nitelendirmek için başvurduğu bu terim, çoğunlukla kurucu güçle ilişkisi içinde ele alınır. Yerinden edici güç, kurucu güçten farklı olarak kurumlar yaratmak yerine mevcut kurumları çözen, boşaltan, iktidarlarının altını oyan devrimci bir gücü ifade eder. Ancak burada, kurucu olmak bakımından ne kadar olumsuz olursa olsun, kesinlikle tepkisel ve nihilist bir güçten bahsedilmemektir. Yerinden edici güç, her şeyden önce bir kendini olumlama eylemidir. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

V. Engel olabilmek için (dördüncü dünya) savaşı(nı) kabul etmek

14. 1992 yılı Latin Amerika için kilit bir yıldı. Sömürgeciliğin 500. yıldönümü dolayısıyla yerli hareketleri yeni bir hamle yaptı. Raùl Zibechi, tüm kıtada yeniden dirilen bu mücadelelerde yerli hareketleriyle birleşen kollar arasında, kurtuluş teolojisinin varlığını ve Guevaracılıktan ilham alan militanlığı öne çıkarabileceğimize işaret eder. Zapatist düşünüş, yeni tahakküm koşulları altında güncelleşen bu bileşenler üzerinde çalışır ve bunları çağdaş düşüncelerin yeni etkileriyle zenginleştirir.

15. Ancak bu diriliş, sermayenin yaşamsal kaynakları ele geçirmek için giriştiği yeni saldırının tam ortasında gerçekleşmekte. Latin Amerika halkları bu acımasız saldırının ortasında öyle bir mücadele veriyorlar ki iktidarın baskınları ile karşı-iktidar deneyimleri arasındaki kutuplaşma her defasında daha da şiddetleniyor. Zapatistalar, imparatorluk güçlerinin gezegeni yeniden düzenlemek için giriştiği bu saldırıyı "dördüncü dünya savaşı" olarak adlandırıyor. Bu neoliberal savaş aşikârdır ve hâlâ devam etmektedir. Zapatizm, mücadelelerle sermayenin küresel saldırısı arasında ilişkiler kurabilmenin içkin yollarını görmemizi sağlıyor.

16. Sömürgeciliğin mevcut biçimleri, biyopolitik kontrol ağları kurarak ve halkların maddi, kültürel ve sembolik yeniden üretiminin belkemiği olan doğal ve toplumsal kaynaklara el koyarak yeni –eski– fetih sistemleri geliştiriyor. Bugün yalnızca Meksika veya Arjantin'de değil, Bolivya, Venezüella, Ekvator ya da Peru'da da şahit olduğumuz direnişler, (diğer şeylerin yanında) yaşamsal unsurların yeniden temellük edilmesi ve mücadele güçlerinin yeniden-yerliyurtlulaşması yönündeki çabalardır. Toplumsal özörgütlenme biçimleri oluşturma girişimleri, aynı zamanda uyuşturucu trafiği, terör ve güvensizlik söylemleri altında Latin Amerika ülkelerinde çıkarılan bir iç savaşın içinde varlığını sürdürmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

17. Eğer ulus devletler ulusal toprakları sermayenin küresel gücüne eklemliyorlarsa, mevcut mücadelelerin ve toplumsal isyanların yeni politik teoriler, toplumu yapılandırmanın yeni biçimlerini geliştirmesi gerekir. Ve böylece Zapatizmin, çokluklarının çokluğu (pek çok dünyadan oluşan bir dünya) biçimindeki demokrasi tezi gelir. Aslında Zapatizm ulusların çokluğunu devletlerin tek boyutluluğunun karşısına koyacak kadar ileri gider. Zapatizm, bu güçlü istekleri belirler ve sürmekte olan ulus aşırı mücadelelerin alanına katılmanın bu "Latin Amerikalı tarzı"na ilişkin anahtarlar sunar.

18. Zapatizm, bu yeniden-yerliyurtlulaşma sürecine katılmaya devam ediyor. Zapatistalar, silahlı mücadeleyi bile, geleneksel Latin Amerikalı gerillaların anladıkları gibi değil -toplulukların yeniden üretim koşullarının- bu yeniden-yerliyurtlulaşmasının özsavunması olarak görürler. Silahlı mücadeleyi artık eski sistemi yıkmanın anahtarı olarak değil, özörgütlenmenin kendini savunması olarak algılarlar.

19. Bu, savaşı kabul etmeyi onu engellemenin tek yolu olarak düşünebilmekle ilgili bir meseledir. Savaşı kabul etmek, cepheleşme mantığıyla örgütlenerek karşıt tarafta konumlanan bir güç haline gelmek değil, hayata bir şeyler katmak arzusunda kendisini olumlayan ve varlığını sürdüren deneyimleri büyütmek ve onlara sahip çıkmak anlamına gelir. Yerinden edici güç ile karşı-iktidar deneyimleri arasında esasen asimetrik bir ilişki vardır.

VI. İletişimden sessizliğe

20. Bizim ülkemizde de –devletten, politik partilerden ve sendikalardan örgütsel bağımsızlık olarak– otonomiden özörgütlenmeye geçildi. Otonomi, kendi kendine üretim, yani hâkim üretim biçimlerinden kaçabilme, kendine ait boş zamanlar yaratabilme, yaşamın maddi yeniden üretiminin devlete ve piyasaya alternatif biçimlerini ortaya koyabilme gücü anlamında, karşı-iktidar deneyimleri olarak anlaşılabilir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

21. Ancak, özörgütlenme yeni bir reçete değildir. Günümüzde, "otonomi" ve "yataylık" gibi (her ikisi de oldukça Zapatist olan ve "itaat ederek yönetmek"ten gelen) kriterleri ideolojileştirme eğilimindeyiz. Burada ideolojileştirme, yeni toplumsal kahramanlığın bu temel nosyonlarını anlama biçimimizi, bu ilkeleri tam da geliştirilmesi gereken temel sorunlar olarak değil de kurtarıcı örgütsel yöntemler olarak varsayarak terse çevirmek anlamına gelir.

22. Antonio Negri ile eski bir röportajında, Gilles Deleuze devrimin yeni söylem ya da iletişim biçimlerini değil, başka bir şeyi gerektirdiğini dile getirir: "sessizlikler." Deleuze'e göre sözcükler para biçimini almıştır. Soyutlanmışlar ve herhangi bir anlam taşımaksızın dolaşmaktadırlar. Zapatistalar da "sessizliğe" başvurur. Sessizlik; düşünenin, yeniden uyum sağlamakta olanın, içine çekilenin, kıvrımın içine kıvrılanın sesidir. O, kendi kendini yaratma (*autopoiéticas*)* ağlarını örenlerin gürültüsüdür. Sessizlik, aynı zamanda bu ağların politikleştirilmesinin taktiğidir. Açıkça, imalı bir sözcüğün (salyangozlar)**kaynağı olarak sessizlik. Şiddet ve tahakkümün ötekisi olarak...

23. O halde "Zapatist mesaj" diye bir şey yoktur. Bir mesajı deşifre etme ya da yayma gibi bir görevimiz de yoktur. Zapatizmin sahip olduğu etkiyi hiçbir slogan ya da sözcük aktaramaz. Zapatist kabulleri yeniden üretmek istediğinizde, elinizde kalan, deneyimin içinin boşaltılmasından başka bir şey değildir: tüketime dönük sloganlar ya da idealleştirmeler biçiminde ritüelleştirme ve kaçınılmaz hayal kırıklığı...

24. Şimdilerde Arjantin'de bir geri çekilmeden bahsediliyor. Biz ise yeniden-kıvrılmaktan bahsediyoruz: kıvrımın içine

---

* 1972'de Şilili biyologlar H. Maturana ve F. Varela tarafından ortaya atılan terim, kendi kendisini sürdürebilen ve yeniden üretebilen sistemleri tanımlamak için kullanılır. Biyolojik hücre bunun önemli bir örneği olarak ele alınmıştır. Yunanca köklerine geri götürüldüğünde ise terim, kendi kendini üretme ve yaratmayı anlatır.

** Zapatistalar, eski bir yerli geleneği olan özyönetim temelinde oluşturdukları otonom belediyeleri *caracoles*, yani salyangozlar olarak adlandırıyor. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kıvrılmaktan ama aynı zamanda kıvrımların kıvrılmasından. Açılmış olanın kıvrılmasından. İçe kıvrılma –Zapatist sessizlik gibi– yenilgi değil, beklemedir. Çözülme değil, yıkıcı bir yapı-bozum kapasitesidir. İmha değil, -sessiz- bir eksiltme, ayırma, bileştirmedir. Bir anlaşma ya da massedilme değil, gösteri mantığından kopuştur. Sessizlik de yankılanır. Şimdi sıra salyangozlarındır.

Çeviren: Senem Bilgi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

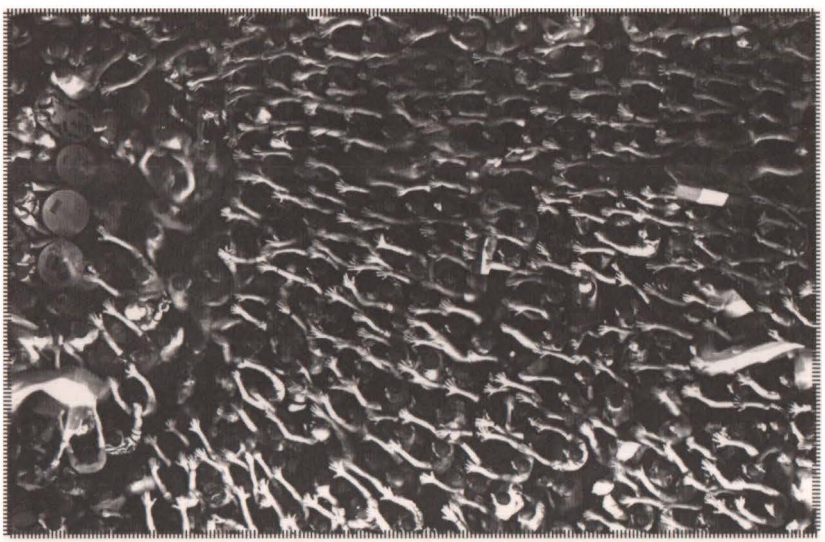

Sadece iki aya tüm bir yaşamı sığdırdılar!

İsyan İstenci ve Gerçeğin Hayali

*Arap anı üzerine düşünceler**

Nasser Abourahme ve **May Jayyusi**

O gece inanılmaz bir şey vardı. Hüsnü Mübarek'in iktidarının sonunun geldiği o coşkun anda, sanki hepimiz adeta bir hayali yaşıyor ve yaşatıyorduk, sanki hepimiz aynı rüyayı görüyorduk. Rüyaların sorunu, kuşkusuz, çoğu zaman uyanıyor olmamızdır... Sonrasındaki gürültülü sokak kutlamalarında, tüm aşırı sevinç gösterilerinin ortasında bile, insanların gözlerinden yalnızca güvensizlik değil, geçmek bilmeyen bir endişe de okunuyordu; sanki bir anda birisi bize dönüp, Hüsnü Mübarek'in aslında ordu, yabancı güçler ya da kozmik canlanma yoluyla görevine iade edildiğini ve hâlâ iktidarda olduğunu nezaketsizce hatırlatacakmış gibiydi. Senaryo -ve onun son düğümü- her zamanki gibi kavrayışımızın ötesinde olabilirdi. Gelgelelim, bu asla olmadı. Farkına vardık ki bu fantazmik his aslında, kolektif bir transtan silkinen, bir rüyadan uyanan insan kitlelerinin ani kavrayışıydı.

---

* Makalenin orijinali için bkz. "The will to revolt and the spectre of the real", *City*, c.15, no.6, Aralık 2011. (ç.n.)

Çünkü o anda hepimizin, Arap dünyasındaki -otokratik devlet iktidarının sarsılmaz cisminin gölgesi altında büyüdüğümüz ortak politik kozmostaki- hepimizin yaşadığı şey, yanılsamaların bu en inatçısının kırılmasıydı. Bir an için görebildiğimiz şey "Devletin Büyük Ötekisinin ötesindeki, Gerçek" figürüydü (Salvatore, 2011; sayfa numarası belirtilmemiş), başka bir deyişle, birçoğumuz için ilk kez olacaksa da gerçekten politik yaşamlarımızın kaderini yönetmeye başlayabileceğimiz hakiki bir politikanın düzlemiydi. Bunun, çoktan bitmiş olan bir politik otoritenin meşruiyetinin çöküşüyle bir ilgisi yoktu; bu onun sembolik gücünün topyekûn çöküşü ve bununla birlikte imkân(sızlık)lar alanının birdenbire parçalanması demekti. Yani, politik iktidarın en cisimleşmiş, en doğallaştırılmış ve en içselleştirilmiş biçimleri bile çözülebilirdi. Pek çoğumuzu kudretsiz olmasa bile uysal öznelere dönüştüren şeyleştirmeler ve büyülemeler parçalanabilirdi. Mutlak devlet otoritesi, aşırı eşitsizlik, hanedana dayalı ve açgözlü seçkin bir sınıf, resmi kölelik, ne şeylerin ne de insanların doğal bir hiyerarşisiydi.

Mısır'da ya da Tunus'ta olmayan bizlerin deneyiminin aracı -ister hareketli ister durağan olsun- imajken, Gerçeği bir anlığına görmekten bahsetmemiz tuhaf gelebilir. Fakat işin aslı, isyanlar tam da eylemci kaynaklı fotoğraf ve videolar aracılığıyla bizim için "gerçek" haline geldi. Çünkü bu anda, bu imajlar yalnızca Gösteri mantığının dışında değil, aynı zamanda ona etkin bir karşıtlık içinde işledi. Kimilerinin bu olayları "tarihteki ilk Sitüasyonist devrimler" ('başarılı bir Mayıs 68') olarak nitelendirmesine olanak veren tam da bu temeldi (Kacem, 2011, sayfa numarası belirtilmemiş). Gösteri yoluyla dolayımlanan hükümetin her yalanı ya da palavrası, hızla yaygınlaşan karşı-imajlarla, dakikalar içerisinde değilse bile saatler içerisinde çürütüldü, Gösteri çağında devletin sembolik iktidar yapısı için merkezi bir önemi olan görünüşlerin kontrolü, kaçınılmaz bir biçimde tehlikeye girdi.

Bu anın gelmesini o kadar uzun zamandır bekliyorduk ki beklenmedik bir şekilde, bir patlamanın tüm gücüyle yuvarlanarak üzerimize geldiğinde bile, geldiğine güçlükle inanabildik. Gerçeğin bu salt deneyiminde bile, bu bir şekilde gerçek olmama ya da fantastik olma hissi, ondan kurtulamayacağımız kadar güçlüydü. Endişeli gerilim de burada yatıyordu. Hepimize bir fantezi gibi geldi, çünkü -açık sözlü olmamız gerekirseöyleydi. Tiranlığı söküp atan bu katıksız halk gücünün yüce gösterisi, sadece kısa ömürlü ve geçici olabilirdi; hem partinin hem devletin ötesindeki bu karşı konulamaz güç yalnızca anlık bir kopuş olabilirdi. Geçiş, örgütlenme, ideolojiyle ilgili tüm o eski yiyip bitirici sorular, gece kutlamaları daha bitmeden yeniden hortlamıştı bile. Armando Salvatore'un, isyanlara verilen en özgün yanıtlardan biri olan şu sözlerinde dile getirdiği gibi: "Bir anlığına görülen Gerçek" aynı zamanda bir anlığına görülen "halkın ihtiyaçlarının katıksız olumlanmasının korkunç, güzel, ve *imkânsız* alanı"dır (2011, sayfa numarası belirtilmemiş). Öforiden sonra, örgütlenme ihtiyacı ve üzerinde kaçınılmaz olarak uzlaşılan (ve uzlaşmaya açık olan) yönetmeye çalışma zorunluluğu gelir.

Bernardo Bertolucci'nin *1900* epiğinin final sahnelerinden birinde, (Gerard Depardieu'nün oynadığı) Olmo Dalco -yerel komünist hücresinin köylü lideri- İtalya'daki faşist devletin yenilgisi ve yerel toprak sahibinin bozguna uğratılmasından sonra yoldaşlarına silahlarını bırakmaları ve teslim etmeleri için yakarır: "Yoldaşlar, zafer sarhoşluğa benzer... hakikatin anı gelir ve geldiğinde herkes ayık olmak zorundadır!" O gece sokak gösterilerinde insanların gözlerinde dalgalanan endişe -daha önce hiç olmadığı kadar özgürce sevindikleri sırada bile– aynı zamanda geriye kalan engellerin, sürdürülmesi gereken mücadelelerin, çok değerli kazanımların kırılganlığının ve karşı saldırının yaklaşan öfkesinin ayık bir şekilde farkında olmalarının bir ifadesiydi. İşte şimdi tüm bunlardan altı ay sonra, bu zorlukların nasıl karşılanacağına dair daha net bir fikrimiz he-

nüz yok. Hâlâ çözüm bekleyen meselelerimiz, yalnızca geçişle ve örgütlenmeyle ilgili olanlardan ibaret değildir, bunların yanında ve daha da önemlisi, zemini her geçen gün yandaşlar statükosuna bırakan alternatif fikirlerin cılızlığı gibi bir sorunumuz da var. Basitçe söylemek gerekirse, bizi "sürekli devrim"e ve yeni politik yapılanma biçimlerine taşıyacak, gelişen gençlik siyasetinin enerji ve kuvveti ile işçi sınıfının dişli örgütsel gücünü sentezleyecek, anti-emperyalizmi sosyal adaletle, özgürlüğü eşitlikle eklemleyecek ve küresel kapitalizm ya da ulus devlet sistemi içinde muhtemelen çözülemeyecek problemlerin -işsizlik, gıda güvenliği, ekonomik bağımsızlık, dev bir genç nüfus- üstesinden gelebilecek bir karşı-bütünlükten, ideolojik bir birleşimden yoksunuz. Bu çok ciddi olduğu belki daha sonra görülecek olan bir eksiklik. Ama yine de, biz bu ihtiyatlı sözleri sarf ederken bile, herhangi birimiz artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağına itiraz edebilir mi?

"Sadece iki aya tüm bir yaşamı sığdırdılar!"[1] – indirgenemez feda ve gelişen öznellikler

İsyanlar -sonradan ne olursa olsun- ortaya çıktıkları andan itibaren günümüzün en önde gelen mücadele biçimine müdahil olmuştur: öznellik için ve öznelliğe karşı mücadele. İsyanların zaman zaman oldukça şaşırtıcı bir şekilde, yalnızca öznelliği egemen aygıtlardan "sökmek"le kalmayıp, aynı zamanda gerçekten yeni bir öznelliğin imkânını sunduğu bizce çok açık. O günlerde, bir ayaklanma ile bir diktatörün düşüşü arasında, insanlar değiştiler; politikanın imkânı ve potansiyeline tam kalbinden dokunacak şekilde değiştiler. Devrim arifesinde İran'dan yazan Michael Foucault şu sözlerinde gayet açıktı: "İnsanlar isyan eder; bu bir gerçektir. Öznellik de (yalnızca büyük adamların değil fakat herkesin öznelliği) tarihe bu

1 Abdul-Rahman al-Abnudi, Mısırlı şair, Tahrir Meydanı'ndaki gençlikten bahsediyor. "In Verse...and in Colloquial," *Al-Ahram Weekly*, No. 1044, 21–27 Nisan 2011, http://weekly.ahram.org.eg/2011/1044/cu4.htm

şekilde mal olmuştur" (2000, s.452). Arap isyanlarının en kalıcı yanı budur: Sıradan insanlar, politika ve deneyim arasındaki bu yeni ilişki sayesinde kendilerini baştan yaratıyor, onları politik özneler haline getiren yılların koşullanması ve uyuşukluğunu üzerlerinden atıyorlardı. Bu durum somut karşılığını "Bugün, ülkemin meselesini kendi ellerime alıyorum" ya da "Artık kendime bir Mısırlı diyebilirim" diyen Tunus ve Mısır halklarının ifadelerinde buldu. Bu sözler, ülkelerini ve kendilerini, toplumsal-politik olan ve bireysel olanı bir şekilde yeniden kendilerine mal etmeleri anlamına geliyordu. Her şeyden önemlisi ise, bu süreçlerin mekânın yeni üretimleri etrafında kolektif bir biçimde cereyan etmesiydi. Tunus kentlerinde halk, gıda dağıtımını, çöplerin toplanmasını ve rejimin başıboş milisleri karşısında güvenliğini kendisi idare etti. Kahire'deki Tahrir Meydanı, her şeyin ötesinde, insanlar sokakları temizleyip yemek, uyku, savunma ve ibadetle ilgili ihtiyaçlarını kendileri örgütledikçe, yeni kolektif öznelliklerinin kurulduğu bir mekân haline geldi. Burada söz konusu olan bir tür "oluş"tu, kimliğin cinsiyet, din, mezhep gibi mutlak sınırlarının/duvarlarının yeniden yapılandırılmasıydı. Kadınlar -genç hemşireler ve doktorlar- kendilerine hiçbir şey olmayacağına tam bir inançla hiçbir akrabalık ilişkilerinin olmadığı erkeklerle aynı çadırlarda uyuyor; Kıptiler ibadetleri sırasında Müslümanları koruyor, Müslüman Kardeşler gençliği solcu eylemcilerle gece savunmasını koordine ediyorlardı. Bu haliyle meydan, yeni, ütopik (imkânsız?) bir toplum hayalinin adeta bir mikrokozmosuydu.

Ama yeni öznelliklerin kuruluşunda bizi en çok sarsan şey, insanların kendilerini feda etmeye, bile bile ve tekrar tekrar bedenlerini ve hayatlarını ortaya koymaya hazır olmalarıydı; her şeyi ateşleyen kıvılcımın yoksul bir genç adamın kendini imhasıyla başlamış olması bir tesadüf değildi; tam bir sefilliğin eşiğine itilen ve bunu reddedebilmek için elindeki tek aracı, kendini imhayı kullanan bir bedenin ve benliğin bu imgesi,

büyüleyiciydi. Buradaki "feda", hem İslami *tekfir* teolojisinin kayıtlarının hem de Batılı Liberal söylemin monolitik ve ırkçı isnatlarının "dışında" olan bir feda mefhumuydu, belki de bu, feda etmenin asıl biçimiydi: ne pahasına olursa olsun itaatsizliğe hazır olma. Foucault'ya göre, isyan istencinin indirgenemezliğinin göstergesi, bir grup insana "Artık itaat etmeyeceğim" dedirten itkide, insanların "gerçekten" "itaat etmenin kesinliği yerine ölüm riskini tercih ettiği" anda bulunur (2000, s.449). Bu, temsil edilemez ve dolayımlanamaz bir şeydir ve bu anda bundan daha hakiki bir şey yoktur. Bu hakikilik, bu yadsınamazlık bizim için, o kaos sahnelerinin tam ortasında, gençlerin polis ve güvenlik güçleriyle ardı sıra giriştiği o sokak çatışmalarını izlerken tüm açıklığıyla görünür hale geldi. 28 Ocak'ta Kahire'de, bu gençler Hidiv İsmail Köprüsü'ndeki polis barikatını dağıtmak için kurşunlara, gazlara, panzerlere karşı koyup Tahrir Meydanı'na dayandıklarında şu hepimiz için açıktı: Bu gençler aynı zamanda özgürlüğüne kavuşmuş özneler olarak ilk adımlarını atıyorlardı. Félix Guattari 1980'lerde Brezilya'yı dolaşırken, *Partido dos Trabalhadores*'in genç eylemcileriyle konuştuğunda devrimin bu yönünü anlamıştı. Bir sohbette, dinleyenleri, 1980'lerin başındaki, yani din adamlarının iktidarı almasından önceki İran'ı, yalnızca toplumsal düzenin reddi değil, kolektif bir düzeyde yeni bir arzunun yaratımında, yalnızca yeni bireysel öznelliklerin bir toplamında değil, öznelliklerin küresel ya da makro üretimine bir meydan okumada ve bu üretimden bir kopuşta ifade bulan yeni bir öznelliğin kolektif üretimi olarak anlamaya davet etmişti (Guattari ve Rolnik, 2008). Bu açıdan, isyanlar bizim için bir eşiğin aşıldığı anlamına geliyor. Eylemcilerle yaptığımız her sohbette şu daima çok açıktı: Buradan bir geriye dönüş olamaz. "Bir hükümetin bizi korkutmasına bir daha asla izin vermeyeceğiz. Ülkemizde, zihinlerimizde gerçekleşen devrim budur" (akt. Hallward, 2011, sayfa numarası belirtilmemiş). Adeta ritüelleştirilmiş bir aşağılanmaya ve rutinleştirilmiş bir itibarsızlaştırmaya, azgın gü-

venlik güçlerine ve düşünce polisliğine, muhalif düşüncelerin ve seslerin tamamen susturulmasına bir geri dönüş olamaz. Bu ansızın ortaya çıkan durumda bile, öznenin tolere etme, kabul etme, katlanma, dişini sıkma ve devam etme kapasitesi tamamen tükenmiştir. Bu bize yalnızca büyük ölçüde geri döndürülemez olanı değil, aynı zamanda ve her şeyden önce bu anın gerçekten devrimci olan yanını veriyor. Çünkü bu, tüm bir bölgede uzun süredir oldukça etkili olan korkunç iktidar mekanizmalarının bir anda etkisiz hale geldiği anlamına geliyor. Arap dünyasının farklı yerlerindeki bir yığın insanı, ayaklanmaya ve "itaat etmeyi reddetme"ye götüren şey tam da bu mest edici mesajın ikna ediciliğidir.

"Halk"ın bu öz-kuruluşu, en iyi ifadesini *al-shaabyuridisqat an-nidham* sloganında buldu. İlginçtir ki bu slogan ısrarla "halk rejimin düşmesini istiyor" şeklinde yanlış çevrildi. Doğru çevirisi, "halk rejimi *devirmek* istiyor"dur. "Devirmek" kasıtlı bir eylemdir, halkı aktör/fail olarak tayin eder. Bu, Arap kitle hareketlerinin en zirvesinde bile, "Kahrolsun emperyalizm/Siyonizm/işgal!" biçimini alan, geçtiğimiz yarım yüzyıl boyunca hüküm sürmüş sloganların biçiminden tamamen uzak bir çığlıktır. Bu niteliksel olarak tamamen farklı bir şeydi ve hepimiz bunu hissedebiliyorduk. Aslında bu isyan itkisi, kendisi de yeni biçimler ve değerler almak üzere, bir Arap kamusal alanına hızla nüfuz ettikçe, insanların çoğu kez bilinçdışı bir şekilde kendileri hakkında geliştirmiş olduğu varsayımların yoldan çekilmekte olduğunu görüyorduk. Asılsızlığının farkında olmamıza rağmen, kulaklarımızda rahatsız edici bir biçimde yıllardır çınlayan hâkim retorik, derhal anakronistik bir hal aldı: "Araplar dünyanın geri kalanından yüzyıllarca geridedir," "Araplar yalnızca kaba kuvvetin mantığını bilir." Bu dışarıdan olduğu kadar içeriden de gelen (bunu saymayı düşünemeyeceğimiz kadar çok duymuştuk) ama yıllar geçtikçe, tarih kendini gerilemelerin, yenilgilerin ve teslimiyetlerin kırılmaz bir silsilesi gibi durmaksızın açımladıkça, kemikleşmiş ortak bir öznel

bilinç haline gelen bir çarpıtmaydı. Devrimden önceki yıllarda, daha eski kuşağın, bölgenin politik yüzünü değiştirmekteki başarısızlıklarını bir yana bırakarak, Arap gençliğini (*shabab*) kaypak, kaprisli, tüketim çılgını, kaygısız bir bayağılığın doruğu gibi ifadelerle alaya alması olağan bir tutumdu. Mısır gençliği, diğerleri arasında, bu rahatsızlığın en somutlaştığı kesimdi. Bir zamanların muazzam ulusunun bu mirasçıları, açıkça uykuda yaşıyor, ancak kendileri gibi yoksullaştırılmış Cezayirlilerle bir futbol oyunu yüzünden dövüşe tutuşsunlar ya da beş para etmez pop kültürünü üretmeye devam etsinler diye, rejime bağımlı bir medya tarafından manipüle edilebilmelerine yetecek kadar uyanık kalabiliyorlardı. Kuşaklar arası derin bir uyuşmazlıktan kaynaklansa bile bu, pek çok düzeyde yanlış yönlendirilmemiş bir öfkeydi. Meğer birkaç ay ne kadar da büyük bir fark yaratabiliyormuş; öyle ki bu gençler, tam da anne babalarının ve büyüklerinin imkânsız diyerek vazgeçtikleri şeyi gerçekleştirdiler. Öyle ki bizlere, gerçek bir politikanın kapısı açıldığında –bu kapıdan geçmek ölümü üstlenmek anlamına gelse bile- meta kapitalizmi ve despotik otoritenin özneleştirmelerinin (ya da özne olmaktan çıkarma biçimlerinin [*de-subjectification*]) nasıl da kırılgan olabileceğini göstermeye devam ediyorlar.

Önümüzdeki yol: içerilmeye karşı isyanın ontolojileri

Kuşkusuz ki bu an yalnızca daha büyük bir resmin parçasıdır ve onu devam eden bir süreç olarak devrimlerle karıştırmamaya dikkat etmemiz gerekir. Olayları adlandırmak konusunda yaşanan genel kafa karışıklığının bir kısmının (Bunlar gerçekten devrim mi? İsyan mı? Yalnızca ayaklanma mı?) analitik olarak ayrı ayrı anlaşılması gereken zamansal kayıtların bu şekilde karıştırılmasından kaynaklandığını düşünüyoruz. Üzerine henüz tartışmış olduğumuz gibi devrimci bir an vardır; kalabalığın, insan kitlelerinin kendilerini kendi elleriyle "halk" ya da ulus olarak kurduğu bir an. Bu, inkâr edilemeyecek

bir devrimci andır, öyle ki isyanın öznel anı, kendi durumunun hakikatini tüm radikalliğiyle kavrar –yani, Lenin'in bir keresinde dediği gibi, "gerçekliğin kendisi kadar radikal olduğu"nu. İnsanların bu kendi nesnel durumlarının ihtiyaçlarını öznel bir biçimde kavrayabilme kapasitesi, her aşamada, olayın gidişatı içinde atılması gereken sonraki adımı saptamayı başarabilen taleplerin gelişen doğasında açık hale geldi. Yeni politik öznelliklerin ortaya çıkışının bu radikal ve ütopik anını, "halk" olarak birleştirilmiş şeyin, devrimin anlamı, yönü ve neticesi üzerinde bir mevzi savaşı vermek üzere kendini yeniden farklılaştırmaya başladığı süreç olarak devrimden ayırt etmek gerekir. Bu süreç, henüz belirsiz bir sonuçla da olsa, uzun bir tarihsel dönem içinde gözler önüne serilecektir.

Mısır ve Tunus'taki neşe ve coşku yerini daha şimdiden, Bahreyn'deki bastırmanın getirdiği acı ve umutsuzluğa ve yeniden toparlanan emperyal ve bölgesel güçlerin karşı saldırıya geçtiği ve muhalefetin bazı kesimleri içinde hareket alanı kazanmayı başardığı Libya, Suriye ve Yemen'deki çıkmazların ve açmazların yarattığı hüsrana bıraktı. Suud hanedanının himayesinde olan ve gizliden gizliye ABD'nin yanında konumlanan gerici İslami akımlar, isyan sonrası politik oluşumların kalbinde pusuya yatmış olan bir Thermidor* olasılığını temsil ediyor. Bu bağlamda söz konusu olan tehdit, yalnızca çevrelenme değil aynı zamanda temellük edilme ve içerilme tehdidi**dir** de. Emperyal-Liberal söylem, hızla harekete geçip -özü itibarıyla çok az şeyin değiştiğini görebilmemize rağmen- retorik yanıtını "özgürlüklerimizden nefret ettikleri için bizi öldürüyorlar"dan "özgürlüklerimizi istedikleri için isyan ediyorlar"a evriltti. Her iki durumda da, gönderme yapılan şey, asıl özne, onun arzuları, ihtiyaçları ya da idealleri değil -ki bunlar hep ikincil olmuştur- ilk önce yerlilerin kendi bastırdıkları arzularında şiddetle

* Fransız Devrimi'nde radikal devrimci Robespierre'in devrilmesiyle başlayan döneme adını veren Thermidor, bir devrim sırasında radikal amaç ve stratejilerden geri çekilişe gönderme yapmak için de kullanılır olmuştur. (ç.n.)

aşağıladıkları, sonra ise tüketim demokrasisine yönelen "aydınlanmacı" itkilerinde şiddetle aradıkları Batılı "özgürlüğün" içkin değeridir.

Ne var ki, bu oportünizm daha büyük sorunlara işaret eder. İsyanların söylemsel olarak çerçevelenmesinde hakiki bir sorun mevcuttur. Bu isyanları evrensel, anti-oryantalist terimlerle telaffuz edebilmeyi istiyoruz –ne de olsa bu isyanlar, bulabileceğiniz herhangi bir demokratik an kadar saftır- ama Avrupamerkezciliğe düşme ve daha da kötüsü her şeyi Batı'ya duyulan gizli, ama artık özgürleşmiş bir arzuya indirgeme riskiyle karşı karşıyayız. Eylem halindeki çokluk olarak isyanın kendiliğindenliğini ve yataylığını alkışladık – lidersiz, ağ biçiminde, yaygın bir isyan; ama bunlar aynı zamanda modern emperyal öznenin, tekno-dolaşımın atomlaştırılmış aracının da tarifi değil mi?

Olma Dalco'nun köylü partizanlarının trajedisi, silahlarını bıraktıktan sonra ulusal bir uzlaşmayla ihanete uğramaları ve hâlâ hayatta olan toprak sahibinin ertesi gün onlara savaş açmasıydı. Hiç kuşkunuz olmasın; hem Tunus'ta hem de Mısır'da, sokaklara ve meydanlara sürekli geri dönülmediği takdirde böyle bir uzlaşmanın gelmesi çok uzun sürmeyecektir. Ortaya çıkma ve oluşum arasındaki şu durumda, merkezsiz bir haldeyiz, fakat tetikteyiz. O halde bizi bekleyen zorluk, bir anlamda, Gilles Deleuze'ün "sosyal konumunu bir şekilde kaybeden ve kendini, içinden yeni güç ve bilgi biçimleri yaratmak zorunda kalacağı, yalıtılmış, acılı ve matemli bir varoluşa fırlatılmış olarak bulan özgürleşmiş köle"ye dair Sinolojist kıssada (1991, s.161) öngördüğüne benzer bir zorluktur. Bu geçiş durumu içinde, hayal gücümüzü ve geleceğimizi kapitalizmin, bölücü milliyetçiliğin ve otokrasinin deli gömleğinin ötesine taşıyabilecek şekilde politik olanı yeniden biçimlendirmemizi sağlayacak doğru güç ve bilgi biçimlerini bulabilir miyiz? Bunu, bütün bir bölgenin çalışan ve didinen sınıflarının, sulandırılmış bir reformist uzlaşıyla uyumlulaştırılması imkânsız ihti-

yaçlarını ve sözlerini taşıyacak şekilde yapabilir miyiz? Bunlar tartışmalı noktalar ve çoğu da solun yeniden canlanma ihtimaline bağlı. Ama kesin olan bir şey var. İsyanlar politika ile günlük hayatı veya tecrübeleri, çok az kişinin tekrar vazgeçebileceği bir şekilde birbirine bağladı. Talal Asad'ın yakın bir zamanda söylediği gibi, "Belki de ayaklanmaları, despot bir rejimden kurtulmanın bir tekniğinden de çok bir varoluş biçimi olarak düşünmek gerekiyor." (Schneider, 2011, sayfa numarası belirtilmemiş). Her geçen gün, insanlar, isyanları "yaşamaya" ve isyanın kendisi "olmaya" devam ediyor. Günlük hayatın bu şekilde politik-ontolojik bakımdan yüklü hale gelişi, önümüzdeki uzun yol boyunca bizi ayakta tutacak şeyin kendisi olabilir; Arap dünyasının çok ötesine, Atina meydanlarından, Şili'de Santiago sokaklarına kadar ulaşan küresel yankısında, bu tarihsel anı "isyan istenci"nin genelleşmesi olarak tanımlamaya olanak veren şey tam da budur belki.

Çeviren: Nalan Kurunç

Referanslar

Deleuze, G. (1991) "What is a dispositif?," T. Armstrong (der.) *Michel Foucault Philosopher* içinde (Londra: Routledge).

Foucault, M. (2000) "Useless to revolt?," J. Faubian (der.) *Power: Essential Works of Foucault* 1954–1984 içinde (Londra: Penguin).

Guattari, F. ve Rolnik, S. (2008) *Molecular Revolution in Brazil* (Los Angeles: Semiotext(e)).

Hallward, P. (2011) "Egypt's popular revolution will change the world," *The Guardian*, 9 Şubat Çarşamba.

Kacem, M.B. (2011) "A Tunisian renaissance: interview with Mehdi Belhaj Kacem," http://www.lacan.com/thesymptom/?page_id=1046 (5 Ağustos 2011 tarihinde erişildi).

Salvatore, A. (2011) "The elusive subject of revolution," *The Immanent Frame*, http://blogs.ssrc.org/tif/2011/02/16/the-elusive-subject-of-revolution (20 Mart 2011 tarihinde erişildi).

Schneider, N. (2011) "The suspicious revolution: an interview with Talal Asad," The Immanent Frame, http://blogs.ssrc.org/tif/2011/08/03/the-suspiciousrevolution-interview-with-talal-asad (9 Ağustos 2011 tarihinde erişildi).

Hem özörgütlenmeyi hayata geçiriyoruz hem de özörgütlenmenin ne olduğunu onu hayata geçirerek anlamayı öğreniyoruz

Yeni Bir Politika Arayışı

PKK'nin demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm projeleri

Joost Jongerden ve Ahmet Hamdi Akkaya

Giriş

"Sözcük, beyler, birinci derecede bir kamusal meseledir." Bu açılış cümlesi, 14 Temmuz 1916'da İsviçre'nin Zürih kentinde, Cabaret Voltaire'deki herkese açık ilk Dadaist suarede Hugo Ball'un yaptığı konuşmanın kapanış cümlesiydi.[1] Gazeteci Cengiz Çandar'ın da vurguladığı gibi, sözcük gerçekten de kamusal bir meseledir ve büyük öneme sahiptir. Çandar, *Mezopotamya Ekspresi* adlı kitabında Türk hükümetinin "Kürt Açılımı"nın nasıl "Kardeşlik ve Ulusal Birlik Projesi"ne döndüğünü ve sözcüklerdeki bu değişim nedeniyle umudun hayal kırıklığına dönüştüğünü hatırlatır.[2] Çandar, iktidar partisinin başlangıçtaki açılım vaadinden sonra, Kürt meselesini yine nasıl yok saymaya başladığını ve (bir kez daha) terörizmle mücadele buyruğuna ve (sözde) hukuk uygulamalarına dayandırılan hükümet politikalarının, nasıl Kürtlerden yana bir politikanın

1 Metnin tamamı için bkz. http://asitoughttobe.com/2009/10/27/hugo-ball/. Siteye erişim tarihi 12 Aralık 2012.

2 Cengiz Çandar, *Mezopotamya Ekspresi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

ve Kürt partisinin elindeki belediyelerin işleyişini baltalamaya yönelik çabalar haline geldiğini gözler önüne serer. Üstelik 2011 ve 2012'de Türkiye başbakanı, Öcalan idama mahkûm edildiğinde iktidarda olsaydı idam cezasını kaldırmayacağını, PKK liderine verilen cezanın infazına izin vereceğini defalarca belirterek idam cezasının geri getirilmesi çağrısında bulunmuştur.[3]

Kürt açılımı, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) önceki başbakanı olan şimdiki cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Kürt meselesinin ülkenin en öncelikli sorunu olduğunu beyan eden açıklamasının ardından, dinci-muhafazakâr AKP'nin lideri ve başbakan Tayyip Erdoğan tarafından ilan edilmiştir. Bir Kürt sorunu olduğunun, bu sorunun cumhuriyetin kuruluşunda ulus devletin inşası sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıktığının ve buradan yola çıkarak, çözümün sorunu yeniden üreten bütün koşulları değiştirmeyi gerektirdiğinin kabul edilmesi, ileri atılmış büyük bir adım olacaktı. Oysa açılımın peşinden barışçı çözüme yönelik tutarlı bir paket veya yol haritası gelmedi. Bugün bile Kürt Açılımı'nın açık amacı ve niteliği belirsiz durumdadır. İşin ilginç yanı, Kürt Açılımı Aralık 2009'da -aynı yılın Mart ayındaki yerel seçimlerde Türkiye'deki Kürdistan bölgesinde oyların çoğunluğunu kazanmayı başaran- Kürtlerden yana olan Demokratik Toplum Partisi'nin mahkemece kapatılması ile birlikte gelmişti. Aslında DTP'nin, AKP ile karşılaştırıldığında, önceki seçimlere göre başarısını artırabilen tek parti olduğu ortaya çıkmıştı. Bu yüzden, partinin kapatılması, 2009'da başlayan ve sonraki yıllarda devam eden, aralarında belediye başkanlarının, yerel parti yöneticilerinin, milletvekillerinin, kadroların ve aktivistlerin bulunduğu yaklaşık 10.000 kişinin alıkonulduğu tutuklama dalgalarıyla kol kola yürüdü.[4]

3 Bkz. örneğin http://www.gazete5.com/haber/basbakan-erdogan-ocalan-idam-aciklamasi-9-haziran-2011-115858.htm; ve http://www.zaman.com.tr/politika/erdogandan-aclik-grevlerine-rest-ocalana-ev-hapsi-yok-halk-idami-geri-istiyor/2011102.html. Erişim tarihi 12 Aralık 2012.

4 Bkz. Marlies Casier, Joost Jongerden ve Nic Walker, "Fruitless Attempts?

Bu makalede hükümet politikalarından ve kapatmalara dönüşen açılımlardan, sözcüklerin sorunları açığa çıkarmak yerine örtbas etmek için kullanıldığı tarzdan uzaklaşarak, daha çok Türkiye'de politikayı, demokrasiyi ve Kürt sorununu yeniden çerçevelendirmeye ve oluşturmaya dönük çok daha sağlam temelli girişimlere yüzümüzü döneceğiz. Bu nedenle, genelde Kürdistan İşçi Partisi, PKK (*Partiya Karkêren Kurdistan*) ile ilişkilendirilen örgütlenmeler bağlamında yeni politika biçimlerinin ve demokrasi kavramı üzerine bir yeniden düşünmenin nasıl ortaya çıkmakta olduğuyla ilgileniyoruz.[5] Piyasanın ve devletin ötesine geçen yönetim biçimleri olarak demokratik özerklik ve demokratik konfederalizme odaklanarak PKK'nin radikal demokrasi projesini açmaya çalışacağız. Bunu yaparken PKK'yi politik bir örgüt olarak ele alacağız ve onu "terörizm"le yaftalayan söylemden uzaklaşacağız; kısacası bir güvenlik meselesine indirgenmiş bir tartışmayı politikleştireceğiz.[6]

İlk olarak öncelikle PKK'den ne anladığımızı netleştirmek zorundayız. *Partiya Karkêren Kurdistan*, 1978'de politik bir parti olarak kurulduğunda, parti lideri olan Genel Sekreteri ve doğrudan işleyişten sorumlu Yürütme Komitesiyle, klasik bir komünist partinin örgütlenme yapısına sahipti. En üst düzeydeki yürütme kurumu Merkez Komite'ydi ve Parti Kongresi partinin en üst düzey karar alma organıydı. Ama yıllar geçtikçe PKK kendi içinde çeşitlendi ve bugün PKK dediğimizde aslında bir parti-kompleksinden söz ediyoruz. Öyle bir parti kompleksi ki,

---

The Kurdish Initiative and Containment of the Kurdish Movement in Turkey," *New Perspectives on Turkey* 44 (2011). Ayrıca bkz. Marlies Casier, Joost Jongerden ve Nic Walker'ın *The Kurdish Spring Geopolitical Changes and the Kurds* içindeki katkısı (ed. Mohamed M. A. Ahmed ve Michael M. Gunter, Mazda publishers, 2013).

5 Dolayısıyla politika yapmanın bu yeni biçimi, sadece Türkiye'deki Kürtlerle sınırlı değildir. Bunun en açık örneği, ilerleyen bölümlerde ele alacağımız Suriye'deki Kürt partisi PYD'nin politikasıdır.

6 Ümit Cizre, "The Emergence of the 'Government's Perspective' on the Kurdish Issue," *Insight Turkey* 11:2 (2009):3.

bir parti olarak PKK başta olmak üzere, kadınların ayrı olarak örgütlendiği bir eş-parti,[7] Irak (PÇDK), İran (PJAK) ve Suriye'deki (PYD)[8] kardeş partiler ile bu partilere bağlı gerilla güçlerini[9] içinde barındıran bir örgütlenmeler ve partiler oluşumudur. Bu partilerin yanında PKK, politik pratiklerin entegrasyonu ve koordinasyonunu sağlayan kurumlar oluşturdu. Bugün bunların en önemlisi, temel olarak köy, kent ve bölge konseylerinden oluşan ve Kürdistan Halk Kongresi, KONGRA-GEL[10] adında bir meclisi bulunan Kürdistan Topluluklar Birliği, KCK'dir (*Koma Civakên Kurdistan*).[11] Bir diğer önemli kurum olarak Kürdistan

7 PKK içindeki kadın örgütlenmelerinin uzun bir tarihi vardır. İlk Kadın Gerilla Birliği 1995'te oluşturulmuş ve bunu 1999'da kurulan ilk kadın partisi izlemiştir. Kadın partisinin adı birkaç kez değişmiştir –bugün *Partiya Azadiya Jin a Kurdistan*, PAJK (Kürdistan Özgür Kadın Partisi) adı altında çalışmalarını yürütmektedir. PAJK, cephe örgütü *Koma Jinen Bilind*, KJB (Yüce Kadınlar Topluluğu) ve kadın gerillaların örgütü YJA-STAR (Özgür Kadın Birlikleri) ile birlikte, otonom olarak örgütlenmiş kadın gruplarının ideolojik merkezi gibi işlemektedir.

8 Irak: *Partiya Çareseriya Demokratik a Kurdistan*, PÇDK (Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi) 2002'de kuruldu; Suriye: *Partiya Yekitiya Demokratik*, PYD (Demokratik Birlik Partisi) 2004'te kuruldu; İran: *Partiya Jiyana Azad a Kurdistan*, PJAK (Kürdistan Özgür Yaşam Partisi) ise Nisan 2004'te kuruldu.

9 Gerilla güçleri aslen üç organ altında örgütlüdür: Parti hareketinin askeri örgütünü oluşturan *Hêzên Parastina Gel*, HPG (Halk Savunma Güçleri); PJAK'ın politik amaçlarıyla paralel işleyen *Hezi Rojhelati Kurdistan*, HRK (Doğu Kürdistan Gücü); kadın gerillaların örgütü YJA-Star (Özgür Kadın Birlikleri).

10 *Kongra-Gel*, PKK kompleksi içindeki halk cephesidir ve kısmen, 2000'de feshedilen ERNK'nin işlevlerini üstlenmiştir. Halk Kongresi anlamına gelen adından da anlaşılacağı gibi yasama organı olarak düşünülebilir. PKK, *Partiya Karkerên Kurdistan PKK Yeniden İnşa Kongre Belgeleri* (İstanbul: Çetin Yayınları, 2005): 97.

11 *Koma Komalan Kurdistan*, KKK (Kürdistan Konfederasyon Topluluğu) ve daha sonraki adıyla *Koma Civakên Kurdistan*, KCK (Kürdistan Topluluklar Birliği), hem Öcalan tarafından geliştirilen Demokratik Konfederalizm fikrini somutlaştıran bir kavram hem de ulus-devlete alternatif olarak sunulan ve Öcalan'ın Ortadoğu'daki sorunların çözümü için bir model olarak gördüğü bir toplumsal örgütlenmedir. PKK parti kompleksi içinde KCK, koordinasyonunu sağladığı bütün partiler ve örgütlerle birlikte, yürütme organı olarak düşünülebilir. Bkz. PKK, a.g.e., 175-243.

Ulusal Kongresi, KNK[12] bir pan-Kürdistan kongresidir ve Kürt diasporasının, Kürdistan'daki etnik ve dini azınlıkların temsilcilerinin yanı sıra Kürdistan'daki çeşitli politik partilerin temsilcilerini içerir. Bu örgütü, geleneksel örgütsel şemayla ifade etmek zordur. PKK üyelerinin ve sempatizanlarının Abdullah Öcalan'ı *güneş* olarak nitelemeleri gibi, biz de bu analojiyi geliştirebilir ve parti-kompleksinin örgütlenmesini gezegen sistemi ile düşünebiliriz: Güneş, Abdullah Öcalan'dır, gezegenler ise güneşin yörüngesinde dönen partiler, askeri birimler ve kurumlardır.

İlgi alanı

Bugün savaşın toz dumanı içinde ve ötesinde Ortadoğu'ya baktığımızda, toplumsal pratikler içinde ve toplumsal deneyimle şekillendirilen yeni politika ve demokrasi biçimlerini açıkça görürüz. Bununla Kürdistan bölgesinin çeşitli yerlerinde kurulmuş olan halk konseylerine ve bu konseylerde insanların gündelik yaşamlarının ve yaşadıkları yerlerin sorumluluğunu ve denetimini daha çok üstlenmelerine işaret ediyoruz. Bu konseylerin parçası olanlar, konseylerden "demokratik özerklik" ve "demokratik konfederalizm" bağlamında bahsetmektedir ki bu da bunların yalnızca yerel inisiyatifler olarak düşünülmediğini, politika üzerine düşünme ve politika yapmaya ilişkin daha geniş bir proje ya da fikre ve tarza katkıda bulunduklarını gösterir. Bu politika biçimini bütünüyle kavrayamayabiliriz, ama tam da bu durumun, akademisyenleri ve yeni demokrasi biçimlerinin gelişimiyle ilgilenenleri buna daha yakından bakmaya zorlaması gerektiğini düşünüyoruz.

Kürt hareketinin dışında demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik kavramları genellikle göz ardı edilmekte

12 *Kongra Netewiya Kurdistan*, KNK (Kürdistan Ulusal Kongresi), Ortadoğu, Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya ve Asya'daki Kürt diasporasından temsilcilerin yanı sıra Kürdistan'ın çeşitli yerlerindeki politik partilerden, dini ve kültürel kurumlardan, bağımsız politik kuruluşlardan ve entelektüellerden, Kürt olmayan etnik gruplardan temsilcileri bir araya getiren bir Pan-Kürdistan şemsiye örgütüdür.

veya hiç bilinmemektedir. Hareketin kendi içinde de bu kavramlar sorgulamalardan geçirilmektedir. "Demokratik konfederalizm" ve "demokratik özerklik" kavramlarının, özerkliğin insanların yetkinliği veya pratikleri bakımından veya ortak olanların gelişmesi olarak değil de yasal düzenlemeler olarak tanımlandığı yerleşik politik sözlüğün bakış açısından kavranılamaz görünebileceği doğrudur.[13] Yeni inisiyatifleri hukuki veya devletçi terimlerle ölçmek imkânsız olduğundan, eski sözlüklere dayanarak bunların uygun olmadığı yargısına varmakta acele etmemek gerekir. Dolayısıyla buradaki güçlük, bu deneyimleri sırf yabancı ve alışılmadık göründükleri için, sürdürülemez oldukları önyargısıyla bir kenara atmak ya da hoşlanılmayan veya ilişkilenilmek istenmeyen bir özne tarafından formüle edildikleri için doğrudan reddetmek yerine, bu yeni düşüncelerin nasıl geliştirildiğini ve yeni biçimlerin nasıl uygulandığını anlamaya çalışmaktır. Bu nedenle bu makale de, bu hareketi anlamayı amaçlayan girişimler ve çalışma grubunun içinde yer alır.[14]

13 Yetkinlikler için bkz. Ivan Illich, Irving Kenneth Zola, John McKnight, Johnathan Caplan ve Harley Shaiken *Disabling Professions* (Londra: Marion Boyars, 1977); pratikler için bkz. Antonio Negri, *Marx Beyond Marx: Lessons on Grundrisse* (New York: Bergen and Garvey, 1984) [*Marx Ötesi Marx: Grundrisse Üzerine Dersler*, çev. Münevver Çelik (İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2006)]; ortak olanların gelişimi için bkz. Michael Hardt ve Antonio Negri, *Commonwealth* (Cambridge: Harvard University Press, 2009) [*Ortak Zenginlik*, çev. Efla-Barış Yıldırım (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2011)].

14 Ayrıca bkz. Ahmet Hamdi Akkaya ve Joost Jongerden, "The PKK in the 2000s: Contiunity through Breaks?" *Nationalisms and Politics in Turkey: Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue* içinde, ed. Marlies Casier ve Joost Jongerden (Londra ve New York: Routledge, 2011), s. 143-162; Ahmet Hamdi Akkaya ve Joost Jongerden, "Reassembling the Political: The PKK and the Project of Radical Democracy." *European Journal of Turkish Studies*, 14 (2012): Joost Jongerden ve Ahmet Hamdi Akkaya, "Born from the Left: The Making of the PKK," *Nationalisms and Politics in Turkey* içinde, s. 123-142, ed. Casier ve Jongerden; Joost Jongerden ve Ahmet Hamdi Akkaya, "The Kurdistan Workers Party and a New Left in Turkey: Analysis of the Revolutionary Movement in Turkey through the PKK's Memorial Text on Haki Karer," *European Journal of Turkish Studies* 14 (2012). Akkaya, A.H.,

PKK hakkındaki akademik literatürün büyük bir kısmı, hareketi anlamaya değil, onu başka bir şeyin ifadesi gibi göstermeye çalışır. PKK'ye dair akademik literatürün önemli bir kısmının genellikle kriminoloji[15] ya da terörizm ve isyan bastırma[16] veya her ikisinin bakış açısından yazılmış olması şaşırtıcı değildir. Üstelik Kürt politikasının daha geniş çerçevesi içinde PKK genellikle bir şekilde istisnai olarak ele alınmaktadır.[17] Aslında bazen PKK'den Kürt toplumunun içinde kökleri veya bağlantıları olmayan anlamında tarihsiz[18] bir parti –kısaca bir anomali- olarak bahsedilmektedir. Yine de herhangi bir şey garip, anlaşılmaz ve kavranamaz göründüğünde, bu,

---

Jongerden, J. (2013) Confederalism and autonomy in Turkey: The Kurdistan Workers' Party and the Reinvention of Democracy, *The Kurdish Question in Turkey: New Perspectives on Violence, Representation and Reconciliation* içinde, ed. Gunes, C., Zeydanlioğlu, W., Londra: Routledge, s. 186-204.[Bu makaleler Türkçede *PKK Üzerine Yazılar* başlıklı kitapta bir araya getirilmiştir [çev. Metin Çulhaoğlu (İstanbul: Vate Yayınevi, 2012)]. Jongerden, J. , Akkaya, A.H. (2013). Democratic Confederalism as a Kurdish Spring: the PKK and the quest for radical democracy, *The Kurdish Spring: Geopolitical Changes and the Kurds* içinde, Ahmet, Dr M.M.A., Gunter, Prof M.M. - Costa Mesa: Mazda Publishers, (Bibliotheca Iranica: Kurdish Studies Series 12), s. 163-185.

15 Thomas Kubera, "The Kurdistan Workers Party PKK." *Kriminalistik* 53.1 (1999): 27-31; Michael P. Roth ve Murat Sever, "The Kurdish Workers Party (PKK) as Criminal Syndicate: Funding Terrorism through Organized Crime, A Case Study." *Studies in Conflict & Terrorism* 30.10 (2007): 901-920; D. Walter ve G. Fricke, "Execution Threatens the Opponents –The Kurdiche Arbeirerpartei (PKK) and Their Criminal Activities in the Federal Republic of Germany." *Kriminalistik* 7 (1988): 406-409.

16 C. K. Demir, "The PKK in the Context of Terrorist Organizations and Learning Organizations." *Uluslararası İlişkiler- International Relations* 5.19 (2008): 57-88; Vera Eccarius-Kelly, "Surreptitious Lifelines: A Structural Analysis of the FARC and the PKK." *Terroirsm and Political Violence* 24.2 (2012): 235-258; M.P. Roth ve M. Sever, "Kurdish Workers Party"; Mustafa Coşar Ünal, *Counterterrorism in Turkey: Policy Choices and Policy Effects towards the Kurdistan Workers Party (PKK)* (Londra: Routledge, 2012).

17 Joost Jongerden ve Ahmet Hamdi Akkaya, *PKK Üzerine Yazılar* (İstanbul: Vate Yayınları, 2013).

18 İbrahim Güçlü, kişisel görüşme, 19 Haziran 2008.

basitçe onu anlamadığımızın ötesinde bir şey söylemez ve dolayısıyla en azından, onun bir parçası olanlar için ne anlama geldiğini[19] araştırmamız ve tahayyül alanımızı bu deneyimleri anlamaya açmaya çalışmamız gerekmektedir[20] Bu makalede PKK'yi, radikal demokrasi, daha özel olarak demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik projesine dair vizyonu ve bu projeyle ilişkisi bağlamında anlamlandırmaya ve bunları yeni bir politika yapma biçiminin mümkün örnekleri olarak açıklamaya çalışacağız.

Yeni politika ve demokrasi biçimlerine yakından bakmamız için pek çok neden vardır. Ortadoğu'da şiddetin patlaması, orada bir devlet krizi olarak gördüğümüz şeyin semptomudur. Weber'den sıklıkla alıntılanan bir tanımla devlet, belli bir toprak parçası üzerinde şiddet tekeli veya şiddetin meşru kullanımı iddiasında olan bir varlık, bir kurum veya kurumlar sistemi olarak düşünülür.[21] Bu meşru şiddet tekeli, devlet olmayı tanımlasa bile, bunun sistematik uygulanışı, potansiyel olarak onun altını oyar. Devlet genel bir tarz olarak şiddet yöntemlerine başvurduğunda, işlevsel yetkinliğinin üstünlüğünü ve dolayısıyla meşruluğunu kaybedebilir. Bu durumda hükümet, şiddet yoluyla sürekli bir iktidar uygulaması ve şiddet de devlet kurumlarının işleyişinin bir koşulu haline gelir.[22] Bu durumu, Walter Benjamin'in açıkladığı gibi, norm haline gelen, yani istisna değil de kurala dönüşen olağanüstü hal olarak adlandırabiliriz.[23] Bu kural on yıllar boyunca

19 Howard S. Becker, *Tricks of the Trade: How to Think about Your Research While You're Doing It*, (Chicago & Londra: The University Press of Chicago, 1998): 28.

20 J. K. Gibson-Graham, "Diverse Economies: Performative Practices for 'Other Worlds,'" *Progress in Human Geography* 32:5 (2008): 613-32.

21 Max Weber, *Politik als Beruf* (Münih ve Leipzig: Verlag von Duncker & Humbolt, 1919).

22 Michael Hardt ve Antonio Negri, *Multitude* (New York: The Penguin Press, 2004): 14, 21 [*Çokluk*, çev. Barış Yıldırım (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004].

23 Walter Benjamin, *On the Concept of History (Theses on the Philoshopy of*

Suriye'de, Türkiye'de, Irak'ta ve İran'da Kürdistan bölgesini acıya boğmuştur.

Türkiye'de, cumhuriyetin varlığına hâlâ tehdit olarak görülen şu unsurlara karşı baskıcı önlemler uygulanmaya devam etmektedir: Kürt kimliğinin ifade edilmesi ve sivil haklar ile yurttaşlık arayışı. Bir yandan PKK'nin üslerine havadan ve karadan saldırılırken, öte yandan Kürtler için "haklara sahip olma hakkı" mücadelesine girişen yasal örgütlenmeler engellenmekte, kısıtlanmakta ve kapatılmakta, bu örgütlenmelerin üyeleri soruşturulmakta, tutuklanmakta ve gözaltına alınmaktadır. Tüm bunlar, politikanın güvenlikleştirilmesi sorununun bir ifadesi ve aslında Von Clausewitz'in meşhur önermesinin terse çevrilmesidir: Politika savaşın devamı haline gelmiştir. Savaş, artık sınırlı bir istisna hali değildir, tersine bir kural haline gelmiştir.[24] Ulus devletin nihai amacı olan tek kimlikli bir nüfus yaratmak, nüfusa karşı bir savaşa dönüşmüştür. Bununla birlikte ulus devletin birincil etkinliği, yani belli bir kültürel kimlikle işaretlenmiş "halk" gibi bir homojen toplumsal kategorinin üretimi de kendi içinde bir şiddet sürecidir ve geçen yüzyıl boyunca yaygın bir şekilde tanık olduğumuz asimilasyon, etnik temizlik ve sürgünlerle ilişkilidir.

Radikal demokrasi

Ama burada ele almak istediğimiz problem, devlet değil, devletin ötesinde bir yönetimin nasıl düşünülebileceği problemidir. 1991'de özgürlükçü sosyalist Murray Bookchin, sola ve ezilenler adına konuşma iddiasında olan örgütlenmelere referansla, "Belki de toplumsal yeniden kuruluşa yönelen hareketlerin en önemli başarısızlığı, insanları statüko tarafından kurulan sınırların ötesine taşıyabilecek bir politikadan yoksun

History), 1940 ["Tarih Kavramı Üzerine", *Son Bakışta Aşk* içinde, çev. Nurdan Gürbilek (İstanbul: Metis Yayınları, 2001)].

24 Hardt ve Negri, *Çokluk*.

olmalarıdır"[25] diye yazmıştı. Bookchin'e göre böyle bir toplumsal yeniden kuruluş, devlet yönetimi ve piyasa odağının ötesine geçmeliydi.[26] Aynı şekilde PKK'nin hapisteki lideri Abdullah Öcalan, tarihi, ulus devlete ve kapitalizme terk etmememiz gerektiğini, tersine ulus devletin ve kapitalizmin ötesine geçen düzenleme biçimleri üzerine düşünmemiz gerektiğini iddia eder.[27] Bugün ilgiyle ama yetersiz bir biçimde gözlenen Kürk hareketinin içinde, toplumsal yeniden kuruluş gerçekten de tartışılan temel sorunlardan biridir.

Bu toplumsal yeniden kuruluş fikri, günümüzde Kürt hareketinin çeşitli çevrelerinde bir radikal demokrasi projesi olarak düşünülmektedir. Bunun radikalliği, ulus ve devletin ötesinde bir demokrasi kavramı geliştirmesinden ve bunu üç proje içinde yapmaya çalışmasından gelir: Bunlardan ilki demokratik cumhuriyet, ikincisi demokratik konfederalizm ve üçüncüsü de demokratik özerkliktir. Anladığımız kadarıyla demokratik cumhuriyet fikri, yurttaşlık haklarına referans vermektedir ve bu haliyle hâlâ devlet fikriyle ilintilidir, ama demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm kavramları, insanların özerk kapasiteleri, politik yapının daha doğrudan ve daha az temsili olan bir biçimi olarak görülebilecek bir şeyle ilintilidir.

Demokratik özerklik, insanların yaşamak için gerekli ve arzulanan koşulları, doğrudan katılarak ve birbirleriyle elbirliği yoluyla ürettikleri ve yeniden ürettikleri pratiklere gönderme yapar. Bu, otonomist Marksist literatürde "kendini değerli kılma" kavramı ile ifade edilir.[28] Cleaver'a göre, kendini değerli

25 Murray Bookchin, "Libertarian Municipalism: An Overwiew," *Green Perspectives*, 24 (1991): 3.

26 Murray Bookchin, "The Meaning of Confederalism." *Green Perspectives*, 20 (1990): 13 ["Konfederalizmin Anlamı", *Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü* içinde, çev. Burak Özyalçın (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999)]; Murray Bookchin, "Libertarian Municipalism": 7.

27 Abdullah Öcalan, Prison Writings III: The Road Map to Negotiations (Cologne: International Initiative Freedom for Öcalan –Peace in Kurdistan, 2012): 83-9.

28 Harry Cleaver, "Kropotkin, Self-Valorisation and the Crisis of Marxism",

kılma kavramı, "dikkatimizi direnişin ötesine geçerek olumlu, toplumsal olarak kurucu öz-etkinlik türlerine uzanan mücadelelere yöneltmesi bakımından kullanışlı bir kavramdır." Başka şekilde ifade etmek gerekirse, bu kavram, bağımlılık, dışlanma ve yoksunluk bağlamlarında ele alınır ve "daha iyi bir geçimliği" amaçlar; "kaynak temelinin daha da geliştirilmesine ve genişletilmesine olanak sağlar; genişletmese bile otonominin sağlanmasına izin verir."[29] Demokratik konfederalizm, aşağıdan yukarı bir özyönetim sistemi olarak nitelenebilir. Bu makalenin kalan kısmında üzerine odaklanmak istediğimiz konu budur.

Diyarbakır'da Kürtlerin partisi BDP'nin yerel liderlerinden biriyle görüştüğümüzde, bize demokratik konfederalizm projesinin, "ideolojik, örgütsel ve politik ifadesini tarihsel olarak ulus devlette bulmuş olan kapitalizme bir alternatif" ve aynı zamanda "politik alternatifler geliştirmede başarısızlığa" uğrayan "reel sosyalizm"in çöken modelinin yerine geçecek bir proje olarak geliştirildiğini anlattı. Yerel parti lideri, bir paradigma olarak demokratik konfederalizmin devlet iktidarını ele geçirmeye, hatta devlete odaklanmaya değil, aksine "özörgütlenme yoluy-

---

Anarchist Studies içinde, ed. Thomas V. Cahill (Lancaster: Lancaster University, United Department of Politics, 1993) [Kropotkin, Kendini Değerli Kılma ve Marksizmin Krizi, *Otonom* Dergisi sayı 11, Ekim-Aralık 2005]. Kendini değerli kılma kavramı, Negri'nin *Marx Ötesi Marx* okumasında geliştirilmiştir. *Grundrisse Üzerine Dersler* alt başlığı taşıyan bu çalışmasında Negri, sermayeye değil, emeğe öncelik veren alternatif bir Marx okuması sunar. Otonomist Marksist yaklaşımda tipik olan bu terse çevirme, politik tartışmaların ve analizin merkezine "otonom pratikler"i ve "işçi sınıfının öz-etkinliği" fikrini koyar. Antonio Negri, *Marx beyond Marx: Lessons on Grundrisse* (New York: Bergen and Garvey, 1991) [*Marx Ötesi Marx: Grundrisse üzerine Dersler*, Otonom Yayıncılık, 2006]. Bakış açısının terse çevrimi için bkz. Mario Tronti, "Lenin in England." *Red Notes* (1979): 1-6 içinde; Mario Tront, "The Strategy of Refusal," *Italy: Autonomia Post-Political Politics* içinde, Semiotext(e), 1980: 28-35 [Ret Stratejisi, *Conatus* Çeviri Dergisi sayı 4, Otonom Yayıncılık, 2005, s.165-81].

29 Jan Douve van der Ploeg, "The Peasant Mode of Production Revisited," 2007. Bkz. http://www.jandouwevanderploeg.com/EN/publications/articles/the-peasant-mode-of-production-revisited/.

la alternatif iktidar biçimleri geliştirmeye" yöneldiğini söyledi. Kürt PYD[30] güçleri, Suriye'nin kuzeyinde veya Batı Kürdistan'da Baas rejimini devirdiğinde, birden bire her yerde yerel konseyler ortaya çıktı.[31] Demokratik konfederalizm şemsiyesi altında gelişen bu konseyler, 2007'den beri devletinkine paralel bir yönetim yapısı olarak zaten bir etkin haldeydi ve adaleti örgütleme ve çatışmaları dindirmede[32] roller üstleniyordu; devletin çökmesiyle birlikte bunlar açığa çıkmış oldu. 2011'den beri Batı Kürdistan'da ve Suriye'de Kürtlerin yaşadığı bölgelerdeki çeşitli kentlerde ve kasabalarda bu konseyler için fiili seçimler yapıldı.[33]

30 PYD (*Partiya Yekitiya Demokratik*, Demokratik Birlik Partisi), dış askeri müdahaleyi reddeden Demokratik Değişim için Suriye Ulusal Koordinasyon Örgütü'nün (UKÖ) bir parçasıdır. UKÖ, demokratik bir Suriye'nin ve anayasal çoğulculuğun kurulmasını desteklemektedir. PYD, Türkiye'de kurulan ve Fransa, Birleşik Krallık ve ABD gibi Batılı güçlerle birlikte Katar, Suudi Arabistan gibi muhafazakâr ülkelerin arka çıktığı Suriye Ulusal Konseyi'ni (SUK) reddetmektedir. PYD, SUK'u Baas Partisi'nden pek de farklı olmayan bir vizyon ve ideolojiye sahip olmakla suçlamaktadır: "Bu konseyin politik söylemi, tıpkı Baas Partisi'nde olduğu gibi, sekterlik, hoşgörüsüzlük ve şovenizm ile lekelenmiştir." Bkz. http://supportkurds.org/reports/democratic-union-party-pyd-information-file/.

31 "Arap Baharı"nın Ortadoğu'yu kasıp kavurduğu yakın dönem boyunca, başlangıçta Kürtlerin bu sürecin bir parçası haline gelmeyeceği varsayıldı. 2011 Şubat'ı ile Nisan'ı arasındaki iki ayda, Irak Kürdistanı'nda Süleymaniye'de reform talebiyle düzenlenen kitlesel gösteriler de bu varsayımı değiştirmedi, fakat Kürtler Suriye ayaklanmasına katılarak asıl olarak bu sürece girdiler.

32 Salih Müslim, EUTCC Konferansı'ndaki konuşması, Avrupa Parlamentosu, Brüksel 5–6 Aralık, 2012. Konuşmanın kayıtları, bu makalenin yazarlarında mevcuttur.

33 Bu seçimlere dair haberler için bkz. http://www.pydrojava.net/ku/index.php?option=com_content&view=article&id=369:gele-helebe-ji-bomeclisen-gelbi-biryare&catid=34:nuce-&Itemid=53. http://www.pydrojava.net/ku/index.php?option=com_content&view=article&id=417:qamilo-16-endamen-encumana-gelhilbijartin&catid=34:nuce-&Itemid=53.http://www.pydrojava.net/ku/index.php?option=com_content&view=article&id=418:derika-hemko-29-endamen-encumana-gelhilbijartin&catid=34:nuce-&Itemid=53.http://www.pydrojava.net/ku/index.php?option=com_content&view=article&id=429:efrine-30-endame-encumana-xwe-hilbijart&catid=34:nuce-&Itemid=53. Erişim tarihi 17 Ocak 2013.

Örneğin Suriye'nin en büyük kenti Halep'te farklı bölgelerdeki 35 seçim sandığında kendi fiili temsilcileri için oy kullandılar.

Bu konseyler toplumsal yaşamı örgütleme sorumluluğunu üstlendi; Suriye'deki ayaklanma ve savaş ortamında temel toplumsal hizmetlerin sağlanmasını düzenleyebildi ve bunu oldukça başarıyla gerçekleştirdi. Batı Kürdistan bölgesinin her yerinde, bölgedeki Baas rejiminin çöküşünün ardından güvenliği sağlamak üzere öz-savunma komiteleri kuruldu. Bu komiteler, Baas güçlerinin yerini almayı ve Özgür Suriye Ordusu ile silahlı çeteleri uzak tutmayı başardı. Ama bundan da fazlasını yaptılar. PYD, 26 Eylül 2011'de Türkiye ile Suriye arasındaki sınır bölgesinde bulunan Kobanî'de (Arapça "Ayn al-Arab") Kürtçe eğitim veren ilk okul olan Şehit Osman Okulu'nu[34] açtığını duyurdu ve bu okula sadece birkaç ayda yüzlerce çocuk kayıt yaptırdı. Hemen ardından hem Kobanî'de hem de diğer kentlerde açılan başka okullar geldi. Kürtlerin denetimindeki bölgede bulunan diğer kentlerde konseyler ekmek dağıtımına aracılık etti. Baas rejiminin çekilmesinden sonra ekmek spekülasyon konusu haline gelmişti ve rüşvetle satılıyordu, bu yüzden ekmek satışını kent yoksullarının ekmeksiz kalmasını engelleyecek şekilde denetlemek üzere bir idari komite oluşturuldu. Derik kentinde konsey, benzinin eşit biçimde dağıtılmasını sağlamak için müdahale etti.[35] Konsey hareketi, eğer bu şekilde adlandırabilirsek, daha büyük bir şemsiye altında örgütlenmiştir. PYD lideri Salih Müslim bunu şöyle formüle eder:

34 Okul adını, Suriye Parlamentosu'nun eski üyelerinden ve PYD üyesi Osman Silêman'dan alır. Silêman, 1990'daki seçimde, PKK taraftarı diğer beş Kürt'le birlikte Kobanî bölgesinden parlamentoya seçilmişti. Kasım 2007'de tutuklanan Osman Silêman, hücre hapsinde tutulduğu Halep'teki al-Maslamieh hapishanesinden 5 Şubat 2008'de serbest bırakıldıktan kısa bir süre sonra 18 Şubat'ta hayatını kaybetmiştir. Aynı zamanda öğretmen olan Silêman rejim tarafından 1995, 2002, 2005 ve 2006'da tutuklanmıştı. Kasım 2007'deki tutuklama, Türk ordusunun Irak Kürdistanı'na yaptığı askeri müdahalelere karşı düzenlenen bir gösteriye katılması ile ilgiliydi. Bkz. http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2008/nea/119127.htm.

35 KNK Brifingi, 5 Aralık 2012.

> Biz buna Batı Kürdistan Halk Konseyi diyoruz. Bu konsey her yerde örgütlüdür ve ayrıca köylerde insanları koruyan Öz-Savunma Komiteleri'ni kapsar. Demek istediğim, Halk Savunma Birimleri'ni halk bizzat kendisi örgütlemiştir. Bunlar silahlı gruplar ve toplumu koruyorlar. Belediyelerde ve şehirlerde günlük ihtiyaçlar ve işler için komitelerimiz var, bu yüzden merkezi otoritelere veya merkezi hükümete ihtiyacımız yok. Her yerde bir tür özerkliğe ve özyönetime sahibiz, şimdiye kadar çok başarılı olduk. Bunu Suriye'nin bütününde hayata geçirebilsek, Suriye'deki durum çok farklı olur diye düşünüyorum.[36]

PYD programı, demokratik özerkliği[37] gerçekleştirme amacını resmi olarak açıklamış bulunmaktadır ve demokratik konfederalizm projesini sadece Ortadoğu'daki Kürtleri birleştirmeye yönelik bir mekanizma değil,[38] aynı zamanda bir birlikte yaşama modeli ve dolayısıyla etnik ve dini sekterlik ve parçalanmaya karşı bir alternatif olarak gördüğünü ekleyerek bu amacı tüzüğünde yeniden dile getirmiştir.[39]

Murray Bookchin'in çalışmasını takip ederek, Kürtler arasında demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm tartışmalarını başlatan kişi, PKK'nın hapishanedeki lideri Abdullah Öcalan olmuştur. New York'ta, Rus kökenli Yahudi göçmeni bir ailede doğan Murray Bookchin (1921-2006), gençlik yıllarında ABD'de komünist partinin gençlik hareketi içinde aktif olarak çalıştı, ama 1930'ların sonunda partiden koptu. Başlangıçta Troçkistlerin ve Sosyalist İşçi Partisi'nin çizgisinde yer aldı, ama onların hiyerarşik ve merkezi bakış açısıyla ciddi sorunlar yaşadı ve 1950'lerden itibaren kendini bir özgürlükçü sosyalist olarak tanımlamaya başladı.

---

36 30 Haziran 2012'de UKÖ, demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm projesini Suriye için olası bir model olarak kabul etti. Ama model bugüne kadar sadece Batı Kürdistan'da hayata geçirildi.

37 http://www.pydrojava.net/ku/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=25&Itemid=74

38 http://www.pydrojava.net/ku/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=24&Itemid=73

39 Ayrıca bkz. Salih Müslim'in 5-6 Aralık 2012'de Brüksel'deki EUTCC konferansında yaptığı konuşma.

Bookchin'in yakın çalışma arkadaşı Biehl'e göre, Öcalan da benzer bir süreçten geçti.[40] 1986'da yazdığı *Kentleşmenin Yükselişi ve Yurttaşlığın Çöküşü*'nde[41] Bookchin, "sivil özyönetim ve konfederalizmin bir tarihi"ni anlatır ve "özgürlükçü belediyecilik" üzerine politik projesini buradan yola çıkarak formüle eder. Öcalan, avukatlarıyla yaptığı görüşmelerin notlarından derlenen "hapishane notları"nda birçok kez Bookchin'e referans verir. Daha 2002'nin başlarında hapishane notlarında şu ifadeleri okuruz:

> (Yanında getirdiği *Özgürlüğün Ekolojisi* adlı kitabı göstererek...) Belediyeler için bu kitabı öneriyorum. Gerçi bu adamın çizgisi biraz anarşist ama bazı sonuçlar çıkarılabilir. Özgür Belediyecilik akımı, hareketi diye kavramlaştırılabilir. Bu söylediğim, Belediyelerin, şehirlerin çizgisi olabilir...[42]

Öcalan 2004-2006 dönemindeki yazılarında birçok kez Bookchin'e referans verir. 1 Aralık 2004'te avukatlarıyla yaptığı görüşmede "Savunduğum dünya görüşü, Bookchin'inkine yakındır" der ve kendisini destekleyenlere Bookchin'in çalışmasını okumalarını önerir:

> Bu konuda *Kentsiz Kentleşme*, *Toplumu Yeniden Kurmak* adlı kitaplardan da yararlanabilirsiniz. Bu iki kitabı okuyun. Yararlanabilirsiniz. Benim temsil ettiğim dünya görüşü Wallerstein ve Bookchin'in düşüncelerine yakındır. Yakınlıklarımız var, ancak onları da aşıyor. Daha ilk savunmamda bunları dile getirdim. O zaman bu yazarları da okumadan önce bunları söylemiştim. Bu bir okuldur...[43]

---

40 Janet Biehl, "Bookchin, Öcalan, and the Dialectics of Democracy," "Challenging Capitalist Modernity: Alternative Concepts and the Kurdish Quest," adlı konferansta sunulan metin, 3-5 Şubat, 2012: 3.

41 Murray Bookchin, *The Rise of Urbanization and the Decline of Citizenship* (San Francisco. Sierra Club/Random House, 1987). *Urbanization Without Cities* (1992) ve *From Urbanization to Cities* (1995) olarak yeniden yayımlandı.

42 Abdullah Öcalan, "Prison Notes," (28 Ağustos 2002). Bütün çeviriler bu makalenin yazarlarına aittir.

43 Abdullah Öcalan, "Prison Notes," (1 Aralık 2004). [*Toplumu Yeniden Kurmak*, çev. Kaya Şahin (İstanbul: Sümer Yayınları, 2013)]

Aynı yıl daha erken bir tarihte aynı şeyi tekrarlamıştır. 27 Ekim 2004 tarihli "hapishane notları"nda şunları okuruz:

> Kürt sorunu geldiğimiz aşamada yüzde doksan yerel yönetim sorunu haline gelmiştir. Kürt sorununu yerel yönetimler düzeyinde çözeceğiz. Burada devletin izin vermesi ya da düşmanlık yapması gibi bir şey yoktur. Belediye devletten hiçbir şey de almayabilir. Devlet izin mi verir, düşmanlık mı yapar? Bu benim için çok önemli değil. Ben belediyeler için Bookchin'i mutlaka okuyun, pratikleştirin demiştim...[44]

2004'te Öcalan avukatları aracılığıyla Murray Bookchin ile bağlantı kurdu, çalışma taslaklarından birini gönderdi ve diyaloga geçmeyi talep etti. 83 yaşındaki Bookchin bu daveti kabul edemeyecek kadar hastaydı, ama Öcalan'a iyi dileklerini ve Kürt halkının özgür bir toplum kurabileceğine dair umudunu iletti.[45] Bookchin 2006'da vefat ettiğinde, PKK kongresi, "20. yüzyılın en büyük toplum bilimcilerinden biri" olarak onu selamladı.[46]

Bookchin'in çalışması, iki farklı politika tahayyülüne ve yönetim anlayışına kaynaklık eden iki politika kavrayışı arasında, Helenik model ile Roma modeli arasında bir ayrım yapar. Birincisi, Helenik model, Bookchin'in kendini yakın hissettiği katılımcı-demokratik bir politika biçimini savunur; Bookchin merkeziyetçi ve devletçi bir biçim olan Roma modelini ise reddeder.[47] Atina modeli, ifadesini 1871 Paris Komünü'nde, 1917 Rus devriminin baharındaki konseylerde (sovyetlerde) ve 1936'daki İspanya Devrimi'nde bulan bir karşı ve alt akıntı olarak var olurken, Roma modeli, 18. yüzyılın Amerikan ve Fransız anayasalcılarına yön vererek modern toplumda hâkim biçim haline gelmiştir. Devletçi ve merkeziyetçi Roma modeli,

44 Abdullah Öcalan, "Prison Notes," (27 Ekim 2004).

45 Janet Biehl, *a.g.e.*, 6; Abdullah Öcalan, "Prison Notes" (19 Mayıs 2004).

46 Janet Biehl, *a.g.e.*, 10. Bookchin'in vefatından iki yıl sonra 18 Haziran 2008 tarihli hapishane notlarında, Öcalan, hayatta olsaydı yeni kitabının bir kopyasını ona göndermek istediğini söyledi.

47 Damian F. White, *Bookchin: A Critical Appraisal* (Londra: Pluto Press, 2008): 159.

bir tebaa sürüsüyle[48] var olurken Helenik model etkin yurttaşlardan oluşur.[49]

Bookchin'in politik tahayyülü, "yerelliklerdeki yurttaş meclislerince görevlendirilen, geri çağrılabilir vekiller aracılığıyla toplulukların birbirleriyle ilişkilendirilmeleri" olarak tanımlanan konfederalizm fikri etrafında, insanların yurttaşlar olarak yeniden kazanılmasıdır. Bunu "ulus devlete alternatif" olarak görmektedir.[50] Başka bir yerde Bookchin, konfederalizmi "çeşitli köylerde, kasabalarda ve hatta kentlerin mahallelerinde halkın yüz yüze demokratik ittifaklarıyla seçilen üyelerden oluşan yönetim konseyleri ağı" olarak tanımlamaktadır.[51] Bu yönetim konseyleri tam da adının işaret ettiği gibidir; yöneten organlar. Bunlar yakın denetim altındadırlar ve politikaları belirlemezler; bu yetki topluluğun kendi elinde kalmaya devam eder:

> Bu konseylerin üyelerinin görevleri kesin olarak belirlenmiştir; geri çağrılabilirler, meclisler tarafından belirlenen politikaların yönetilmesi ve eşgüdümü için konsey üyeliklerine seçilmişlerdir ve kendilerini seçen meclislere karşı sorumludurlar. Dolayısıyla işlevleri yalnızca idari ve pratik anlam taşır, cumhuriyetçi hükümet sistemlerindeki temsilcilerde olduğu gibi politika belirleme işlevleri yoktur.[52]

Bookchin'e göre konfederalizm en gelişmiş haline bir özerklik projesinde, "yerel çiftliklerin, fabrikaların ve diğer girişimlerin yerel belediyelerin ellerine verildiğinde" ya da "bir topluluk (...) kendi ekonomik kaynaklarını diğer topluluklarla

48 Peter Kropotkin, *The State: Its Historical Role*, 1897. http://www.panarchy.org.

49 Murray Bookchin, (1991), *a.g.e.*, 11.

50 *a.g.e.*, 7.

51 Murray Bookchin (1990), *a.g.e.*, 9.

52 *a.g.e.*, 10. Dolayısıyla ortada, çoğunluğun, kendi çıkarları adına azınlık tarafından yönetilmeyi onayladığını öngören "toplum sözleşmesi" şeklindeki rasyonalist kurgu yoktur. Aydınlama'dan gelen bu anlayışın, esas olarak iktidarın aristokrasiden burjuvaziye doğru sermaye-temelli yaygınlaşmasına hizmet ettiği ileri sürülebilir.

bağlantılı biçimde yönetmeye başladığında" ulaşır.[53] Bu modelde ekonomi, konfedere konseylerin gözetimine bırakılır; dolayısıyla "ne kolektifleştirilir ne de özelleştirilir, hepsi ortaktır."[54] Bu içerikleriyle konfederalizm ve özerklik, Bookchin'in "toplumun radikal yeni şekillenmesi" bağlamındaki temel nosyonlardır.[55] Bu konfederalizm ve özerklik projelerinde, yerelleşmiş küçük ölçekli özörgütlenme ve özyönetim olarak tanımlanan araçlarla topluluğun denetimindeki ekonomi olarak tanımlanan amaç birbiriyle kaynaşır. Hepsi birlikte, ulus devletin ötesine geçen alternatif politika olarak düşünülebilir.

Bu fikirlerden etkilenen Öcalan, benzer bir konfederalizm anlayışı geliştirdi. Devlet eleştirisine dayanan tarihsel uygarlık analizine paralel olarak Öcalan, devlet ve devlet inşası fikirlerinin tuzağına düşen reel sosyalizmin ve ulusal kurtuluş hareketlerinin başarısızlığını eleştirir. "Reel sosyalizmin etkisi altındaki PKK, çok uzun bir süre ulus devletçi paradigmayı aşamadı."[56] Öcalan bunun yerine, bizzat insanların özyönetim kapasitesine dayalı bir radikal demokrasi projesi geliştirdi ve PKK'nin devlet kurmayı amaçlayan bir partiden, bir yeniden doğuş olarak demokratik bir toplumu amaçlayan bir harekete dönüşümünü dillendirdi.[57]

2005'ten itibaren PKK ve ona bağlı bütün örgütler, bu proje temelinde, ulus devlete alternatif bir toplumsal örgütlenme olarak sunulan KCK (*Koma Civakên Kurdistan*, Kürdistan Topluluklar Birliği) adı altında yeniden yapılandırılmaktadır. Kendisini meclisler biçiminde aşağıdan yukarıya örgütlemeyi amaçlayan KCK, "mevcut ulus devletlere dayanmayan ve onları bir engel olarak da görmeyen, kendi demokrasisini kurmak için mücadele eden bir hareket"tir.[58] Kurucu metni olan KCK *Sözleşmesi*'nde

53 *a.g.e.*, 11.
54 *a.g.e.*, 10.
55 *a.g.e.*, 4.
56 Abdullah Öcalan (2012), *a.g.e.*, 89.
57 *a.g.e.*, 90.
58 PKK, *a.g.e.*, 175.

KCK'nin temel amacı, halkların demokratik örgütlenmelerine ve karar alma gücüne dayandırılan bir radikal demokrasinin genişletilmesi mücadelesiyle tanımlanır.[59] KCK Sözleşmesi, devletçi zihniyeti aşan yeni bir toplumsal ilişkiler mekanizması ortaya koyar. Bu anlamda KCK'nin temel örgütlenme fikrini oluşturan demokratik konfederalizm, Kürtlerin yaşadığı her yerde, hatta federal bir devlet yapısı altında kendi bölgelerinin özyönetimini de içeren anayasal haklara sahip oldukları Irak'ta da geçerlidir. Bu projede belirleyici iki faktör vardır: (bir yönetim biçimi olmaktan ziyade) toplum içinde halkların gücü olarak demokrasi nosyonu ve devlet biçiminin bu nosyondan dışlanması.

> Devletin ötesindeki bir politik ve toplumsal sistem biçimi olarak [d]emokratik konfederalizm, bir özgür yaşam projesidir. Bunun devletler tarafından tanınmakla hiçbir ilgisi yoktur. Devletler tarafından tanınmadığında bile Kürt halkı demokratik konfederalizmi kuracaktır. Örneğin bir demokratik özerklik projesi içinde tanınmaları halinde, sonunda Kürtlerin kendi mücadelelerinin ürünü olacak olan bir demokratik konfederal sistemi kurmak daha da kolaylaşacaktır.[60]

Bu nedenle yeni Kürt projesi, aşağıdaki iddiada temellenen başka bir örgütlenme biçimi olarak DTK'yı (Demokratik Toplum Kongresi) doğurmuştur:

> Bugün yerel ve yetersiz de olsa, bazı ilçe ve belde konseylerimiz var. Bunlar henüz sağlam temelli olmadıkları için, Kürt halkı kendi taleplerini hâlâ politik partiye iletiyor ve parti

59 http://www.ygk-info.com/Onderlik/sozlesme/index.html. Sözleşmenin, Öcalan'ın 2005'te kaleme aldığı *Kürdistan'da Demokratik Konfederalizmin İlanı* başlıklı metni kapsayan Giriş bölümü İngilizcede http://www.freemedialibrary.com adresinde bulunabilir. "Sözleşme"nin (Kürtçe: *Peyman*, Türkçe: *sözleşme*) İngilizcedeki karşılığı *contract*, Rousseau'nun "*contrat social*"ine bir alternatif oluşturan pozisyonunun bir göstergesi olarak alınmalıdır (yukarıda, dipnot 52).

60 Mustafa Karasu, *Radikal Demokrasi* (Neuss: Mezopotamya Yayınları, 2009): 216-7. Devletin tanıması meselesi, aslında bugün sürdürülmeye devam eden baskı da dâhil olmak üzere, devletin verebileceği diğer olası yanıtlar sorununu gündeme getirir. Bkz. makalenin devamı.

> aracılığı ile devlete yansıtıyor. [...] Eğer Kürt halkı *bu kongrenin* çatısı altında birleşirse çözümün muhatabı haline gelecektir. Bu yapıyla mutabık olacak devlet ise, eski yapısından vazgeçecektir.[61] (Vurgu eklendi.)

Burada sözü edilen kongre, yerel konseylerin birliğidir, Bookchin'nin "özgürlükçü belediyecilik" üzerine çalışmasında dile getirdiği konfedere doğrudan demokrasi biçimi ve Öcalan'ın ise "devletsiz demokrasi" olarak ifade ettiği şeydir. Bu haliyle DTK sadece başka bir örgüt değildir; köy, ilçe ve kent konseyleri sayesinde halkın gücünün doğrudan ve sürekli uygulanmasıyla tanımlanan, yeni bir politik paradigmanın oluşturulması girişiminin bir parçasıdır. Kongrenin Ekim 2007'de yapılan ve demokratik özerkliğin temel mesele haline geldiği ilk (kuruluş) toplantısına yaklaşık 600 delege katıldı. İlk kongreyi peş peşe yeni kongreler takip etti, Ağustos 2010'da dördüncü ve Temmuz 2011'de de beşinci kongre düzenlendi. Bugün DTK, 850 delege arasından iki yıllığına seçilen 101 kişilik bir daimi meclise sahiptir.[62]

DTK, köy, kent mahalleleri, ilçe, kent ve "Kuzey Kürdistan" denilen bölge düzeyinde örgütlü bulunmaktadır. Kongre, aralarından birinin (kadın/erkek) sözcülüğünü yaptığı beş kişiden oluşan bir *divan*a (yürütme komitesi) sahiptir (bkz. aşağıdaki kutu). Geleneksel politika alanında, politik projesi olarak demokratik özerkliği dillendiren Kürt partisiyle birlikte işlemekte olan paralel süreç, bu gelişmenin etkili bir aracı olmuştur. DTK'yı örgütleyen, şimdiki BDP'nin selefi olan DTP (*Demokratik Toplum Partisi*) olmuştur. DTP, ikinci kongresinde *Kürt Sorununun Demokratik Çözümü – Demokratik Özerklik* adlı belgeyi resmi olarak kabul etmiştir. Bu belge, "Türkiye'nin politik-idari yapısının reformu"nu, "bölgedeki ekonomik ve top-

61 *Kürt Sorununda Çözüme Doğru Demokratik Özerklik* (Weşanên Serxwebûn, 2009): 95.

62 http://www.firatnews.com/index.php?rupel=nuce&nuceID=31059; ve http://www.firatnews.com/index.php?rupel=nuce&nuceID=47433.

lumsal sorunların çözümüne dair öneriler"i ve "çatışmaların sonlandırılmasına dair bir eylem planı"nı tartışan üç bölümden oluşmaktadır.[63] Kongre raporu ayrıca, demokratikleşmeyi sağlamak ve yerel düzeyi güçlendirmeyi içeren sorun çözücü yaklaşımlar geliştirmek üzere, Türkiye'nin politik ve idari yapısında radikal reformlar yapılması çağrısında bulunmuştur. "Etnik" veya "toprak" temelli özerklik yerine, kültürel farklılıkların ifade edilmesine olanak sağlayacak bölgesel ve yerel yapılar önerilmiştir. Bununla ilişkili olarak, DTP aynı kongrede toplumun her düzeyinde meclisler kurulmasının önemini vurgulamıştır. Özörgütlenme ve özerklik fikrini takip ederek, DTP belediyeleri, hararetli tartışmalara neden olan "çok dilli belediyecilik hizmeti"ni başlatmıştır.[64]

Yerel yönetim düzeyindeki bütün bu etkinlikler, başlangıç noktası olarak *özgür yurttaş* kavramını alan ve DTP'nin Şubat 2008'de düzenlediği üç günlük konferansta benimsenen *özgür belediyecilik modeli* içinde temellendirilmiştir. Özgür yurttaş kavramı, konuşma ve örgütlenme özgürlüğü, ama aynı zamanda etnik, dini, kültürel ve dilsel kimlik özgürlüğü ve kültürel ve ulusal kimliği geliştirme özgürlüğü gibi temel sivil özgürlükleri kapsar. Özgür belediyecilik modeli, hizmetlerin daha iyi sağlanabileceği ve kimlikle ilgili sorunların çözümlenebileceği, yerelden il düzeyine uzanan, aşağıdan yukarı, katılımcı bir idari yapıyı hayata geçirmeyi amaçlar.[65] Özgür belediyecilik fikri,

63 http://www.kurdishinstitute.be/english/552.html.

64 2007'de, Diyarbakır, Sur belediye başkanı Abdullah Demirbaş, belediye hizmetlerinde, özellikle belediye danışma masalarında ve telefon danışma hatlarında Türkçenin yanı sıra Kürtçe, Ermenice ve Süryanice uygulaması başlattı. Belediye aynı zamanda bu dillerde yayımlanan bir çocuk dergisi çıkardı ve çocuklar için Kürtçe hikâye kitapları hazırladı. Bu çok dilli proje nedeniyle, belediye meclisi dağıtıldı, Demirbaş görevinden alındı, görevini kötüye kullanmak ve Türk Alfabesi Kanunu'nu çiğnemekle suçlandı. Buna rağmen sonraki seçimde oylarını artırarak yeniden seçildi. Korkut, http://www.bianet.org/english/minorities/114727; ve http://www.bianet.org/english/minorities/102799.

65 Aktüel Bakış, "DTP'de Hedef 100 Belediye" (online).

Bookchin tarafından da tartışılan ve demokratik konfederalizmin demokratik özerkliğe nasıl çevrilebileceğine dair ipuçları sunabilen bir temadır.[66]

Önemli olan diğer bir şey ise, yerel yönetim düzeyindeki bu etkinlikler sayesinde Kürt politikasının, mekânın bölgesel olarak temellükünde üstün gelmesi ve böylece "toplumsal hareketlerin mevcut bir devlet içinde iktidar yapılarını değiştirebilme potansiyeli"ne işaret edebilmiş olmasıdır.[67] Özellikle Kürtlerden yana partinin kontrolündeki belediyelerde sembolleşmek üzere, kamusal alanın Kürtler tarafından bu temellükü, belki de ilk kez, Ankara'daki Türk parlamentosu da dâhil olmak üzere ulus çapında bir Kürt politikasıyla birleşti. Bu birleşme, "ulus devlet hâkimiyeti altında farklı politik ve toplumsal alanların açılması"na işaret ediyordu.[68] Bu anlamda Kürtlerden yana partinin kontrolündeki belediyeler 1999'dan beri giderek bir tür özyönetime dayalı bölgesel bir yapı oluşturdu ve hatta Diyarbakır örneği temelinde bu süreç bir "dekolonizasyon" çabası olarak değerlendirildi.[69] Daha ilginci, 2010 ve 2011'de demokratik konfederalizm ve demokratik özerklik, Kürt hareketi

66 Bookchin'e göre, konfederalist bir yaklaşım ekonominin belediyeleştirilmesini öngörür: "Bu, toprak ve işletmelerin giderek topluluğun, daha doğrusu özgür meclislerdeki yurttaşların ve onların konfederal konseylerdeki temsilcilerinin gözetimine verilmesini önerir. İşlerin nasıl planlanacağı, hangi teknolojilerin kullanılacağı, malların nasıl bölüştürüleceği, ancak pratikte çözülebilecek sorunlardır. ...Böyle -konfederal, karşılıklı bağımlı, sadece teknolojik değil ekolojik standartlar bakımdan da rasyonel- bir belediye ekonomisinde, bugün insanları işçiler, uzmanlar, yöneticiler ve benzeri şekillerde bölen özel çıkarların, insanların kendilerini bölgenin ve topluluğun ihtiyaçlarını sıkı bir biçimde rehber alan yurttaşlar olarak gördükleri genel bir çıkar içinde erimesini umabiliriz." Bookchin (1991), *a.g.e.* 9.

67 Zeynep Gambetti, "Politics of place/space: The Spatial Dynamics of the Kurdish and Zapatista Movements," *New Perspectives on Turkey* 41 (2009): 44. [Yer/Mekân Politikası Kürt ve Zapatista Hareketinin Mekânsal Dinamikleri, *Toplum ve Kuram* Bahar/Yaz 2011].

68 *a.g.e.* 60.

69 *a.g.e.*

DTK'nın Genel Örgütsel Yapısı

Genel Meclis (850 Delege)

850 delegenin 500 tanesi halktan, 300 tanesi politik temsilciler –milletvekilleri, en büyük Kürt politik partisi BDP'nin (*Barış ve Demokrasi Partisi*) belediye başkanları ve il meclisi üyeleri, geleneksel politik forumlarda seçilmiş olan delegeler- ve 50 tanesi de dini azınlıklar, akademisyenler veya belli bir uzmanlığı olanlar arasından seçilir. 2011'de 500 "halk" delegesinin seçimi için 43 bölgede seçim yapılmıştır.

Daimi Meclis 101 delege

Koordinasyon Konseyi 13 delege (bir erkek ve bir kadından oluşan iki eşbaşkanla birlikte)

Yürütme Komitesi 5 delege.

Bu yapı, bölge meclisleri (en az 75 delege), kent meclisleri (en az 25 delege), ilçe meclisleri (en az 15 delege), köy ve mahalle meclisleri (en az 7 delege) ile genişletilmiştir.

Ayrıca DTK içinde pek çok *komite/komisyon* yer almaktadır: Anayasa ve Hukuk Komisyonu, Ekoloji ve Yerel Yönetimler Komisyonu, Ekonomi ve İstihdam Komisyonu, Dil ve Eğitim Komisyonu, Sosyal Politikalar Komisyonu, Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu, Kadın Komisyonu, Gençlik Komisyonu, Kültür-Sanat ve Bilim Komisyonu, İnanç Komisyonu, Diplomasi Komisyonu ve Örgütlenme Komisyonu.

ile Türkiye'deki sol ve yeşil hareketlerin etrafında yeniden birleştiği bir mesele haline geldi. Dolayısıyla bu radikal demokrasi projesi, geniş çaplı bir politik yeniden diziliş vaat etmektedir.

Diyarbakır'da konseylerde aktif olarak çalışan kadın ve erkeklerle bir araya geldik. Bu insanlar son derece öz-güvenli görünüyordu. Kentin en yoksul mahallelerinden birinin konsey başkanı, "amacımız, hayatımızdaki ve mahallemizdeki sorunları göğüslemek ve bu sorunları devlete bel bağlamadan veya ihtiyaç duymadan kendimiz çözebilmektir" dedi. Diğerleri "Devlet insanların sırtında bir kamburdur" ve "Devletsiz yaşamayı deniyoruz" diye eklediler. Yine de daha temkinli bir tavırla şunu da dile getirdiler: "Devlet fikri insanların zihnine yerleşmiş durumda ve insanları politika hakkında devlete başvurmadan düşündürtmek çok zor, bu yüzden hem özörgütlenmeyi hayata geçiriyoruz hem de özörgütlenmenin ne oldu-

ğunu tam da onu hayata geçirerek anlamayı öğreniyoruz." Bu öğrenme toplumsal cinsiyet eşitliği gibi meseleleri de içerir. Bu, hareket halindeki demokrasidir. Yeni bir biçim altında, yani insanların kendi kapasiteleri ve yetenekleri temelinde kendi kaderini tayin edebilmesidir.

Bu konseyler iyi çalıştı mı? Hayır çalışmadı. Bir sürü özgül, pratik sorundan ayrı olarak bu konseylerin üyelerinin çoğu, son birkaç yıl içinde Türk devletinin KCK operasyonlarında tutuklandı. Eylemleri suç unsuru taşımasa bile "terörist" olarak yaftalandılar. Aslında bu eylemler, Yerel Gündem 21 ya da Türkiye'nin batısında Çanakkale'de denenen katılımcı bütçe ve etkin yurttaşlık gibi katılımcı demokrasi inisiyatifleri ile tamamen uyumludur.[70] Açıkçası "terörist" yaftası ve tutuklamalar, etkin yurttaşlık fikrine dayalı inisiyatiflerin erdemleri veya kusurlarıyla değil, devletin refleks tepkisini belirleyen bir şey olarak bu inisiyatiflerin PKK ile bağlantısıyla ilgilidir.

Sonuç yerine

Bu makalede PKK hareketinin, piyasanın ve devletin ötesine geçen bir yönetim biçimi geliştirmeyi amaçlayan, karşılıklı olarak ilişkili iki projesine odaklandık – genel bir proje olarak demokratik özerklik ve daha özel olarak demokratik konfederalizm projesi. Murray Bookchin'nin çalışmasından esinlenen bu projelere, bir radikal demokrasi projesi olarak atıfta bulunulmaktadır ve ikisi de insanların özerk yeteneklerine ve bu yeteneklerini geliştirmeye dayalı bir politika etrafındaki tartışmalarla yakından ilişkilidir. Bu projeleri, hareket halindeki demokrasi olarak ele aldık: özyönetimi onu hayata geçirerek, yaşamımızın ve yaşadığımız yerin doğrudan sorumluluğunu üstlenerek öğrenmek. Gibson-Graham'ı takip ederek, bu tür inisiyatifleri, başka dünyalar için performatif pratikler veya

70 Hale Evrim Akman, "Participatory Budgeting in Çanakkale, Turkey," OECD, *Focus on Citizens: Public Engagement for Better Policy and Services* içinde, OECD Publishing, 2009.

denemeler yoluyla özerkliğe ulaşmaya çalışan ve üzerine çalıştığımızda bizlere çok şey öğretebilecek projeler olarak değerlendirebiliriz.[71] Elbette demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm tanımları ve politikada bir paradigma değişimi gerçekleştirme olasılığı, ütopik görünebilir. Zaten öyledir de! Hangi biçimde olursa olsun aslında demokrasi, ulaşılmaya çalışılan bir idealdir. Eduardo Galeano'nun dediği gibi:

> Ütopya ufukta uzanır. Ben iki adım yaklaştığımda o iki adım geri gider. Ona on adım yaklaştığımda o da on adım geriye kayar. Ne kadar ilerlersem ilerleyeyim hiçbir zaman ona ulaşamam. O zaman ütopyanın anlamı nedir? İlerlememizi sağlamasıdır.[72]

Çeviren: Münevver Çelik

71 Gibson-Graham, "Diverse Economies."
72 Eduardo Galeano, http://sploosh.dk/471-lesson-learned.

Beden makinesi, kurulu düzenin dayattığı bireysel disiplinden, kurucu bir sürecin icadını amaçlayan kolektif bir yaratıcılığa geçti

Demokratik Bir Devrim İçin

Universidad Nomada

İçinden geçtiğimiz kriz, son birkaç on yıldır finansal kapitalizmin dayattığı sömürü sürecinin bir sonucudur. Biz bu makalede, İspanya'daki krizin somut boyutuna odaklanıyoruz.

İspanya'daki kriz şu üç temel sürecin kesişiminde gerçekleşen bir mülksüzleştirme süreci içinde konumlanır: borç krizi, kriz yönetimi ve Avrupa projesinin krizi. Burada krizin sadece ekonomik bir boyutu olmadığını, bunun yanında politik temsil mekanizmalarını ve devlet demokrasisinin örgütlenmesini de etkilediğini ortaya koyuyoruz. Vatandaşların temsili politikadan hoşnutsuzlukları olarak gördüğümüz şeyden, yeni bir kolektif pratik filizleniyor. Bu pratik, geleneksel örgütlenme biçimleriyle (örneğin partiler ve sendikalarla) çatışıyor ve politik eylemciliği sil baştan tasavvur ediyor. Bu alanda, şeylerin mevcut durumunu dönüştürmeyi hedefleyen yeni bir politik eylemcilik ufkunu olumlar şekilde, ortak olanın yaratılmasına yönelik yeni bir kurucu sürecin ortaya çıkabileceğini öne sürüyoruz.

Bu makale, farklı eylemci gruplara aidiyeti olan yazarlarca kolektif olarak kaleme alınmıştır ve küresel krizin İspan-

ya'daki biçimleri ile 15 Mayıs 2011 sonrasında meydana gelen kamusal alan işgallerinden doğan dönüşümleri çözümleyen metinler üzerinde kolektif olarak yapılan çalışmalara ve tartışmalara dayanmaktadır. [1] Bu makalenin ilk bölümü *Crisis y Revolucion en Europa*'nın (Avrupa'da Kriz ve Devrim) (2011) üzerinde durmaktadır. Observatorio Metropolitano de Madrid, bu metinde mevcut krizi ve onun son birkaç yıldaki gelişimini değerlendirmekte, özellikle bu krizin kapitalizmin bugün yeniden inşa edilmesinin imkân(sızlık)ları açısından doğurduğu sonuçlarla ilgilenmektedir. İkinci bölümde, Democracia Real Ya ve diğer politik kolektiflerin, özellikle hâlihazırda İspanya toplumunda her gün tanık olduğumuz toplum ve kurumlar arasındaki ayrışma sürecine odaklanarak, krizin ekonomik alanın ötesindeki sonuçları üzerine yürüttüğü analizleri ve araştırmaları temel alıyoruz. Son olarak, üçüncü bölüm, Universidad Nomada'nın yayımlamış olduğu *Democracia Distribuida* (2012) başlıklı bir makaleler derlemesinden ilham almaktadır. Bu metinler, İspanya'daki kemer sıkma politikalarına karşı gelişen toplumsal hareketlerin içinden ortaya çıkmakta olan yeni politik öznellikleri tartışmakta ve krizin içinde ve ötesinde kolektif yaşamın yeni biçimleri için bir model geliştiren bir ağ platformu olarak Plan de Rescate Ciudadano projesi üzerine kafa yormaktadır.

---

1 Bu yazının editörlerinden Maura Castro Coma, Institut de Govern i Politiques Publiques'de (IGOP) doktora eğitimine devam eden bir araştırmacı ve toplumsal eylemcidir. Aynı zamanda Observatorio Metropolitano de Barcelona ve Universidad Nomada'nın üyesidir. Universitat Autonoma de Barcelona'da doktora öğrencisi olan Joan M. Gual Bergas ise, Observatorio Metropolitano de Barcelona ve Universidad Nomada'nın bir üyesidir. Londra'daki Queen Mary Üniversitesi'nde doktora öğrencisi olan Franceseo Salvini, aynı zamanda bir araştırmacı ve toplumsal eylemcidir. Universidad Nomada ve Fundacion de los Comunes üyesidir. Aitor Tinoco i Girona, 15M, Universidad Nomada ve Observatorio Metropolitano ağları içinde yer alan, bir araştırmacı ve toplumsal eylemcidir. Editörler, yardımları, önerileri ve katkıları için Emma Dowling, Nicola Montagna ve Sue Mew'e teşekkür eder.

Borç krizinden uyuma

Krizin başında, Sol'dan da olmak üzere pek çok ses, "kapitalizmin yeniden inşa edilmesi" gerekliliğini dile getirmekteydi (ki bunların en önemlisi, hiç şüphesiz, 25 Eylül 2008'de bu pozisyonunu ifade eden eski Fransa cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'dir). Finansal sistemin tetiklediği düzensizliğin üzerindeki kontrolün arttırılması ve üretken kapitalizmin üstünlüğünün yeniden sağlanması için çağrılar yapılıyordu. Birkaç yıl sonra görüldü ki reformlar bu yolu takip edememekle kalmadı, bunun da ötesinde finansal güçler sistemin kendi çıkarlarına göre adamakıllı yeniden örgütlenmesini sağlayabilmek için bu krizden istifade ettiler. Bu güçler, toplumsal yaşamın maddi koşullarının keskin bir biçimde kötüleşmesinin yükünü nüfusun çoğunluğunun sırtına yıkarak, Avrupalı toplumsal hareketlerin iddia ettiği gibi, bunun bir "kriz değil, düpedüz dolandırıcılık!" olduğunu açıkça göstermiş oldu. Yerel ekonomilerin aleyhine kredi kuruluşlarının kurtarılması, krizin bedellerini topluma yıktı. Son on yıllarda kazanılan bütün toplumsal ve politik haklar açıkça ağır bir saldırı altındadır ve Avrupa projesi riske girmiştir.

Üç mesele, Avrupa'nın ekonomik ve politik elitlerinin krizi neden bu şekilde yönettiklerini açıklamakta bize yardımcı olabilir: finansal kapitalizmin mevcut biçimi, kamu borcu krizi ve son dört yılın politik reçetelerinin Avrupa Birliği'nin (AB) dengesi üzerindeki etkisi.

Finansallaşma ya da finansın yönetimi

1970'lerin sistemik krizi, teknolojik yenilik ve üretimin kaydırılması sayesinde endüstriyel kârlılığın yeni biçimlerini yaratmakla kalmadı, aynı zamanda sermayenin finans piyasalarına doğru yeni bir hareketlilik içine girmesine yol açtı. Bu süreçten, son on yıldır tanık olduğumuz sermayenin finansal genişleme yoluyla özerk gerçekleşmesi olgusu ortaya çıktı (Arrighi, 1994).

Sermayenin finans içine bu genişleme dönemi, finansın "nüfuz edici karakteri"nden dolayı önceki birikim döngülerinden farklıdır (Fumagalli ve Mezzadra 2009). Bu tarihsel bağlamda, finans, bütün metaların üretiminde eş-tözlü bir öğe ve toplumsal ve ekonomik yaşamın hemen her boyutunda istilacı bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir deyişle, finans, insan faaliyetinin, önceden ondan ayrı olarak ele alınan üretimden yeniden üretime ve tüketime kadar uzanan bütün bu alanlarını giderek sömürgeleştirmektedir (Observatorio Metropolitano 2011).

Bu derin, yapısal finansallaşma sürecinin (Marazzi 2010) sonucu olarak, finansal faaliyetlerden elde edilen kârlar günümüzde metaların ve hizmetlerin üretiminden elde edilenlerden daha büyüktür. Finansal piyasaların içerdiği para miktarının üretim ekonomisinde olandan üç ila yedi kat daha fazla olduğu tahmin edilmektedir (Observatorio Metropolitano 2011, 17). Ne ki, finansal kapitalizmin akışları, yatırımcıların özgür tercihinin yön verdiği özel zenginlik üzerindeki spekülasyonlar değildir. Küresel piyasalarda değişilen finansal menkul kıymetlerin arkasında bütün bir toplumsal zenginlik yatar. Finansallaşma, bu yüzden, toplumsal elbirliği yoluyla, ortak olarak üretilen değerin yönetiminin ve sızdırılmasının bir aygıtıdır (Hardt ve Negri 2009; Fumagalli ve Mezzadra 2009).

Bundan başka, finansallaşma daimi bir para akışı sağlayabilmek için sürekli bir genişleme sürecine gereksinim duyar. Finans, girişim alanları ve devlet borcunun pazarlık edilmesindeki spekülasyon mantığını yeni toplumsal yaşam alanlarına aktararak, yeni yatırım bölgeleri açmak ve yeni iş fırsatları yaratmak için dokunaçlarını uzatır (Marazzi 2007). Toplumsal haklara tecavüz edilerek sömürgeleştirilmiş alanlar haline getirilir. Mortgage barınma hakkını paraya tahvil etmenin bir yolu haline gelirken (Fumagalli ve Mezzadra 2009), öğrenci borçları ve üniversitelerin profillerinin oluşturulması, eğitimdeki toplumsal elbirliği üzerinde spekülasyonda bulunmanın araçlarına dönüşür. Sağlık ve emeklilik sistemleri adeta birer

fetih alanı haline gelirken devletin rolü özel risklerin kamusal garantörüne indirgenir (Observatorio Metropolitano 2011).

Toplumsal hakların belli bir seçicilikle özelleştirilmesi, barınma, eğitim vs. ekonomilerini yeniden canlandırmak için yeni para kitlelerinin dolaşıma sokulmasını gerektirir. Finans, kredi yoluyla, para dolaşımını tetikler ve bunun üzerinde spekülasyonda bulunur: "Devlet koruması altında çözülen aileler, daha önce kolektif bir örgütlenme biçimi tarafından garanti edilen aynı kaynaklara ulaşabilmek için, kendilerini küçük yatırım ve harcama birimlerine dönüştürmeye [zorlanır]" (a.g.e. 22).

Üstelik toplumsal yaşamın örgütlenmesinin bu yeni modeli, politik iktidarın sermayenin ekonomik iktidarına daha önce hiç olmadığı kadar tabi hale gelmesiyle birlikte, iktidar işleyişinde yapısal bir değişikliği beraberinde getirir. Finans sadece kredi sağlamaz; tarama ve gözlemleme süreçleri yoluyla toplumsal yaşamın akışlarını ve toplumsal elbirliği mekanizmalarını da kontrol eder (Boutang 2010). Sonuç olarak, finans, küçük bir seçkin grubunun, küresel pazarlara, ulusal ekonomi politiğe ve [bir yekûn olarak] borç batağına yakalanmış sayısız ailenin mikro-ekonomilerine yön veren ekonomik dinamikleri yönetmesine olanak tanır.

Borç krizi

Krizin yönetiminde finansın rolü, bu finansal oligopol pozisyonundan kaynaklanır. Finans şirketleri 2000'lerin başındaki emlak balonlarından ilk yararlananlardı ve onları kurtarmış olan devletlere şantaj yaparak finansal balonun faturasını devlet hazinesine yıkmayı başarabildiler. 2008'de, yüksek risk faizli ipotek kredilerine ve tahvil çıkarmaya dayalı zayıf bir finansal genişleme, bütün bir uluslararası finans sistemini etkileyen bir ekonomik krizi tetikledi. Kredinin, sözde üretim ekonomisinin bu temel motorunun yeniden toparlanması için, kamusal borç yaratıldı ya da arttırıldı ve kritik finansal kurumlar iflasın eşiğinden kurtarıldı.

2008'den bu yana, öncelikler değişti. Pek çok finansal kurum, kurtarıldıktan sonra, kritik ülkelerde mali uyum programlarının uygulanması için lobi faaliyetlerine başladılar. 2009'da, krizi geciktirmeye çalışan politikalar kamu açığını, dolayısıyla da kamu harcamalarını düşürmeye çalıştı. Hedef, büyümeyi teşvik etmek değildi, bunun yerine nüfusun refahını ve zenginliğini azaltan tasarruf tedbirleri yoluyla kamu borcunu baskı altında tutmaktı (Observatorio Metropolitano 2011; Hernandez ve Lopez 2010).

Borçlu ülkelere yönelik AB politikalarının analizindeki temel bir faktör, AB tarafından dayatılan kesintiler ve harcama sınırlarıyla ilişkili olarak, en güçlü Avrupa ülkelerinin ulusal bankalarının, sürece AB'nin çevre ülkelerine borç verenler olarak dâhil olmasıdır. Avrupa'ya özgü bu boyutun yönetimi, son on yıllarda Avrupa'da -1997'deki İstikrar ve Büyüme Paktı kadar 1992'deki Maastricht Anlaşması ve euroya geçiş kriterleri aracılığıyla- uygulanan neoliberal yolu takip etmektedir.

Kurtarma paketleri, finansal lobi faaliyetleri ve kamu borcu üzerinde spekülasyonların bu eklemlenmesi, Avrupa bağlamındaki küresel kriz dinamiklerinin anlaşılması bakımından bir temel teşkil eder. Kamu borcu balonunun idamesine yönelik kurumsal destek, kayıpların bugüne kadar Avrupa tarihinde görülmemiş derecede ulusallaştırılmasına varacak şekilde, önemli bankaların kurtarılması anlamına gelir. Son yıllarda, krizden dolayı bankalar Avrupa Merkez Bankası'ndan (AMB) (ucuz) kredi talep edebilmişler ve bunu hükümet tahvilleri üzerinde spekülasyonda bulunmak için kullanmışlardır. Bu süreçte, finans sektörünün spekülatif faaliyetleri, sadece AMB'den %1'le borçlanılan parayla %34 faiz oranına sahip devlet tahvillerini satın alma değil, bunun yanı sıra hükümet tahvillerinin faiz oranlarındaki artış yoluyla da çok daha yoğunlaştı. Bu, piyasalarda Avrupa'nın çevre devletlerinin borçlarını geri ödeyemeyeceği yönünde söylentilerin çıkarılması ile mümkün olabildi. Bu spekülasyon, finans sektörünün, AB'nin çevre ülkele-

rinde kamu borcunun daralma ve genişleme ritimlerini tayin edebilmesine, böylelikle de bu ülkelerin ekonomi politiklerinin dinamiklerini belirleyebilmesine olanak sağladı (Observatorio Metropolitano 2010).

Bu bağlamda, çevre ülkelerdeki toplumsal hareketler: "Borçlu olan biz değiliz, ödemeyeceğiz, satmayacağız" diyorlar. "Borçlu olan biz değiliz" söylemi, kamu harcamalarından ziyade özel sektörün ürettiği bu gayri meşru borcu tanımayı reddettiklerini göstermektedir. "Ödemeyeceğiz" ise halkın finansal krizin faturasını ödemeyeceğini beyan etmektedir. Son olarak "satmayacağız," özelleştirme ve mülksüzleştirme süreçlerini şiddetlendiren politikaların kabul edilmeyeceğine işaret etmektedir.

Refah devletinin satılması ve Avrupa projesinin krizi

Bütçe ve maliye disiplini görüntüsü altında, AB politikalarının finans seçkinlerinin çıkarına tabi kılınması, Avrupa'da kamu harcamalarında son on yıllarda görülmüş olan en büyük kesintiye ve ücretlere yapılan en güçlü saldırıya yol açtı. Bu, emekli maaşlarının dondurulması, kamu çalışanlarının maaşlarının düşürülmesi ve sosyal hizmetlerde kesintiye gidilmesi demekti. Hâlihazırda emek piyasasındaki yapısal reformlar, güvencesiz emek koşullarını daha da esnekleştirirken, emeklilik sistemindeki yapısal reformlar da, emeklilik yaşını yükseltmekte ve sosyal sigorta primlerinin yatırıldığı ve sermayeleştirildiği bireysel banka hesaplarına dayalı bir sistemi dayatmaktadır. Son olarak, sağlığın, eğitimin ve toplumsal hakların özelleştirilmesi devam etmektedir.

Latin Amerika, Afrika ve Güneydoğu Asya'da ekonomik disiplin dayatan aynı kurumlar şimdi Avrupa'nın çevresine yöneliyorlar. Borç krizinde kredi verenleri korumak için, "troyka" (IMF, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Merkez Bankası) 1997'deki İstikrar ve Büyüme Paktı'na sadık kalmadığı gibi, 2011'deki Euro Rekabet Paktı (Euro Plus Pact) yoluyla da yeni

öğeler getirdi. Krugman (El Pais, 31 Ocak 2012) ve Stiglitz'e göre (El Pais, 13 Mayıs 2012), diğerlerinin arasında, refah devletinin çözülüşü ve neoliberal tasarruf politikaları, sonunda Avrupa projesini bütünüyle krize sürükleyecek şekilde, Avrupa nüfusunu ekonomik durgunluğa mahkûm etmektedir.

Temsilin krizi

Borçların geri ödenmesine yönelik yaptırımlar ve neoliberal projenin dayatılması, krizden en fazla etkilenen Avrupa ülkelerinin egemenlik gücünü azaltmaktadır. Bu anlamda, kriz sadece finansal, ekonomik ve toplumsal bir süreç değil, aynı zamanda Batı Avrupa demokrasisini ayakta tutan politik rejimin bir krizi, özellikle temsilin bir krizidir.

Egemenlik kaybı yeni bir şey değildir. 1990'ların neoliberal serbestleşmesinin ve 18. yy. boyunca şekillendirilmiş olan ulus-devlet modelinin tükenişinin bir sonucudur (Foucault 2007). Bunun sonucunda ortaya çıkan ise, iktidar yapısını kıta düzeyinde yeniden düzenleyen çok katmanlı bir yönetimselliktir. Ulus-devletin egemenlik gücü, egemenlik kavramını ve kullanımını yeniden düzenleyen ulus üstü ve çok taraflı aygıtlara artan bir biçimde massedilmektedir (Sassen 2006). İki yönlü bir yer değiştirmeden söz edebiliriz: birisi, devletten ulus üstü kurumlara olacak şekilde yukarı doğru; diğeri ise devletten piyasaya olacak şekilde dışa doğru bir yer değiştirme.

İspanya'da bu iki yönlü yer değiştirme, liberal-demokratik modelin tükenişini ve halkın egemenliğini temsil eden mekanizma olarak parti sisteminin etkisizliğini gözler önüne sermiştir. Son on yıldır iki ana politik parti, Partido Popular (Halk Partisi - PP) ve Partido Socialista Obrero de Espana (İspanya Sosyalist Partisi - PSOE), giderek daha da homojenleşen bir yönetişim biçiminin geliştirilmesini üstlenmiş durumdadır. Partilerin pozisyonlarındaki bu ortaklık, pek çoklarınca aralarındaki farklılıkların bir erozyonu olarak değerlendirilmektedir, o kadar ki bu iki partinin elindeki iktidar tekelini tanımlamak

için icat edilen "PPSOE" (PP+PSOE) terimi artık yaygın bir kullanım haline gelmiştir. Bu tekel, geriye kalan parlamenter güçleri politik sorumluluk almaktan dışlamakta ve kurumlar ile demokratik katılım biçimleri arasındaki gerilimi daha da artırmaktadır. Centro de Investigaciones Sociologicas (Toplumsal Araştırmalar Merkezi) tarafından toplanan veriler, İspanya halkının kurumsal politikalardan duyduğu hoşnutsuzluğun hangi düzeye geldiğini ve politik partilerin krizini gözler önüne sermektedir. Halkın parlamentodaki temsilcilere dair olumsuz algısı, özellikle politik kurumların yapısal çürümesine ve politik seçkinlerle toplumun geri kalanı arasındaki ayrışmaya odaklanmaktadır.

Son yıllarda ana partilerin milletvekilleri mali suçlar, devletin kasasını soymak ve şehir planlama politikalarına müdahale etmek gibi bir dizi skandala karışmıştır. Bu bireysel skandallar, yozlaşmanın politik sisteme ne kadar işlemiş olduğunu ve İspanyol kamu ekonomisinin işleyişine nasıl da yerleşmiş olduğunu göstermektedir. Ibex 35 göstergelerinde[2] yer alan şirketlere bakıldığında, bu şirketlerin 35'inden 26'sının yönetim kurulunda oturanlar (hem Sağdan hem de Soldan olmak üzere) eski siyasilerdir ve bu kimseler bütün şirket yöneticilerinin kabaca %10'unu oluşturmaktadır.

Bu yorum, 1980'lerin sonuyla 1990'ların başı arasında, PP ve PSOE yönetimleri altında gerçekleştirilen ilk özelleştirmeler dalgası sırasında ortaya çıkan, bu şirketler ve enerji sektörü arasındaki bağlantılarla izah edilmektedir. Bu sektördeki kârlar, devlet tekelinin düzenlemelerine ve İspanyol devletinin uluslararası ilişkilerine bağlıdır. Politik karar alma süreçleriyle kuvvetli bir biçimde bağlantılı olan diğer bir sektör, şüphesiz ki finanstır.[3]

---

2 IBEX35: Indice Bursatil Espanol'un (İspanyol Borsa Endeksi) kısaltması; İspanya'nın ana borsası Bolsa de Madrid'in gösterge endeksi.

3 Özel sektörden, özellikle de finans sektöründen gelme pek çok siyasi, Rajoy hükümetinde kendileriyle ilgili konumları işgal etmiş durumdadır.

İspanyol politik sınıfının bileşimine bakarak, parlamentonun %70'inin diğer seçkin konumları elinde tutan milletvekillerinden oluştuğunu ve seçilmişlerin %84'ünün kamu yönetiminin üst düzey konumlarından geldiğini görebiliriz. Bu profesyoneller, emek piyasasında göreli olarak güvenli koşullara sahip oldukları gibi, genel olarak (kendi kendilerine tahsis etmiş oldukları) geniş ayrıcalıklardan faydalanmaktadırlar. Son zamanlarda bu durum, politikacıların retoriklerinde sıkça geçen tasarruf lafları ışığında sivil toplum tarafından sorgulanır hale gelmiştir.

Sonuç olarak, bu politik kast ile toplum arasında, politik kurumların demokratik meşruiyetini zayıflatan ve halkın kurumsal politikadan duyduğu hoşnutsuzluğu güçlendiren, büyük bir uçurum açılmaktadır. Son yerel, komünal ve genel seçimlerdeki boş ve hatalı oylarla birlikte oy vermeyenlerin sayısındaki artış, bu gidişatı gözler önüne sermektedir.[4] 15 Mayıs (15M) hareketinden sonra, boş oyların yüzdesi, %2,57 ile İspanya tarihindeki en yüksek düzeyine ulaşmıştır.[5]

Tüm bunlara karşı, 15M hareketinin önüne koyduğu görev, politik rejimin meşruiyetini ve toplumsal bedene kurgusal bir türdeşlik dayatan bir mekanizma olarak politik temsilin doğasını tartışmaya açmaktır. Sokaklardan "Lo llaman democracia y no lo es, es una dictadura eso es" [Onlar buna demokrasi diyor, oysa bu bir diktatörlük] ve "No nos representan" [Onlar bizi temsil etmiyor] çığlıkları yükseliyor. Bizim görüşümüz,

4 Bölgesel temsilciler özerk topluluklarda yapılan seçimlerle, yerel konseyler ise (belediye, ada ya da eyalet düzeyinde) komünal seçimlerle belirlenmektedir. Özerk ve komünal seçimler 22 Mayıs 2011'de, genel seçim ise 20 Kasım 2011'de gerçekleşmiştir.

5 Geçersiz ve boş oylar toplandığında bu, PIE, PSOE ve Izquierda Unida'dan (IU) sonra, ülkede seçimlerden çıkan dördüncü büyük gücü temsil etmektedir. Oy vermeyen 12 milyondan fazla seçmeni de katarsak (oy kullanma hakkına sahip 35.655.630 vatandaşın %33'ü), bu oran toplam nüfusun %36'sına denk gelecektir. Bu oran, PP (%24) ve PSOE'nin (%18) oy oranından daha yüksektir. Veriler, bağımsız bir araştırma kurumu olan Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nden alınmıştır (www.eis.es).

15M'nin doğrudan, katılımcı, yatay ve mutlak demokrasiye, yani ortak olanların radikal demokrasisine dayalı yepyeni bir sistemi olumladığıdır.

15M hareketinin ortaya çıkışı sadece temsili politikanın biçimsel boyutunu değil, aynı zamanda hegemonik yönetimsellik dispositiflerini ve bir bütün olarak mevcut politik sistemin meşruiyetini sorgulamaktadır. Kopuş yaratan pratikler ve yeni bir gerçekliğin sembolik üretimi yoluyla, 15M 1970'lerin sonlarından itibaren Demokratik Geçiş tarafından oluşturulan açıklama çerçevelerini bozmaya muktedir radikal bir kolektif eylem olarak politikanın yeniden temellükünü olumlamaktadır. Guillem Martinez (2012) tarafından Demokratik Geçiş Kültürü (DGK) olarak adlandırılan bu süreç, yaşamın ve eleştirel düşüncenin gayri politikleştirilmesi yoluyla hayata geçirilmiştir. Amaç, serbest piyasa dinamikleri tarafından desteklenen neoliberal bir demokrasinin sorgulanamazlığını garanti altına alacak şekilde parti sistemi etrafında toplumsal bir uyuşma sağlamaktı. Diğer bir deyişle, DGK, temsili demokrasinin ve kapitalist piyasanın bir birleşimini, diktatörlük sonrası bir rejime gidişin tek rotası olarak dayatarak, demokratik geçiş sürecinde izlenebilecek demokrasi yollarını sınırlamıştır. Bu sistemin yeni bir toplumsal sözleşme olarak kurumsallaşması, politik uzlaşma karşılığında toplumsal haklara evrensel erişime olanak tanınmasıyla kotarıldı (Martinez 2012). Dil, bellek ve sonuçta gerçekliğin sembolik inşası üzerindeki tekelleri sayesinde, temsili demokrasi ve serbest piyasa, bu çerçevenin dışındaki her şeyi imkânsız hale getirerek, İspanyol toplumunun tahayyül gücünün apriori sınırları haline gelmişti.

15M'nin partizan ve sendikacı olmayan, gerçek demokrasi talep eden bir hareket olarak patlak vermesi, parti sistemi anlatısının meşruluğunu kırdı ve politikayı DGK'nin açıklama çerçevesinin dışında yeniden konumlandırdı."Biz ne sağdan ne soldanız" sloganında hareket, politik çatışmanın, partilerin parlamentodaki dağılımında değil, bir içerisi/dışarısı eksenin-

de gelişen farklı bir kutuplaşmada ifade bulduğu post-ideolojik bir duruşa işaret etmektedir. Kırk yıl boyunca diktatörlükle, sonraki otuz yıl boyunca da DGK ile ket vurulmuş olan toplumsal bir bedenden, aynı zamanda toplumsal bir yeniden bileşimi ifade eden yeni bir ortak tahayyül doğmakta.

Saçılmış bir demokrasi

Bu bölümde toplumsal bedenin yeniden bileşiminin bir analizini sunacağız. İlk olarak, ağ yapısının yeni bir kuşak için politikanın ontolojisi olarak ortaya çıktığı post-Fordist ekonomilerde gelişen yeni üretim tarzlarının şekillendirdiği toplumsal yeniden örgütlenmeyi ele alacağız. İkinci olarak, 15M hareketinin katılımcılarında ürettiği dönüşümlere bakacağız. Son olarak, yeni hakların icadı için bir ufuk oluşturmaları bakımından, hareketten yayılan olanaklara odaklanacağız.

Beden makinesinin başkaldırısı

15M hareketinin ortaya çıkışının kökleri, daha önceki beş olayda bulunabilir: İlki, Atocha İstasyonu'nda 2004'te gerçekleşen terörist saldırıdan sonra toplumsal hareketlenme için yapılan çağrıdır. PP, Madrid'deki El Kaide saldırısı ile Irak'taki savaş arasındaki bağlantının üstünü örtmeye çalışarak, saldırıdan Euskadi Ta Askatasuna'yı (ETA) sorumlu tuttu. İkinci olarak, 2006'da, barınma hakkına odaklanan Vde Vivienda hareketi,[6] yerel seçimler etrafında yürüyen kamusal tartışmaları, kamu alanlarını yaygın bir biçimde işgal ederek, barınma hakkına çekmeye çalıştı. Üçüncüsü, Arap Baharı'ndan yayılan imgeler ve fikirler, pratikler vs. Akdeniz'in güney sahillerinde demokratikleşme biçimleri üzerine tartışmaları kışkırtmakla kalmadı, aynı zamanda Avrupa'daki demokratik katılım biçimlerini de doğrudan sorgulanır hale getirdi. Dördüncüsü, Democracia Real Ya (DRY) internette, nüfusun geniş bir yelpazesinin dâhil olduğu protesto hazırlıklarını başlattı. Son olarak,

6 *Vivienda*, apartman dairesi anlamına gelmektedir.

15 Mayıs 2011'deki gösterinin ardından yaklaşık kırk eylemcinin Plaza del Sol'u işgal kararı, bütün İspanya'da meydanların kitlesel olarak işgal edilmesini tetikledi.

Indignacion (öfke) bu sürecin ilk motoruydu: meydanlarda diğer insanlarla bir araya gelen insanları yatay bir şekilde etkileyen toplumsal bir kızgınlık. Karşılıklı olarak birbirini dinleme, kriz deneyiminin bireysel boyutlarının sorgulanmasına yol açtı. Kırılganlık ve suçluluğun, güvencesizlik deneyimini tekilleştirmek ve toplumsal bedeni parçalamak için yukardan dayatılan dinamikler olduğu ortaya çıktı.

"Biz bankerlerin ve politikacıların tasarrufundaki metalar değiliz": Hem ağlarda hem de meydanlarda sanal ve somut bir ortak zemin inşa edilmesini sağlayarak, hareketi başlatan ifade bu oldu. Bu bir araya geliş, ıstırabın yalnızlığını kırdı ve yeni bir empati yarattı, "başkasında hissetmeyi" mümkün kıldı (Sanchez Cedillo 2012; krş. Berardi 2009).

Bu yenilenen toplumsal duygular, olanaklar hayal edebilmenin ve pratikler örgütleyebilmenin zemini oldu. 15M nefret ve sevgi arasındaki bir yeri doldurdu; nefret kendi ayrıcalıklarının peşinden koşan ve krizden zenginleşmeye çalışanlara yönelen yıkıcı duygunun, sevgi ise zenginliğin toplumsal refahın hizmetinde olduğu yeni ortak dünyalar inşa etme arzusunun ifadesiydi (Sanchez Cedillo 2012).

15M hareketi, canlı emeği ele geçirmek ve sömürmek için sermaye tarafından yürütülen daimi toplumsal hareketliliğe meydan okuyarak, makinesel köleliği, yani, işçilerin bilişsel kapitalist makineye bireysel tabiyetlerini kolektif bir düzeyde sorguladı (Toret 2012). Göstergeleri, imgeleri ve duyguları yerinden ederek, 15M sömürü rejimini bir süreliğine kırdı ve böylece toplumsal bir çıkışı olanaklı hale getirdi. Beden makinesi, kurulu düzenin dayattığı bireysel disiplinden, kurucu bir sürecin icadını amaçlayan kolektif bir yaratıcılığa geçti. "Bu bir kriz değil, bir yalan!" sloganı, krizin yapıbozumunu ve yeniden anlamlandırılmasını amaçlayan ortak bir projede farklı öznel-

likleri bir araya getirebilen kontrol edilemez etik ve politik bir virüs, bir nakarat haline geldi.

Bu başkaldırının örgütsel yapılanışı bir ağ sistemi gibi düşünülebilir. Saçılmış bir demokrasi olarak 15M'nin kartografisi (krş.Toret 2012; Monterde 2012) kolektif ve tekil öznelerin hiyerarşik olmayan, çok merkezli ve liyakata dayalı bir saçılımlı etki sürecini işletmesini sağlayan farklı düğümleri görselleştirmemize yardımcı olabilir. Bu düğümler, elbirliğine dayalı üretken karşılıklı bağlantıları çoğaltmada temel öneme sahiptir. Bunlar karşılıklı güven üretir; katılımı, bağlılığı sağlar ve hem kentsel hem de sanal mekânlarda hareketlilik olanakları yaratır. Bu ağ, çok çeşitli aktörleri örgütleyerek, ağın gücüne odaklanarak ve hedefini vurarak, "düşmanlarının üzerine adeta bir arı kümesi gibi akın edebilir" (Hardt ve Negri 2005, 91-93; Virno 2003). Meydanların boşaltılmasına karşı, Madrid'de Puerta del Sol'da, Barselona'da Plaqa Catalunya'da ve ülkenin geri kalanındaki bütün meydanlarda gösterilen direniş, meydanların bu toplumsal arı kümesinin sembolik kovanları olduğunu gösterdi.

Bu anlamda, köleliğin, makine olarak bedenin bu reddi, toplumsal tozlaşmanın kolektif işlevinin yeniden temellükü sonucunu verir (Boutang 2010) ve bu, bir beyinler ve bedenler kitlesinin kendi kendini örgütlemesini sağlayan ve kapitalist kapmadan kaçış çizgileri çizebilen, terse çevrilmiş bir tozlaşma süreciyle olur. Bu, içersinde parçacıkların, atomların ve toplumsal bileşimlerin yeni bileşimlerinin oluşturulabildiği; yaratıcı direniş ve üretimin yeni mekânlarını oluşturmak için en başta kendi bileşimimizi yeniden oluşturduğumuz bulaşıcı etkilerin kaosmotik bir sürecidir (Guattari 1995).

Bu tozlaşmanın amacı, politik hareketlenmelerin etrafını kuşatan korkuyu parçalamak ve troykanın dayattığı kıt kanaat yaşam karşısında itaatsizliğin meşruiyetini olumlamaktır. Buradaki mesele aynı zamanda, arı kümesinin parçacıkları arasında karşılıklı güveni inşa etmek ve hastaneleri, okulları

çalıştıran demokratik ve katılımcı heyetler yoluyla toplumsal hakların otonom yönetiminin imkânını olumlamaktır.

Sanchez Cedillo'yu (2012) takip ederek, hareketin işleyişini çözümlemek adına "*stigmergy*" kavramını "failler ya da eylemler arasında dolaylı bir koordinasyon mekanizması"[7] olarak çevirmeyi öneriyoruz (krş. Bauwens 2009; Leach 2009; Martinez-Romo vd. 2005). *Stigmergy*, planlama ya da kontrole ihtiyaç duymaksızın karmaşık ve zeki yapılar üretebilen bir öz-örgütlenme pratiğidir: "Böylece [bu pratik], birey olarak birbirlerinin farkında bile olmayan aşırı derecede basit failler arasında etkili bir işbirliğini destekler."[8] Bunun bir örneği sağlıkta ve eğitimde kendiliğinden ortaya çıkmakta olan; hedeflerin, stratejilerin ve kampanyaların geliştirildiği ortak bir mekân oluşturmak üzere işçiler, tüketiciler ve vatandaşlar olarak tekil bireylerin bir araya gelip anılarını ve deneyimlerini paylaştıkları toplumsal örgütlenme dalgaları, yani *marea*'lardır.

Eylemcilerin başkalaşımı

Eylemciler olarak, ideolojik olmayan (ya da sadece ideolojik olmayan) mekânlar, gelecek bir toplum için fikirler üretmeyi hedeflemeyen mekânlar üretebilen bir sürece tanık olduk. Ortaya çıkan, şimdi için yapma biçimleri (teknikler) tanımlayan mekânlar oldu. Gelecek bir toplumun maddi (hem fiziksel hem de sanal) üretimi, bize 15M hareketinin en ayırıcı özelliklerinden biri gibi gözükmektedir. Meydanları ele geçirmek, sanal örgütlenme ağları inşa etmek ve sözceler üretmek, hem analog hem de dijital boyutlarda yeni politik bölgeler üretmeye muktedir yeni bir hacker-üretkenliğinin göstergeleridir. Bu

7 "Buradaki ilke, bir eylemin ortamda bıraktığı izin, aynı ya da farklı bir fail tarafından gerçekleştirilen sonraki eylemi tetiklemesidir. Bu yolla, müteakip eylemler birbirilerini güçlendirmeye ve birbirlerine dayanmaya eğilim göstererek tutarlı, görünüşte sistematik etkinliğin kendiliğinden ortaya çıkmasına yol açar." Bkz. Wikipedia, "Stigmergy,": http://en.wikipedia.org/wiki/Stigmergy.

8 Aynı yerde.

tekno-politik kuvvet -yapma biçimlerinin bir örgütlenmesini üretebilme kuvveti olarak, *techno* sözcüğünün etimolojik anlamında- krizin donukluğundan kopar, katı bir ideolojik çerçevenin ötesine geçer ve toplumsal sorunlara ifade ve dinleme yoluyla meydan okur

Politik ve toplumsal pratiklerin yenilenmesi dünyanın farklı yerlerinde farklı yollardan gerçekleşmektedir. Meydanı ele geçirme eylemi başka bir toplumda -Mısır'dan İzlanda, İspanya ya da ABD'ye kadar- tekrarlandığında, tam da bu yeniden ortaya çıkışın kendisinde zaten başka bir şey haline gelmektedir. Bu çoğalma durmaksızın fark üretir (Malo ve Perez 2012), çünkü her tekrar önceden tahmin edilemeyen başkalaşımlar eşliğinde gerçekleşir. Bu türden başkalaşımlar bizi yeni ve bazen içinde rahat edemediğimiz konumlara zorlar. Bizce, kurumsal Sol'un büyük bir kısmı, bu kriz koşullarında içinde rahat olmayacakları konumları almayı üstlenememiştir. Kurumsal Sol, modern ekonomik rasyonalite söylemini yeniden üreterek, teknokratik tasarruf rejimini desteklemiş ve toplumsal çatışmadan kaçınmaya çalışmıştır.

İspanya'da kurumsal Sol, Avrupa Birliği içersindeki kırılgan güç dengesini koruma çabası içinde, risk almayı ve radikal demokrasinin yeni politik alanlarını inşa etmeye destek olmayı reddetmektedir.

Peki 15M'nin bize miras bıraktığı yeraltı sularında yaşamak ve bu sularda yol almak ne anlama gelmektedir? Bu öncelikle mevcut kimliklerimizden kopmamızı gerektirir. Bedenlerimizde çitlenmiş olan yapma biçimlerini terk etmemiz ve kolektif beden makinesinde kopuş ve değişim süreçlerini oluşturmanın mümkün olduğuna inanmamız gerekiyor. Yaşadığımız hareketlerin çetrefil yapısının derinliklerinde, jestleri tercüme etmemiz, imgeler aktarmamız ve sorular sormamız gerekiyor.

Çeşitli eylemci grupların yapmakta olduğu şey tam da budur. Madrid'deki Puerta del Sol deneyimi diğer İspanyol şe-

hirlerine yayılmıştır. Bu şehirlerde, mahalle meclisleri haczedilen evlerden tahliyenin nasıl önleneceğini ya da sağlıkta ve eğitimdeki kesintilere karşı nasıl mücadele edileceğini tartışmaktadır. Bu örgütlenme biçimleri krizin moleküler gelişimine sürekli bir saldırı üretebilir. Yerel meclisler, farklı konular etrafında oluşturulan platformlar arasında bağlar kurarak ve çeşitli gruplardan insanları bir araya getirerek [örneğin, evleri ipotek altında olanları (PAH), eğitim işçilerini ve öğrencileri (Marea Verde) ve sağlık sisteminde çalışanlarla onu kullananları (PARS, Yo Si Sanidad Universal)] krizin üzerini örten donuk yüzeyi kazıyıp çıkartabilir.

Ortak olanın yankısı

Zygmunt Bauman'a göre (El Pais, 17 Ekim 2011), 15M "düşünemeyen", "duygusal" bir harekettir; kolayca "buharlaşabilecek" bir "altüst oluş"tan doğmuş "akıcı" bir harekettir. Ne var ki, biz bu türden fiziksel bir açıklamanın yerine, yansıma ve bulaşma mekanizmalarının nasıl işlediğini açıklayabilecek nörolojik bir analizin konulması gerektiğine inanıyoruz. Refah devletinin krizinde, toplum kutuplaşmıştır ve insanlara kalan tek zenginlik, elbirliğidir. Bu yüzden, 15M akıcı bir mekân değildir, o daha çok, mevcut sistemi parçalamaya ve toplumsal yaşamın yeni biçimlerini, zenginliği bölüşmenin başka bir yolunu yaratmaya çalışarak genişleyen nörolojik bir ağdır. Diğer bir deyişle, 15M hem savunmacı hem de saldırgan boyutlardan oluşan bir biyopolitik üretim sürecidir.

Bu yeni "ortak olan"ın savunmacı boyutu, kapitalizmin saldırılarına karşı adeta bir dizi antikor gibi işler. PAH'ın haczedilmiş evlerden tahliyeler karşısında örgütlü savunması, belki de bu sürecin en önemli örneğidir. Tahliyeyle karşı karşıya kalan bir ailenin direnişine katılmak için, illa tahliyeyi yaşamış ya da benzer bir durumda kalmış olmak gerekmez. Bu, merhamet duymak ve finans diktatörlüğünün şiddetine karşı durmayı istemekle ilgili bir meseledir.

Saldırgan boyut ise, sahtekârlığı ortaya çıkarmayı ve ona karşı koymayı içerir. Bunun bir örneği, Rodrigo Rato'ya (kurtarılan finans kurumlarından biri olan Bankia'nın eski yöneticisi) karşı ve Bankia çalışanları da dâhil olmak üzere, elbirliği yapan bir vatandaşlar grubunun topladığı bilgiler ve kaynaklar sayesinde yürütülen hukuk mücadelesi #15mparato'dur.

Yine örnek gösterebileceğimiz Plan de Rescate Ciudadano[9] (PRC, insanları kurtarma planı) Redes-DRY'ler tarafından desteklenmekte ve Universidad Nomada'nın da dâhil olduğu çeşitli grupları içermektedir. Deleuze'ü (2003) takip ederek, kurumları kolektif arzuları tatmin eden araçlar olarak anlayabiliriz. Bu anlamda PRC, demokrasi mekanizmalarını, hükümetten karşılaması beklenen bir talepler dizisi yerine, aşağıdan mücadelelerin bir programı olarak somut bir biçimde yeniden formüle etmeyi amaçlayan bir "ortak olan kurumu"dur. "Borçların Halk Tarafından Denetimi", mali reform ve hükümetin şeffaflaştırılması için düzenlediği kampanyalar ve barınma, sağlık ve eğitim gibi toplumsal haklar için verdiği daha geniş mücadeleler aracılığıyla, PRC kendisini kriz yönetimine karşı kolektif bir deklarasyon olarak ortaya koymaktadır. Tasarruf rejimine karşı koordine edilmiş bir dizi itaatsizlik pratiğini benimseyerek, PRC ortak olanın üretimi için toplumsal yaratıcılığı kullanmaktadır.

Sonuç

Yaşadığımız kriz bir yalandır: Finansal kapitalizmin hastalıklı güç istencinin yürüttüğü bir sömürü ve mülksüzleştirme sürecidir bu. Mevcut kapitalizmin bu adamakıllı yeniden yapılanması içinde, politik kurumlar, yaratıcılık ve elbirliğine dayalı yeni toplumsal üretim tarzlarını kontrol edebilecek ve disiplin altına alabilecek bir yönetişim biçimini olumlamaya

9 Bkz. www.planderescateciudadano.net. Redes-DRY (DRY-ağları) 15M hareketinin bir parçası olarak Democracia Real Ya içinde ortaya çıkmış olan otonom bir ağdır.

çalışıyor. Bunun karşısında, son dönemdeki toplumsal hareketler, yeni türden bir toplumsal başkaldırıyı olumluyorlar. Bu toplumsal başkaldırı gücünü, ağlara, (temsil değil) ifadeye ve etkin dinlemeye dayalı örgütlenme pratiklerini ve eylemlerini bizzat kendisi icat eden bir arzu makinesi olarak (Deleuze ve Guattari 1987) hiyerarşik olmayan, üretken bir bedenden alıyor. Bu bağlamda, militanlığı, kendisini, ortak olanı politikanın yeni ufku olarak kurumsallaştıran kurucu bir sürecin parçası olarak yeniden icat etmek zorunda olan kolektif bir yaşam biçimi olarak anlıyoruz. Politik eylemciler olarak önümüzde duran mesele, herkesi etkileyen bir mülksüzleştirme sürecini durdurmak için gereken toplumsal gücü bir araya getirebilmektir.

Çeviren: İlker Kabran

Referanslar

Arrighi, Giovanni 1994 *The Long Twentieth Century: Money, Power, and the Origins of Our Times*. Londra: Verso Books. [*Uzun Yirminci Yüzyıl: Para, Güç ve Çağımızın Kökenleri*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2000]

Bauwens, Michael 2009 "Class and Capital in Peer Production." Capital & Class 33 (1): 12141.

Berardi, Franco 2009 *The Soul at Work: From Alienation to Autonomy*. New York: Semiotext(e). [*Ruh İşbaşında: Yabancılaşmadan Otonomiye*. İstanbul: Metis Yayınları, 2012]

Boutang, Yan Moulier 2010 *L'abeille et l'economiste*. Paris: Carnets Nord.

Damasio, Antonio ve Kaspar Meyer 2008 "Behind the Looking Glass." Nature 454 (7201): 167-68.

Deleuze, Gilles 2003 *Desert Islands and Other Texts*, 1953-74. Cambridge, MA: MIT Press. [*Issız Ada ve Diğer Metinler*, 1953-74. İstanbul: Bağlam Yayınları, 2009]

Deleuze, Gilles ve Felix Guattari 1987 *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. c. 2. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Foucault, Michel 2007 *Security, Territoty, Population*. çev. Graham Burchel. Houndmills, UK: Palgrave Macmillan.

Fumagalli, Andrea ve Sandro Mezzadra, der. 2009 *Crisi dell'economia globale*. Verona, Italy: Ombre Corte. [*Küresel Ekonomide Kriz*. İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2012]

Guattari, Felix 1995 *Chaosmosis: An Ethico-Aesthetic Paradigm*. Bloomington: Indiana University Press.

Hardt, Michael ve Antonio Negri 2005 *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. New York: Penguin. [*Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005]

_____ 2009 *Commonwealth*. Cambridge, MA: Belknap Press, Harvard University. [*Ortak Zenginlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012]

Hernandez, Lopez ve Emmanuel Rodriguez Lopez 2010 *Fin de ciclo: Financiarizacion, territorio y sociedad de propietarios en la onda larga del capitalismo hispano* (1959-2010). Madrid, İspanya: Traficantes de Suenos.

Leach, Neil 2009 "Swarm Urbanism." Architectural Design 79 (4): 56-63.

Malo, Marta ve David Perez 2012 "Latidos: El 15m y la revuelta." *Democracia distribuida* içinde, der. Universidad Nomada, 66-70. Madrid, İspanya: Universidad Nomada.

Marazzi, Christian 2007 *The Violence of Financial Capitalism*. Cambridge, MA: MIT Press.

Martinez, Guilem, der. 2012 CT o la cultura de la transicion: Critica a 35 anos de cultura espanola. Madrid, İspanya: Debolsillo.

Martinez-Romo, Juan, Gregorio Robles, Jesus M. Gonzalez-Barahona ve Miguel Ortuno-Perez 2005 "Self-organized Development in Libre Software: A Model Based on the Stigmergy Concept." *Proceedings of the 6th International Workshop on Software Process Simulation and Modeling* içinde, St Louis, MO.

Monterde, Arnau 2012 "La potencia de la cooperacion en la plaza global." *Democracia distribuida* içinde, der. Universidad Nomada, 38-42. Madrid, İspanya: Universidad Nomada.

Negri, Antonio 2009 *La gran crisis de la economia global: Mercados financieros, luchas sociales y nuevos escenarios politicos*. Madrid, İspanya: Traficantes de suenos.

Observatorio Metropolitano 2011 *Crisis y revolucion en Europa*. Madrid, İspanya: Traficantes de suenos.

Sanchez Cedillo, Raul 2012 "El 15m como insurrecci6n del cuerpo maquina." *Democracia distribuida* içinde, der. Universidad Nomada, 50-65. Madrid, İspanya: Universidad Nomada.

Sassen, Saskia 2006 *Territory, Authority Rights: From Medieval to Global Assemblages*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.

Toret, Javier 2012 "Una mirada tecnopolitica sobre los primeros dias del 15M." *Democracia distribuida* içinde, der. Universidad Nomada, 18-29. Madrid, İspanya: Universidad Nomada.

Universidad Nomada, der. 2012 *Democracia distribuida*. Madrid, İspanya: Universidad Nomada.

Vercellone, Carlo 2009 "Crisi della legge del valore e divenire rendita del profitto: Appunti sulla crisi sistemica del capitalismo cognitivo." *Crisi dell'economia globale* içinde, der. Andrea Fumagalli ve Sandro Mezzadra, 49-73. Verona, İtalya: Ombre Corte.

Virno, Paolo 2003 *A Grammar of the Multitude*. New York: Semiotext(e). [*Çokluğun Grameri*. İstanbul: Otonom Yayıncılık, 2013]

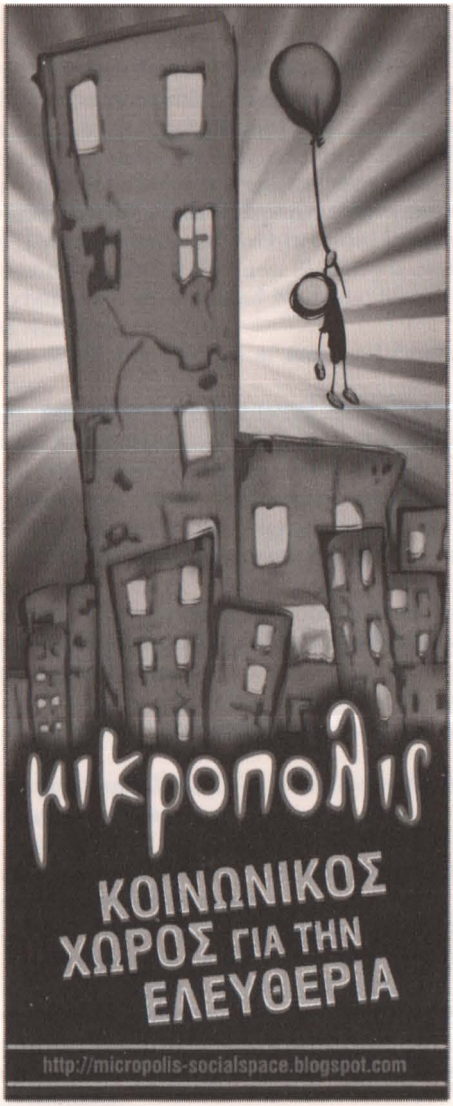

Hareket yok olmadı, yaşamanın pek çok başka biçiminin yaygınlaşmasıyla tüm bir toplumsal dokunun içine yayıldı

Günümüz Yunanistan'ında Ortak Olanların Özyönetimi

Alexandros Kioupkiolis ve Theodoros Karyotis

"Ortak olanlar"* mensuplarının refahı için toplulukların kurdukları bir çeşit kolektif mülkiyet tarzıdır. Gerek toprak, su ve hava gibi somut, gerek hikâyeler, bilgi ve beceriler gibi soyut olsun, ortak olanlar bütün bireyleri toplumsal bir elbirliği ve karşılıklı bağımlılık ağı içinde bir araya getirerek birleştirici bir doku oluşturmuştur. Hardin'in ünlü "ortak olanların trajedisi" makalesinde karşı çıktığının aksine, ortak olanlar kalıcılıklarını güvence altına alan kolektif denetim ve paylaşım araçları ile yönetilmiştir (Linebaugh 2012, 117). Dolayısıyla ortak olanların varlığı, bir topluluk içinde öz-kurumsallaşmayı varsaydığı gibi aynı zamanda onu ileriye taşır (Ostrom 1990).

20. yüzyılın tarihi, çoğu zaman komünal ve elbirliğine dayalı toplumsal yaşam ve üretim biçimlerinin aleyhine, pi-

* İngilizcede "common", "community", "communal" gibi sözcükler, "ortak, genel, kamuya özgü" gibi anlamlara gelen Latince *communis* sözcüğüne dayanır. Türkçe çeviride bu ortak kökü korumak pek mümkün olmadığından "ortak olan", "topluluk", "komünal" sözcüklerinin geçtiği yerlerde, aralarındaki akrabalığın akılda tutulması yazının amaçları açısından da yararlı olacaktır. (ç.n.)

yasa ve devlet, özel ve kamusal mülkiyet arasındaki gelgitlerin bir tarihidir. 20. yüzyılın sonlarında yeniden dağıtım aygıtlarının muzaffer neoliberalizm tarafından parçalanmasını takiben, yeni ve eski çitleme süreçlerinin şiddetlenmesine tanık olmaktayız. Buna karşılık olarak, hem devlet kapitalizmini hem de özel kapitalizmi bir kenara iten ve politik yaşamın odağına yeniden icat edilmiş bir topluluk biçimini koyan yeni bir politika tarzı öne çıkıyor. Bu tarz, kâr gütmek yerine gereksinimi temel alan ekonomik etkinliklerde bulunmak ve yatay karar alma yoluyla eşitlik ve elbirliğini teşvik etmek amacıyla kolektif hayatın parçalarını tekrar bir araya getiren canlı kurumlar oluştururken, 20. yüzyılda varlığını sürdürmeye devam etmiş olan, ortak olanlara dayalı etkinliklerin deneyimini kendine temel almaktadır.

Bu bölümde, Yunanistan'da ortak olanların özgül geçmişinin bir özetini sunmaktan başlayıp neoliberal kapitalizmin acımasız ve korkunç saldırısına cevaben, bu ortak olanların bugün nasıl yeniden icat edildiğini takip edeceğiz. Üretici kooperatifleri ile "ortaklaş(tır)ma"nın (*commoning*)* kilit bir aracı olarak, tarım ve sanayideki üretimin özyönetimi üzerinde duruyoruz. Burada gayemiz, dayanışmayı, işçilerin otonom özyönetimini ve toplumsal gereksinimlerini besleyen, ancak devlet ve sermayenin hegemonik güçlerinin üzerini örttüğü ve bastırdığı alternatif ekonomileri ortaya çıkartmak. Bu ortak alternatiflerin karşılaştığı engelleri, mukavemetleri ve tehlikeleri takip ederek bunların, günümüzde dayanışmaya dayalı genişletilmiş bir toplumsal ekonomi içinde işçilerin üretim ve

* *The Magna Carta Manifesto*'da Peter Linebaugh tarafından ortaya atılan "commoning", toprakların zengin toprak sahipleri tarafından vahşi bir biçimde çitlenmeye başlanmasından önce, insanların yaşamlarını nasıl da bu ortak olanlar yoluyla birlikte idame ettiriyor olduklarına dikkat çeker. Terim "ortak olan"ı, yalnızca bir fikir ya da maddi bir kaynak değil aynı zamanda bir etkinlik olarak düşünebilmeyi teşvik eder. Bu bağlamda, özellikle paylaşılan kaynakların yönetimine ve ortak olanların geri alınması sırasında ortaya konulan toplumsal pratiklere gönderme yapar. (ç.n.)

dağıtım üzerindeki denetimi lehine açtıkları yeni yollara ve yarattıkları yeni olanaklara ışık tutmak istiyoruz.

Bir sonraki bölümde değineceğimiz çiftçilerin kooperatifçiliği ve işçilerin katılımının tarihi ile birlikte, "toplumsal ekonomi"nin sunmaya çalışacağımız güncel manzarası, kolektif öz-etkinliğin kısmen kapitalist olmayan süreçlerinin çeşitliliğini görünür hale getirecek. Bu süreçler, sayısız küçük işletme, az sanayileşmiş bir üretim ve büyük bir hizmet sektörünü (ticaret, turizm, finans vb.) barındıran devlet hâkimiyeti altındaki bir piyasa ekonomisinin yanı sıra ve onunla iç içe geçmiş bir şekilde işlemiştir (Angelidis 2007; Milios 2013). İpuçlarımızı Gibson-Graham'ın (2006) yapıcı "sermaye-merkezcilik" eleştirisinden alarak, herhangi bir belirli mantık, küresel güç veya egemen yapı tarafından yakalanamayan heterojen bir ekonominin tarihsel konturlarının bir taslağını vereceğiz. Saf olmayan ekonomik etkinlik karışımları, çatışan toplumsal elbirliği politikaları ve dayanışma etiği, münferit ve kırılgan özyönetim girişimleri, başka amaçlarla hareket eden devlet kapitalizmine dayalı hegemonik bir yapılanma içindeki gerilim, açıklık ve çeşitlilik anlarını açığa çıkarmaktadır. Bu analizin iddiası ise şudur: Eğer alternatif etkinlikleri ve boyutları yaygın, uygulanabilir ve kalıcı olarak görmeye başlayabilirsek, "yerel ekonomilerimizi dönüştürmek için, hemen şimdi bunları kendimize etkin bir şekilde temel almaya cesaret edebiliriz" (Gibson-Graham 2006, xxiv). "Gelecekteki olanaklar, hâlihazırda var olduklarının görülmesi sayesinde daha uygulanabilir hale gelecektir, ancak bu yalnızca ayırt edebilen bir tahayyülün ışığında olacaktır" (a.g.e., xxxi).

Kooperatifler ve üreticilerin denetimi: Şimdiye kadarki hikâye

Kooperatifçilik

Tarım ve çiftçi kooperatifleri, modern Yunan tarihinde toplumsal işbirliğinin ve üreticilerin özyönetiminin kendi-

ni genişletme imkânı bulduğu üretim etkinliğinin kalbinde yer almıştır. Ortak koyun yetiştiriciliği ve pazarlanmasındaki ("tselingata", "koinata") birincil bağlantılar yüzyıllardan, modern Yunan devletinin kurulmasının çok öncesinden beri var olagelmiştir. Muhtemel ki dünyanın ilk sanayi-tarım kooperatiflerinden biri, 1780'de Yunanistan'ın orta bölgesindeki Ampelakia'da kurulmuştur. Bu kooperatif mor pamuk ipliği üretimi ve ihracatı ile uğraşmaktaydı (Young, 1984; Nasioulas 2012, 156). 1915'te kooperatifler için çıkarılan ilk yasa büyük bir çiftlik kooperatifi hareketinin başlangıcına işaret eder. Takip eden ilk on yılda, o yıllarda fazlasıyla etkin olan kooperatifçilik savunucularından da destek gören ilk tarım ve kent kooperatifleri için gösterilen çabalar, 2500 temel tarım kooperatifinin kurulmasıyla sonuçlandı ve bunların çoğu sıradan çiftçileri mahveden tefecilik vebasıyla savaşmak için krediler sağladı (Kamenidis, 1996, 138; Kroustallaki- Beveratou 1990, 125, 130-131).

O günden bu güne tarım kooperatifçiliğinin yaşadığı inişler ve çıkışlar, tarihi ayaklanmaların, politik müdahalelerin, uygunsuz hukuki çerçevelerin, üyelerin aralarında uyumdan yoksun oluşlarının ve yeterince bağlı olmamalarının etkisini yansıtır (Papageorgiou 2010, 34). Bununla birlikte, birinci derece yerel bağlantıların sayısı, ortalama 500.000 ile 750.000 çiftçinin katılımıyla, bugüne kadar çoğu zaman 5.000 ila 7.000 arasında değişmiştir (PASAGES 2013; Young 1984; Kamenidis 1996, 138). Köy kooperatifleri, modern Yunanistan'ın toplumsal ekonomisinde kooperatif etkinliklerin neredeyse %90'ını oluşturarak diğerlerini gölgede bırakmıştır (Young 1984). *Metapolitefsi** döneminde, generaller cuntasının 1974'te devrilmesinden sonra birincil, bölgesel ve ulusal sendikalar tarım girdilerinin (makineler, gübre, tohum vs.) sağlanmasına, tarım

* Yunan politik tarihinde, 1967 ile 1974 arasında hüküm süren cunta yönetiminin devrilmesinden 1974'teki seçimler ve sonrasında başlayan demokratik süreç arasındaki geçiş dönemi. (ç.n.)

ürünleri (tahıllar, zeytinyağı, tütün, meyve ve sebzeler vs.) ile hizmetlere (eğitim, nakliye, reklam vs.) yoğunlaştılar (Papageorgiou 2010, 37; Kolumvas 1991, 96-98).

Bu tür üretici birlikleri, uluslararası modern kooperatifçilik ilkelerine büyük oranda bağlı kalmıştır: bağımsız birliklerin demokratik denetimi ve bunların daha üst düzey konfederasyonları, toplumsal gereksinimlere, yerel ve ekolojik şartlara odaklanmış üretim, karşılıklı yardım (Kroustallaki-Beveratou 1990, 130, 141). Bunların bir kısmı önemli ekonomik başarılar kaydetmiş ve toplumsal dayanışmayı sağlamıştır, bununla birlikte tarihi boyunca bu hareket kırsal gelişmeye, hayati altyapıların inşasına ve küçük çiftçilerin ayakta kalmasına ciddi katkılar sunmuştur (Papageorgiou 2010, 38; Klimis 1991, 110-111; Kroustallaki-Beveratou 1990, 129). Ancak bu hareket en başından beri çoğunlukla devletin vesayeti ve politik himayesi altında kalmış ve bu durum özyönetime dayalı ve özbilinçli bir kooperatifçi hareketin gelişmesine engel olmuştur (Kroustallaki-Beveratou 1990, 130-133).

1980'lerde "sosyalist bir hükümet"in seçilmesi (PASOK, 1981) devletin kuşatmasını daha önce görülmemiş boyutlara ulaştırırken önemli tarım kooperatiflerinin 80'lerin sonlarında ve 90'ların başında boğulmasına yol açtı (Papageorgiou 2010, 39). İktidardaki parti, bunları "tarım-sanayi kompleksleri" kurmak yoluyla "toplumun sosyalist değişimi" adına bir araç olarak kullanmak istedi. Ayrıca uzmanlık ve verimli kapasiteden yoksun olduğu alanlarda bu kooperatifleri kendi politikalarının araçları haline getirdi. Sonuç olarak tarım kooperatiflerinde çalışan sayısı gereğinden fazla arttı, ödeme güçlerinin çok üstündeki borçların altına girdiler, üreticilere piyasa fiyatının üstünde ödemeler yaptılar ve geleceği meçhul yatırımlara giriştiler. Çoklukla sosyalistlerden ve komünist soldan gelen parti kaynaklı politika müdahaleleri ve bağlantılı çiftçilerin kayırmacılığı, ekonomik politikaların oluşturulması sürecini özel ve sığ görüşlü menfaatler uğruna çarpıtarak yanlış yöne-

time, yolsuzluğa ve verimsizliğe yol açtı (Papageorgiou 2010, 39-42; Kolumvas 1991, 102-103).

80'lerin sonuna doğru Tarım Bankası'nın var olan borçları temizlemesi gerekti ve hükümet ile kooperatiflerden bu borçların kapatılmasını talep etti. Bunun sonucunda kooperatiflerde para sorunu ortaya çıktı, pazarlarını kaybettiler, sabit kıymetlerini satmak zorunda kaldılar; kilit bölgesel ve ulusal birlikler ise dağılarak yerlerini özel teşebbüse bıraktı (Papageorgiou 2010, 39-41). Kamuoyunun gözünde çiftçi kooperatifleri, işlerin iflası, politik partiler ile çiftçilerin yozlaşması, yoğun devlet desteğine muhtaç kalınması, toplumun parasının çalınması, partilerin politik menfaatleri ile aynı şey anlamına gelmeye başladı.

Bugünlerde geriye kalan tarım kooperatiflerinin büyük çoğunluğu ekonomik olarak sürdürülebilir bir durumdadır, hatta pazarlarında başarı öykülerine bile imza atmışlardır. Bu kooperatifler, çevreye duyarlı bir şekilde yerel üretimi geliştiriyor, küresel rekabet ve tarım işindeki holding modelleri karşısında küçük yerel çiftçileri ayakta tutuyorlar (Thesprotia Tarım Kooperatifleri Birliği 2012). Bununla birlikte, hükümet politikalarında yaşanan neoliberalizme hızlı dönüş, çiftçilerin kooperatifçiliğinden miras kalan her şeye saldırmayı amaçlamıştır. 2011'de çıkan yeni yasa, birincil yerel birlikleri eğer birleşmek isterlerse anonim holdingler kurmaya zorluyor ki bu durum hem ikinci derece sendikaları lağvediyor hem de kooperatifler üzerinde devlet kontrolünü güçlendiriyor (Thesprotia Tarım Kooperatifleri Birliği 2012; Yasa 4015, 2011). Bunun üstüne 2012'de Tarım Bankası, kooperatiflere çok az bir finansman kaynağı bırakarak özel bir bankaya satıldı.

Sermayenin bu güçlü saldırısı, tasarruf önlemlerinin neden olduğu ağır ekonomik durgunluk, neoliberal yeniden yapılanma, sosyal devletin özelleştirilmesi ve çözülmesi karşısında Yunanistan'daki kurumsallaşmış kooperatif hareketi kendini yeni temeller üzerinde tekrar diriltmeyi amaçlıyor. Devletin

politik sisteminden ve sermayenin güçlerinden bağımsızlığını iddia ederken kooperatifçiliğin uluslararası ilkelerini yeniden olumluyor: eşitlik temelli demokratik özyönetim, çeşitli birliklerin yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde sıkı işbirliği ve konfederasyonu, topluma özen gösterilmesi ve sürdürülebilir gelişme (PASEGES 2011).

İşçi Denetimi

Yunan sanayi ilişkileri, genel olarak işçilerin sanayinin yönetiminde sınırlı yer alışı ve katılımıyla tarif edilebilir. Bu yöndeki çabalar çoğu nadiren görülebilmiş, çoğu kısa ömürlü ve sonunda başarısız olmuştur (Koutroukis ve Jecchinis 2008, 31). İşçilerin katılımının sağlandığı sayılı uğraklar arasında, en eskisi 19. yüzyılın ortalarına, Naxos adasındaki zımpara madenlerinde etkin olan işçi konseylerine dayanır. Daha sonra gelişen umut verici örnekler arasında, 1920-1936 yılları arasında ayakkabı ve tütün sanayilerinde kurulmuş olan fabrika konseylerine işaret edilebilir.

1922'de Küçük Asya'da yaşanan askeri facia sonrası dönemde anakarada toplumsal kriz daha kötüye gitti ve Yunan emeğinin hareketlenmesini tetikledi. Tütün işçileri sendikası, üye sayısı en yüksek olan, iyi örgütlenmiş ve sınıf bilinçli gruplardan biriydi ve yeni Yunan Komünist Partisi'yle yakın ilişkiler içindeydi. Kuzey Yunanistan'daki tütün işçileri, işçi katılımı bakımından o zamana kadarki en heyecan verici deneyin ilk adımlarını attılar. Doğrudan işçilerin kendisi tarafından seçilen gayrı resmi "işyeri komiteleri"ni kurdular ve emeğin doğrudan özyönetimini yaşama geçirdiler. Komiteler sendikalarla bağlantı kurdular; işyeri yönetiminin toplu sözleşmelere ve sanayi yönetmeliklerine ne kadar uygun hareket ettiğini denetlediler. İşçilerin haklarını savundular, işyerlerinde işçilerin eğitimini teşvik ettiler, sermaye karşısında verilen mücadelede emeğin menfaatlerini temsil ettiler. Baskıcı tedbirlere ve işyeri komitelerinin 1929'dan sonra daha ağır bir şekilde uğradığı

zulme rağmen sağ kalmayı ve Metaxas'ın dikta rejiminin dayatıldığı 1936'ya kadar savaşmaya devam etmeyi başardılar (Koutroukis 1989, 44-47).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Ekonomik ve Sosyal Politika Konseyi'nde görüldüğü gibi, emekçi temsilcileri yoluyla izlenecek politikaların belirlenmesine ulusal düzeyde katılım sağlandı. Ancak çoğu özel ve kamusal işletmede etkin işçi denetimi neredeyse hiç yoktu. Yeni PASOK hükümetinin "sosyalist ideolojisi"nin öngördüğü üzere işçilerin katılımını teşvik eden yeni yönetmelik ancak 1983'te yürürlüğe girdi (Raftis ve Stavroulakis 1991, 294). Fakat sonuç, çalışanların bağımsız hareketlenmesi nadiren görüldüğünden ve yaptıkları katkı da hükümet birimleri, politik partiler ve sendika fraksiyonlarının katılımı nedeniyle gölgede kaldığından, içler acısı oldu. 90'ların ilk yıllarında başlayan ve bugün daha hızlı devam eden özelleştirme süreçleri bu tip planların ölüm fermanını imzalamıştı (Koutroukis ve Jecchinis 2008, 35).

Genel olarak bakıldığında, 80'ler ve 90'larda işçilerin denetimini destekleyen hukuki girişimlerin ve devlet güdümlü politikaların başarısızlığı birbiriyle bağıntılı birkaç faktör ile açıklanmalıdır: iş sahiplerinin ve sendikaların düşmanca tavırları ve manipülatif müdahaleleri; işyeri yönetimine hâkim olan otoriteryanizm kültürü; devlet müdahaleciliği; çalışanların firmaların işletmesine katılımı gibi bir geleneğin bulunmayışı; işçilerin taleplerinin genel konular hakkında olması ve işyerlerinin özel koşullarını aşması; işyerinde sendika aktivizmine ve katılımına uzun süre boyunca kurumsal olarak itibar gösterilmemesi; emeğin kavrayış, motivasyon, bağlılık ve eğitiminin yetersiz olması; Yunan sanayi ilişkilerinin politik partiler düzeyinde kutuplaştırılması. İşçilerin katılımının bu iç karartıcı tarihi, "ABD ve çoğu Batı Avrupa devletinde yasal hükümler esas olarak hâlihazırdaki gelenek ve uygulamalar yoluyla sağlanan uzlaşmaları hukuki olarak geçerli kılmak için kullanılırken, [Yunan sanayisinde] katılıma dönük düzenleme-

lerin yalnızca yasama yoluyla yürürlüğe sokulması" olgusuna bağlanmalıdır (Raftis ve Stavroulakis).

Ama şunu da belirtmek önemlidir ki aynı dönemdeki bir düzine olayda işçiler militan eylemliliklere girdiler ve kendi sanayilerinin yönetimine etkin bir şekilde katıldılar. Burada bir ara vererek işçilerin denetiminin bizzat işçilerin kendiliğinden girişimleri yoluyla sağlandığı bu tarz iki örneği irdelemek istiyoruz (a.g.e., 297).

Kuzey Yunanistan'ın Selanik şehrinde *I. Pantelemidis* Şirketi tekerlek jantı üretiyordu ve bu alanda neredeyse pazarın tümüne hâkimdi. 1981'de kurucusu öldüğünde, varisleri var olan borçları yüzünden şirketi devralmak istemediler ve jant fabrikası derhal kapatılmak durumuyla karşı karşıya kaldı. Fabrikanın 23 işçisi bu tehlikeyi savuşturmak için harekete geçti, 1981 Kasım'ında yerel belediyenin ve demir işçileri sendikasının yardımıyla işi devralmaya karar verdiler. Bu işçilerin hakiki ve militan bir şekilde denetimi ele geçirmesi anlamına geliyordu. Böyle bir girişim için hiçbir yasal çerçeve mevcut değildi, şirket yasal olarak boşluktaydı ve işleyişini gayrı resmi olarak sürdürmek zorundaydı (a.g.e., 307; Koutroukis 1989, 50-52). İşçiler kendi aralarında ve şirketle sıkı bağlantılar içindeydi; çünkü hepsi ellili, altmışlı yaşlardaydı ve açıldığından beri bu fabrikada çalışıyorlardı. Günlük etkinliklerinde ve karar alma mekanizmalarında politik parti ve sendika politikalarının hiçbir rolü yoktu.

Genel Kurul asli yönetim birimi gibi işliyordu, fakat süreç içinde gayrı resmi olarak seçilen ve geri çağrılabilen üç üyeden oluşan Üretim Koordinasyon Komitesi fabrikanın işleyişinin başına geçti. Başta, işçiler işin geleceğinden heyecan duyuyordu ve etkileyici sonuçlar almayı başarmışlardı; üretim %100 artmış, maaşlar yükselmiş ve günlük çalışma süreleri kısalmıştı. Ancak ilerleyen safhalarda işçilerin heyecanında ve bağlılığındaki düşüş, gevşek çalışma ritmi, verimli bir iş planlamasının eksikliği yüzünden verimlilik düştü. Sürekli karşıla-

şılan bürokratik engeller, yakında emekliye ayrılacak işçilerin çok yaşlı olması, ilgili arka plan bilgisinin, sınıfsal ve politik bilincin yoksunluğu gibi nesnel ve öznel engeller bu talihsiz sonuca katkıda bulundu. Denetimin ele alınmasından altı buçuk yıl sonra geriye kalan işçiler fabrikanın mülkiyetini Evosmos belediyesine devrettiler (a.g.e.).

Buna benzer bir deneyim, yine aynı dönemde ve Selanik civarında, *Koulistanidis* Tekstil Şirketi'nde yaşandı. Ağır borçlar, şirketi 1980 Şubat'ında ödemeleri durdurmaya itti. Ekim 1980'de geriye kalan 117 işçi önceki sahibin oğluna bu acil durumu yönetmek için işin başına geçmesini teklif ettiler, bu sırada mahkeme tarafından görevlendirilen bir gözetmen bütün günlük işlemleri denetlemekteydi. 1983'ün sonunda borç yükü şirketin kapanmasını kaçınılmaz hale getirdi, fakat bu tarihe kadar geçen sürede işçiler şirketi, işyerinde bir otoritenin denetimi olmadan etkin bir şekilde idare ettiler, üretimle birlikte bankalarla, sosyal güvenlik fonları ve hükümet birimleriyle işlemlerini başarıyla yürüttüler. Kararlar bütün işçiler tarafından ve çoğu kez oy birliğiyle alınıyordu.

Bu deneyim ile *Pantelemidis* örneği arasında, siciline ışık tutabilecek çarpıcı pek çok benzerlik mevcut. İşgücü çoğunlukla uzun süre beraber çalışmış ellili, altmışlı yaşlarda emekçiden oluşuyordu. Parti ve sendika politikasından uzak duruyor ve bu nedenle bir sendika kurmayı reddediyorlardı. Bunun yerine, kendi etkinliklerini destekleyecek ve yasallaştıracak hiçbir yasal çerçevenin veya başka bir oturmuş kurumun olmadığı bir sırada, resmi bir yapı olmadan, otonom bir şekilde faaliyet göstermeyi tercih ettiler (Raftis ve Stavroulakis 1991, 302).

Sonuçta yıkılmalarına rağmen, işçilerin bağımsız hareketi ve kolektif denetimine ilişkin bu iki deneyim, daha önce eşi görülmemiş bir yoldan yalnız başlarına yürümek zorunda kaldıkları elverişli olmayan bir ortamda gerçekleşti. İlgili herhangi bir tecrübeleri olmaksızın, endüstrilerini zorluklara rağmen verimli bir şekilde işletebilme kapasiteleri, emeğin gizli özyönetim

potansiyelini gözler önüne sermektedir. Bu sınırlı ancak istisnai başarıların altında yatan, yıllarca beraberce çalışarak kurdukları bağlar ve resmi parti politikası ile bürokratik sendika taraftarlığından bağımsızlıklarına yaptıkları vurgudur. Bunun yanında, işçilerin demokrasisini umursamayan, pasif ve tüketici öznelliklerin inşasında öne çıkan kültürel özellikler, otonomiyi ve dayanışmayı besleyen daha geniş bir emekçi ve toplumsal hareketin eksikliği, destekleyici bir finansal, yasal ve politik altyapının bulunmayışı ve özyönetimle işleyen sanayilerin ve toplulukların herhangi bir ağının var olmayışı bu deneyimlerin kısa ömürlü ve sonunda başarısız olmasına neden olmuştur.

Gelişmekte olan bir dayanışma ekonomisinde yeni başlangıçlar

Neoliberal kriz-yönetişiminin sonucu olarak toplumsal kayma

80'lerden itibaren Yunan politik kültüründe yaşanan kilit değişim, faydacı bireyciliğin geniş yayılımı ve sonunda kolektif kaygılar, projeler ve sorumlulukların gölgede kalmasıdır. Toplumsal öz-hareketlenme zamanla seçimlerde bir partiye oy vermeye, himaye ilişkileri ve kayırmacı ağlar yoluyla kişisel menfaatleri gözetmeye indirgendi (Sevastakis 2004, 11-22; Sakelaropoulos ve Sotiris 2004, 203-206). 1990'larda ve 2000'lerin ilk yıllarında Yunanistan'da, dünyanın geri kalan kısmındaki liberal demokrasilerdeki benzer dönüşümlerle uyum içinde, konsensüse dayalı bir post-demokrasi şekillendi. Ana akım merkez sağ ve merkez sol partilerin liberal bir modernleşme gündemi üzerinde birleşmesi, orta sınıf bireylerden destek gördü. Yurttaşların önemli bir bölümünün tüketimci, apolitik bireyciliği, hükümet partilerinin, bir bolluk hiper-kapitalizminin sonunda bulunmuş olan anahtarı gibi gördükleri neoliberal öğretiyle kurdukları ittifakın diğer yüzünü oluşturuyordu (Crouch 2004, 4, 59-60, 103; Kioupkiolis 2006).

Fakat 2010'dan sonra neoliberal hegemonya, post-demokratik konsensüsten otoriter bir dönüş yaptı. Ağır devlet borcu krizi altında oluşturulan istisna hali içinde, iktidar partilerinin aynı temel koordinatlara (özel pazar ekonomileri, AB, Eurozone) gösterdiği bağlılık, AB elitlerinin ve "kurtarma paketi"nin şartlarını belirleyen IMF'nin hegemonik monetarist-neoliberal politikalarını takip eden durgunluk politikalarının hayata geçirilmesini ve zenginliğin yukarı doğru bir hareketlilikle yeniden bölüşümünü dayattı. Bu durum, borç ile finanse edilen bir refah karşılığında, yoksullaştırılmış bir demokrasiye onay vermiş olan alt ve orta sınıfların maddi temelini şiddetli bir şekilde sarstı.

2010 ile 2012 arasında, "kurtarma paketi" karşılığında Yunan ekonomisi ve toplumuna yutturulan yapısal "reformlar", toplumun büyük kısmında büyük somut acılar doğurmuş, insanları korkudan yıldırmış ve travmaya sürüklemiştir. İstatistik verileri, Yunan halkının tabi kılındığı, adeta savaş dönemlerinde yaşananlara benzeyen ekonomik çöküş ve maddi yıkım hakkında çok genel bir fikir verebilir. Gerçek Gayrı Safi Yurtiçi Hasıla, bu dönemde %-21,3 oranında düştü ve 2013'te %-4,2 oranında daha da düşmesi bekleniyor. Özel tüketim 2012'de %-23,2 oranında azalırken işsizlik oranı %7,7'den %24,4'e fırladı (IMF 2013). 2010-2012 arasında 100.000'den fazla özel teşebbüs kapandı ve şimdiye kadar 500.000 kişinin işsiz kalmasına ve yeterli bir sosyal güvenlik ağının olmaması yüzünden "insani bir kriz"e yol açtı (GSEVEE 2012; 1013). Tam zamanlı istihdam 2010 yılında %67'den, 2012 yılının başında %56,5'e düşerken, tam zamanlı sözleşmelerin zorla esnek emek biçimlerine dönüştürülmesinde %337'lik bir artış meydana geldi (Mouriki 2012, 71-72).

Bu travmatik şok ücretlerde, sosyal devlet harcamalarında ve yaşam standartlarında sürekli kesintilerin, özelleştirmelerin, pek çok sosyal hakkın (sosyal yardımlar, işsizlikten korunma, emekçi hakları) lağvedilmesinin, politik özgürlük-

lerin umursanmamasının ve emeğin dizginlenemez bir biçimde sömürülmesinin önündeki yasal engellerin kaldırılmasının yolunu açtı. Bu tür yıkıcı değişimler, açıkça ilan edilmemiş bir istisna hali içinde başvurulan terör söylemi ve politikaları olmadan mümkün olamazdı (Balourdos 2011, 165-192; Mouriki ve Balourdos 2012).

Yeni toplumsal ekonomi, biyopolitik emek ve ortak olanlar

Ticaret, mübadele, üretim, sosyal hizmetler (sağlık, eğitim, evsizlerin bakımı vs.) alanlarında etkinlik gösteren özörgütlenmeye dayalı kolektif ağların ortaya çıkışı, Yunanistan'da hâlihazırda var olan toplumsal ekonomide, 2010-2011 yıllarında yaşanan bir değişime işaret eder. Bu, şiddetli ekonomik çöküşün ortaya çıkardığı acil toplumsal gereksinimlere verilen bir yanıttı. Ama bu aynı zamanda, artık daha geniş bir direniş hareketi bağlamında işleyen ve otonom özörgütlenmeye, toplumsal dayanışmaya, ağlar kurmaya ve neoliberal kapitalizme karşı koymaya daha fazla vurgu yapmaya başlamış olan kooperatiflerin ve toplumsal işletmelerin tarihsel işlevinde niteliksel bir değişim anlamına geliyordu (Lieros 2012; Varkarolis 2012; Solidarity4all 2012). Bu örgütlenmeler, toplumsal bedeni yeniden düzenlemek ve atomlaştırılmış, yoksunlaştırılmış öznellik tarzları oluşturmak isteyen hegemonik neoliberal stratejiyi doğrudan karşısına alarak, dayanışma bağları inşa etmeyi ve bireylerin otonomi ve kolektif elbirliği kapasitesini etkin bir şekilde desteklemeyi amaçlıyor. Onlar da neoliberal biyoiktidarın hedef aldığı aynı toplumsal yaşam, bedenler ve duygulanımlar alanına müdahale ediyor ve bu iktidara karşı, özgürleştirici ve dayanışmacı bir karşı-proje geliştirerek mücadele ediyorlar.

Tam da bu yüzden, ortak malları ve toplumsal menfaatleri teşvik eden daha geniş, kâr amacı gütmeyen bir toplumsal ekonomi ile daha politik yönelimli, piyasa ve devlet politikalarına antagonist olan bir dayanışma ekonomisi arasındaki ayrışma, kriz içindeki Yunanistan için özellikle anlamlı hale geliyor.

Geniş bir biçimde düşünülürse, "toplumsal ekonomi" şu şekilde tarif edilebilir: "Çoğunlukla üçüncü sektörün veya topluluk örgütlenmelerinin elindeki, kâr maksimizasyonu yerine toplumsal (ve çevresel) gereksinimlerin karşılanmasına öncelik veren ticari ve ticari olmayan etkinlikler" (Amin 2009, 4). "Toplumsal Ekonomi ve Sosyal Girişimcilik" üzerine ilk Yunan yasası (4019/2011), "Sosyal Kooperatif Girişimi"ni yürürlüğe sokar ve resmi yükümlülüğü sosyal hizmetlerin sağlanması olan bütün ekonomik birimleri desteklemeyi taahhüt eder ve bunlar demokratik olarak kendi kendilerini yönetirler (Nasioulas 2012, 165-166). 2012 yılı itibariyle, 7.197 kooperatif (tarım, banka, su tesisatçıları, eczacılar, kadınlar, tarım turizmi vs.), 11 hayır kuruluşu (karşılıklı yardımlaşma fonları) ve 50.600 dernek, vakıf, kâr gütmeyen ve gönüllü kuruluş günümüz Yunanistan'ında genel bir "toplumsal ekonomi" tanımı altına alınabilir (a.g.e., 152).

Bu girişimlerin sosyo-politik işlevini ölçmek istiyorsak, onlara kapitalist birikim tarzında yaşanmakta olan dönüşümleri göz önünde bulundurarak bakmalıyız. De Angelis'in (2012) belirttiği gibi, kapitalizmin varoluşu emeğin toplumsal ve kültürel yeniden üretimine bağımlıdır. Diğer yandan, onun mevcut büyüme oranını koruması, artık tüm yeniden dağıtım düzenlemelerinin feshini, sosyal devletin çözülmesini ve kamu mallarının tedarikinin özelleştirilmesini gerektirir. Sermaye, emek gücünün toplumsal yeniden üretiminden çekilerek bindiği dalı kesmektedir. "Sermayenin ortak olanlara, en azından bunların özgül, yerelleştirilmiş kimi biçimlerine ihtiyaç duyması"nın nedeni budur (De Angelis 2012, 185). Neoliberal ilerlemenin yarattığı yıkımla mücadele edebilmek, gerileyen sosyal devletin arkasında bıraktığı boşlukları doldurabilmek ve genele yayılmış huzursuzluğu kontrol altında tutabilmek için, toplumsal elbirliği prensipleri üzerine kurulmuş ekonomik düzenlemeleri kabul etmesi gerekir.

Fakat ortak olana dayalı ekonomik etkinlikler tam tersi sonuçlar da doğurabilir: "Toplumsal üretimi eklemlemenin alternatif yolları için, sermayeden ve onun imtiyazlarından bağımsız bir toplumsal temel" yaratabilir (a.g.e.). Bu altüst edici olanak, toplumsal ekonomi etkinlikleri, baskın kapitalist kurumların yerine eşitlik, adalet ve dayanışmayı temel alan, aşağıdan yukarıya yükselen alternatifler geçirmeyi amaçlayan daha geniş bir dönüşüm projesinin içine yerleştirildiğinde etkin hale gelir.

Bu bakış açısından, 2008'den itibaren gelişen direniş hareketlerinin başlattığı kolektif ekonomik uğraşıları ayırt edebilir, bunları toplumsal bağları yeniden kurmayı amaçlayan farklı bir "dayanışma ekonomisi" çerçevesinde kavrayabiliriz. Bu ekonomik alan, doğrudan demokrasiye ve karşılıklı yardıma yönelir. Kendini bir yardım kuruluşu veya küçülen sosyal devletin yerini tutacak bir şey olarak değil, kolektif öz-güçlenme yönündeki sosyo-politik bir girişim olarak görür. Kooperatif, özgür birleşmelere ve karşılıklı yardıma dayalı kurumlar yoluyla üretim, mübadele ve tüketim ilişkilerini dönüştürme iddiası itibariyle, anti-sistemik bir özelliğe sahiptir. Mahalleler ve semtlere kök salması sayesinde, ortak olanların özelleştirilmesine karşı mücadele eder, piyasa ve devlet güçleri tarafından içerilmeye karşı direnir (Nikolopoulos ve Kapogiannis 2012, 29-31, 35, 108; Lieros 2012, 46-47). Bu tarz bir dayanışma ekonomisi, kamusal (devlet) ve özel (piyasa) ekonomileri tamamlayan "bir üçüncü sektör" olarak işleyen bir toplumsal ekonomiden farklı olarak, yaderk devlet politikalarına, kapitalist hiyerarşilere ve kârın egemenliğine karşı çıkar (Varkarolis 2012, 45; Lieros 2012, 37, 71, 82, 159).

Kabaca yapılan tahminlere göre, Yunanistan'daki bu dayanışma ekonomisi yaklaşık 150 kolektif inisiyatiften oluşuyor. Bunlardan bazılarını saymamız gerekirse: sigortasız ve işsiz insanlar için sosyal klinikler ve eczaneler; sosyal mutfaklar ile gıda toplama ve dağıtımıyla ilgili sosyal hareketler; sosyal

manavlar ve tüketim mallarının aracısız dağıtımı için kurulan ağlar; serbest paylaşım için pazarlar, zaman paylaşım bankaları, yerel takas sistemleri; sosyal akşam okulları; mülteci destek merkezleri; kentsel sanat kolektifleri ve alternatif sosyal alanlar; hukuki destek grupları; kahvehaneler, kurye dağıtım şirketleri, kitapevleri, işsiz kadınların tarım kooperatifleri ve işgal edilmiş bir fabrika olan Vio.Me gibi sanayi kolektifleri (Solidarity4All 2012).

Bu inisiyatifler, toplumsal özörgütlenmeyi ilerletmek ve günlük yaşama müdahale etmek için kusursuz olmayan, aşağıdan gelen çoğul çabalar gösteriyorlar ve böylece devlet yönetiminin ve kâr güdümlü piyasa ekonomilerinin yerleşik kurallarını altüst ediyorlar (Varkarolis 2012, 39, 45-49). Dolayısıyla onlar "ortak olanlar"ın savunulması ve genişlemesi için mücadele ediyorlar: "*kültürel ortak olanlar* [için], başta dil olmak üzere, iletişim ve eğitim araçlarımız, yani 'bilişsel sermaye'nin dolaysızca toplumsallaşmış biçimleri [için]... ve ayrıca ortak kullanılan toplu taşıma, elektrik, posta vs. gibi altyapılar; kirlilik ve sömürü yüzünden tehlike altında olan *dış doğanın ortak olanları*...; *içsel doğanın ortak olanları* [için] (insanlığın biyogenetik mirası)" (Zizek 2008, 428-429). Geçmişte özel mülk haline getirilerek el konulmuş olan veya şimdi küresel sermayenin yeni çitlemelerinin hedefi haline gelen, ortak yaşamın üretimi ve yeniden üretiminin araçları, tartışmasız bir biçimde, içinde yaşadığımız dönemde, kolektif kaynaklar ve toplumsal varlığımızın ortak esası etrafında yaşanan toplumsal antagonizmaların en önemli odak noktalarını oluşturur.

Bugün "ortak olanlar", hâkim üretim yönteminde meydana gelen dönüşümleri ve ortak malların idaresinde ortaya çıkan yeni toplumsal özyönetim ilişkilerini içine alacak şekilde, daha özgül bir anlamda kullanılıyor. Bugün bu dayanışmaya dayalı toplumsal ekonomi, genişleyen iletişim ağlarını, yaygın enformasyon ve bilgiyi mümkün kılan ve yeni teknolojiler yoluyla toplumsal ilişkileri küresel bir düzeye genişleten post-Fordist

"maddi olmayan emek" veya "biyopolitik üretim" biçimleri ile bağıntılı bir şekilde anlaşılabilir (Hardt ve Negri 2004, 66, 109, 114-115, 208-211, 337-340). "Biyopolitik" emek yalnızca maddi malların üretimiyle sınırlı değildir, o aynı zamanda bilgiyi, duyguları, imgeleri, iletişimi, toplumsal ilişkileri ve yaşam biçimlerini dönüştürür ve üretir. Hardt ve Negri'nin ileri sürdüğü, çokça gündemleştirilmiş olmakla birlikte ihtilaflara konu olmuş bir görüşe göre, biyopolitik üretimde çalışan "çokluk" denen kolektif özne, özgün bir ekonomik, toplumsal ve politik örgütlenmeyi cisimleştirir, öyle ki bu örgütlenmede ortak olan, farkların kuşatıcı bir tikelliğe tabi kılınmasından ortaya çıkmaz, onun kökeni katılımda ve merkezi bir liderlik veya temsil olmaksızın ortak karar almada yatar.

Bizim için daha da önemli olan husus ise, 2011'de ortaya çıkan *Indignados* ve *Occupy* hareketleri gibi çağdaş toplumsal hareketlenmelerin, bu hatları izleyen çoğul bir öznenin tezahürleri olarak görülebilecek olmasıdır. Bu hareketler, ortak olanların toplumsal özyönetimi olasılığına işaret ederek hem kamusal hem de özel mülkiyetin egemenliğine karşı çıktılar. Etkin özyönetimi geri kazanabilmek için, merkezi yönetime, kapalı ideolojilere ve politik partilerin temsiline sırt çevirdiler. Bu tarz yeniliklerin izlerini takip ederek, toplumsal özyönetim, karşılıklı etkileşim halindeki çok çeşitli güçlerin ve meclislerin kuşatıcı bir merkezi otoritenin boyunduruğu altına girmeksizin birleşebileceği şekilde, federalist bir bakış açısından tekrar oluşturulabilir (Hardt ve Negri 2012, 89-90).

Yunan *Aganaktismenoi* de (Öfkeliler), bunun gibi, sıradan yurttaşların lidersiz ve özörgütlü bir inisiyatifiydi. Örgütlenmesi akıcı ve açıktı, önceden belirlenmiş bir programı veya ideolojisi yoktu ve çokluğun kolektif tartışma sürecini son otorite olarak görüyordu. *Aganaktismenoi*, bütün bir Yunanistan'daki ana meydanlarda düzenli olarak toplanan açık meclisler yoluyla yaygın özyönetim kurumları inşa etti. Tümden alternatif bir güç yapıları ağı oluşturmak amacıyla, yeni ulusal politika-

lar üzerine, "meydanlar hareketi"ni kent mahallerine, çalışma alanlarına ve günlük yaşamın diğer temel alanlarına yaymanın en etkin yolları üzerine kafa yormakla başladılar (Douzinas 2011; Giovanopoulos ve Mitropoulos 2011).

Ağustos 2011'den itibaren hareketlenme yavaş yavaş dağılmaya başladı. Ancak Manuel Castells'in İspanyol Indignados ile ilgili söylediği gibi, "hareket yok olmadı; daha ziyade, mahalle meclisleriyle birlikte...tüketici kooperatifleri, etik bankacılık, mübadele ağları gibi alternatif ekonomik pratiklerin ve bunlar gibi, anlamlı yaşayacak şekilde farklı yaşamanın pek çok başka biçiminin yaygınlaşmasıyla...tüm bir toplumsal dokunun içine yayıldı" (Castells 2012). Yunanistan'da başlangıç aşamasında olan dayanışma ekonomisi gerçekten de bu hareketin bir ürünü ve devamıdır. Şimdi birkaç fiili girişimi temel alarak, otonomi, eşitlik ve dayanışmaya dayalı yeni ekonomiler inşa etme gayesindeki bu deneysel atılımların mantığını, potansiyelini ve geleceğini ele almaya çalışacağız.

Paghaki: Kahvehane işleten bir işçi kolektifi

Kolektif mülkiyet, otonomi ve dayanışma temelinde işleyecek bir kahvehane açma fikri, 2008'lerin sonlarında, önceden Atina'da bir fuar ve dayanışma takası kooperatifi olan "Sporos" içinde de yer almış olan bir grup insan tarafından ortaya atıldı (Paghaki 2010). Geleneksel Yunan *kafeneio* tarzında tasarlanan, kahve, içecek ve içki servisi yapılan bu kahvehane Atina'nın merkez mahallerinin birinde Haziran 2010'da açıldı. 2012 itibariyle 10 üyeden oluşan bir işçi kolektifi tarafından işletilen kahvehane, yasal düzlemde, Yunan yasalarının izin verdiği işçi kolektifine en yakın biçim olan bir "kent kooperatifi" olarak kuruldu (a.g.e.; Varkarolis 2012, 115). En başından beri gaye, "*ortak olanlar*"ı iki açıdan, yani hem kolektif mallar hem de topluluk, eşitlik ve katılıma dayalı belli bir toplumsal ilişkiler biçimi olarak, yani *hem içe hem dışa dönük* biçimde oluşturmak ve geliştirmekti.

Öncelikle *içe dönük* boyutuyla ele alalım. Ortak olanlar, kafeneio içindeki sahiplik ve malların dağıtımı alanlarında kuruldu. Kolektifin hiçbir üyesi, mevcut üyelerine değil kooperatife ait olan bu işyerinde özel bir hisseye sahip değildir (Paghaki 2011). Hiç kimse çalışan ya da işveren değildir, işçilerin emeğinden artı değer elde edilmez. Herkes her türden emeği için saat oranları temelinde eşit ücret alır ve herkes farklı işler arasında yer değiştirebilir. Bütün işçiler kolektifin ve karar alma merciinin, yani mümkün olan en geniş konsensüse ulaşmak için çabalayan genel meclisin eşit üyesidir.

Dışa dönük yönüyle bakarsak, bu iş kolektifi herkese açık olan bir iletişim, tartışma ve birlikte eğlenme alanı inşa etmeyi amaçlar. Dayanışma ekonomisine dönük benzer girişimleri destekler, daha geniş toplumsal mücadeleler içinde yer alır ve herkes için eşit ve otonom bir toplumu gerçekleştirmenin bakış açısıyla, sosyo-politik ağların inşasına katkı sunar. Kural olarak, ücretlerin ödenmesi, maliyetlerin karşılanması ve yeniden başlamak için gereken bir iç fonun ayrılmasından sonra aylık olarak geriye kalan bütün bir miktarın, benzer amaçları olan kolektif inisiyatiflere yardım için kullanılmasını benimser.

"Ortak olanlar"ı eşit özgürlük temelli toplumsal ilişkiler olarak canlandırmak isteyen kolektif, öncelikle, kahvehanenin "toplumsal yönü"nü ve toplumsal alanını, "buluşmak ve birlikte eğlenmek için özellikle herkes tarafından erişilebilir ve sürdürülebilir bir yerin yaratılması yoluyla" geliştirmeyi dert edinir. Toplumsallaşma, birlikte vakit geçirme ve iletişim için bir yer sağlamasının yanında *Paghaki*, kolektif özörgütlenme, buna dair pratikler ve beklentiler üzerine bilgi paylaşım toplantılarına ve tartışmalarına ev sahipliği yapar (a.g.e.). Dahası, işçilerin özyönetimi, dayanışması ve elbirliğine dönük otonom girişimlerin daha geniş bir ağının örülmesine çabalar. Yatay ve doğrudan-demokratik biçimler içinde yapılanan tabandan emek sendikacılığını destekler. Başkalarının üzerine düşünebileceği, yayabileceği ve genişletebileceği uygulanabilir bir

örnek oluşturmak adına, üreticilerin radikal özörgütlenmesi alanında kolektif bir deneyim olarak işlev görmek için çabalar (a.g.e.).

Vio.Me.: Özyönetime dayalı bir işgal fabrikası

Ekonomik özyönetimdeki mevcut deneylerin arasında en başta hiç şüphesiz Selanik'in merkezinden uzakta kurulmuş olan inşaat malzemeleri fabrikası Vio.Me. gelir. Bugüne kadar, doğrudan endüstriyel bir çatışmanın ürünü olan ve işçilerin üretim araçlarını işgal ettiği (*occupy*) ilk deneyim budur.

Vio.Me. inşaat endüstrisi için yapıştırıcı malzemeler, macun, harç malzemesi, alçı vs. gibi yan ürünler üreten Philkeram-Johnson'un bir yan kuruluşuydu. Finansal krizin doruğuna çıktığı Mayıs 2011'de, sahipleri fabrikayı terk etti ve işçiler paralarını alamadan kaldı. Buna cevaben, işçileri fabrikayı işgal etti ve yasal olarak emeklerine sahip çıkmaya başladı (Katsoridas 2013). Verimsiz tartışmalarla geçen aylardan sonra, işçilerin genel meclisi işgal fabrikasını işçilerin doğrudan demokratik denetimi altında işletme kararı aldı. 12 Şubat 2013 tarihinde "Siz yapamazsanız, biz yaparız!" mottosuyla üretime başladılar (Vio.Me. Mücadelesi ile Dayanışma İnisiyatifi 2013).

Vio.Me. projesi, geleneksel emek mücadeleleri ile tomurcuklanmakta olan dayanışma ekonomisi hareketinin kesişiminde yer alır. Bu çabanın merkezinde, keskin bir sınıf bilinci ve militanlığının yön verdiği Vio.Me. işçi sendikası yer alır. Özyönetime geçme kararına götüren sayısız tartışmada, Vio.Me. işçileri, sendika içindeki geleneksel otorite konumlarını bir kenara bırakmayı ve hem mücadele içinde alınması gereken politik kararlarda hem de fabrikanın üretim sürecine ilişkin hususlarda nihai karar alma aracı olarak işleyecek bir işçi meclisi oluşturmayı kararlaştırdı (Katsoridas 2013). Bu düzenleme, işyerindeki eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı, eşit katılımı sağlamayı, işçilerin yaratıcılığının önünü açmayı ve işçilerin üretim süreci üzerindeki denetimini sağlamayı amaçlıyor.

Vio.Me. işçilerinin, Yunanistan'daki ekonomik durgunluk boyunca yaşanan endüstriyel çatışmalarda sayısız kere yeniden ortaya konulan yerleşik protesto ve müzakere ritüelinden uzaklaşma kararları, Yunan Komünist Partisi (KKE) ve ona yakın duran sendikalardan tepki aldı. Bu çevreler, işçileri küçük kapitalistler olmaya özenmekle, kısmi ve bireysel çözümler peşinde koşmakla suçladılar (bkz. örneğin PAME Arkadias 2013). Zaman içinde, ateş püsküren eleştirileriyle KKE, Vio.Me. mücadelesinin en önde gelen eleştirmeni ve muhalefeti haline geldi.

Buna cevaben Vio.Me. işçileri elbirliğine dayalı girişimlerinin kâr güdümlü bir kapitalist şirkete dönüşmesini engellemek için bir dizi tedbir üzerinde anlaştı. Kooperatifçiliğin ilkesine uygun olarak, işçiler bireysel kazançlarına bir üst sınır koymayı kararlaştırdı. Kâr ilkesini bilinçli bir şekilde ortadan kaldırarak, yaratılan her türlü artıyı daha geniş topluluğun amaçları ve benzer mücadeleler ile girişimler için kullanmayı tercih ettiler. Yeni kooperatifte, işçiler bir paya, yani dokunulmaz bir ifade ve oy hakkına sahip olacak: "Pay sahibi olmayan hiçbir işçi olmadığı gibi, işçi olmayan bir pay sahibi de olmayacak" dediler (Avramidis vd. 2013). Dolayısıyla işgal edilen üretim araçları, burada bireylerin mülkiyetinden ziyade kolektif olarak yönetilen ortak olanlar olarak görülmektedir. "Ortak olanlar, yalnızca biyolojik anlamda anlaşılmamak üzere, hayat için elzem kabul edilen şeylerdir...bunlar bireyleri birbirine bağlayan yapılar, hepimizin ortak olarak sahip olduğu ve bizi bir toplumun üyesi yapan, elle tutulur ya da değil, bütün unsurlardır" (Fattori 2011).

Bu kavrayışta emeğe bir ortak mal olarak bakılır. Kapitalist mitolojiye göre emek, emeği karşılığında para değişmek için sermaye sahibi ile gönüllü bir sözleşme yapan işçinin "mülkiyet"idir. Oysa bu yeni anlayışta, yaratma kapasitemiz, bireysel yönüne rağmen, toplumsal olarak gerçekleştirilen ve toplumsal olarak yararlı olan, kolektif olarak üretilen ve öğrenilen becerilere ve kolektif olarak yönetilen üretim aletleri

ve araçlarına dayanan, doğası itibariyle toplumsal bir etkinliktir (Wainwright 2012). Emek, emek piyasasında değişilecek bir "meta" değil, kendi kendini kuran bir topluluğun geçimini sağlamak için faydalanabileceği bereketli bir kaynak olarak ele alınır.

Dolayısıyla Vio.Me. işçileri, hem kapitalist şirketlerin kullandığı, özel mülkiyetin söz dağarcığından hem de sol partiler tarafından tekrarlanıp duran, devlet tarafından işletilen kamu mülkiyetinin söz dağarcığından radikal bir biçimde farklılaşan, ortak olana dayalı bir söz dağarcığını harekete geçirir. Gerçekten de piyasa ile devletin, kendilerine denk düşen mülkiyet biçimleri ile birlikte, toplulukları kendi yeniden üretim araçlarının denetiminden yoksun bırakan ve bu denetimi, devlet söz konusu olduğunda bürokratik elitlere, piyasa söz konusu olduğunda iş elitlerine devreden mekanizmalar olarak işlediği söylenebilir. Bunun tersine "birlikte üretimin merkezsizleşmiş özyönetim sistemi [...] üretim ve karar alma araçlarının dağılımını, modern piyasa/devletin yukarıdan aşağıya işleyen sistemlerine göre, çok daha yaygın bir şekilde gerçekleştirecek şekilde [...] kaynaklara çok daha adil ve doğrudan bir erişim sağlar" (Quilligan 2012).

Mücadelenin ikinci bileşenini oluşturan Vio.Me. Mücadelesi ile Dayanışma İnisiyatifi, işçilerin özyönetimi ellerine alma kararlarını açıklamalarının hemen ardından Selanik'te (ve ayrıca Yunanistan'ın diğer pek çok şehrinde ve yurtdışında) kuruldu. İnisiyatif herkesin katılımına açıktır. Aynı yataylık ilkesini benimseyerek işler; toplumsal ve ekonomik özyönetim ilkesiyle harekete geçen kolektifler ve bireylerden oluşur. İşçilerin meclisinin aldığı politik kararlara daima saygı gösteren Dayanışma İnisiyatifi hareketlenmelerin, protestoların ve yürüyüşlerin örgütlenmesiyle birlikte, ulusal ve uluslararası iletişimin, fon oluşturmanın ve dayanışma kampanyalarının koordine edilmesinde kilit bir rol üstlenmiştir (Katsoridas 2013). Ama en önemlisi, daha geniş topluluğun mücadeleye ka-

tılımının sağlanmasında merkezi bir rol oynayarak, projenin kapsamının maddi üretimden biyopolitik üretime taşınmasını sağlamıştır.

Dolayısıyla bu deneyim bize, sadece üretim üzerinde işçi denetiminin ötesine geçen ve yeni fikirler ile değerlerin (ortak mülkiyet, dayanışma, elbirliği, çevrenin korunması), yeni ilişkilerin (özyönetim meselesi etrafında şekillenen merkezsiz kolektiflerin bir ağı sayesinde), ve her şeyden önce yeni öznelliklerin üretimini de içine alan daha geniş bir toplumsal denetimi arzulayan yapıların bir cisimlenişini gösteriyor. İşçiler yalnızca verilen emirleri yerine getiren kimseler olmaktan çıkarak kendi eylemlerinin sorumluluğunu alıyor, yaratıcılıklarını özgürleştiriyor ve kolektiflik ile karşılıklı yardımlaşmanın öneminin farkına varıyor.

Micropolis: Prefigüratif bir deneyimin toplumsal mekânı

Micropolis'in arkasında yatan fikir, bütün ülkeyi sarsan ve sahneye yeni politik aktörler çıkartan Aralık 2008 ayaklanmalarının içinden doğdu. 90'ların ikinci yarısında genç ve başka insanlardan oluşan eleştirel bir kitle, artan bir radikalleşmenin içinden geçti. Bu radikalleşme, polisle sert çatışmalar, toplumsal normlardan özgürleşmenin verdiği canlandırıcı bir his ve toplumsal yaratıcılığının zincirlerinden boşanması gibi patlamalara yol açtı. Eylem halindeki toplumsal hayal gücü, şehir merkezlerindeki kamusal alanı, kamu binalarının, parkların ve meydanların işgali, aynı zamanda kalıcı mahalle meclisleri, festivaller, sokak sanatı ve de alışveriş merkezlerine, tiyatrolara ve konferanslara müdahaleler yoluyla –en azından ayaklanmanın devam ettiği süre boyunca- yeniden şekillendirdi (Nasioka 2012).

Bu geçici mekânsal yeniden temellük hareketlerinin birinde, Selanik Drama Okulu'nun işgal edilen mülkünde, anti-otoriter hareketin bazı kesimleri, diğer pek çok kolektif ve bireyle

birlikte, toplumsal hareketlerin toplumla sürekli iletişimini kolaylaştıracak ve böylece bu radikal öz-kuruluş atmosferinin gündelik bir deneyim halini alacağı bir mekâna ihtiyaç olduğunu hissetti.

Uzun bir arama sürecinden sonra, şehrin tam göbeğinde, 900 metrekarelik, neo-klasik bir mimarisi olan üç katlı bir bina kiraladılar. Haftalık olarak genel mecliste bir araya gelen bir topluluğun işleteceği bir "ortak olan" kurdular. Topluluk, çok çeşitli kolektifleri ve bireyleri şu üç temel ilke etrafında bir araya getirdi: yatay karar alma, var olan kurumlardan (devlet, kilise, politik partiler, şirketler vs.) radikal bağımsızlık ve kişisel ekonomik kârın ortadan kaldırılması. Dâhil olma kriterlerinin "belirsizliği" kelimenin dar anlamıyla "politik" olmayan bir kolektifler çokluğunun süreçle bütünleşmesine olanak tanıdı. Binada öncelikle gerçekleştirilen etkinliklerin sadece birkaçını sayalım: drama, mobilyaların yenilenmesi, müzik provaları, vahşi hayvanların kurtarılması, konserler, kütüphane, söyleşiler ve film gösterimleri, politik toplantılar ve yogadan viyolonsele, seramikten işaret diline kadar pek çok konuda ücretsiz dersler... Giriş katındaki bar, açılır açılmaz, Selanik'in pek ışıltılı gece hayatına bir alternatife dönüştü. Micropolis üyeleri, binalarını ayakta tutma ve kiranın ödenmesine yardımcı olma sorumluluklarının bir parçası olarak, barın arkasında gönüllü olarak çalışıyorlar.

İsim seçimi rastgele olmadı: Mekânın yayılımı, katılımcılarının hayal ettiği bir şehrin (polis) bir minyatürü (*micro*) olarak, yayılabilen bir prefigüratif* deneyimlemenin mahalli olarak tasarlandı (Micropolis Toplumsal Alanı 2009). Micropolis pek çok insan için toplumsal hareketlerin etkinliğine dâhil

* Özellikle 1960'ların yeni sol hareketlerini ayırt etmek için ortaya atılan "prefigüratif politika" terimi, eski toplumun bağrında yeninin şimdiden inşası gibi bir fikre dayanır ve politikayı bir yaratım olarak yeniden tanımlar. Buna göre mücadele eden özneler açısından mesele, dünyada görmek istedikleri değişimin bizzat kendisi olmaları, arzulanan toplumun bir bedenleşmesini ve bir ön canlandırmasını (*prefigure*) oluşturabilmeleridir. (ç.n.)

oldukları bir nokta haline geldi. Çatışmalar ve çelişkilerle, sonu gelmeyen sıcak tartışmalar ve yakalanması zor olan bir konsensüsün peşinde sürekli bir arayış içinde yolunu bulmaya çalışan bu proje, toplumsal özyönetimin başarılı bir deneyimine dönüştü.

Bununla birlikte, 2011'deki meydan hareketleri, yeni meseleler ve yeni aktörler ortaya çıkardı ve 2008 ayaklanmasından öğrenilenleri zenginleştirmek ve derinleştirmek için bir fırsat sundu. Üstelik bu sırada gönüllü çalışma, katılımcılar üzerinde bir yük haline gelmeye başlamış ve kriz, içinde bulundukları özel koşulları onları projeden uzaklaştıracak kadar etkiler bir hal almıştı. Bu durum, projenin o zamana kadar hiç ele almadığı, ucuz ve besleyici gıdaya erişim, hızla özelleştirilen ortak olanların savunulması, dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma gibi bir dizi yeni meseleyi gündeme getirdi. Üyelerinin her birinin "özel koşulları"nın özel bir sorun olarak kalmaması gerektiğinin derhal farkına varılmıştı. Neyin üretildiği, kimin ürettiği, üretilenin nasıl dağıtıldığı ve tüketildiği meselesi, projenin kapsamı dışında kalmamalıydı.

En başta, herkese emeklerinin karşılığının nasıl ödeneceği sorusu, aynı sırada Yunanistan'da 2011 boyunca diğer özyönetim projelerinde de devam etmekte olan, yoğun ama aynı zamanda da yaratıcı bir kuramsal tartışma başlattı (bkz. örneğin Varkarolis 2012, 86). Uzun bir düşünme ve tartışma sürecinin ardından, mevcut çerçeveyi, eşit katılımı, emeğe bağlı ortak olanlara ortak bir erişimi, bütün kararlarda kolektif bir denetimi geliştirecek şekilde yeniden düzenlemek için yeni bir kurucu süreç başlatıldı.

Sıkıntı yaratan konulardan ilki gıdaya erişimdi. Tarım sanayisinin ve ticari çıkarların sağlamlaşması, bunun yanında orta ve alt sınıfların gelirleri giderek azalırken fiyatların tavan yapması, insani felaketin sınırlarında gezinen bir durum ortaya çıkarmıştı. Topluluk, iyi gıda üreticilerini tüketicilerle doğrudan iletişime geçirebilecek, böylece aracıları ortadan

kaldırıp her iki taraf için de adil bir fiyatın ortaya çıkmasını sağlayabilecek bir yapı kurmaya girişti. Yeni kurulan bir meclis, küçük bir gıda deposunun oluşturulmasını koordine etti. Topluluk üyeleri, düzenli aralıklarla nöbetleşmek üzere, bu depoyu çekip çevirme karşılığında ücret alıyordu. Mutfağı idare etmek için de benzer bir yapı kuruldu. Hemen ardındansa aynı ilkelerle işleyen bir mobilya atölyesi, bir kreş, bir kitapçı ve bir fotokopi ve baskı evi açıldı. Herhangi bir aktörün asimetrik etkisini önlemekle birlikte işçilerin karar alma süreçlerine katılımını pekiştirerek, ekonomik süreçlerin kolektif denetimini sağlayacak kurumlar oluşturmak arayışıyla bu kurucu süreç devam ettirildi.

Bu son nokta çok önemlidir. Ortak bir mal olarak emek bireysel işçiye değil topluluğa aittir. Ama işçiyi topluluğa hizmet veren "ücretli emeğe" indirgemeden üretimin toplumsal/komünal denetimini nasıl sağlayabiliriz?

Buna ikili bir yanıt verildi: Birincisi, ilgilenen bütün üyeler, gerekli bütün becerileri yaygınlaştıracak ve belli bireylerin belli pozisyonlarda saplanıp kalmasından kaçınacak şekilde, bir getiri karşılığında bulundukları görev pozisyonlarını düzenli olarak değiştiriyorlar. İkincisi, farklı yetilere sahip bir dizi meclis oluşturuldu. Her yeni ekonomik birim, günlük yönetimle ilgili kararların hem bir karşılık alan hem de almayan üyeler tarafından birlikte alındığı kendi meclisiyle yönetilir. Bütün ekonomik birimlerin katılımıyla gerçekleşen birleşik bir meclis, bütün bir ekonomik etkinliği koordine eder ve bütün topluluk üyelerinin katılması istenen (teşvik edilen), haftalık olarak toplanan genel meclise sunulacak önerileri hazırlar. Genel meclis, Micropolis içindeki tüm etkinlikler üzerinde son söz sahibidir. Aynı zamanda rotasyonla işleyen bir "idari" meclis toplum merkezinin sorunsuz bir şekilde işlemesi için çalışır (takviyeler, tamirler vs.). Bütün meclisler üyelere ve üye olmayanlara açıktır.

Micropolis'in hiçbir ekonomik etkinliği kâr amaçlı değildir ve elde edilen herhangi bir küçük artı, iki "fon"a aktarılır: tıbbi

masrafları karşılamak için oluşturulan bir "karşılıklı" fon ve de politik mücadelelere, yeni toplum merkezlerine ve dayanışma ekonomisi adına girişilen benzer deneyimlere finansal yardımda bulunabilmek için oluşturulmuş bir "dayanışma" fonu.

Maddi ihtiyaçların karşılanmasının ötesinde, Micropolis gibi deneyimler itkisini, biyopolitik üretime müdahale edebilmekten ve dayanışma, eşitlik, karşılıklı tanıma, katılım, kolektiflik gibi değerlere dayanan yeni bir kültürün yeşertilmesinden alır. Gerçekten de kolektif bir özne olarak topluluğun sürekli olarak yeniden icadı, geleneksel topluluk biçimlerine bir eleştiriyi cisimleştiren bu projenin temel bir yönüdür. "Topluluk, etrafı çitlenmiş bir gerçeklik, dışlayıcı çıkarlar etrafında bir araya gelen bir insan grubu olarak değil, [...] daha ziyade ilişkilerin bir niteliği, bir elbirliği ilkesi, birbirine ve toprağa, ormanlara, denizlere ve hayvanlara karşı bir sorumluluk ilkesi olarak amaçlanmalıdır" (Federici 2012, 50).

Dolayısıyla bu komünal bağ, kapitalist birikimin dayattığı çalış-tüket-uyu kalıbından kopabilecek yabancılaşmamış öznelliklerin oluşumuna yardımcı olur. Komünal yaşamın pek çok alanına yayılan toplumsal denetim, işçilerin kendi etkinlikleri üzerindeki denetimle ve üretim, bölüşüm ve tüketimle ilgili karar alma süreçlerine etkin katılımları ile tamamlanır.

Gerçekten Micropolis'te, Yunanistan'daki benzer birçok yapıda da olduğu gibi, katılımcıların çok çeşitli ihtiyaçları -gıda, çocuk bakımı, eğlence, öğrenim- kendi belirledikleri koşullarda kolektif olarak karşılanabiliyor. Bu, kelimenin tam anlamıyla otonomiye doğru bir hareket başlatmıştır: varoluşumuzu yöneten *nomos*'u (kuralları) belirlemek anlamında otonomi.

Ancak otonomi, yalıtım ya da "özgürlük adacıkları"nın yaratılması anlamına gelmez. Micropolis antagonist bir proje olarak düşünüldü ve bugün çok daha böyle olduğu söylenebilir, çünkü içe kapalılığın ve sekter tutumların üstesinden gelmeyi başardığı gibi çok çeşitli militan taban projeleri ile anlamlı karşılıklı destek ve elbirliği ilişkilerini beslemeye de başlayabil-

miştir. Micropolis bugün kapitalist sistemin iki payandasına da –devlet ve piyasaya- kafa tutmaya ve yavaş yavaş bu payandaların yerine aşağıdan örülen radikal demokratik alternatifleri geçirmeye çalışan geniş bir kolektif girişimler ağının içinde önemli bir düğüm oluşturur.

Son(suz) düşünceler

Ortak olanlara dayalı yeni bir toplumsal ekonominin öz-kuruluşuna dair bahsetmiş olduğumuz tüm bu deneyimler, politik değişime ve toplumsal öz-kurtuluşa ilişkin, üzerinde düşünülmeye ve toplumsal dönüşümün umut verici bir yolu olarak takip edilmeye değer olan farklı bir kabulü cisimleştirir.

Birincisi, bu deneyimler, sürecin öngörülen amacının, yani işçilerin otonomisinin, toplumsal dayanışma ve sorumluluğun tesisinin, bu amacın izlenmesini sağlayan araçların tam da kendisinde somutlaştığı bir prefigürasyon pratiğini canlandırır.

İkincisi, *içkin ve yatay bir değişim* politikasını, yani toplumsal faillerin eşit katılım temelinde, tabandan ve doğrudan bir öz-hareketlenmesini tercih ederler. Üretim ve dolaşım alanlarında doğrudan ve kolektif özyönetim; ekonomik, toplumsal ve politik olan arasındaki bölünmeleri aşacak ve ayrılmış, resmi politika ile "serbest" piyasaların egemenliğini ortadan kaldırarak topluluklara etkin özyönetim güçlerini yeniden kazandıracak şekilde, günlük yaşamda ortak olanların politikleştirilmesini başlatır.

Üçüncü olarak, bu deneyimler *kısmiliği ve çoğulculuğu* birleştirir. Kendilerini toplumsal yeniden inşanın tam olarak gelişkin tek yolu olarak değil, daha fazla özgürlük ve eşitlik getirecek yeni bir toplumsal kümelenişe erişmek için takip edilmesi gereken çok çeşitli yollardan yalnızca biri olarak sunarlar. Politik strateji, ittifaklar, taban sendikacılığı militanlığı ve resmi politik sistemle uğraşma gibi daha geniş meseleler açık uçlu, daima tartışmaya açık olarak kalır.

Dördüncüsü söz konusu girişimler, yalnızca kendilerini devletin hegemonyası ve özel ekonomilerin karşısında konumlandırmaları ya da sürekli çelişkiler ve iç mücadelelerle sınanıyor olmaları anlamına gelmemek üzere, *içsel bir biçimde mücadeleci*dir. Bunun nedeni aynı zamanda, verili koşullar altında kolektif özgürleşmeyi ileriye taşıyacak en iyi pratikler üzerinde sürekli bir düşünüm, deneyimleme ve kendi kendini sorgulama sürecini daima devam ettiriyor olmalarıdır.

Son olarak, bu deneyimler hiyerarşik modelleri, bürokratik tahakkümü ve devlet merkezciliğini alaşağı edecek bir "birliklerin birliği"ni inşa etmek gibi bir zorluğa özgül yanıtlar oluştururlar: *ağ yapısı ve açık meclis*. Çeşitli kolektifleri birbirine bağlayan ağların kurulması ve yayılması; bugün dayanışma ekonomisinde elbirliğine dayalı girişimlerin birbirlerini karşılıklı olarak desteklemeleri, genişlemeleri ve piyasalar ile devletin dışında otarşik bir ekonomik üretim ve bölüşüm alanı inşa etmelerinin en yaygın yollarından birini oluşturur.

Aynı zamanda bu ağlar, merkezsiz, gönüllü, esnek bir özellik gösterir ve yeni gelenlere sürekli açıktır. Bu nedenle yalnızca çeşitliliklerin çoğalması için değil aynı zamanda çatışmaların, her birinin eşit otonomisine saygı gösteren, otoriter olmayan tarzlarda ifadesi, yayılması ve üzerine tartışılabilmesi için alan açar. Bu bağlamda, açık meclis, herkesin sürekli hazır bulunmasını gerektirmeden ilgilenen herkesin erişebildiği ve etkileyebildiği bir kolektif tartışma forumu sağlar ve böylece bürokratik ve otoriter temsil ile herkesin mütemadiyen katılımını gerektiren doğrudan demokrasi arasında bir yol açar. Dolayısıyla ağ yapısı ve açık meclis, açıklığı, katılımı, doğrudan dâhil olmayı ve "ortak olanlar" etrafında toplumsal bütünleşmeyi artırırken, kendi işleriyle meşgul olmak için daima tam manasıyla kendinde olan ve içsel bölünmelerden azade bir birleşik özneyi yeniden canlandıran bir toplum biçimindeki pek muhtemel olmayan ve tehlikeli hayalden sakınır.

Bu bakış açısından, işçilerin üretim ve bölüşüm üzerindeki denetimi fabrikalara dayalı bir sanayi demokrasisini içerir ama bununla sınırlı değildir. Ortak olanların içerici, çoğul ve ağ yapısına sahip demokrasi içinde konumlanmasıyla, emeğin özyönetimi, hizmet sektöründe, doğal kaynakların idaresinde, bilginin üretiminde, toplumsal ilişkiler ve kültürde biyopolitik üretimin yeni biçimlerine genişlemeyi amaçlar. Bu hareket, yeni bir toplumsal *holizm* biçimine işaret eder. Üretim birimlerini, hayati toplumsal kaynakları ve temel kolektif malları doğrudan, otonom, çeşitli, açık ve mücadeleci bir tarzda yöneten özyönetim alanlarının giderek artan çoğulluğu, daha geniş elbirliği ve öz-düzenleme ağlarında bir araya gelir. Bu gibi açık meclis ağları, üreticiler ile tüketiciler ya da belli girişimlerdeki işçiler ile daha geniş çıkar toplulukları arasındaki bölünmeleri kırar. Böylece ortak mal ihtiyacını tedarik eden ve ortak olanların etkin bir ekonomisini örgütleyen bir tarzda toplumsal bütünleşmeyi ileri taşır. Böyle bir ekonomide üretim ile tüketim, varlıkların ortak mülkiyeti ile sürdürülebilir ve eşit tüketime dönük genel bir kaygı etrafında yürütülür.

Çeviren: Özgün Tatar

Referanslar

Amin, Ash, der. 2009. *The Social Economy*, Londra & New York: Zed Books.

Angelidis, Minas. 2007. *Atina'da gelişme dinamikleri ve toplumsal dönüşümler* [Yunanca]. http://courses.arch.ntua.gr/fsr/138722/Angelidis-et-al_Athens.pdf, erişim tarihi 27/03/2013.

Avramidis, Christos ve Antonis Galanopoulos. 2013. Vio.Me: dünya çapında yankılanan emek deneyimi [Yunanca]. *UNFOLLOW Magazine*, sayı 15, http://bit.ly/15lkIzN, erişim tarihi 03/05/2013.

Balourdos, Dionysis. 2011. Krizin yoksulluk ve ekonomik dışlanma üzerindeki etkisi [Yunanca]. *The Greek Review of Social Research*, c.134-135.

Castells, Manuel. 2012. *Where are the 'indignados' going?*. http://www.irishleftreview.org/2012/01/27/indignados/, erişim tarihi 25/03/2013.

Crouch, Colin. 2004. *Post-Democracy*, Cambridge: Polity.

De Angelis, Massimo. 2012. Crisis, Capital and Cooptation. *The Wealth of*

the commons: A world beyond market & state içinde, der. David Bollier ve Silke Helfrich, Amherst: Levellers Press.

Douzinas, Costas. 2011. *In Greece, we see democracy in action.* http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/jun/15/greece-europe-outraged-protests, erişim tarihi 11/06/2012.

Fattori, Tommaso. 2011. Fluid Democracy: The Italian Water Revolution. *Transform! Magazine*, sayı 9. http://transform-network.net/en/journal/issue-092011/news/detail/Journal/fluid-democracy-the-italian-water-revolution.html, erişim tarihi 03/05/2013.

Federici, Silvia. 2012. Feminism and the Politics of the Commons. *The Wealth of the commons: A world beyond market & state* içinde, der. David Bollier ve Silke Helfrich, Amherst: Levellers Press.

Gibson-Graham, J.K. 2006. *A Postcapitalist Politics*, Minneapolis & Londra: University of Minnesota Press.

Giovanopoulos, Christos ve Dimitris Mitropoulos, der. 2011. *Yapım aşamasındaki Dimokratia* [Yunanca], Atina: A/Synecheia Yayınları.

GSEVEE (Yunan Usta, Esnaf ve Zanaatkârlar Konfederasyonu). 2012. *Son iki yılda 100.000'den fazla özel işletme kapandı* [Yunanca]. http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_08/10/2012_465163, erişim tarihi 15/03/2013.

Hardt, Michael ve Antonio Negri. 2004. *Multitude. War and Democracy in the Age of Empire*, Londra: Penguin.

_. 2012. *Declaration*, New York: Argo-Navis.

IMF. 2013. *Country Report on Greece.* http://news.in.gr/files/1/2013/01/18/cr1320.pdf, erişim tarihi 15/03/2013.

Kamenidis, Christos. 1996. *Cooperativist Economics*, Selanik: Aristotle University of Thessaloniki.

Katsoridas, Dimitris. 2013. *Vio.Me.:Bir Sanayi Birimindeki İlk İşçilerin Özyönetimi Deneyimi* [Yunanca]. http://bit.ly/10ijBxL, erişim tarihi 03/05/2013.

Kioupkiolis, Alexandros. 2006. Post-demokrasi ve Yunan Politikası [Yunanca]. Çevirmenin girişi, Crouch, Colin. 2006. *Post-Democracy*, çev. A. Kioupkiolis, Atina: Ekkremes Yayınları.

Klimis, Aristidis N. 1991. Yunanistan'da kooperatiflerin tarihi üzerine bazı notlar [Yunanca]. *Kooperatifler ve Ortak Avrupa Pazarı* içinde [konferans bildirileri], Atina: Kooperatif Çalışmaları ve Araştırmaları Enstitüsü.

Kolumvas, Nikos. 1991. Avrupa'daki değişiklikler bakımından Yunan tarım kooperatiflerinin durumu [Yunanca]. *Kooperatifler ve Ortak Avrupa Pazarı* içinde [konferans bildirileri], Atina: Kooperatif Çalışmaları ve Araştırmaları Enstitüsü.

Koutroukis, Theodore. 1989. *Workers' participation in Greece: The difficult 80-year trajectory*, Atina: Eidiki Ekdotiki Yayınları.

Koutroukis, Theodore ve Chris Jecchinis. 2008. *Aspects of worker participation in Greece: A legal revolution and the evolution so far.* www.special-edition.gr/pdf_ees_59/koutroukis.pdf, erişim tarihi 16/05/2013.

Kroustallaki-Beveratou, Stella. 1990. *Tarım Kooperatifleri: Bir Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Kurumu*, [Yunanca], Atina: ATE Yayınları.

Law 4015. 2011. *http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n4015_2011.htm*, erişim tarihi 06/03/2013.

Lieros, Giorgos. 2012. *Fiili olarak mevcut yeni dünya* [Yunanca], Atina: Ekdoseis ton Sunadelfon Yayınları.

Linebaugh, Peter. 2012. Enclosures from the bottom up. *The Wealth of the commons: A world beyond market & state* içinde, der. David Bollier ve Silke Helfrich, Amherst: Levellers Press.

Micropolis Toplumsal Alanı. 2009. *Micropolis* tanıtım metni [Yunanca], http://micropolis-socialspace.blogspot.gr/2009/07/blog-post.html, erişim tarihi 03/05/2013.

Milios, Yannis. 2013. *The Greek economy in the 20th century*. http://users.ntua.gr/jmilios/Oikonomia_Eikostos1ab.pdf, erişim tarihi 27/03/2013.

Mouriki, Aliki. 2012. On the altar of competitiveness. *The social portrait of Greece-2012. Aspects of the crisis* içinde, der. Aliki Mouriki ve Dionysis Balourdos, Atina: EKKE Yayınları.

Nasioka, Katerina. 2012. *Çöl çiçeğinin maceraları: 21. yüzyıl Atina'sı, olağanüstü hal altındaki bir şehir* [Yunanca]. http://www.reconstruction.gr/actions_dtls.php/75, erişim tarihi 03/05/2013.

Nasioulas, Ioannis. 2012. Social cooperatives in Greece. Introducing new forms of social economy and entrepreneurship. *International Review of Social Research*, c. 2: 2, Haziran 2012.

Nikolopoulos, Takis ve Dimitris Kapogiannis 2012. *Introduction to the social and solidarity economy*, Atina: Ekdoseis ton Sunadelfon Yayınları.

Ostrom, Elinor. 1990. *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*, Cambridge: Cambridge University Press.

Papageorgiou, Constantine L. 2010. Usage and Mis-Usage of Co-operatives. The Example of Greece. *The International Journal of Co-operative Management*, c.5: 1, Eylül 2010.

Pagkaki. 2010. *A few words about us*. http://pagkaki.org/node/89, erişim tarihi 28/03/2013.

_.2011. *Work collective Pagaki: one year on*. http://pagkaki.org/node/89, erişim tarihi 28/03/2013.

PAME Arkadias. 2013. *PAME'nin VIO.ME. olayı üzerine yorumu.* [Yunanca] http://youtu.be/dh2l4dCCK0M, erişim tarihi 03/05/2013

PASEGES. 2011. *Theses of the Pan-Hellenic Confederation of Unions of Agricultural Co-operatives on the Framework for the Reconstruction of Agricultural Co-operatives*. http://www.paseges.gr/el/news/Oi-thes-

eis-ths-PASEGES-gia-to-plaisio-anasygkrothshs-twn-agrotikwn-synetairismwn, erişim tarihi 07/03/2013.

_. 2013. *Members, activities.* http://www.paseges.gr/el/member-activities, erişim tarihi 05/03/2013.

Quilligan, James B. 2012. Why distinguish common goods from public goods? *The Wealth of the commons: A world beyond market & state* içinde, der. David Bollier ve Silke Helfrich, Amherst: Levellers Press.

Raftis, Alkis C. ve Dimitris G. Stavroulakis. 1991. Attitudes towards workers' participation in Greek industry: a field study. *Spoudai*, c.41: 3, University of Piraeus.

Sakelaropoulos, Spiros ve Panagiotis Sotiris, der. 2004. *Yeniden uyum ve modernleşme* [Yunanca], Atina: Papazisi Yayınları.

Sevastakis, Nikolas. 2004. *Sıradan Ülke. Günümüz Yunanistan'ında Kamusal Alanın Yönleri ve Değer Antinomileri* [Yunanca], Atina: Savalas Yayınları.

Solidarity4 all. 2012. *Solidarity for all.* http://www.solidarity4all.gr/sites/www.solidarity4all.gr/files/aggliko.pdf, erişim tarihi 10/05/2013.

Thesprotia Tarım Kooperatifleri Birliği. 2012. *Saldırı altındaki kooperatifler* [Yunanca]. http://www.paseges.gr/el/news/Oi-synetairismoi-sto-stohastro, erişim tarihi 06/03/2013.

Varkarolis, Orestis. 2012. *Yaratıcı direnişler ve karşı-güç* [Yunanca], Atina: 'Kafeneion to Pagkaki' Yayınları.

Vio.Me. Mücadelesi ile Dayanışma İnisiyatifi. 2013 *Özyönetim makinelerinin düğmesine basıldı* [Yunanca]. http://www.viome.org/2013/02/the-machines-of-self-management-have.html, erişim tarihi 03/05/2013.

Wainwright, Hilary. 2012. *From Labour as Commodity to Labour as a Common.* https://snuproject.wordpress.com/2012/10/29/from-labour-as-commodity-to-labour-as-a-common-via-michel-bauwens/, erişim tarihi 03/05/2013.

Young, Michael. 1984. European Co-operatives. Perspectives from Greece. *Prospects for Workers' Co-operatives in Europe* içinde, der. Mutual Aid Center (Londra), Lüksemburg: Office for Official Publications of the European Communities.

Zizek, Slavoj. 2008. *In Defense of Lost Causes*, Londra, New York: Verso.

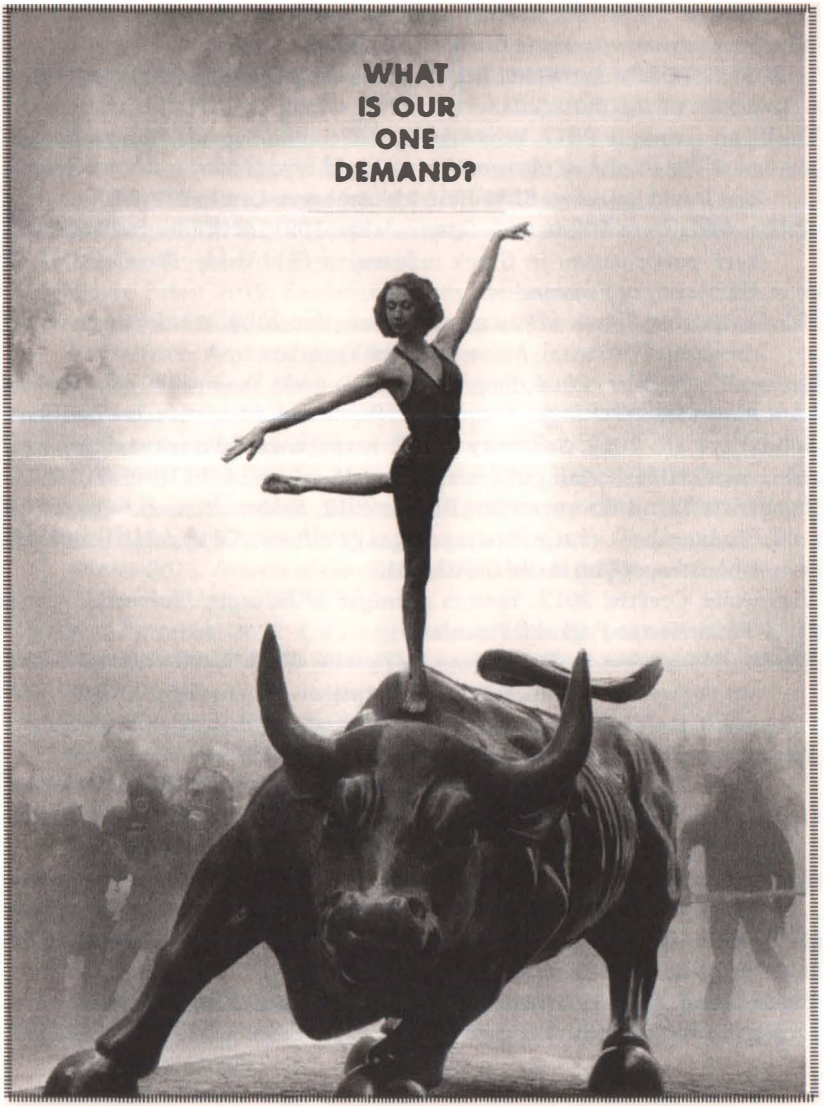

Occupy ayaklanma hakkını, şimdide yeni yapılar
ve yeni ilişkiler icat etme hakkını savunur

Sıfır Yılından Başlamak
*Occupy Wall Street ve Sosyo-politik Dönüşümler**

Jason Read

Occupy Wall Street'in, felsefeyle ilişkisinin ne olduğunu üzerine düşünmek, "Felsefeyi İşgal Et"mek, felsefe ile politik icatlar arasındaki ilişkiye dair çok eski görüşlerden birinden daha baştan ayrılmak demektir. Felsefenin kendi zamanının düşüncede kavranışı olduğunu öne sürdüğü kadar, felsefenin kendi zamanını ancak geriye dönük biçimde kavrayabileceğini, ancak mürekkep kuruduktan sonra grinin üzerinden griyle geçebileceğini iddia eden Hegel'i düşünüyorum. Occupy ya da çoğu zaman tercih edilen ismiyle OWS (bu tercihin nedeni, bu ismin, hareketi hashtage bağlaması ve onu sözü edilen twitter devrimlerin pek çok anından biri haline getirmesi değil, hareketi belli bir yerden soyutlayarak, onu belli bir işgal yerine genel bir politik dönüşüm haline getirmesidir) son derece etkin

* Michigan State Üniversitesi'nde Şubat 2012'de "Felsefeyi İşgal Et" konferansında sunulan bu metnin başlığında, "Sıfır Yılı" Fransız Devrim Takvimi'ndeki Birinci Yıla bir analojidir. Sıfır yılı, mevcut bir toplumun bütün kültürünün ve geleneklerinin yıkılması ve bunların yerini sıfırdan kurulacak yeni bir devrimci kültürün almasına gönderme yapar. (ç.n.)

bir harekettir. Occupy hakkında, nihai anlamı, olanağı veya sınırlılıkları hakkında yapılacak her türlü saptama, onun hâlâ bir şekillenme ve oluşum süreci içinde olduğu gerçeğiyle yüzleşmek zorundadır.

Bu zorluk, yani süreç halindeki bir hareket hakkında bir şeyler söylemenin zorluğu, en az üç başka etmen yüzünden daha da karmaşıklaşır: İlki, hareketin kendi karmaşıklığıdır. Bir, iki ya da daha fazla sayıda işgalin olması, bu işgallerden her birinin yerel tarihler ve tepkilerle belirlenen çok farklı nitelikler taşıyabileceği anlamına gelir. Limanlarda militanca "genel grev" yapan, polisle işbirliğini reddeden Occupy Oakland ve onun gerçekleştirdiği işgal, yerel polisten etkin biçimde destek gören Maine veya Cleveland gibi diğer yerlerdeki İşgallerden çok farklıdır. İkinci olarak, Occupy'ın ne demek olduğuna dair yapılacak her türlü açıklama, sadece bu coğrafi karmaşıklıkla değil, aynı zamanda her bir işgali tanımlayan ve bölen eğilimlerin ve yorumların karmaşıklığı ile de yüzleşmeyi gerektirir. İşgalin politik amaçları, bizzat kapitalizmin yıkılmasından ve genel meclisler ve işgalin ortak olanları sayesinde yeni bir politik ve ekonomik düzenin yaratılmasından, "Çay Partileri"ne* karşı sol bir ağırlık oluşturabilecek politik ve ekonomik reformların gerçekleştirilmesine kadar uzanan bir çeşitlilik gösteriyor. Taktikler ise amaçlardan daha az çeşitli değildir ve mevcut özel mülkiyetin ortaklaştırılmasına yönelik doğrudan girişimlerden, paranın büyük uluslararası bankalar, yerel bankalar ve kredi birliklerinden örgütlü çıkışını sağlamaya kadar uzanır. Bu stratejik ve taktiksel çeşitlilik, belli bir boşluğun, Occupy'ın temel meselelerini gündemine alan hâkim bir entelektüel ve politik görüşün ya da örgütlenmenin eksikliğinin bir semptomu olarak görülebilir. Occupy'ın gündemine aldığı, örneğin

* Popülist söylemleri ile 2009 yılında ABD'de ortaya çıkan Çay Partisi Hareketi, adını Amerikalıların İngilizlere karşı isyanının başlangıcı olan 1773 Boston Çay Partisi (Boston Tea Party) eyleminden alır. Çay Partisi hareketi, sosyal devlet anlayışı, devletin büyümesi ve kamusal harcamaların karşısında yer alır. (ç.n.)

politikada lobi faaliyetlerinin ve büyük sermayenin hâkimiyeti gibi en reformist olanından tutun da, sermayenin yaşamın bütün alanları üzerindeki hâkimiyeti gibi en radikal olanına kadar bütün meseleler, ABD'deki hâkim partiler, sendikalar ve ana akım politik örgütlerin menzilinin dışında yer alır. Elbette bu boşluk, bir olanak alanı, işgallerin bir parti veya örgüt tarafından asimile edilememesi için gösterilen sürekli çaba sayesinde açık tutulan bir alan olarak görülebilir. Yine de bu boşluk aynı zamanda, Anglo-Amerikan akademi çevrelerinde ve bir hareket ya da politik partide zenginleştirilmese bile en azından inatla sürdürülen sermaye eleştirileri içindeki bir gediğin ifadesidir. Tıpkı hâkim politik partilerin, devasa politik gösterinin gizlemeyi amaçladığı meselelerin tam da kendisini birden tartışmak isteyen insanlar karşısında hazırlıksız yakalanması gibi, akademisyenler ve entelektüeller de dersliğin ya da bir oteldeki konferans salonunun dışındaki birinin gerçekten ne konuştuklarını duymak ve tartışmak isteyebileceği fikri karşısında hazırlıksız yakalandılar. Dolayısıyla mesele sadece etkin dönüşümleri ve çelişkileri yüzünden Occupy'ı tartışmanın zor olması değildir, bunun da ötesinde, onun hakkında konuşmak demek yeni dinleyicilere konuşmak, yeni sözcükler ve yeni aktarım tarzları yaratmak demektir.

Bıktıracak kadar sonsuz sayıda zorluk ve çelişki sıralanabilir, ama bunları (yanlış bir) akademik tevazünün bir bahanesi ya da ifadesi olarak kullanmak yerine, detaylı olarak incelemek mümkündür. Burada bu gerilimlerin ve çelişkilerin bazılarını ayrıntılı olarak ele almayı öneriyorum. Başlangıç olarak, en temelde, Occupy'ı, savaşa ve diğer hükümet müdahalelerine karşı yürütülen ve neredeyse başlar başlamaz hafızamızdan silinmiş olan protestoların uzun tarihinden ayırt eden birkaç şeyi vurgulamak anlamlı olabilir. Öncelikle Occupy'da kendi yerimiz var, Washington'da bir yürüyüş daha düzenlemek yerine, bu sefer Wall Street'i işgal ettik. Bu, odakta bir kaymayı ima eder, iktidarın yerine ilişkin farkındalıkta Başkentten ser-

mayenin sembolik merkezine doğru bir kayma. Wall Street'e, finans sermayesinin merkezine odaklanıldığı oranda, sloganlar ve semboller de, Birleşik Yurttaşların kararına, kurumsal kişilik olarak şirket fikrine, yani şirketlerin ekonomik gücüne, iş ve tüketim üzerindeki gücüne değil, politik gücüne, yasaların yazımı, politikaların oluşturulması ve adayların seçimi üzerindeki gücüne işaret ediyor. "Biz %99'uz" sloganı tam da ekonomi ve politika arasındaki alanda konumlanır. Bu slogan istatistiksel olarak, devasa bir zenginliği elinde tutan %1'lik kesimin aksine, ülkedeki zenginliğin ancak küçük bir yüzdesini kontrol eden %99'luk nüfusa işaret etmektedir. Ama bu sloganın retorik gücünün büyük bir kısmı, çoğunluk yönetimine, nüfusun politik iktidardan dışlanmış %99'u gibi bir popülist fikre gönderme yapmasından gelir. Bu yüzden Wall Street'e, eşitsizlik ve zenginliğe odaklanılmasına rağmen, OWS'nin odağı, ekonominin kendisi değil ekonominin politik etkileridir. Dolayısıyla paranın Washington'dan çekilmesi yönündeki sürekli tekrarlanan slogan ve kurumsal bir kişilik olarak şirketi yıkma amacı, tüm bunlar, ekonomiyi değiştirmek, kapitalizme karşı çıkmaktan ziyade onun politik süreçler üzerindeki etkilerini sınırlandırmak fikriyle ilgilidir.

Occupy Wall Street'in bu boyutlarını özetlemenin bir diğer yolu, burada işçilerin değil yurttaşların bir araya gelmiş olduğunu söylemektir. Toplananların amacı, fabrikaları, işyerlerini ve ofisleri politikleştirmekten ziyade giderek ortadan kalkan bir kamusal alanı yeniden ele geçirmektir. Étienne Balibar'ı ve Bernard Stiegler'in Gilbert Simondon üzerine çalışmasını izlersek, bir yurttaşı birey-ötesi bireyleşmenin özgül bir türü; kolektifliğin, bir "biz"in, bir "Ben"in özgül bir oluşumu olarak tanımlayabiliriz. Yurttaş, kolektif ve bireysel olanın birbirini pekiştirdiği, tek başına kalacak ve diğerlerinden etkilenmeyecek olsa bile her türlü hak talebinin, başkaları tarafından tanınmasına bağlı olduğu bir birey-ötesi bireyleşmedir. Yurttaş, ne sadece kolektif ne de bireydir, ne yalnızca eşit ne de özgürdür, o eşitlik

ve özgürlüğün kesişimdir, Balibar'ın ifadesiyle "eşitözgürlüktür [*equaliberty*]."[1] Dolayısıyla bu birey-ötesi ilişki, sadece bireysel ve kolektif arasında değil, aynı zamanda devlet otoritesinin temeli olarak işlev gören, kurulu güç olarak rolü ile iktidara karşı çıkma ve yeni yapıları meşrulaştırma hakkı isteyen kurucu ya da isyankâr boyutu arasında bir akış halinde bulunur. Occupy örneğinde, söz konusu olan yalnızca bir isyan, ayaklanma hakkı olarak bir yurttaş iddiası değildir, bu hareket aynı zamanda temsillere ve politik süreçlerin şirketler ve para tarafından saptırılmasına karşı bir otorite kaynağı olarak insanların iradesini, Yurttaşlar Birliği'ne karşı yurttaşı talep etmektedir. En popülist yanları açısından bakıldığında bile, Occupy hareketini Çay Partisi'nden ayırt eden şey budur. Çay Partisi, kurucu bir uğrağı, kurucu bir belgeyi, bir otorite kaynağı biçiminde, bizleri sadece sanki ondan türemişiz gibi gösteren bir kaynak biçiminde fetişleştirirken, Occupy ayaklanma hakkını, şimdide yeni yapılar ve yeni ilişkiler icat etme hakkını savunur. Üstelik işgal edilen alanlar, başlangıçta bir dinlenme yeri gibi işlev gördüğü kadar politik bir işlev de üstelenen kamusal alandan, parklardan şehrin ortak alanlarından geriye kalanlardır. Bu işgaller ve işgal hakkından doğan çatışmalar, evsizlerin kamusal alanlarda dolaşmasını, uyumasını ve tuvalet ihtiyacını gidermesini yasaklayarak "yaşam kalitesi"ni güvence altına alan bir dizi yasanın değiştirilmesine yönelik ilk ilkeleri gündeme getirdi. Bu anlamıyla, yani mekân üzerindeki kontrol bakımından, tüm bunlar, yurttaşların kentsel mekânın yalnızca uysal bir tüketici olan bir kamu etrafında yeniden inşasına karşı geliştirdiği hak iddiaları olarak anlaşılabilir.

Yurttaşlık, demokrasinin yenilenmesi ve hatta yeni demokrasi biçimlerinin icadı yönündeki isteklere odaklanmak; ekonominin ve kapitalizmin, kapitalizme karşı yükseltilen geçmiş talepler gibi, örneğin ücret ve yardım talepleri, işçinin birey-ötesi bireyleşmesi etrafında biçimlenen talepler gibi he-

1 Étienne Balibar, *La Proposition de l'Égaliberté*, s. 71.

men tanınabilir biçimler almasa bile, Occupy'ın politikası içinde nasıl bir rol oynadığını gizleme riski taşır. İşgalin daha ilk günlerinde kurulan "Biz %99'uz" tumblr sitesine şöyle bir göz attığımızda, borcun, ev borcunun, öğrenci borçlarının ve sağlık harcamalarından kaynaklanan borçların temel bir şikâyet olarak tekrar tekrar öne çıktığını görürüz. Borcun merkeziliği, paranın politika üzerindeki etkisini ortadan kaldırma talebinden ziyade, politika ve para arasında daha farklı bir ilişkiyi öne çıkarır. Bu hâlâ Marksist tanımıyla sömürü değildir: Bu protestoların merkezindeki ekonomik denklem, ücretler ve kâr arasında, yani artı değeri tanımlayan sömürüyle değil, ücretler ile borç arasında kurulur. Öğrenciler, işsizler ve ağır borç yükü altındaki diğer pek çokları, borç ile geliri ayıran uçurumu hesap ettikleri için, bu fark devasa bir farktır. Bu borçlar hem niceliksel olarak muazzam boyuttadır hem de niteliksel olarak ödenebilecek gibi değildir; ev borçları yüksek kredi faizleri ve devalüasyonlar arasında sıkışıp kalmıştır. Eğitimlerini finanse etmek için yüklü miktarlarda borçlanan öğrenciler, mezun olduklarında kendilerini bekleyen bir işin olmadığını anlamış durumdalar. Kaliforniya Üniversitesi'ndeki İşgallerin ürettiği "Çöküşten Sonra" adlı belgeden alıntılamamız gerekirse: "Çalışmak ve borç almak için çalışıyoruz ve borç alıyoruz. Girmek için çalıştığımız işler ise zaten çalışmakta olduğumuz işler."[2] Daha kısa ve öz bir şekilde söylememiz gerekirse "Gelecek diye bir şey yok." Gelecek, borcun, özellikle de öğrenci borçlarının bel bağladığı şeydir, yani gelecekteki kazanç vaadi. Önü radikal bir şekilde kapanmış olansa, tam da bu vaattir. Gelecek, daha şimdiden satılmış gibidir.

Borçtan, borç ekonomisinden ve politikasından başlamak, politika ve ekonominin kesişimine dair, açık seçik dile getirilmese bile kapitalizmsiz bir demokrasi biçimindeki popülist fikirden farklı bir anlayış sunar. Her iki durumda da söz konusu olan, ekonomi ve politika, özel ve kamusal arasında-

2 "After the Fall: Comminique from an Absent Future." s. 8.

ki ayrımların giderek bulanıklaşmasıdır; ama ilk durumda, yani Yurttaşlar Birliği'ne karşı yurttaşın durumunda, ne kadar kusurlu olursa olsun, olası bir reform, parasız bir politikanın restorasyonu fikri mevcuttur. Oysa borç üzerine odaklanmak, hem ekonomi hem de politika üzerindeki odağı değiştirir. Artık ekonomi büyük iş çevrelerinin ve şirketlerin gücüyle, lobi ve etkileme politikalarıyla sınırlandırılmaz, ekonomi gündelik yaşamın sömürüsüdür; benzer şekilde politika da artık ister temsili biçimiyle olsun isterse yeni doğrudan biçimlerinin icadıyla olsun demokrasi değildir, politika yaşam üzerindeki denetimdir. Gilles Deleuze'ün denetim üzerine metninde belirttiği gibi "İnsan artık kapatılmış insan değil, borçlu insandır."[3] Bu, borcun, öğrenci borçlarının, ev borçlarının ve sağlık borçlarının, yaşamın denetlenmesiyle ilgili olduğu kadar, zenginliğin sızdırılması olduğu anlamına gelir. Maurizio Lazzarato'nun iddia ettiği üzere, borç, "bir üretim aygıtı kadar bireysel ve kolektif özneleri yönetmenin bir yolu olarak da işler."[4]

Ekonomik tarafından bakıldığında borç, neoliberalizmin dönüşümleri içinde konumlanır. Borç alan açısından borç, son kırk yılda reel ücretlerin düşüşünün etkisini azaltabildi; insanların aynı alım gücünü ve statüyü koruyabilmesini olanaklı kıldı. Ayrıca insanların eğitim gibi hizmetlere, devletin bu hizmetlere yaptığı harcamalar düşse bile, erişimini sağladı. Borç veren tarafından bakıldığında, paranın iktidarı ve eskiden maliyet unsuru olan etkinliklerden para kazanma olanakları arttı. Ücretlerin düşmesi ve kamu hizmetlerinin azaltılması, dengeyi harcamalardan kârlara doğru kaydırmakla kalmadı, aynı zamanda, emek daha da ucuzladığı ve kamuya yapılan ödemeler düşürüldüğü için, bunlar bizzat bir zenginlik kaynağı haline geldiler. Şimdiden borç sayesinde gerçekleşen bu

3 Gilles Deleuze, "Postscript on Control Societies" s. 181. [Denetim Toplumları Üzerine Ek, *Müzakereler* içinde, çev. İnci Uysal, Norgunk Yayıncılık, 2006]

4 Maurizio Lazzarato, *La fabrique de l'homme endetté*, s. 27.

birikimin "öznel" boyutunu görmeye başladık. Öncelikle, en temel düzeyde, ikinci derecede ipotekler ve kredi kartı borçları biçimindeki borç, ücretleri düşen insanların kendilerini hâlâ aynı şeyleri satın alabilen orta sınıf üyeleri olarak görebilmesini sağladı. Orta sınıf, üretim araçları ile ilişki bir yana, özgül bir ekonomik statüden daha çok, belli malları, evleri, arabaları ve eğitimi satın alma kapasitesi üzerinden tanımlanır. ABD'de politik ve ekonomik düzenin meşruiyeti büyük oranda, çoğunluğun kendini bu sınıfla özdeşleştirebilmesine dayanır.

Borcun öznel boyutu, ücretlerin düşmesine yamalanarak sınıf aidiyetini genişletmesi ile sınırlı değildir. Bunun karanlık bir yanı da vardır: Borç, bu aidiyeti güvencesizlik ve yalıtılmışlık ile doldurur. Üniversiteye gitmek niteliksel bir fark yaratır, çünkü kamu fonu veya eğitimin borç yoluyla finansı sayesinde karşılanması mümkün hale gelir. Eğitim toplumsal bir mal olarak kolektif bir şekilde edinilir ve sürdürülür, oysa borçlanma sadece bireysel olmakla kalmaz, aynı zamanda bireyleştirir ve insanları kendi borçlarına tabi kılar. Bu bireyleştirme pek çok düzeyde gerçekleşir, bazen kredi notu, bazen de insanın etkinliğinin online biçimde izlenmesinin birçok yolu biçiminde insanın gıyabında gerçekleşir. Diğer durumlarda ise eylemlerde ve ilişkilerde aşikâr hale gelir. Öğrencilerin borçlanmasında bu görülebilir. Öğrenciler eğitimlerini karşılamak için giderek daha çok borçlandıkça, aldıkları eğitim de biçim değiştirir. Üniversitede eğitim veren herhangi biri, öğrenci borçlarının entelektüel araştırma ve eğitim üzerindeki ürpertici etkisinin farkında olabilir. Öğrenciler kendilerine şu soruları sormazlar: Hangi konuyla ilgileniyorum? Hangi alanda veya disiplinde yetenekliyim? Bunun yerine şöyle sorarlar: Hangi alanda eğitim alırsam iş bulurum? Piyasanın talebi ne? Dolayısıyla borç, şimdi üzerinde etki eden gelecektir. Gelecekteki borçlara, öğrenci borçlarının maliyetine dair fikir, seçimleri belirleyerek ve olanakları sınırlandırarak şimdi üzerinde etki eder. Borç bir yönetimsellik biçimi, eylemle-

ri sınırlandırma ve kısıtlamanın bir yoludur; içselleştirildiği oranda daha da etkili bir tarzdır.

Öğrenci borcu, eğitim deneyiminin ve üniversitenin dönüşümü olarak anlaşılabilir ve bu dönüşüm üniversiteleri aşağıdan yeniden yapılandırmak için devletin, vergilerin ve kaynak tahsisinin gücünü kullanır.[5] Borçlarını ödemek için umutsuzca uygun bir ücretli iş peşinde koşan borçlu öğrenciler, ev ve iş arasındaki eşik konumuyla tanımlı "öğrenci"yi politik bir birey-ötesi bireyleşme haline getiren politik eylemciliğe katılmak bir yana, eleştirel düşünce ile ilgilenen derslere ve programlara dâhil olmayı bile pek talep etmezler. Borç, toplum ve toplum içindeki yeri üzerine yeniden düşünen değil, kendi eylemlerini değişken iş piyasasına umutsuzca uydurmaya çalışan öğrenciler yaratır. Borç politikaları yukarıdan üretilir, ama etkileri aşağıda, sadece kendine "bu ders sayesinde bir iş bulabilir miyim?" sorusunu soran öğrencilerin değil, aynı zamanda yaptıkları işi getirisine göre düzenlemeye zorlanan, giderek güvencesizleşen öğretim kadrolarının gündelik eylemlerinde hissedilir.

Marx'ın erken dönem metinlerinin birinde, kredinin bu şekilde içselleştirilmesi, ahlakın ve insan ilişkilerinin bir dönüşümü olarak tarif edilir. Borçla birlikte parasal ilişkinin dışında kalan her şey, özgül beceriler, yetenekler, arzular ve yatkınlıklar borcun parçası haline gelir. Marx'ın dediği üzere,

> Kredi bir insanın ahlakı üstüne ekonomik bir yargıdır. Kredide, metal veya kâğıt yerine bizzat insan, insan olarak değil ama sermaye ve faizin varoluş biçimi olarak değişimin aracısı haline gelmiştir. Dolayısıyla değişim aracı, kesinlikle maddi biçiminden sıyrılmış ve insana dönüşmüştür, ama bunun tek

5 Wacquant neoliberalizmi "devletin, piyasanın ve yurttaşın eklemlenmesi" olarak tarif eder ve bu eklemlenme "devleti yurttaşın üzerine piyasanın damgasını vurmaya" zorlar. [Loic Waquant, "A Historical Anthropology of Actually Existing Neoliberalism" s.71] Buna, kamu hizmetlerinin tüketicisi haline getirilerek yeniden yapılandırılanların sadece yurttaşlardan ibaret olmadığını, öğrenciler gibi başka kimliklerin de aynı şekilde yeniden yapılandırıldığını eklemek isterim.

> nedeni bizzat insanın kendisinden sıyrılması ve maddi bir biçim almasıdır. Kredi ilişkisi içinde, söz konusu olan paranın insanda aşılması değil, bizzat insanın paraya dönüşmesi ya da paranın insanda içerilmesidir. İnsan bireyselliğinin ve insan ahlakının kendisi, hem ticaretin bir konusu hem de paranın içinde var olduğu materyal haline gelmiştir. Paranın ruhunun maddi, bedensel biçimini oluşturan şey, para veya kâğıt değil, benim kişisel varlığım, etim ve kanım, bütün toplumsal gücüm ve önemimdir. Kredi artık paranın değerini paraya değil, insan etine ve insan kalbine dönüştürür. Yanlış bir sistem içerisindeki bütün tutarsızlıklar ve bütün ilerlemeler, işte bu denli aşırı bir yozlaşmaya ve rezaletin en uç sonucuna işaret eder.

Lazzarato'nun öne sürdüğü üzere, bütün bir borç ekonomisi, kendilik üzerine bir çalışmada kapsanır, öyle ki bu çalışmada birey, yalnızca radikal bir biçimde bireyselleştirilmekle kalmayıp aynı zamanda ahlaklaştırılan bir dizi tercih içerisinde değeri maksimize etme ve riskleri yönetme fikri tarafından yönlendirilir. Ahlak, ekonomik kaygıların ahlaki kriterlere, birey şahısla ilgili belli kaygılara tabi kılınması demek değildir, tersine ahlakın ekonomiye tabi kılınması, ahlakın ekonomi altında kapsanmasıdır. Güven, sorumluluk ve yükümlülük, ekonominin ahlaklaştırılmasının kavramları, ekonomik ilişkilerin ahlaklaştırıldığı nokta haline gelir. Borç, *homo economicus*'un mutasyonudur; ekonomik insan artık, Marx'ın ileri sürdüğü gibi, "özgürlük, eşitlik ve Bentham'ın" öznesi değil, yükümlülüğün, eşitsizliğin ve Becker'in öznesidir.

Borcun öznesi, yalıtılmış ve diğerlerinden ayrılmıştır; artık kolektif durumun parçası olarak görülmez. Borçla birlikte, söz konusu olan sadece kişinin sorumluluğu, kişinin yalıtılmışlığı ve soyut hesaplama biçimindeki ekonomik bir koşul karşısındaki korkularıdır. "Biz" yurttaşlar veya "biz" işçiler dediğimiz gibi, "biz" borçlular demek çok zordur. Borcun bir kısmı, dijital kendiliğimizi, sanal kimliğimizi oluşturan hesaplamalarda, niceliklerde ve toplamlarda, altımızdan akar ve bu açıdan "Ben" bile diyemeyiz. Ama bizi bireyselleştiren bu kısım, kendimizle birlikte taşıdığımız bir yük olan bu kısım bir

"Biz"in yaratılmasına izin vermez. Bunun nedeni, borcun, kolektif bir koşul, yeni bir birikim rejiminin ve yönetimselliğin bir parçasından daha çok bireysel kader olarak görülmesidir. Borç, sayısız türlerine, öğrenci borçlarına, ev borçlarına tüketici borçlarına ve aynı zamanda onunla kurulan çok çeşitli bireysel ilişkilere, yapılan tercihlere ve alınan risklere bölünür. Bu şekilde görüldüğünde borç veya finansallaşma, belki de sadece neoliberal ekonomi içindeki bir uç noktadır. Görmüş olduğumuz gibi, sadece üretim değil, yeniden üretim de borcun ve zenginliğin temeli haline geldiği için, borcun genel özellikleri, işçi-sermaye ilişkisinin dışındaki ilişkilerden zenginlik elde edilmesi ve yalıtılmışlık, parçalanma ve eşitsizlik temelli bir öznellik üretimidir. Bu anlamda borç, kısa süreli sözleşmelere, geçici çalışmaya, sendikaların üye sayısının ve toplu sözleşmelerin sınırlı kalmasına neden olan, emeğin son otuz yıl içindeki dönüşümleriyle uyumludur. Borç ayrıca, tüketici profillerinde ve kişiye özel reklamlarda yeni bireyselleşme olanakları yaratan dijital teknolojilerin yükselişe geçmesi ile de uyumludur ve bu teknolojilerin hepsi, tüketimi ve boş zamanların değerlendirilmesini, dikkatleri yakalamanın ve kâr yapmanın bir yoluna dönüştürür.

Lobi faaliyetlerinin, yurttaşlık iddialarının ötesinde, borç ve güvencesiz emeğin doğurduğu kaygıya bakıldığında, ekonomi ve politika ile farklı bir ilişkinin olduğunu anlamaya başlamak mümkündür. Evet, birçok işgalin, kimlikler, taktikler ve işgal edilen yerler bakımından işçiler gibi örgütlenmediği doğrudur ve bu durum bazılarının, bu işgalleri sermayenin hakiki bir eleştirisini yapmayan popülist hareketler gibi görerek bir kenara atmasına yol açmıştır. Bir birey-ötesi bireyleşme olarak işçinin yokluğunun olumsuz bir şey olduğu sonucuna varmakta acele etmemeliyiz, zira Marksist gelenek içinde, işçilerin perspektifinden ideal bir sermaye eleştirisine karşı çıkan uzun bir yazın geleneği vardır. Mario Tronti ve otonomist gelenekle başlayan ve komünleşme fikri ile devam eden bu gelenek, bu tür

bir eleştirinin politikasının ancak bir reform politikası, daha iyi ücretler ve haklar elde etmeye yönelik bir mücadele olabileceğini vurgular. "Sermayeyi ortadan kaldırmak aynı zamanda bir işçi olarak kendini olumsuzlamaktır, yoksa işçi olarak özörgütlenmek değil: Bu, şirketlerin, fabrikaların, ürünlerin ve (biçimi ne olursa olsun) mübadelenin ortadan kaldırılması hareketidir."[6] Bu bakış açısından, işçinin Occupy Wall Street'i örgütleyen bir kimlik olarak yokluğuna kederlenmekle zaman harcamamalı ya da sendikaların yeniden canlanması için umut beslememeliyiz. Bu tür eylemler yalnızca reformlara, daha iyi ücretlere ve daha çok çalışmaya yol açar; bizi işçi ve öğrenci, ücretli iş ve karşılığı ödenmeyen yeniden üretim işi gibi ayrımlara geri götürür. Bu yokluğun bir olumluluğu vardır, sadece borcun politikleşmesinde değil, aynı zamanda protestoların küresel niteliğinde de henüz gelişmekte olan bir biçim alan bir olumluluk, bütün bir sömürü yelpazesinin farkında olan bir olumluluk.

Yine de borç ve güvencesizlik çerçevesinde gelişen bu yeni sermaye eleştirisinin nasıl ifade edileceği ve borçlulardan, işsizlerden ve güvencesiz koşullarda istihdam edilenlerden oluşan bu kitlenin nasıl örgütleneceği sorusu ortada durmaktadır. David Graeber gibi bazı yazarlar, bugünkü durumu borç isyanlarının uzun tarihi içindeki başka bir bölüm olarak anlamak üzere, borcun uzun tarihine geri dönmüşlerdir. Beş bin yıllık bu tarihte, ücret ve sömürü üzerine yürütülen mücadele, borçluların borç verenlere karşı yürüttüğü uzun mücadele tarihi içinde sadece kısa bir bölüm gibi görünür. Günümüz, bir jübileler zamanıdır. Bu geçmişe dönüş karşısında, çağdaş üretim süreçlerinin içerisinde bütünüyle yeni bir öznellik, yeni bir politika anlayışı, bir çokluk veya prekarya* bulabileceğimizi iddia

6 *Communization and its Discontents*, s. 43.

* "Proletarya" (*proletariat*) kavramını anıştıracak şekilde, günümüzün hâkim emek biçimini oluşturan güvencesizler, bir topluluk olarak "prekarya" (*precariat*) olarak anılmaya başlamıştır. (ç.n.)

edenler de vardır. İş, giderek toplumsal ilişkilerin, bilginin ve duyguların yeniden üretimine yönelir hale geldiği için, ücretlendirilmiş ve ücretlendirilmemiş iş arasındaki sınırlar çok daha geçirgenleştikçe, iş de giderek kırılganlaşmaktadır. Günümüz, ya eski eşitsizliklerin yansıması ya da yeni sömürü biçimlerinden oluşuyor gibi anlaşılmaktadır. Yeni ve eski arasındaki bu aynı karşıtlık, özgürleşme ve örgütlenme olanakları düzeyinde de bulunabilir: Bazıları, eski taktiklerin esnetilmesine, doğrudan demokrasiye, doğrudan eyleme vurgu yapmakta ve hatta genel meclis yeni demokratik model haline geldikçe, bir amaç olarak yerellik idealini benimsemekte. Bunun karşısında, bazıları da temel örgütlenme aracı olarak facebook, twitter ve sosyal ağın rolünü vurgulamakta; bu eylemleri, Arap dünyasındaki isyanlar gibi, iletişim ağlarının açtığı yeni politik olanaklara işaret eden twitter devrimleri olarak ele almakta. Sömürü ve özgürleşme, eski ile yeni arasına sıkışıp kalmıştır. Bu iki bakış açısını "bir yandan, öte yandan" gibi bir çerçeve içinde uzlaştırmak veya bu ikisinin bir tür diyalektik aşımına varmaya çalışmak yerine, Occupy Wall Street hareketinin çelişkilerini ve sınırlılıklarını yine bu hareketin bileşimini inceleyerek ele almak gerekiyor.

Bu anlamda bileşim kavramı, sınıf bileşimini incelemeyi öne çıkaran İtalyan otonomistlerin çalışmasını takip eder. Mario Tronti gibi ilk dönem otonomistlerle başlayan bu çalışma, sınıfı, verili, sonsuza dek "bir gizli, bir açık" sınıf mücadelesinin "kendinde"liği ve "kendisi için"liği arasında konumlanan bir özne olarak ele almaktan uzak durmayı amaçlıyordu. Bunun yerine, bu çalışma sınıfı, hem teknolojik ve politik bileşenlerine, işbölümüne ve örgütlenme düzeyine göre nasıl kurulduğu hem de mücadeleleri yoluyla kapitalist birikimi şekillendirerek nasıl kurucu olduğu bakımından inceler. Buna Franco Berardi, Stepheven Shukatis ve Maurizzo Lazzarato'nun çalışmalarını izleyerek, öznel bileşimi, yani bireyleri ve kolektifleri motive eden ve harekete geçiren duyguları (umut, korku), fi-

kirleri ve imgeleri ekleyebilirim. Bu üç öğenin borç örneğinde nasıl birleştiğini zaten görmüştük: Borç, gözetlemenin ve veri paylaşımının yeni teknolojik rejimine dayanır; neoliberal yönetimselliğin politik stratejisinin bir parçasıdır; yalıtılmışlık ve kaygıyla ayırt edilen bir öznelliği kalıcılaştırır. Ayrıntılı bir bileşim analizi, bunu sadece borç bakımından değil, iş, tüketim ve devletle ilişki bakımından da inceler. Burada bu yönde sadece birkaç noktaya değinebileceğim.

Borç türleriyle, örneğin öğrenci, ev ve tüketici borçlarıyla kurulan çeşitli ilişkiler, işgallerin kurucu boyutlarından biridir. Bu haliyle borç ilişkisi, hem bir ortaklığı, Wall Street ve finansın iktidarı karşısında ortak bir şikâyeti hem de bir çelişki ve bölünme noktası oluşturur. Daha önce belirttiğim gibi bu bölünme, hepsi parçalanmış olan risklere, tercihlere ve sorumluluğa göre sonsuz biçimde bireyselleştirilen öğrenci, ev ve tüketici borçları gibi çeşitli borç türleriyle ilişkilidir. Bu bölünme ekonomik ve duygulanımsal bir ortaklık kurar, ama kişi bu ortaklığı bireyselleşmiş olarak deneyimler. Borcun parçalanması ve yalıtılması, gözetim ve kaygı yoluyla bireyselleştirme ile birlikte, üretim alanına yansıtılır. İş, hepsi de benzer bir yalıtıma ve bireyselleşmeye yola açan geçici sözleşmeler, toplu sözleşmelerin ortadan kaldırılması ve güvencesizliğin genelleşmesi sayesinde yeniden yapılandırılır. İş, belli bir ofiste, çağrı merkezinde veya dağıtım merkezlerinde yapılsa bile, artık bir "biz"in, kolektif bir kimliğin işi değildir, tersine geçici sözleşmelerle, sürekli performans değerlendirmeleriyle ve bireysel teşviklerle bireyselleştirilmiştir. Bunu, bağımsızlık ve otonomi gibi çağrışımlarıyla bir "Ben" olarak ifade etmek, artık tam olarak doğru olmaz. Borçla birlikte, herhangi bir kişinin kendi performansı ve çok çalışması arasındaki denge tablosu, bu kişinin harcadığı çabanın bütünüyle dışında kalır. İnsanlar gösterdikleri çabadan dolayı değil, kâr ve zarar dengesi ile küresel çapta yarı yarıya azalmış olan ücret maliyetleri yüzünden işe alınırlar ya da işten çıkarılırlar. Buna rağmen, "çalışma etiği" varlığını sür-

dürmeye devam eder ya da belki de geriye kalan tek şey budur. İş, hâkim üretici güç olmaktan çıkmış ve yerini Marx'ın "genel zekâ" dediği, çeşitli makinelerde dışsallaşmış olan toplumun genel bilgisi almıştır, ama iş hâlâ zorla dayatılan ölçü olarak varlığını sürdürür. İş, kolektif aidiyetin ve bireysel kimliğin dayanağını oluşturması nedeniyle sahip olduğu temel ekonomik işlevini ve birey-ötesi boyutunu kaybettiği için, geriye sadece işin disiplinci işlevi, "profesyonel olma" talebi kalmıştır. Dolayısıyla bir ölçüye kadar iş, başladığı yere geri dönmüştür: İş, Protestan etiğiyle, güvencesiz bir disiplinle, kişiye kendi statüsünü kendisinin seçtiğini hatırlatan kendi üzerine bir çalışma olarak başlar ve böylece sonlanır.[7] Bu kişiye kalan tek şey, çalışmaya devam etmek, yeni beceriler edinmek için yeniden borç almak ve kendi potansiyelini maksimize etmek yönünde inatçı bir kararlılıktır.

İşin ekonomik bir zorunluluktan etik veya disiplinci bir zorunluluğa dönüşmesi, Occupy Wall Street'e getirilen bazı itirazlarda da kendini belli eder. Occupy Wall Street'e verilen ilk gerçek tepki olarak ortaya çıkan "Biz % 53'üz" tumblr sitesi, sadece bütün bir meseleyi sömürüden vergilere kaydırmakla kalmamış, aynı zamanda birden fazla işte çalışan insanların kendi ifadeleriyle, daha çok çalışma fikrini vurgulamıştır. Bu bireylerin birden fazla işte veya uzun saatler çalışmak zorunda olmaları, ekonomik sistemin bir eleştirisi olarak değil, kendi bireysel değerlerinin ve erdemlerinin bir ifadesi olarak sunulmuştur. Bu fikir ya da en azından böyle bir eğilim, karşıtlıklarını "İş bul!" haykırışıyla özetleyen karşı protestocuların hepsinde bulunabilir. Bu eleştiri, refah döneminin kraliçeleri, hayatlarını kamu kaynaklarıyla sürdürenler gibi eski ideolojik hayaletlerinin hepsini beraberinde getirdiği kadar, bir tür disiplinci emri de ifade etmektedir. "İş" ekonomik değil, ahlaki ve politik bir buyruktur; iş tam da insanları sokaktan uzak-

7 Kathi Weeks, *The Problem with Work: Feminism, Marxism, Antiwork Politics and Postwork Imaginaries*, s. 75.

laştıran, protesto etmekten alıkoyan, onları çalışmaktan başka hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun hissettiren şey olarak anlaşılır. Herkesin kendi işini yapması ve kendi işinden başka hiçbir şey yapmaması fikri, Platon'un Devleti'nin bu fantezisi, iş daraldıkça, geri döner. Burada uğraştığımız mesele, ekonomik yararlılığını kaybettikten sonra bile varlığını sürdüren çalışma etiği, işleri otomatikleştiren ve taşeronlaştıran bir ekonomiye musallat olan bir çalışma buyruğu değil, bunun yoğunlaştırılmasıdır. İş, özellikle artan durgunluk karşısında ortadan kalktıkça, etik ve ahlak düzeyinde daha da bir buyruk haline geliyor. İşsizlerin, toplumsal ve ekonomik koşullarına bakmak yerine, tutumlarındaki bazı hatalardan kendilerinin sorumlu olduğu söyleniyor. Ahlaki olanı ekonomik olanın üzerinde ve ötesinde kılmak yönündeki bu ısrar, aynı zamanda borç meselesinde de görülebilir. İpotekli borçlar altında ezilenler ya da borçlarını ödeyemeyecek olan öğrenciler için bir tür borç affı getirmenin politik ve ekonomik olarak anlamlı olabileceği her durumda, ahlaki riskin çok büyük olduğu ve affın cumhuriyetin temellerini yozlaştıracağı öne sürülerek karşı çıkılıyor. Kişinin kendi borcunu ödemesi ve daha çok çalışması yönündeki ahlaki buyruk, ekonomik buyruğa ve olasılığa ağır basıyor. Eğer kişinin kendi borçlarını ödeme yükümlülüğü ve çalışma etiği başka bir ekonomik çağın hayaletleri ve kalıntılarıysa, o zaman bunlar, imkânsızlaştıkça daha da yoğunlaşan öfkeli ve kindar hayaletlerdir.

Mevcut tarihsel uğrağın resmini tamamlamak için, borç ve işe bir de cezalandırmayı ve ceza rejimini eklemek gerekir. Cezalandırma ve hukuk da, yeni bir otoriter rejimi dayatmak için, bireyselleştirici gözetleme tekniklerini ve ahlaklaştırıcı bireysel sorumluluk retoriğini birleştirmiştir. Bireysel sorumluluk, borç, iş ve hukuku birbirine bağlayan bir temel taşı haline gelmiştir. Toplumsal koşullara, özellikle insanları borca sürükleyen, onları işsiz bırakan ve bazıları için uyuşturucu ticaretini olası tek ekonomik faaliyet haline getiren toplumsal koşullara

dair herhangi bir tartışma, peşinen dışarıda bırakılır; geriye kalan tek şey bireysel sorumluluktur. Böylece bu koşulları iyileştirmeye yönelik kolektif eylem de dışlanmış olur ve hükümet bir adım attığında bunu sadece bireysel sorumluluğu daha da disiplin altına almak için yapabilir. Bu ahlaklaştırıcı temel, ekonominin çöküşünü tartışmaya gelince yok olur ve karmaşık olduğu varsayılan ekonomide her türden hesap verebilirlik kaybolur. Loïc Wacquant tam da bu yüzden bugünün devletini, kendilerini aşağıda veya yukarıda bulan insanlar için temelden farklı kuralları olan bir Sentor* olarak tanımlar. "Aslında mevcut neoliberalizm, egemenler için 'bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler' ilkesini göklere çıkarır; ama bu ilke, madunlar için, yaşam parametreleri özellikle denetleyici istihdam koşulları ve hukuki gözetimden oluşan tel örgülerle sınırlandırılan kent güvencesizleri için paternalist ve zorlayıcı bir şey haline gelir."[8]

Var olan konjonktürde borcun, işin ve cezalandırmanın ortak paydası, sadece bunların etik boyutuna, kolektif bir ekonomik koşuldan ziyade bireysel buyruklar olarak varoluşlarına değil, istikrarsızlık ve güvencesizliğe dayanır. Bu güvencesizlik, genellikle otonomi ve özgürlük olarak yaftalanır, yani pazarlanır. Toplu sözleşmelerin, sabit yükümlülüklerin ve devletten geçen sosyal hükümlerin yokluğu, bir tür özgürlük ve serbestlik olarak sunulur. Çağdaş toplumun, neoliberal toplumun öznesi, kârı maksimize etmenin önünde hiçbir engel ya da bağın olmamasından yararlanarak, kendi beşeri sermayesini olduğu kadar, ev gibi diğer kaynakları da maksimize etmekte özgür olan kişidir. Bu, yatay herhangi bir bağlantıdan, diğer çalışanlarla, öğrencilerle ve hatta diğer sigorta müşterileriyle, ağ kurmayan, kendi potansiyelini maksimize etmeye hizmet etmeyen herhangi bir bağlantıdan lüzumlu görülmeyerek kaçı-

* Yunan mitolojisinde yarı at yarı insan görünümlü yaratık.

8 Loic Wacquant, "A Historical Anthropology of Actually Existing Neoliberalism," s. 74.

nıldığı bir durum yaratır. Bu durum belki de en doğru biçimde, sınıf bileşiminden ziyade, öğrencilerin ve işçilerin yalıtılması ve tek tek bireylere parçalanması, zekâ ve bilginin parçalanmış kısımlarının bir yığını haline gelmesiyle birlikte, sınıf bileşiminin çözülmesi olarak tanımlanabilir. Özdeşleşme, diğer bireyler arasında, bir kolektifle değil, bizzat sermayeyle, şirketle özdeşleşme biçiminde yaşanır. İşçi kendisinin girişimcisi, öğrenci kendi beşeri sermayesinin yatırımcısı haline gelir. "kurumsal bir kişilik olarak şirket" belki bu anlamıyla mesele edilmelidir: Sorun, kapitalizmi bir şekilde bireyin bireyleri sömürmesine geri götürdüğümüzde onun daha iyi bir şey haline gelebileceği değil, kapitalizmin tam da tüm çabalarını onun işleyişine göre düzenleyen bir kişiyi biçimlendirerek işlemesidir.[9]

Bireysel çabanın sermayenin işleyişiyle özdeşleşmesinin sınırları vardır, ama bu sınırlar ekonomi çöktüğünde öne çıktı. Nasıl ki bir gayrimenkul balonu yaşandıysa ve şimdi de bir yüksek eğitim balonunun tam ortasındaysak, bir öznellik balonunun da var olduğunu söyleyebiliriz. Ev fiyatları arttığı, kişinin kendi potansiyelini, kendi kârını maksimize etmesi mümkün göründüğü oranda, bireysel çabanın bir bütün olarak ekonomiyle özdeşleşmesi devam edebildi. Ancak ekonominin çökmesiyle birlikte bu öznellik ideali de, başkayla ve dünyayla ilişkilenmenin bu biçimi de çökmüş oldu. İşgallerin sonucu, ülke çapında yaygınlaşmasının tam da kendisi, bireylerin ve sermayenin çıkarıyla özdeşliğinin parçalanmasının bir semptomudur. İşgaller, bu kopuşun bir nedeni olduğu kadar sonucudur da; işgallerin ülke çapındaki yaygınlığı, insanların tanımlamasını, eyleme geçmesini kolaylaştırmaktadır. Eylem ve başkalarının varlığı, bir katalizör haline gelmiştir. Occupy Wall Street hareketinin son birkaç ay içinde yoğunlaşmasına neden olan şey, tam da bu neden ve etki spiralidir. Ama borcun ve güvencesizliğin asosyal sosyalliğinin çökmesi, yeni bir kolektifliği, yeni bir

9 Frederic Lordon, *Capitalisme, désir et Servitude: Marx et Spinoza* s. 57. [*Kapitalizm, Arzu ve Kölelik*, çev. Akın Terzi, Metis Yayınları, 2013]

birey-ötesi bireyleşmeyi kendiliğinden kurmaz. Bunun yerine, daha önce gördüğümüz üzere, yurttaş ideali ve %99 biçiminde ifade edilen popülist ideal gibi bütün eski ideolojilere ve geçmiş tarihlere bir geri dönüş yaşanıyor. Bu yurttaşlık ve satılmış bir cumhuriyet üzerine kurulu dil, şık afişlere ve etkili sloganlara ilham vermekle birlikte, farklı ekonomik tabakalardan gelen, risk, belirsizlik ve sömürü koşulları bakımında farklı konumlarda bulunan insanların bir araya geldiği işgal alanlarında farklı bir şey gerçekleşmektedir. Sınıf bileşiminden ya da sınıf eksenli herhangi bir kimlikten bile yoksun bir toplumun, sınıfsal, ırksal bölünmeleri ve diğer eşitsizlikleri aşan ilişkiler ve dayanışmalar kurmakla karşı karşıya kaldığı mevcut durum, devasa bir problem ortaya koymaktadır.

İşgaller yalnızca eşitsizliğe karşı semboller ve protestolara dönüşmekle kalmamış, aynı zamanda, borç ve eşitsizlik toplumunun çöken "güvenliği"nin insanları tek bir yere yığmasıyla birlikte, semptomlar haline de gelmiştir. İşgallerde, tam olgunlaşmamış olsa da, bir ana mesajın etrafında birleşilmesi söz konusu olduğu kadar, farklılaşan güvencesizlik derecelerine göre bir bölünme de söz konusudur, örneğin aşırı borçla karşı karşıya kalan bir öğrencinin durumu ile evini kaybetmiş olan bir işsizin belirsiz durumu arasında bir fark vardır. George Caffentzis'in iddia ettiği gibi, işsizlik ve evsizlik işgal kamplarındaki temel bölünmelerden biridir. Medya, bu bölünmeyi adanmış, ilkeli işgalciler ile işgallere gelen tehlikeli ve ne yapacağı belli olmayan asalaklar arasındaki bir ayrım gibi göstermiştir. Benim kendi deneyimlerim ya da Occupy üzerine okuduklarım bu ikiliği doğrulamıyor. Ancak bu, işgalleri, protesto ettikleri politikanın ve politikaların bütün etkilerini somut biçimde ele almaya zorladı. Afganistan ve Irak'taki savaşlara karşı olmak, ruh sağlığı programlarındaki kesintilere ve evsizler yurtlarına ayrılan fonların sınırlanmasına karşı olmak bir şey; uyku tulumunun içinde yatarken, travma sonrası stres bozukluğu yaşayan biri tara-

fından uyandırılmak ise başka bir şeydir. Evsizlerin kampların sırtında bir yük olduğunu söylemek son derece adaletsizdir. Benim yaşadıklarımdan gördüğüm, pek çok evsizin kampları benimsediği; hatta bazen, giriş çıkışlarının sürekli denetlendiği yurtların disiplinci sınırlamalarından kaçarak, sadece karınlarını doyurabilecekleri ve konaklayabilecekleri değil, aynı zamanda eylemde bulunabilecekleri ve konuşabilecekleri ve böylece etraflarındaki dünyayı değiştirebilecekleri bir yer olduğu için kamplara geldikleridir. Bu boyutuyla işgaller komün adını gerçekten hak etmektedir; işgaller, kolektif koşullarla yalnızca bireysel olarak, bağlılığı ahlakileştirip disiplin altına alarak ilgilenen bir sistem yerine, dayanışmaya ve ortaklığa dayalı başka bir olanak sunmuşlardır. İşgaller dayanışma yaratma fabrikalarıdır.

Bu, işgaller içinde bölünmeler olmadığı anlamına gelmez. Bu bölünmeler, en iyi, işgale dönük farklı beklentiler arasındaki bir bölünme olarak tanımlanabilir. Bazıları için bu beklentiler, beslenmeyi ve barınmayı sağlayacak evler, bazıları için ise başka bir ekonomi olanağı sunsa bile semboller ve eylemler etrafında şekillenmektedir. Dolayısıyla işgallerin bileşimlerini, sadece mevcut sömürü, borç ve iş koşullarıyla değil, aynı zamanda hâlihazırdaki sisteme yapılan yatırımlarla, sistemle özdeşleme kapasitesi ve arzusuyla kurulan farklı ilişkilerin çaprazlamasına kestiği bir bileşim olarak düşünmek faydalı olabilir. Mevcut ekonomik sistemin reforme edilebileceğine, bu sistemin başarısızlıklarının yakın zamandaki dönüşümlere bağlanabileceğine inananlar olduğu gibi, bunun olamayacağını tam da kendi varoluşlarının içinden anlamış olanlar da vardır. Elbette bundan, bu iki aksın koordineli olduğu anlamı çıkarılmamalıdır; en çok sömürülenler taleplerinde en radikal olanlar olmadığı gibi, rahat istihdam koşullarına sahip eylemciler ve işi olan radikaller de bu işgallerin içinde yer almaktadır. Daha ziyade söz konusu olan, somut ihtiyaçların ve soyut arzuların, ekonomik ve duygulanımsal bileşimin bir heterojenliğidir.

İşgallerin bileşimine dair herhangi bir tartışma, bizzat işgallerin dönüştürücü etkisini de içermelidir. Dört ay süren işgal, hem işgalin içindekiler hem de dışındakiler için, iktidarın işleyişine dair birtakım dersler sunmuştur. İlk derslerden biri şudur: Occupy Wall Street'in sırf varlığı bile, insanları dünyanın ekonomik ve politik gerçekliklerinden uzaklaştıran, "medya" ya da gösteri gibi monolitik bir biçimde bahsettiğimiz şeyin, aslında göründüğü kadar monolitik olmadığını göstermiştir. Medya, eylemler yoluyla delinebilir, internet yoluyla yaygınlaşan içeriklerle massedilebilir ve görüş alanının dışında bıraktığı anlatılar yoluyla, medyanın yavaşça içine sızılabilir. İkinci olarak, işgal polisin şiddetini ve çürümüşlüğünü açığa çıkarmıştır. Polis, "barış"ın değil, mevcut mülkiyet ve sömürü ilişkilerinin koruyucusu olduğunu tekrar tekrar göstermiştir. Bütün bir işgal tarihi, her biri toplumsal düzenimizin şiddetini gözler önüne seren, New York'taki biber gazından, Scott Olsen'e ve UC Davis'teki polise kadar pek çok görüntüyle anlatılabilir. Elbette çoğu internette dolaştırılan bu görüntüler, şu iki noktanın bir arada gösterilmesini sağlamıştır: Polis şiddetine ve eşitsizliğe karşı protestoların görüntüleri, iyiliksever ve adil bir düzenin hâkim imgesini yavaş yavaş tüketen çözücü bir karışım içinde birleştirilmiştir. Bu elbette hiç kimse için yeni bir şey değildir, ama televizyonlarda gösterilen Amerika'dan çok daha farklı bir Amerika'nın videoları youtube'da yayınlandıkça, işgal pek çokları için adeta bir eğitim haline gelmiştir. İşgalden çıkarılan bu iki ders, hareketi dönüştürmesine ve politik eylemin konturlarını değiştirmesine rağmen, Occupy'ın ana noktası, ekonomi, eşitsizlik veya kapitalizm, bütün açıklığıyla ortaya çıkmamıştır. Bu bir talepler meselesi değildir, talepler her zaman bir tür iktidara yöneltilir; bu daha ziyade içsel teorik anlayış ve netlikle ilgili bir meseledir. Occupy'ın sürmesi, ulusal ve küresel politikada gerçekten bir dönüşüm uğrağı haline gelebilmesi için, yalıtma ve parçalama eğilimlerinin karşısına, ortak kavramlar ve tartışmalarla, ortak kamp alanlarını ve mutfakları kalıcı-

laştırabilecek entelektüel bir projeyle çıkmalıdır. Bu elbette, sadece anti-entelektüelliğin uzun bir tarihe sahip olmasından değil, parçalama ve yalıtmanın kendiliğindenci felsefelerinin entelektüel hegemonyası nedeniyle de zor bir iştir. Hâlihazırda öne sürdüğüm gibi, bu eksiklik, sömürünün radikal bir şekilde yoğunlaştığını gösteren, % 99'un kendisi hakkında anlattığı borç ve ekonomik güvencesizlik hikâyeleri ile daha iyiliksever ve hoşgörülü bir kapitalizm ideali öneren sloganları arasındaki uçurumda görülebilir.

Occupy, ekonomik ile politik olan arasındaki ilişkide bir değişime işaret eder, ama bu ilişki hâlâ üzerine düşünülmesi ve kuramsallaştırılması gereken bir ilişkidir. İşgal aynı zamanda teori, entelektüel üretim ile politik eylem arasındaki ilişkide de temel bir dönüşümü getirmiştir. On yıllardan beri, en azından ABD'de bu ilişki öncelikle bir ilişkisizlikti: Akademisyenler, onları sadece diğer akademisyenlerin dinlediğinin pekala farkında olarak, sermaye eleştirilerinden, sömürüden, yeni iktidar ilişkilerinden bahsettiler. Occupy Wall Street tam da bunu değiştirdi; eşitsizlik, sınıf, borç ve hatta bizzat kapitalizmin doğası, tıpkı bastırılmış olanın geri dönüşü gibi, ulusal ve küresel söylemde birden ortaya çıkıverdi. Bu, düşünmenin yenilenmesi ve dönüşümü lehine, yalnızca politika denen şey üzerine düşünen bir düşünce olarak değil, aktarımının, ifadesinin ve alımlanışının koşulları (öncelikle ekonomik koşullar) ve sınırlarıyla etkin biçimde meşgul olan politik bir düşünce lehine, bir meydan okumaya ve fırsata işaret eder. Bu yalnızca politika üzerine bir düşünceyle değil, düşüncenin politikası ve ekonomisiyle ilgili bir meseledir. O halde buradaki meydan okuma, tüm bunların, böylesi bir politik düşünceyi tarihsel olarak desteklemiş olan kurumun, yani üniversitenin borçla ve geçici çalışmanın yol açtığı ekonomik güvencesizlikle içeriden baltalandığı bir anda gerçekleşiyor olmasıdır. Önümüze çıkan fırsat ise, tıpkı soyu tükenmekte olan türlerin suni ortamlara konulması gibi, lisansüstü seminerlerine sıkışıp kalan bütün

bu soruların ve entelektüel geleneklerin, duyulmakla kalmayıp aynı zamanda eleştirel olarak incelenebilme ve dönüşebilme şansını yakalamış olmasıdır. Mevcut ekonomik düzenin nasıl ve neden dönüştürülebileceği, akademik bir soru olmaktan giderek çıkıyor. Felsefeyi işgal etmek, bu sınırlar ve fırsatlar üzerine çalışmak anlamına gelebilir. Burada ileri sürdüğüm gibi, böyle bir işgal için önerebileceğim başlangıç noktası, ilk ve öncelikli olarak politika ile ekonominin kesiştirilmesidir, yani gündelik yaşamın dönüşümünü yeni ekonomik yapılara sıkıştırmaya çalışan lobi faaliyetlerinin etkisinin ötesine giden bir kesişimdir; ve ikinci olarak bu, bireyleşmenin ve kolektifliğin eklemlenmesini içerir.

Çeviren: Münevver Çelik

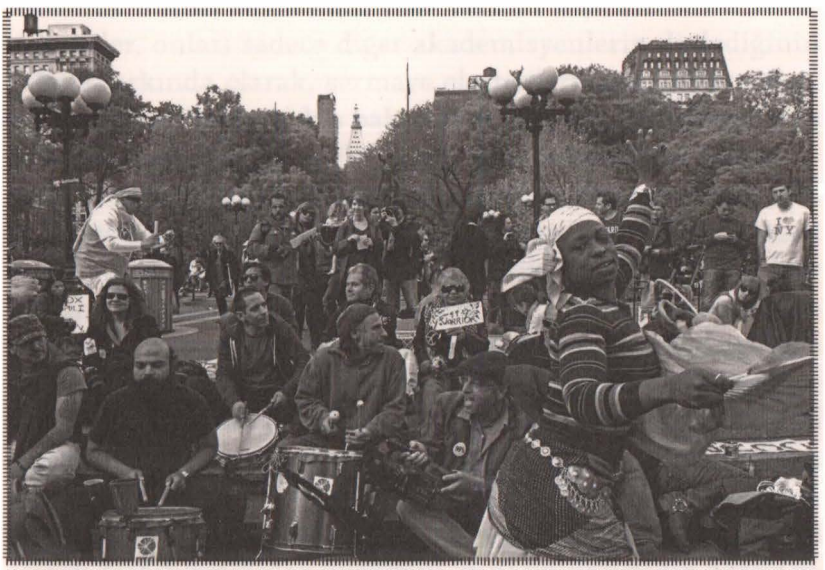

Feminist hareketten alınan, politik hareketin gündelik hayatın yeniden üretiminden ayrılamayacağı biçimindeki ders geniş bir ölçekte uygulanıyor

Feminizm, Finans ve #Occupy'in Geleceği

İşgaller ve Yeniden Üretim Üzerine Mücadele

Silvia Federici ve Max Haiven*

Silvia Federici şu anda New York, Brooklyn'de yaşayan deneyimli bir eylemci ve yazardır. İtalya'da doğup büyüyen Federici İtalya, Nijerya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde dersler vermiş ve buralarda feminist hareket, eğitim hareketi ve idam cezası karşıtı hareketler de dâhil olmak üzere çeşitli toplumsal hareketlere katılmıştır. 2004 yılında yayımlanan ve on yıllarca süren araştırmalara ve aktivizme dayanan etkileyici kitabı Caliban ve Cadı: Kadınlar, Beden ve İlksel Birikim** *on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda Avrupa'daki cadı mahkemeleri ve kapitalizmin yükselişi arasındaki ilişkiye yönelik ayrıntılı bir inceleme sunmaktadır. Federici'nin çalışması, tarihsel ve küresel değişimin itici gücü olarak insanların sömürüye karşı mücadelesini merkeze alan feminist ve Marksist bir geleneğe dayanmaktadır. Federici, Ev İşi için Ücret kampanyasının Selma James ve Mariarosa Dalla*

---

* Metnin orijinali için bkz. http://www.zcommunications.org/feminism-finance-and-the-future-of-occupy-an-interview-with-silvia-federici-by-max-haiven, Silvia Federici ile 25 Kasım 2011 tarihli röportaj. (ç.n.)

** Silvia Federici, *Caliban ve Cadı Kadınlar, Beden ve İlksel Birikim*, çev. Öznur Karakaş, Otonom Yayıncılık, 2012. (ç.n.)

Costa gibi üyeleriyle ve Maria Mies ve Vandana Shiva gibi feminist yazarlarla birlikte, küresel ve yerel iktidar ilişkilerini anlamak için temel bir yol olarak "yeniden üretim" fikrinin geliştirilmesine yardımcı olmuştur. Bu anlamda, yeniden üretim yalnızca insanların biyolojik olarak nasıl yeniden ürediği değil, aynı zamanda birbirimizin bakımını nasıl yaptığımız, gıda ve barınak erişimimize bağlı olarak fiziksel bedenlerimizi nasıl yeniden ürettiğimiz, kültür ve ideolojinin nasıl yeniden üretildiği, toplulukların nasıl kurulduğu ve yeniden kurulduğu ve direnç ve mücadelenin nasıl sürdürülebileceği ve yaygınlaştırılabileceği çevresinde gelişen ve bunları kapsayan çok daha geniş bir kavramdır. Kapitalist bir toplum tartışmasında, yeniden üretim aynı zamanda "emek gücü"nün (yani, çalışma kapasitemiz ve genel olarak işgücü) hem günlük bir şekilde hem de kuşaklararası olarak yeniden üretildiği sürece işaret eder. Ev İşi için Ücret Hareketi teorisyenlerinin yeniden üretici emeği bu şekilde yeniden tanımlaması, Marksist feminist teoriye yaptıkları en önemli katkılardan birisidir. Bu röportajda, Federici #Occupy hareketlerine, bu hareketin etkilediği diğer hareketlere ve potansiyellerine yönelik görüşlerini bizimle paylaşacak.

Max Haiven: Occupy Wall Street'in ve diğer İşgal eylemlerinin orijinalliği üzerine bir sürü şey dinliyoruz. Ancak kimileri bu hareketin tamamen yeni ve emsalsiz olmadığını ve uzun bir süreden beri çeşitli şekillerde kurulmakta olduğunu vurguluyor. Siz hem New York bağlamında hem de daha genel olarak İşgal eylemlerinin feminist kökenleri olarak neleri görüyorsunuz?

Silvia Federici: Bu hareket kendiliğinden ortaya çıktı, ancak benimsediği dilden ve pratiklerden, yetkililerin ve polisin vahşi saldırılarına karşı verdiği yanıtın olgunluğundan da görülebileceği üzere, hareketin bu kendiliğindenliği aslında oldukça örgütlüdür. Son on yılın küreselleşme karşıtı ve savaş karşıtı hareketlerinin krizinden doğan yeni bir politik yapma biçimini, feminist hareket ve ortak olanlar hareketinin birleşmesinden ortaya çıkan bir tarzı yansıtıyor. "Ortak olanlar ha-

reketi" ile kastettiğim, dayanışma ve otonominin anti-kapitalist mekânlarını ve topluluklarını yaratmak ve savunmak için verilen mücadelelerdir. Birkaç yıldan beri, insanlar yalnızca karşıtlığa dayanmayan ve kişisel olanı politik olandan ayırmayan, bunun yerine politik mücadelenin merkezine insan ilişkilerinin, toplumsal ve ekonomik ilişkilerin yeniden üretiminin daha elbirliğine dayalı ve eşitlikçi biçimlerinin yaratılmasını koyan bir politikaya gereksinim olduğunu belirtmekte.

Örneğin, New York'ta harekete katılan insanlar arasında birkaç yıldan beri "bakım toplulukları" ya da daha genel anlamıyla, "gündelik hayattan taşan" (Team Colors Collective'den Craig Hughes ve Kevin Van Meter'in tabiriyle[1]) sorunların üzerine gidebilmemizi sağlayacak kolektif yeniden üretim biçimleri oluşturma ihtiyacı üzerine kapsamlı bir tartışma yürüyor. İçinde bulunduğumuz hareketlerin işe yaraması ve başarıya ulaşması için, genellikle politik mücadelemizin kenarlarına ya da dışına itilen üzüntü, hastalık, acı, ölüm gibi deneyimlerimizi toplumsallaştırmamız gerektiğini fark etmeye başladık. Özellikle de pek çok kişinin gündelik hayatında sürekli olarak krizlerle mücadele etmesi gerektiği bu günlerde, gündemlerinde kendi üyelerinin ve daha genel olarak topluluğun yeniden üretimine yer vermeyen hareketlerin hayatta kalamadığı, "kendisini yeniden üretme" becerisine sahip olmadığı konusunda hepimiz hemfikiriz.

Burada, Act Up'ın* AIDS krizine tepkisi, anarşist "karşılıklı yardım" geleneği ve hepsinden öte yeniden üretim etkinliklerimizin ve bunların devamlılığını sağlayan toplumsal ilişkilerimizin yeniden yapılandırılması sürecinde "devrimin

1 http://www.whirlwinds.info/

* AIDS Coalition to Unleash Power (Gücün Açığa Çıkması için AIDS Koalisyonu), kısaca Act Up, Mart, 1987'de Lezbiyen ve Gey Topluluk Hizmeti tarafından New York'ta kurulan ve AIDS'e karşı mücadeleyi ve bu salgın hastalığın sorumlularının belirlenmesini amaçlayan örgüttür. 1989 ve 1994 yılları arasında çeşitli politik eylemler düzenleyen Act Up, aynı zamanda eşcinsellere yönelik bir destek programı da geliştirmiştir. (ç.n.)

evde başladığını" fark eden feminist hareketin deneyimleri büyük ilham kaynağı oldu. Son yıllarda, feminizmle politik "ortaklaş(tır)ma"nın (*commoning*)* bu şekilde birleşmesi, topluluk bahçeleri, dayanışmacı ekonomiler, zaman bankaları ve ayrıca hareket içinde meydana gelen istismarların üstesinden gelmek için, polise başvurmak yerine, taban örgütlenmesi düzeyinde "hesap verme yapıları" oluşturma çabaları gibi çok sayıda yerel inisiyatif doğurmuştur. Bu inisiyatifler genellikle yerel düzeyle sınırlı kalmıştır ve statükoya karşı mücadeleyle birleşme gücünden yoksundur. Occupy hareketleri durumun illa ki böyle olmak zorunda olmadığını göstermiştir.

Ayrıca, Occupy hareketi son on yılda eğitimin ticarileşmesine karşı Kuzey Amerika'da ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan öğrenci hareketinin de bir devamıdır. "İşgal" kavramının ta kendisi, New York'tan Berkeley'e ve ötesine ve özellikle de Avrupa'ya kadar uzanan öğrenci hareketinin son iki yıldır benimsediği taktiklerle bağlantılıdır. Tüm çelişkilerine rağmen, bu öğrenci mücadeleleri aynı ihtiyacı dillendirmiştir: yalnızca otoritelere karşı çıkmak yeterli değildir, aynı zamanda neoliberal kapitalizmin rekabetçi mantığından farklılaşan biçimlerde kolektif deneyim ve kolektif yeniden üretim uğrakları oluşturmak gerekmektedir. Occupy Wall Street (OWS) hareketini başlatan gençlerin bir kısmının, bu yılın Haziran ayında Belediye Başkanı Bloomberg yönetiminin planladığı bütçe kesintilerine karşı New York Belediye Binası önünde gece gündüz kamp kurarak yapılan "Bloombergville"in oluşumunda yer almış gençler olduğunu ayrıca belirtmemiz önemlidir.

Dahası, evsiz/evinden tahliye edilmiş insanlar tarafından son birkaç yılda neredeyse Amerika'nın tamamında kurulan "çadır kentler"den elde edilen deneyimin de kolektif hayal gücünün şekillenmesine katkıda bulunduğunu düşünmeden edemiyorum. Bütün bunlar ayrıca, binlerce işsiz ailenin ve gazinin

* Bkz. bu kitapta *Günümüz Yunanistan'ında Ortak Olanların Özyönetimi* adlı bölümde, ilgili çevirmen notu, s.136.

hayatta kalmak için devletten icraat ve destek talep etmek amacıyla kamp kurduğu Büyük Buhran yıllarındaki Hooverville* ve Bonus Army'nin** tarihsel anısını da yeniden canlandırdı.

MH: Pek çok insan, İşgalleri, finansın yalnızca bir parçası olduğu daha geniş iktidar sistemleri yerine görece daha dar bir biçimde finans suçlarına odaklanmakla eleştirdi. Hareketin genel yönelimi sizce neydi?

SF: Bu hareketin yalnızca finans dünyasının işlediği suçlarla ilgili olduğunu düşünmüyorum. OWS'ye ya da tüm ülkeye yayılan diğer işgallerin bazılarına yapılacak bir ziyaretle, çok çeşitli konuların tartışıldığı ve çok çeşitli örgütlenme faaliyetlerinin yürütüldüğü ve ayrıca bu hareketin çeşitli bileşenlerden oluştuğu görülebilir. İşgaller her çeşit mücadelenin bir birleşme noktası haline geliyor: savaş karşıtlığı, cezaevi sistemine itiraz, sağlık hizmetleri ve eğitim reformlarına destek. Şu anda en azından Amerika Birleşik Devletleri'nde, öğrenci borçlarının iptal edilmesine yönelik öğretmenlerden ve öğrencilerden oluşan bir hareket, işgaller kapsamında örgütleniyor. 21 Kasım'da, öğrenci borçları karşıtı hareket OWS'de resmi olarak çalışmalara başladı, üyeleri verdikleri imzalarla, bir milyon imzaya ulaşıldığında borçlarını ödemeyi reddedeceklerine söz verdiler.[2] Occupy hareketi ayrıca temsili politikaya bir alternatif geliştiriyor ve fiili olarak bir doğrudan demokrasi ve özyönetim okuluna dönüşüyor.

---

* Hooverville, 1930'lardaki Büyük Buhran döneminde evsiz insanlar tarafından kurulan gecekondu semtlerinin yaygın adıdır. Bu adı, Buhran'ın başlangıcında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı olan ve birçoklarınca Buhran'a neden olmakla suçlanan Herbert Hoover'dan almıştır. (ç.n.)

** Bonus Army, Büyük Buhran'ın yol açtığı ekonomik krizi hafifletmek için 1. Dünya Savaşı'nda askerlik hizmeti veren yaklaşık 17.000 gazinin ve onların ailelerinin ve bağlı grupların hizmet sertifikalarının nakit ödemesini talep etmek için, 1932'nin bahar ve yaz aylarında yaklaşık 43.000 kişilik bir kalabalıkla Washington'da yaptıkları eylemlerin yaygın adıdır. (ç.n.)

2 http://occupystudentdebtcampaign.com/

Şunu da eklemeliyim ki mevcut ekonomik bağlamda, tüm bir ekonomik sistemi yaptığı istismarlar temelinde karşıya almadan Wall Street'in "suç"larıyla mücadele etmek imkânsızdır. Diğer hareketlerde olduğu gibi, İşgaller içinde de farklı eğilimler var. Bazı katılımcılar yalnızca daha iyi düzenlenen bir banka sistemiyle ya da Keynesçiliğe bir geri dönüşle tatmin olabilir. Fakat ekonomik kriz, kapitalist sınıfın nüfusun çoğunluğuna daha fazla sefalet, daha fazla çevre tahribatı ve daha fazla savaştan başka sunabilecek hiçbir şeyi olmadığını dramatik bir şekilde gösterdi.

Bu bağlamda, İşgaller kapitalist olmayan bir toplum anlayışının inşa edildiği ve son yıllarda bu projeyi somutlaştıran pratiklerin bir araya toplandığı alanlar haline geldi. Bu hareketin geniş kapsamının ve Manhattan şehir merkezinin çok ötesinde yankılanma kapasitesinin işaretlerinden birisi, Mısır'da meydanlara dökülen halkın kendi hareketleri ve OWS veya Oakland hareketi arasındaki ortaklığı fark etmesidir.

Bazılarının da belirttiği gibi, Occupy hareketi uzun zamandan beri ABD'de gerçekleşen dünya çapındaki ilk anti-kapitalist harekettir. Bu ülkede mevcut ekonomik ve politik düzene karşı büyüyen isyanı ifade eden ilk harekettir, bu kadar hızlı yayılmasının ve kolektif hayal gücünü bu denli harekete geçirmesinin nedeni de budur.

MH: İşgaller sizce nereye doğru gidiyor? Başarıya ulaşmalarında kritik unsur sizce ne olacak?

SF: Hâlihazırda devam eden iki umut verici gelişme var. Bir taraftan, İşgaller deneyimlerin, bilginin, karşılıklı destek biçimlerinin yayıldığı bir ağ örüyor ve ülke çapında ve dünya çapında seferberlikler oluşturmaya yönelik bir perspektif ortaya koyuyor. Şu sıralar, 4 Temmuz 2012'de Philadelphia'da genel bir meclis toplama planı var ve bu, hareketin "kurucu" gücü-

nün bir denemesi olacak -ki bu güçle hareketin yeni toplumsal elbirliği modelleri oluşturma becerisini kastediyorum.

Fakat hareketin programatik talepler oluşturma konusunda çok istekli olmaması, bunun yerine varlığını daha görünür hale getirmeye, diğer topluluklara erişmeye ve "ortak olanları geri alma"ya odaklanması gerektiği konusunda Mike Davis'e katılıyorum. Bu, işgallerin mahallelere yayılmasıyla gerçekleşmeye başladı bile. İşgallerin bu şekilde mahallelere yayılması, yıllardan beri süren neoliberal yeniden yapılandırmayla ve mekânın nezihleştirilmesi ve banliyöleştirilmesiyle parçalanmış toplumsal dokuyu yeniden inşa etmek açısından büyük öneme sahiptir.

Ama en önemli sınav, Occupy hareketinin bu kıtanın tarihini yapılandıran ayrışmalara hitap etme becerisinin olup olmadığı olacak. Açıkçası, geriye derinden yaralanmış ve bölünmüş bir toplumsal beden bırakan yüzyıllık kölelik, soykırım ve emperyal savaş mirasını yıkmadan eşitlikçi bir topluma ulaşamazsınız. Hem hareket dâhilinde hem de toplumun daha geniş kesimlerinde ve kurumlarında ırkçılıkla, kolonyalizmle ve diğer baskı ve sömürü biçimleriyle yüzleşmek, ne tür biçimler alacak olursa olsun, bu yeni "kuruluş"un en önemli itici gücü olmak zorundadır.

Ülkenin farklı yerlerinde çeşitlilik düzeyi değişiyor olsa da, hareketin bileşiminin daha şimdiden bu kadar zengin olması bu bakımdan iyiye işaret. Öğrencileri, hemşireleri, gazileri, radikalleri, sendikacıları göçmenlerle ve renge dayalı topluluk örgütlerinin üyeleriyle bir araya getiren bir hareket görmeyeli çok uzun zaman oldu. Esas soru, bu hareketin ABD'de cezaevlerine hapsedilmiş milyonlara veya hiçbir banka hesabı olmadığı için bankalardan parasını çekemeyen daha da fazla sayıdaki insana ulaşmakta bir köprü olup olamayacağı ve hareketin gündemine belgesiz göçmenlerin suçlu muamelesi görmesine ve sınır dışı etme politikasına bir son verilmesini alıp almayacağı.

MH: Feminizm bu hareket için kritik mi, kritikse neden?

SF: Feminizm, çeşitli nedenlerden ötürü bu hareket için hâlâ büyük öneme sahip ve bugün pek çok genç kadının, son on yıldır feminizmin salt bir "kimlik politikası" olarak görülüp reddedilmesi eğilimine rağmen, kendilerini feminist olarak tanımlamaları bana cesaret veriyor.

İlk olarak, kadın hareketinin merkezindeki sorunların büyük bir kısmı hâlâ çözülmüş değil. Hatta bazı açılardan, kadınların durumu daha da kötüleşti. Daha fazla kadının ücretli işe erişimi olduğu gerçeğine rağmen, cinsiyetçiliğin kökenindeki nedenler varlığını sürdürmeye devam ediyor. Ev dışında çalışıyor olsa bile, yeniden üretim işi hâlâ öncelikli olarak kadının sorumluluğunda olduğundan ve yeniden üretim için harcanan emek bu toplumda hâlâ değersiz görüldüğünden, eşitsiz cinsiyetçi işbölümü de hâlâ devam ediyor. Artık erkeklere daha az bağımlı bile olsak, hâlâ kadınları itibarsızlaştıran ataerkil iş örgütlenmesine ve toplumsal ilişkilere tabiyiz. Aslında, savaşın yüceltilmesiyle ve gündelik hayatın giderek daha fazla militerleşmesiyle toplumun yeniden erilleşmesine tanık oluyoruz. İstatistiklerin de net bir şekilde gösterdiği gibi, haftalık çalışma süresi en uzun olanlar hâlâ kadınlar ve dünyada ücretsiz işlerin büyük kısmını kadınlar yapıyor, hem ABD'de hem de tüm dünyada yoksul kitlenin çoğunluğunu yine kadınlar oluşturuyor. Ayrıca, pek çoğu maddi nedenlerden ötürü çocuk sahibi olamayacağından pratik olarak kısırlaştırılmış durumda. Bu arada, kadınlara yönelik erkek şiddeti yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda kurumlar düzeyinde de ortadan kalkacak yerde daha da artmış durumda. Örneğin, ABD'de cezaevlerindeki kadın sayısı 80'lerden itibaren beş kat arttı.

Tüm bu nedenlerden dolayı, Occupy hareketi için feminizm oldukça önemli. Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsiz iktidar ilişkilerini ve kadınlara yönelik erkek şiddetini göz önünde bulundurmazsanız, "sürdürülebilir" bir harekete elbette ulaşamazsınız.

Occupy hareketinin feminist hareketin radikal aşamasında geliştirdiği -ayrıca LGBT hareketine ve ekolojik harekete de ilham kaynağı olmuş- eşitlikçi toplum anlayışından öğreneceği çok şey olduğuna inanıyorum. Uzlaşmaya dayalı karar verme, (resmi ya da karizmatik) liderlere karşı güvensizlik ve yaratmak istediğin dünyayı eylemlerinle ve örgütlenmenle önceden canlandırabilme (*prefigure*) anlayışı gibi fikirlerin tümü radikal feminist hareket tarafından geliştirilmiştir. Daha da önemlisi, İnsan Hakları ve Siyah Güç hareketleri gibi, radikal feminist hareket de, örneğin, kadınların kendi durumlarına özgü sorunları ifade edebildikleri otonom alanlar oluşturmak yoluyla, hareket ve toplum dâhilindeki eşitsiz iktidar ilişkilerini sorgulayarak işe koyulmuştur. Feminizm, Occupy hareketi için de büyük önem arz eden ve bence hareketinin pratiğini çoktan şekillendirmiş olan, bir koruma ve kızkardeşlik etiği, hayvanlara ve doğaya saygı anlayışı geliştirmiştir. Genel toplantılarda, insanların birbirine gösterdiği toleranstan ve sabırdan bir hayli etkilendim, bu 60'lardaki hareketlerde tipik olarak gözlemlenen kavgacı davranış biçimleriyle karşılaştırıldığında büyük bir kazanımdır.

MH: Sizce feminizm bu hareketin neresinde duruyor ve gözlemlediğiniz, karşılaştığınız toplumsal cinsiyet dinamikleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

SF: Elbette, aşırı iyimser olmak istemem. Ama bana öyle geliyor ki, hareket içindeki cinsiyetçiliği tamamen ortadan kaldırmaya yeteceğini düşünmek naiflik olsa bile, feministlerin hareket içinde oldukça iyi bir şekilde temsil edildiğini düşünüyorum. Bu konuya ilişkin *The Nation*'da yeni yayımlanan bir makalede de belirtildiği gibi, "kadınlar her yerde": Genel meclisleri kolaylaştırıyor ve buralarda konuşuyorlar, eğitim forumları düzenliyorlar, videolar hazırlıyorlar, bilgi merkezi kuruyorlar, basına demeç veriyorlar ve internetteki bloglar üzerinden bilgi

dolaşımı sağlıyorlar.[3] Meydandan çıkarılmadan önce, OWS'de bir "sadece kadınlar" alanı oluşturuldu ve güvenli otonom bölge olarak işlev gören bir "kadın kadına" çadırı kuruldu. Bunları OWS'ye yaptığım ziyaretlerden ve internetten diğer işgaller üzerine okuduklarımdan öğrendim.

Özellikle umut verici olansa, işgallerde bulunan ve etkin bir şekilde katılım gösteren kadınların çeşitliliği: Bu hareket beyaz kadınlarla siyahi kadınları, genç kadınlarla beyaz saçlı kadınları bir araya getiriyor. Ayrıca, bu hareketin kendi yeniden üretimini örgütlenmesinin merkezine koyduğu gerçeği, feminizmin oldukça etkili olduğunu da gösteriyor. Feminist hareketten alınan ders, yani politik hareketin gündelik hayatın yeniden üretiminden ayrılamayacağı, bu nedenle mücadelede yer almak için yeniden üretim ilişkilerinde devrim yapılması gerektiği anlayışı; devam eden ücretsiz gıda dağıtımı, temizlik ve sağlık ekibinin örgütlenmesi, yalnızca genel ilkeleri ve kampanyaları değil, gündelik olarak bir arada var olmaya yönelik her konuyu tartışan çalışma gruplarının etkinlikleri de dâhil olmak üzere geniş bir ölçekte uygulanıyor.

OWS'nin, Özgürlük Meydan'ından çıkartıldıktan sonra artık sabit bir kamp olmaması bu noktayı geçersiz kılmaz. Şu anda ülke çapında ve dünya çapında yüzlerce işgal gerçekleşiyor. New York'taki Özgürlük Meydanı'nın kaybedilmesi esasında hareketin yeni bir aşamasının da başlangıcı. Umarım, bu aşama yeniden üretimde ortak olanların inşasının yeni bir anlam ve boyut kazanacağı bir aşama olur. Aslında hareket en kısa zamanda, örneğin mevcut kent tarım projeleriyle ve diğer dayanışmacı ekonomi yapılanmalarıyla bağlantıya geçme gibi, piyasa dışında nasıl bir yeniden üretim ağı oluşturulabilir sorusunu sormalıdır.

3 http://www.thenation.com/article/164197/where-are-women-occupy-wall-street-everywhere-andtheyre-not-going-away

MH: 2008 finansal krizinden itibaren, hem liberal muhaliflerin hem de Marksistlerin ve diğer sol kesimlerin sistemi anlamak ve eleştirmek için çok fazla çaba harcadıklarını gözlemledik. Ama çok fazla feminist açıklama duymadık. Finansal kapitalizmin feminist eleştirisi sizce nasıl olur?

SF: Finans kapitalizmi, yapısı itibariyle kapitalizmden farklı değil. Üretim temelli kapitalizmin daha iyi olduğu fikri, terk etmemiz gereken bir yanılsamadan başka bir şey değildir. Bu fikir, çok daha karmaşık da olsa, finans kapitalizminin de üretime ve eşitsiz ve sömürüye dayalı sınıf ilişkilerine bağlı olduğu gerçeğini görmezden geliyor. Dolayısıyla, finansal kapitalizmin feminist bir eleştirisi, her biçimi içinde kapitalizmin bir eleştirisinden temelde farklılık gösteremez. Yine de finansal kapitalizme kadınların bakış açısından baktığımızda, gündelik yeniden üretimimizin ve kadınlar ile sermaye arasındaki ilişkinin nasıl değiştiğine dair bir görüş edinebiliriz.

İlk olarak, kredi kartları, öğrenci kredileri, konut kredileri gibi finansal işlemlerin gündelik geçim araçlarımızın bir parçası haline geldiğini görüyoruz. Tıpkı erkek çalışanlar gibi, pek çok kadın da gereksinimlerini karşılamak ve arzularını tatmin etmek için yalnızca bu araçlara dayanır hale geldi. Bu kendi başına finans dünyasının kapitalist ilişkilerin kurgusal bir alanı olmadığını, aksine günlük hayatımıza oldukça derinden sızmış olduğunu gösteriyor. Bu aynı zamanda artık kadınların sermayeyle, sadece evde çalışan kadınların durumunda olduğu gibi erkek ücretleri dolayımıyla ya da refah hizmetlerine ve diğer sosyal yardım biçimlerine bağlı olan kadınların durumunda olduğu gibi devletin dolayımıyla değil, doğrudan karşı karşıya geldiklerinin de bir göstergesidir. Aslında, finans sermayenin gündelik hayatlarımızın işleyişine nüfuz etmesiyle birlikte, finansallaşma kadınlar ve sermaye arasındaki çatışmanın temel zeminlerinden birisi haline geldi ve bu uluslararası bir olgudur.

Afrika'da, Latin Amerika'da ve Asya'nın bazı bölgelerindeki mikro-kredi gelişiminde de aynı dinamikleri gözlemliyoruz. Mikro-finans, uluslararası kurumların daha önce geçimlik ekonomilerde çalışan tüm kadın nüfusunu, kendilerini piyasa girişimcileri olarak görmeye ve küçük işletmeler için kredi çekmeye teşvik ederek, küresel para ilişkilerinin kontrolü altına almak için kullandıkları temel araçlardan biri haline geldi. Bu programlar küresel Kuzey'de yoğun olarak yatırımcılar, bankalar ve "gelişme" profesyonelleri tarafından yüceltilse de, dünya çapında kadınları hedef alan en tartışmalı politikalardan birisidir, çünkü kadınları "güçlendirmek" (retoriğin dediği gibi) şöyle dursun, onları borçlu hale getiriyor ve bu şekilde gündelik mikro-yeniden üretici/pazarlama etkinliklerini değer yaratma ve başkaları için birikim kaynaklarına dönüştürüyor. Kimi örneklerde (mesela 2002'de Bolivya), kadınlar borçlarını ve bankaların, kredi veren kurumların dayattığı zorba politikaları protesto etmek için bankaların çevresini kuşattı. Ama borcunu ödeyemediği için kendisini asan kadınlar bile oldu.

Bu durum, "finansal kriz" ile ilgili konuşurken, yalnızca tek bir gerçeklik hakkında konuştuğumuzu varsaymamak konusunda çok dikkatli olmamız gerektiğini gösteriyor. Kuzey'de ve Güney'de kredi kartlarıyla, kredilerle veya mikro-kredilerle kadınların maruz kaldığı kitlesel borçluluk durumu, hiç şüphesiz ki finansal krizin ta kendisi!

Tıpkı diğer finansal krizlerde olduğu gibi, 2008'de sermaye dünyası tarafından beyan edilen ve hâlâ devam eden krizin, şu an itibariyle 35 yıldır devam eden süreç içindeki başka bir dönüm olduğunu görebiliriz. Bu süreç, kadınlar ve kriz hakkında ilk makalemi yazdığım 1970'lerde başladı.[4]

O zamandan beri, küresel kapitalizm, başta kadınlar olmak üzere insanların geçim kaynaklarına sürekli bir saldırı başlattı. Bu özellikle de Afrika, Latin Amerika ve Asya'daki kadınlar

4 "Wages For Housework and the Crisis" (February 1975) 1975'te Toronto'da, İkinci Uluslararası Ev İşi için Ücret Konferansı'nda sunulan metin.

için tahrip edici oldu. Bugün farklı olan şey, krizin artık geriye kaybedecek hiçbir şeyi kalmayan nüfusun üzerine salınması ve saldırının Avrupa'daki ve Kuzey Amerika'daki görece zengin insanları da içine alacak şekilde genişletilmesidir. Ancak, bu saldırının amaçları ve kadınlar üzerindeki etkileri öngörülebilirdir. Tıpkı tahmin edildiği gibi, uluslararası kurumlardan (Birleşmiş Milletler gibi) bu konu üzerine gelen raporlar oldukça belirli bir formüle göre hazırlanıyor. Bir kez daha, "makroekonomik politikaları tasarlamak için kullanılan geleneksel kavramsal çerçevelerin cinsiyet körü" olduğunu işitiyoruz. "Finansal krizin yükünü orantısız şekilde kadınların üstlendiğini" ve bunun eğitime ve sağlık hizmetlerine erişimleri üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu işitiyoruz. Krizin "kadınların zaten kıt kanaat olan geçim kaynaklarını tehdit ettiği" ve bu nedenle kadınların ücretsiz ve "kayıt dışı" işlere daha fazla yöneleceği anlatılıyor. En başından krize neden olan politikalardan sorumlu uluslararası sistemle tamamen suç ortağı olan birçok kadından (kendilerini feminist olarak tanımlayanlar da dâhil olmak üzere) bu ağıtları daha kaç kez dinleyeceğiz ve akıttıkları sahte gözyaşlarına daha ne kadar inanacağız?

Açık bir şekilde, işverenler ve devlet, bir kez daha kadınların yeni tasarruf programlarının maliyetini üstlenmesini ve hem evde hem de ev dışında fazladan çalışarak sosyal hizmetlerdeki kesintileri ve giderek artan gıda, yakıt ve barınma maliyetlerini telafi etmelerini bekliyor. İngiltere Başbakanı David Cameron'un "Büyük Toplum" programı tam da bununla ilgilidir: Yeniden üretim maliyetlerini toplumdan ve devletten alıp kadınlara devret; tamamen bu yeniden üretime dayanmalarına rağmen şirketlerden ve sermayeden daha büyük bir pay talep etmeyi ise aklından bile geçirme. Finansal kriz bu politikaları yaygınlaştırmak için bir bahaneden ibaret. Ama Occupy hareketi, yeniden üretim kaynaklarımıza yönelen bu yeni saldırıya önümüzdeki aylarda verilmesi beklenebilecek yanıtın bir işareti ise, kriz oldukça başarılı bir geri tepmeyle karşı karşıya kalabilir.

MH: Hareketlerimizde nesiller arası öğrenmeyi nasıl daha da geliştirebiliriz?

SF: 60'larda, 30 yaşın üstündeyseniz çoktan karşı tarafa geçmiş olduğunuz manasına gelen bir laf vardı. Bu hiçbir zaman böyle olmadı ve hareket için daha eski nesilden eylemcilerin katkısı her zaman çok önemli oldu. Ancak günümüzdeki eylemciler, nesiller arası öğrenmeye çok daha açık. Esas soru, bilginin iletilebilmesi ve her iki yönde de nesiller arası dayanışmanın mümkün olabilmesi için ne tür yapıların gerekli olduğu.

Arşivler oluşturmak ve materyaller üretmek çok önemli adımlardır, ama bunlar da yetmez. 60'lardaki hareketler nasıl savaş öncesi ve sonrası dönemlerdeki emek hareketinin ve eski solun tarihini ayrıntılı bir biçimde incelediyse, bence günümüzün eylemcileri de 60'lardaki hareketlerin tarihi, katkıları, sınırları ve açık bıraktıkları meseleler üzerine yeniden düşünmeli. Örneğin, feminist hareketi düşünüyorum. Feminizm tarihi, medya tarafından ve Birleşmiş Milletler içinde kapsanmasından dolayı o kadar çarpıtıldı ki son yıllarda pek çok genç kadın bu hareketten ayrıldı. Ama bir yandan da "kadın özgürlüğü" hareketinin ortaya çıkmasına neden olan problemlerin pek çoğuyla hâlâ yüz yüze kaldıklarını görüyorlar. Burada yalnızca toplumsal hareketler içinde cinsiyetçiliğin hâlâ sürdüğü gerçeğinden bahsetmiyorum, aynı zamanda, en iyi durumda bile, bugün kadınların ancak "erkek gibi olmak" pahasına, yani çocuk, arkadaşlar, aileler, politik eylemcilik gibi başka tür ilişkilere hiçbir alan bırakmayan çalışma rejimini kabullenme pahasına bir miktar ekonomik bağımsızlık kazanabildiğini vurgulamak istiyorum. Dahası, genç kadınların sıklıkla, onlardan hem "kadınsı" hem de işi bilen biri olmalarını bekleyen bir işyerinde dengeyi sağlamak için çabalamak zorunda kalmalarından yakındıklarını duyuyorum. Tüm bunlara bugün feminist hareketin kazanımlarından pek çoğunun tehlike altında olduğunu da ekleyin. Örneğin, kürtaj hakkına sürekli olarak saldı-

rılıyor ve önceden kazanılan haklar kısıtlanıyor. ABD'de, pek çok eyalet devletin kadının yeniden üretim kapasitesi üzerindeki kontrolünü arttıran yasalar geçirmeye çalışıyor, örneğin, cenini riske attığı şeklinde yorumlanabilecek herhangi bir eylemde bulunan hamile kadınları cinayete teşebbüs suçuyla yargılamayı mümkün kılan yasalar gibi. Şu an itibariyle bu suçtan dolayı hapiste olan kadınların sayısı 50'ye yaklaşıyor. Aslında yıllardır görüyoruz ki kadınların elde ettiği hiçbir kazanıma kesin gözüyle bakılamaz. Karşımızda ne gibi güçler olduğunu anlamamızı sağlayacağı için, geçmiş mücadelelerin tarihinden dersler çıkarmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Daha genel olarak söylersek, genç eylemcilerin bizim daha önce yaptığımız hataların aynısını tekrar etmemeleri için, bugünün mücadelelerinin yeni ve özgün olan yanlarını daha iyi anlayabilmemiz ve ayrıca bizi yönetenlerin bizi alt edebilmek için deneyeceği stratejileri öngörmeyi öğrenebilmemiz için geri kazanabileceğimiz devasa bir bilgi birikimi var. Buradan bakıldığında, mevcut İşgaller nesiller arası fikir alışverişleri için muhteşem bir ana işaret ediyor ve hareket büyüdükçe genç eylemcilerin radikal geçmişi sahiplenmeleri gerektiğini anlayacaklarına ve benim gibi daha eski nesilden eylemcilerin ise hareketteki yenilikleri, eski köye yeni adet getirmekle suçlamayıp kucaklayabileceklerine inanıyorum.

Çeviren: Nurhayat Köklü

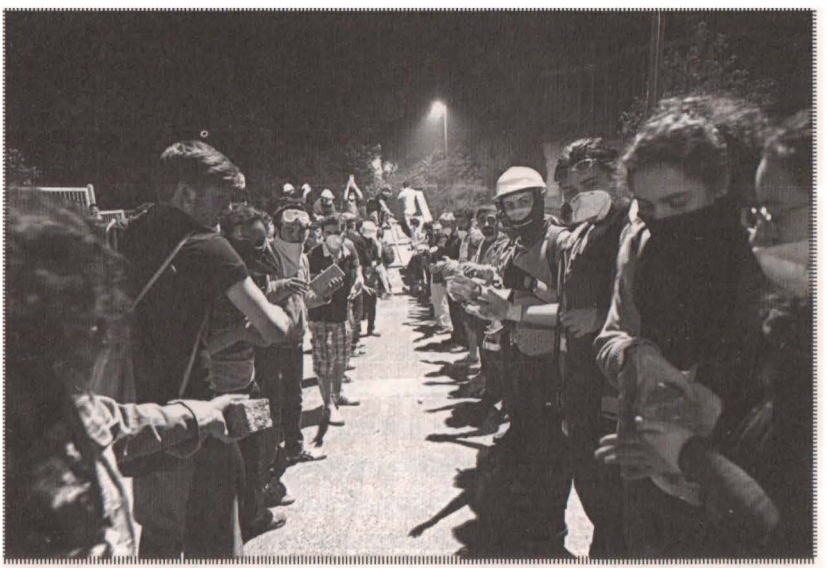

İçkin bir kumanda gücüyle donanmış içkin bir öncü olarak, anlaşıldığı oranda, hareketlerin bir "öncü"sünden bahsedebiliriz

2011'den Çıkarılacak Dersler
Örgütlenme Üzerine Üç Tez

Rodrigo Nunes

2011 istisnai bir yıldı, umarım 1968 ve 1848 gibi hatırlanabilecek bir yıl. Bunun böyle olabilmesi, gelecek yılların bu yılın vaatlerini yerine getirebilmesi ve geriye dönüp bakıldığında bu yılın bir şeylerin başlangıcı olarak görülmesine bağlı. Öyleyse bu vaadin doğasını ve yerine getirilmesi için gereken araçları anlamak, umduğumuz şeyin gerçekleşmesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu açıdan kilit zorluk, 2011'de olup bitenleri, medyanın yayınlarından ve protestocuların kimi zaman yanıltıcı olabilen düşüncelerinden kaynaklanan hem olumlu hem de olumsuz yanlış temsillerden mümkün olduğunca sıyırabilmektir. Diğer bir deyişle, insanların yaptıkları şeylere dair söylediklerinden ve söylenenlerden ziyade yaptıklarına ve yapmakta olduklarına mümkün olduğunca yaklaşmaya çalışmak.

Negri'nin Lenin üzerine yorumu –"örgütlenme, kendi üzerine düşünen kendiliğindenliktir"- kendiliğindenliğin hiçbir zaman basitçe biçimsiz olmadığını, her zaman ve daima *bir tür*

örgütlenmenin üzerini örttüğünü ileri sürer.[1] Sanki mutlak biçimsizlik ("kendiliğinden" hareket) ile biçim (Parti) arasında bir tercih yapılması gerekirmiş şeklindeki kabul, "örgütlenme" tartışmalarının köklü bir hatasıdır. Nasıl ki bir parti, ne kadar sıkı kontrol edilirse edilsin, her zaman bir dereceye kadar boşluklar barındıracak ve aykırı sapmalarla karşı karşıya kalacaksa, biçimsiz görünen şey de değişken ve açık olsa dahi daima kendi biçimini içerir. Aşağıdaki üç tez, hem geçtiğimiz bir buçuk yıl içinde hâlihazırda saklı olan bazı dersleri açığa çıkartmayı hem de bunların altında yatan biçimlerin niteliklerine daha da yaklaşabilmeyi amaçlıyor.

1. Kitle örgütleri olmadan bir kitle hareketi mümkündür

Bu ders pek de yeni sayılmaz; en azından 1968'den, ya da klasik referanslardan kaçınacaksak, 1990'ların sonlarından bu yana bilinmektedir. Yine de bunu bu şekilde söylemeye ve tekrarlamaya değer; çünkü günümüzün ortaya attığı soruları eski tartışmaların diline çevirmeye çabalamak, bunların sırf mutlak yeniliklerinde ısrar etmek yerine, daha iyi bir kavrayışına ulaşmamızı sağlayabilir.

Buradaki mesele yalnızca, kitle örgütlerinin (partiler, sendikalar – Mısır'daki grevler ve Tunus'taki sendikaların yerel destekleri dikkate değer istisnalardır) ne ölçüde "sorunun bir parçası" olarak görüldükleri veya tartışmadan dışlandıkları değil, aynı zamanda ne ölçüde *kitle örgütleri* olarak sorgulandıklarıdır. Büyük, heterojen, gelişen, canlı bir hareket karşısında, bu örgütlerin hareketlenme kapasiteleri, karşılaştırıldığında –ve önem taşımayacak kadar bayat, kemikleşmiş, fazlasıyla bir *temsil* olan temsillerinin *niteliği* itibariyle- sınırlı görünür. Halk kitleleri temsili sisteme ve onun sunduğu seçeneklerin kıtlığına karşı ayaklandığında, sendika ve partiler yaygın bir şekilde,

1 Antonio Negri, *Trentratre lezioni su Lenin.* Roma: Manifestolibri, 2004, s.42. Negri şöyle devam eder: "Aksi takdirde bu, kendisini haklı çıkartmaya çalışan kudretsizlik ve yenilgidir."

kavram olarak temsil ettiklerinden ziyade, sistemin kendisini temsil ediyor olarak anlaşıldılar.

Elbette bunu söylemek, 2011'de ortaya çıkan hareketlerin kalıcı gücü hakkında bize hiçbir şey anlatmıyor; yani kitle örgütleri oluşturmama tercihi, ivmenin giderek kaybedilmesine mi yol açacak, yoksa bunları oluşturmak hiçbir kazanç sağlamadan salt bölücü bir işlev mi görecek sorularına cevap veremediği gibi, bizatihi *kitle örgüt*ünün miadını doldurmuş bir önerme olup olmadığı hakkında da hiçbir şey söylemiyor.[2] Fakat bunun, *mevcut* kitle örgütlerinin durumu hakkında; yaygın hoşnutsuzluk ile kitlesel, çok-kutuplu iletişime imkân veren teknolojik araçlara erişimin karşılaşmasında yatan potansiyeller hakkında bir şeyler söylediği kesindir. Dolayısıyla bu besbelli iyi bir haberdir: kitle örgütleri her yerde (şu anda bu yazıyı yazmakta olduğum Latin Amerika da dâhil) kriz içindedir; politik etkiler üretmek için bu örgütleri atlayıp geçmenin mümkün olduğunu bilmek iyi bir şey.

Bu, temsiliyet krizi ve bu krizin çözülmesinin ne kadar da uzun zaman alabileceği hakkında da bir şeyler söyler. Kimileri, Tunus, Mısır ve İspanya'da, en sonunda iktidara gelen güçlerin yerinden edilenlerden hiç de daha iyi olmadığına dayanarak, buralardaki hareketlerin "başarısızlığına" işaret etmekte aceleci davrandılar. Burada gerçekten tuhaf bir mantık vardır: Eğer bu hareketler tüm önemli kararların nasıl da temsili de-

2 Aslında daha yakın bir zamanda, Democracia Real Ya! grubunun kurucuları, kurumlar üzerinde "koordineli bir baskı" uygulayabilmek adına karar alma süreçlerindeki felçleri atlatabilmek amacıyla, aynı adı taşıyan, kâr amacı gütmeyecek bir birlik oluşturmaya karar verdi. Bkz. Democracia Real Ya se constituye como asociación. *El País*, 22 Nisan 2012, http://politica.elpais.com/politica/2012/04/22/actualidad/1335113954_554411.html Bu girişim, yasal bir çerçeveye uyum sağlayamayacağı gibi sağlamaması da gereken, bireylerin "lidersiz" bir koordineli ağı biçimindeki baştaki anlayışta ısrar eden resmi bir bildiride reddedildi. Bkz. La 'Asociación Democracia Real Ya' no es Democracia Real Ya, http://www.democraciarealya.es/blog/2012/04/22/la-asociacion-democracia-real-ya-no-es-democracia-real-ya/

mokrasinin çerçevesinin dışında kaldığından ve sunulan tüm seçeneklerin aslında aynı şeyin farklı gölgeleri olduğundan yakınarak yola çıktılarsa, ellerine geçen şeyin neticede sadece aynı şeyin farklı bir gölgesi olduğunu söyleyerek onları haksız çıkarmayı ummak aslında onların iddiasını doğrulamak anlamına gelir. Bu argüman ancak bu hareketlerin tam da reddettikleri öncül –yani, karşı koydukları "hiçbir alternatif yok"a hiçbir alternatifin olmadığı- kabul edilirse makul olabilir. Bu argüman, en başından itibaren seçim döngüleriyle ölçülebilenden çok daha uzun bir oyunu (ve onlardan çok daha fazlasını gerçekleştirmesini isteyen bir oyunu) nasıl hedeflediklerini görmeyi başaramaz.[3]

Bir bütün olarak politik sistem açısından, bu hareketler, Colectivo Situaciones'in *poder destituyente*,* yerinden edici güç dediği şeyi hayata geçirir – ve muhtemelen şimdilik yapabildikleri tek şey de bu.[4] Şüphesiz, geleceğini ve doğrultusunu öngörmenin henüz imkânsız olduğu bir kurucu güce de sahiptirler. Bu hareketler, yeni politik biçimler, yeni temsil mekanizmala-

3 Aynı argüman, taleplerin olmaması etrafında dönen bıktırıcı tartışmalar için de öne sürülebilir: Karşılanabilecek talepler öne sürmek, tam da mevcut sistemin içinde kalınması anlamına gelir; öyleyse herhangi bir "gerçek" talep, yani sistemin önünde engel olduğu gerçek tercihlerle ilgili talepler kaçınılmaz olarak imkânsız ya da mantıksız görünecektir. Bu elbette, hacizleri iptal edecek bir yasa örneğinde olduğu gibi, savunmacı ya da saldırgan olsun, hareketler için bir atlama tahtası işlevi görebilecek kavgalara hız veren, faydalı bir odak noktası haline gelebilecek somut yerel taleplerin olamayacağı anlamına gelmez. Kurumların "öznel 'reddi'" ile bunların "fiili yıkımı"nı birbirine karıştırmamaya daima dikkat edilmelidir. Bkz. V.I. Lenin, *'Left wing' Communism: An Infantile Disorder*, Londra: Bookmarks 1993, s.73 [*Sol Komünizm: Bir Çocukluk Hastalığı*, çev. Ferit Burak Aydar, Agora Yayınları, 2010]. Talepler üzerine bkz. J. Butler, 'So, What Are the Demands?', *Occupy Theory, Occupy Strategy* 2, 2012, s.8-11.

* Kavramın açıklaması için bkz. bu kitapta *Salyangozların Sessizliği* başlıklı bölümdeki ilgili çevirmen notu, s.46.

4 Bkz. Colectivo Situaciones 'Disquiet In the Impasse' *Turbulence* 5, 2009, http://turbulence.org.uk/turbulence-5/disquiet-in-the-impasse/; *19 & 20, Notes for a New Social Protagonism*, N. Holdren ve S. Touza (çev.), New York/Wivenhoe: Minor Compositions, 2011.

rı, yeni kurumlar veya en azından yeni örgütlerle sonuçlanabilir. Neoliberal kriz sonrası Bolivya'da olduğu gibi, bunların hepsi birden de gerçekleşebilir. Fakat şimdilik, ulaşılabilecek ana hedef muhtemelen sistemi temizlemektir ve bu, bir gecede yapılamayacağı gibi, kısa vadede çelişkilerin keskinleşmesi –şu anda İspanya'da nüfusun yüzde otuzu tarafından seçilmiş olan sağ bir hükümet var, ama anketler yaklaşık yüzde yetmişin, yeni hükümetin aleni bir ihtilaf içinde olduğu *indignados*'la aynı görüşte olduğunu gösteriyor- tam da buna uzun vadede yol açabilir.

2. Örgütlenme ortadan kalkmadı ama değişti

Pek çokları, 2011 ile alter-küreselleşme hareketi arasındaki bariz benzerliklerin yorumcular tarafından nasıl tuhaf bir biçimde fark edilmediğini söylüyor.[5] Örgütlenmeyle ilgili boyutu açısından, bu görünmezleştirmede çifte bir ironi vardır. Bir yandan, alter-küreselleşme uğrağı, her şeyden önce yeni iletişim teknolojilerinin, internetin örgütsel pratiklerde yol açtığı dönüşümlerin ayrıntılarına inmek yönündeki ilk girişimdir. Diğer yandan da aynı *tabula rasa*'yı, bazılarının bugün benimsediği yeni bir gün doğumu tutumunu zaten ortaya koymuştur: Yeni teknolojik koşullar örgütlenme biçimlerimizi geri dönülmeyecek bir şekilde değiştirmiştir, artık bu tamamen birbirleriyle bağlantılı bireylerle ilgilidir, hiyerarşik örgütsel biçimler miadını doldurmuştur. Elbette burada üçüncü bir ironi de yatıyor: Şimdiyi geçmişten tam bir kopuş olarak ilan etmek biçimindeki modern tutumda çoğu kez görüldüğü gibi, geriye dönüp bakıldığında bu, henüz daha gelecek olan bir şeyin öngörüsüdür. On yıl öncesinin "yeni teknolojik koşulları" –mail listeleri, kamerasız telefonlar ve Indymedia!- bugün gördüğümüz enformasyon üretimi araç-

5 Bunu "hareket" (*movement*) yerine "an" (*moment*) olarak adlandırmayı tercih etmekle ilgili olarak bkz. benim şu çalışmam: 'The Global Moment: Seattle, Ten Years On', *Radical Philosophy* 159, 2010, http://www.radicalphilosophy.com/commentary/the-global-movement

larına erişimle karşılaştırıldığında soluk kalır; tersinden, bugünün "tam kopuşu" on yıldır bir biçimde hep vardı.

Sorun, tartışmalar sırasında bazı şeylerin birbirine karıştırılmasından ve eski örgütsel biçimlerle ilişkili eylemci pratiklerinin –örneğin "fabrika işçileri" arasında ya da "kapı kapı dolaşarak" örgütlenme gibi- örgütsel biçimin kendisiyle aynı kefeye konmasından kaynaklanıyor. Bu yüzden, argümanlar "bazı örgütsel biçimler artık gerekli değildir"den tutun da "bazı eylemcilik biçimleri geçerliliğini yitirdi"ye kadar uçuşurken, sonunda sosyal medyanın nasıl da politik amaçlar için kullanıldığının yanlış bir resmine ulaşılıyor.

2010'nun sonlarında yayımlandığında olumlu tepkiler alan ama ardından gelen olaylar tarafından çürütülen bir makalede, Malcolm Gladwell, Mark Granovetter'in enformasyonun yayılması ve düşük yoğunluklu katılıma dayanan eylem biçimlerinin ("paylaş" "beğen", "retweet", "bağış yap") geliştirilmesi bakımından sosyal medyanın müthiş bir araç olduğunu, ama güvenilir ilişkiler, bağlılıklar kurmak ve bir eylem ya da kampanyanın yürütülmesini sağlamak bakımından bu aracın o kadar da iyi olmadığını öne süren, sosyal ağ üzerine çığır açıcı çalışmasına başvurur. Metnin vardığı en güçlü sonuçlardan biri şudur: "Facebook eylemciliğinin başarısı, insanların gerçek bir fedakârlıkta bulunmasını sağlamasında değil, insanların, tam da gerçek bir fedakârlıkta bulunmaya yeterince istekli olmadıklarında yaptıkları şeyi yapmalarını sağlamasında yatar."[6] Diğer bir deyişle, sosyal medya zayıf bağ eylemciliği için mükemmel bir araçken güçlü bağların geliştirilmesi "clicktivizm"den çok daha büyük bir örgütsel yoğunluk gerektirir.[7] Bugüne kadar bir

6 M. Gladwell, Small Change: Why the Revolution Will Not Be Tweeted, *New Yorker*, 4 Ekim, 2010, http://www.newyorker.com/reporting/2010/10/04/101004fa_fact_gladwell?currentPage=all

7 Granovetter, bir bağın gücünü "zaman miktarı, duygusal yoğunluk, yakınlık (karşılıklı güven) ve bağı ayırt eden karşılıklı hizmetlerin (muhtemelen doğrusal) bir bileşimi" olarak tanımlar. M. Granovetter, 'The Strength of Weak Ties', *American Journal of Sociology*, 78 (6), 1973, s.1361.

şeyler örgütlemiş herhangi birinin bilebileceği gibi, mesele maalesef "tweet atın, mutlaka geleceklerdir" kadar basit değildir.[8]

Benim hipotezim, bu sonuçla çelişmek yerine, 2011'deki sosyal medyanın politik kullanımının Galdwell'in yeterince önem vermediği bir olanağı gözler önüne serdiğidir: Belli özel koşullar altında sosyal medyanın olanak verdiği bağlantıların *niceliği*, pekala daha güçlü bağlantıların niteliğini üretebilir – zayıf bağların daima sahip olduğu, uygun koşulların yoğunlaştırdığı ve *her bireyin katılım eşiğinin genel olarak düşmesi* biçiminde tanımlayabileceğimiz bir marjinal etki.

Olayların nasıl geliştiğine dikkatle bakacak olursak, bir Facebook etkinliğinin konulduğu rastgele bir tarihte bir araya gelen yalıtılmış bireyler miti sağlamlığını yitirir. "Kendiliğinden ayaklanma" anlatısına en yakın görünen Tunus örneğinin bile güçlü bağlardan başladığını öne sürebiliriz. Muhammed Buazizi'nin şok eden bir şekilde kendini kurban etme eylemi, en başta ölümünü doğrulamaya çalışan küçük bir aile ve arkadaş çevresini derhal harekete geçirdi, bunu takip eden protestolar ise Sidi Buzid kentinin ötesine yayıldı. El Cezire olayın haberini bundan sonra verdi, yerel sendika kolundan ve öğrenci gruplarından destek geldi, uzun geçmişi olan eylemciler ve hükümetin medyadaki muhalifleri konuşmaya (eyleme geçmeye) başladılar.[9]

---

8 Yaygın bir şekilde benimsenen bu tür sezgisel bilgilerin Kurt Andersen'i bunu iddia etmekten nasıl alıkoyduğuna dikkatinizi çekmek isterim. See K. Andersen, 'The Protester', *Time*, 14 Aralık 2011, http://content.time.com/time/specials/packages/printout/0,29239,2101745_2102132_2102373,00.html

9 Örneğin, "Yasemin Devrimi" üzerine anlatıların nasıl geliştiği üzerine bkz. Y. Ryan, 'How Tunisia's Revolution Began', *Al Jazeera*, 2011, http://www.aljazeera.com/indepth/features/2011/01/2011126121815985483.html; P.N. Howard *vd.*, *Opening closed regimes: what was the role of social media in the Arab Spring?* Working paper of the Project on Information Technology and Political Islam, 2011, http://pitpi.org/index.php/2011/09/11/opening-closed-regimes-what-was-the-role-of-social-media-during-the-arab-spring/

Diğer bir deyişle, hareket, zayıf bağlardan güçlü bağlara, yalıtılmış bireylerden güçlü topluluklara, internetten sokaklara doğru değil, (küçük ölçekli) güçlü bağlardan zayıf bağlara (neler olduğunu duyan daha çok insan), oradan tekrar güçlü bağlara (eylemci gruplar ve daha büyük ölçekte bir araya gelen bireyler) ve olaylar hız kazandıkça daha geniş bir zayıf bağ tutamının güçlü bağlara dönüşümüne doğru ilerledi. Bu ilerleyişi, olup bitenlerin coğrafi yayılışından da takip edebiliriz: kırsaldan El Cezire'ye, sonra sosyal medyadan YouTube'a, başkente ve yurtdışına. Her bir uğrak sadece bilgisi olan değil aynı zamanda aktif olan insanların sayısını giderek artırdı. İnsanlar arasındaki iletişimin sadece sosyal olsun olmasın medya yoluyla değil, aynı zamanda toplantılarla ve yeni gelişen ya da önceden var olan farklı örgütlenmelerle gerçekleşmiş olduğunu tahayyül etmek hiç de zor değil.

Mısır'daki eylemci grupların kitlesel muhalefeti Mübarek rejimine karşı yönlendirme çabalarının yıllardır engellendiğini ve bastırıldığını biliyoruz. Daha sonra Tunus'taki olaylar ve enformasyonun viral yayılışı ile harekete geçirici online araçlara ulaşılabilirlik, kullanabilecekleri bir fırsat sağladı. Bir kişinin Facebook'ta 25 Ocak'ı "Öfke Günü" ilan eden bir etkinlik oluşturduğu doğrudur, ama bu kişi, rastgele bir "ilgili vatandaş" değil, altı aydır var olan ve 400 bin takipçisi bulunan bir Facebook sayfasının ("Hepimiz Halid Said'iz") yöneticisiydi. Bu yönetici, yani artık ünlenmiş olan Wael Ghonim, bu fikrin birlikte çalıştığı Abdülrahman Mansur'dan çıktığını ve son kararın bir ay kadar önce 6 Nisan Gençlik hareketinden Ahmet Maher ile yapılan bir beyin fırtınasının sonucunda verildiğini söylüyor. Bu toplantıda Facebook sayfasının çağrıyı yapması ve aktivist grubun da lojistikle ilgilenmesi kararlaştırılıyor.[10] (6 Nisan, geçmişte aynı tarihte –Polis Günü- eylem yapmıştı) 25 Ocak ve sonraki günlerde bir protesto fikri üzerinde anlaşılmasıyla birlikte, bu fikir hâlihazırda var olan ve sonradan filizlenen pek

10 W. Ghonim, *Revolution 2.0. A Memoir*, Londra: Fourth Estate, 2012, s.225.

çok örgütlenme ve üye grubu tarafından geliştirildi ve etkinleştirildi.

Arap Baharı'nı (ya da 15M ve Occupy'ı) mümkün kılan iletişim, sosyal medya yoluyla bir bireyden diğerine yayılmadı; her bir durumda söz konusu olan daima, hâlihazırda kurulu –ister güçlü bağlara dayalı gruplar isterse çok takipçisi olan ve güvenilirliği yüksek iletişim düğümleri olsun- merkezler arasında çok daha karmaşık bir aktarım ve yoğunluğu giderek azalan bağlardan oluşan uzun bir kuyruktu. Merkez üssü birçok olan bir dalga etkisi yaratılmıştı. Kitle örgütleri olmadan bir kitle hareketi olabiliyorsa bunun nedeni, sosyal medyanın, göreli olarak yalıtılmış haldeki girişimlerin etkisini katlayarak artırmasıdır. Ama bunu yapabilmesi, yoktan nicelik yaratarak niteliğin üstünden sihirli bir şekilde atlayabilen mucizevi bir olay değildir. Bu, merkezlerin, güçlü bağ gruplarının ve kümelenmelerin "sohbet"i eyleme çevirebilmesini gerektirir. Bu gerçekleştiği oranda, uygun koşullar altında enformasyonun yayılması ayrıca uzun kuyruğun sonuna kadar güçlü bağların geliştirilmesine yardımcı olur: Bir arkadaş ya da aileden biri bir eyleme gittiğinde ya da böyle birisinin heyecan verici görüntülerini gördüğünüzde siz de gitmeye daha çok eğilimli hale gelirsiniz. Öyleyse, yeni enformasyon akışlarını ve karar alma süreçlerini, aynı zamanda, önceden var olan ağlar ve çok daha sıkı örülmüş yakınlıklar tarafından kaçınılmaz bir biçimde yönlendirilen ve süreç içinde hiç kuşkusuz dönüşüme uğrayan önceden verili yapıların –elbette daha önceden sadece bireyler olarak var olan "bireylerin ideal bir birliği"nden söz etmiyoruz- hatlarını takip eden süreçler olarak anlarsak, burada "kendiliğindenlik"ten bahsedebiliriz. Bu durum, "olayların başlaması"ndan önce aleni ve herkese açık bir örgütlenme sürecinin söz konusu olduğu 15M ve Occupy gibi örneklerde çok daha aşikârdır.[11]

11 Şubat ve Mayıs 2011 arasında 15M'nin örgütlenme sürecinin adım adım bir açıklaması için bkz. P. Buentes, 'Como se gestó el 15M?, 2011, http://storify.com/pablobuentes/que-es-y-como-se-gesto-el-movimiento-15m.

Son olarak, hem Tunus hem de Mısır devrimlerinin başlangıçlarının, en çok da Muhammed Buazizi ve Halid Said'in ölümlerine ve kendilerini imha etmiş olmalarına bağlı olması üzerine düşünmek de ilginçtir. Bağlılığın ve bağların gücünün sınanmasının, ölüme hazır olmaktan daha güçlü bir örneği yoktur. Yıllardır devam eden polis tacizi ve şiddetiyle birlikte, bunun karşısında bu ülkelerde protestocuların sergilediği bastırılamaz kararlılık -eyleme geçmenin en yüksek risk olduğu bir koşulda tam da bunun bağları güçlendiren en temel şey haline gelişi; gerekirse birlikte ölmeye hazır olma duygusu ve bunun yarattığı dayanışma- çok açık görülebilir.

3. 2011'in temel örgütlenme biçimi meclis değildi

En görünür düzeyde, 2011'deki hareketler tarafından benimsenen temel örgütlenme biçimi kamptı. Tahrir Meydanı'ndaki olağandışı örnekten itibaren, bu model Wisconsin, İsrail, İspanya (buradaki kamp, 15 Mayıs gösterisinin daha önce planlanmamış bir sonucu olarak ortaya çıktı) ve sonra Occupy Wall Street (başından beri bir kamp olarak tasarlanmıştı) ve 15 Ekim küresel eylem gününün ardından da bütün bir dünyaya yayıldı. En etkileyici mem,* bu oldu. En heyecan verici imajları

Occupy Wall Street'in Zuccoti Park serüvenine ilişkin açıklamalar için bkz. M. Sledge, 'Reawakening the Radical Imagination: the Origins of Occupy Wall Street', *Huffington Post*, 11 Ekim 2011, http://www.huffingtonpost.com/2011/11/10/occupy-wall-street-origins_n_1083977.html?view=print&comm_ref=false; A. Kroll 'How Occupy Wall Street Really Got Started', *Mother Jones*, 17 Ekim 2011, http://www.motherjones.com/politics/2011/10/occupy-wall-street-international-origins. Birinci yazının özetlediği üzere "hareket, sırf Adbusters'ın ... bu yönde çağrı yapan e-maili sayesinde ya da hacker kolektifi Anonymous'un birkaç tweet atması üzerine bu kadar büyümedi. Protestonun gelişmesine olanak veren temel kuralların oluşturulması 200 kadar adanmış eylemcinin 47 gününü aldı."

* Sözlü olarak ya da tekrarlanan eylem yoluyla zihinden zihne aktarılan, düşünce, fikir, kuram, pratik, alışkanlık, şarkı, dans vs. gibi herhangi bir kültürel enformasyon parçası. (ç.n.)

ve Mısır'la birlikte en büyüleyici zaferi getirdiği düşünüldüğünde bu hiç de şaşırtıcı değildi.

Yine de Tahrir'i muzaffer bir simge haline getiren, biçim ile amaç arasındaki kesin bağlantıyı akılda tutmamız önemlidir. Basitçe bir mem olmanın ötesinde, hareketi tek bir yerde, olumsuz olsa da şu çok somut talep etrafında yoğunlaştırmaya dayanan bir taktikti bu: Mübarek istifa! Bu durumda bile rejim, ülkenin diğer pek çok yerinde kontrolü kaybettiğini fark etmemiş olsaydı bu hareketin amacını gerçekleştiremeyeceği açıktır.

Kampın kendisi bir mem haline geldikçe, bu bağlantı unutuldu. @acampadasol'dan –Madrid, Puerto del Sol'daki ilk "kendiliğinden" (yani düşük yoğunluklu uzun kuyruk boyunca, güçlü bağlardan gelişen güçlü bağlara doğru ilerleyen) kampın ilk twitter hesabından- atılan ilk tweetin "bir anlaşmaya varasıya kadar burada kalacağız" demesi çarpıcıdır. "Biz"in kim olduğu ve kiminle anlaşmaya varılacağı soruları, mikro-bloglama sitesinin tuhaf sentaksında yanıtlanmadan bırakılmıştı. 15 Ekim'den sonra dünya çapında filizlenen pek çok "Occupy"a ulaştığında, bu bağ çoktan kaybedilmişti. Aynı şey, "insan mikrofon" gibi ilişkili diğer memler için de söylenebilir. İnsan mikrofon, New York'taki Zuccoti Park'ta yüksek sese getirilen yasağa pratik bir çözüm olarak başlamış, sonra bu çözümü ortaya çıkaran yasağın olmadığı yerlerde bile, "occupy" tarzında politika yapmanın bir göstergesi haline gelmişti.

Elbette tüm bunlar, kamp meminin sonraki tekrarlarının hiçbir anlamda taktiksel olmadığı anlamına gelmez. Hepsi taktikseldi, ancak taktikleri farklıydı. Mısır'da ve Wisconsin'de olduğu gibi açık olumsuz taleplerin yokluğunda, yapmaya çalıştıkları şey kolektif olarak paylaşılan bir irade oluşturmak değildi, daha ziyade kolektif olarak paylaşılan bir iradenin *kurulabileceği* bir politik mekân yaratmak için çabalıyorlardı; böylece "bulaşma" ve/veya iradesini hayata geçirme yoluyla değişim üretebilen bir toplumsal güç ortaya çıkabilirdi. Bu

anlamda, "azalan taktiksel getiriler"i, alter-küreselleşme hareketinin zirve-karşıtı döngüsünün başına gelenlere benzese de, bu hareketleri yerine getirdikleri diğer çok önemli işlevi görmeden eleştirmek –örneğin Badiou'nun 2003'te karşı-zirvelere getirdiği eleştiriye benzer şekilde- insanların yaptıklarına dair kendilerinin (ya da medyanın) *söylediklerini* dikkate alarak *fiili olarak* ne yaptıklarını kaçırmak anlamına gelir.[12]

İspanya, İsrail ve diğer pek çok Occupy alanlarındaki kampların gücü, yaygın bir muhalefet için bir odak noktası sağlamalarında yatar. Bunların hepsi, hâlihazırda mevcut, sanal olan ve olmayan sosyal ağların birbirleriyle çarpıştığı, yeniden karıldığı ve doğrudan temas ve bir arada bulunmaları sayesinde çok daha sıkılaştığı uğraklardı. Bunun da ötesinde bu kamplar, geçmişlerinde bir eylemcilik deneyiminin olup olmamasına, sürecin içinde başlamış olduğu sosyal ağlara dâhil olup olmalarına bağlı olmaksızın, prensip olarak herkesin erişimine açık bir mekân sundular. Son olarak, bunu yaparken de insanları bir mekânı paylaşma ve sürdürme meselesiyle karşı karşıya getirdiler ki bu aralarında çok daha güçlü bağların kuruluşuna götürebilirdi. Başka bir deyişle, bu sonraki kamplar tam da politikanın *olanaklılık koşulları* üzerinde etkide bulundu: Ciddi derecede atomlaştırılmış toplumları etkilemekte olan derin bir güçsüzleştirme ve ciddi bir kriz bağlamında, "politik" diyebileceğimiz ilişkilerin dokusunun, en azından orada bulunanlar açısından, kısmi bir şekilde (yeniden) kurulabildiği bir mekân olarak işlev gördüler.

Bütün zorluk ise, onlar bunu yaparken, diğer yandan hem içeridekilerin hem de dışarıdakilerin onlardan ortak bir politik eyleme geçmelerini ve açık bir pozisyon almalarını beklemesiydi. *Kamu içinde büyümek* zorundaydılar. Tüm bunlar, taktiksel koordinatları zamanla sınırlı olmayan, sürüp gitmekte olanın ne anlama geldiği hakkında açık bir fikre sahip olunmadığı ve çok

12 A. Badiou, 'Beyond Formalisation. An Interview', B. Bosteels ve A. Toscano, *Angelaki: Journal of the Theoretical Humanities*, 8 (2) 2003, s. 120.

sayıdaki çok çeşitli insanla birlikte doğru yer ve zaman konusunda karar vermek gibi Herkülvari (belki Sisifusvari) bir görevle karşı karşıya kalındığı bir durum içinde olup bitmekteydi.

Genel meclislere çok anlamlar yüklendi; ne kadar etkileyici ve tuhaf biçimde hoş göründüklerini, aynı zamanda demokrasi açığından ne kadar yaygın bir biçimde yaşandığına işaret edebilmiş oldukları düşünüldüğünde, bu hiç de şaşırtıcı değildir. Katılımcıların sıklıkla getirdiği yorumlardan biri, herkesin başkaları önünde konuşabilme fırsatını yakalamış olmaktan duyduğu açık hoşnutluktur. Sanal ağların duygulanımsal yayılımların ve bulaşmaların özgün bir aracını oluşturması gibi, başka bir şekilde karşılaşmanın imkânsız olduğu insanlarla ortaklıkların keşfinin sağladığı inanılmaz güç bir yana, insanların görüşlerini paylaşabildiği, yeni ilişkilere başlayabildiği ve başka ağlara dâhil olabildiği açık mikrofon mekânlarının sağladığı "yeniden karılmalar" da azımsanamaz.

Bununla birlikte, "internetten sokaklara" doğru geçişteki yoğunluk farkının kendisi, meclislere diğer her şey karşısında olduğundan fazla değer biçilmesine yol açabilir. Arap Baharı sırasında Christian Marazzi, finans piyasalarına özgü bulaşıcılık mantığını Magrib'de meydana gelen olaylarla karşılaştırır.[13] Finans piyasalarında, bir spekülasyon balonunun artık çılgınlığa varan zirvesinde, tamamen kendine göndermeli haline gelerek kendisi dışındaki herhangi bir dinamiği gözlemleyebilme yetisini yitiren mimetik davranışa yol açan şey, enformasyon eksikliğidir, öyle ki bu davranış, "bizim bilmediğimiz" bir şeyi bilen bir Başka'yı (piyasanın Büyük Başka'sı) varsayar. Magrib'de olup bitenlerde ise, bir enformasyon fazlası, maddi göndergesi bizzat toplumsal beden olan bir "kendinin taklidi"ni üretir. Bu açıdan, meclislerin beraberinde getirdiği risk; bir *mevcudiyet fetişi*, yani taklit edilebilir "kendi"yi meclisle sınırlama, mevcu-

13 C. Marazzi, 'Mahgreb e mercati finanziari: la logica del contagio', *Uni-Nomade* 2011, http://uninomade.org/maghreb-e-mercati-finanziari-la-logica-del-contagio/

diyet niteliği olmayan duygulanımların yanı sıra bu deneyimin "başkaları"nı gözden kaçırma ve böylece söz konusu deneyimin "sadece orada olmak zorundaydın" gibi çok daha az içerici ve bağlantılı bir deneyime dönüşmesi riski olarak tarif edilebilir. Böyle bir durum, hareketin/anın dolaysız, *görünür* bedenini, gerçek bedeninin bütünüyle, yani dolaysız olduğu kadar dolaylı, edimsel olduğu kadar virtüel, yoğunlaşmış olduğu kadar yaygın, verili olduğa kadar değişken olan ve daima bedenler, teknolojik arayüzler, sözcükler, duygular ve fikirlerin karmaşık bir asamblajına dayanan bedeniyle karıştırır.

Bu dinamik, medyanın meclisleri hareketin merkezi olarak sunma yönündeki eğilimiyle daha da şiddetlenebilir. Ancak hareketi mümkün kılan ve onu canlı kılan bütün bir süreci anlayabilmek için, en çok görünür olandan bir adım uzaklaşıp bakmaya çalışırsak, bu hareketin kilit örgütlenme biçiminin, kendine özgü bir tarzda açık ve yatay olmakla birlikte, meclis *olmadığını* görebiliriz.

Bunu *dağıtılmış liderlik* olarak adlandırabiliriz: yani daha önceden "keşfedilmemiş" bireylerin ve grupların bile, eylemlilik için geçici odak noktaları sağlayan hareket etme biçimleri sayesinde, bir süreliğine yapılabilecekleri daha da ileriye taşıma rolünü üstlenebilmesi olanağı. (Bunu daha önce, [hâlihazırda var olan ve oransal olarak büyük ölçekte] karar alma prosedürleri olmaksızın, büyük ölçekli etkiler uyandırabilme gücü anlamında, "yaygın öncülük" olarak adlandırmıştım.[14]) Bu hem sonradan kamplara ve meclislere dönüşecek olan kitlesel eylemler için ağlar oluşturmaya başlayan ilk bireyler ve gruplar için hem de ikna etmekten çok örnek oluşturarak, argümanlardan ziyade bulaşıcılığın etkisine dayanarak, giderek meclis biçimine indirgenen karar verme

14 Bkz. benim şu çalışmam: 'Dictionary of Received Ideas (In the Interest of Passing Them On)', *ZNet* http://www.zcommunications.org/dictionary-of-received-ideas-in-the-interest-of-passing-them-on-by-rodrigo-nunes.html

süreçlerindeki kilitlenmeleri aşmayı başarabilen bütün girişimler için geçerlidir.

Bu liderlik biçimini farklı kılan yanı, öncesinden kurulmuş bir "lider" ya da "öncü" konumunu (üye sayıları, politik geçmiş, ün) gerektirmemesidir. Gerçekten de mevcut ortamda bir girişim lehine işler görünen kilit şeylerden biri, *tam da* onun "anonim" olması ya da (spor diliyle söylersek) "dereceye girememişler"den oluşmasıdır. Büyük ölçüde büyük bir temsil krizine işaret eden mevcut eden krizde, "temsil eden" isimlerden duyulan şüphe, ancak doğal karşılanabilir.

Aynı zamanda diğerleriyle yankılanabilen ve çekiş gücü kazanabilen bir girişim yaratmak, çoğunlukla "ortaya bir fikir atmak"tan fazlasını gerektirir. Bu, takip edilebilecek bir örnek yaratmayı içerir ve dolayısıyla "bunu gerçekleştiren" bir grup insanda bedenleşmesine dayanır. Kamplardan sonra meydana gelen en önemli gelişme olarak nitelendirebileceğimiz, haciz kurbanlarının evsiz kalmaması için, evden çıkarılmalara karşı yapılan eylemler ve işgaller bunun iyi bir örneğidir. Bu örnekte de güçlü ve zayıf bağlar arasında bir dolayım meydana gelir ve süreç içinde güçlü bağlar üretir. Ama katılım eşiğinin düşük kaldığı kimi durumlarda bile, başarılı olan yeni girişimler genellikle, düşük katılım düzeyleri sunsa da, zamanla bağlılıkları ve militanlığı artıran girişimlerdir.[15]

2011 mücadelelerinin ayırt edici niteliği olarak yaygın liderliğin mantığı, Deleuze ve Guattari'nin *Bin Yayla*'da tanımladığı üzere "sürü lideri" mantığıdır ve Hegel'i ondan teleolojiyi çıkartarak okursak (ki bugün onu okuyabilmenin tek yolu budur), bunun dünya tarihinin *Werkezeuge*'sinden, "dünya-tarihsel bireyler"den çok da uzak bir şey olmadığını görebiliriz. Catherine Malabou'nun isabetli ifadesiyle, burada söz konusu olan

15 Bu açıdan bkz. The Free Association, 'On Fairy Dust and Rupture', *The Free Association* 2011, http://freelyassociating.org/on-fairy-dust-and-rupture/

"fazlanın/aşırılığın bıçak ağzı (*comme bord de débordement*)" olarak tekil girişimlerin ortaya çıkmasıyla tetiklenen, değişen bir beden/sınırın hareketidir.[16] İlginç olan, bugünkü hareketler üzerine daha iyimser okumaların, görünüşte tarihten (ya da Tinden) ziyade "kolektif zekâ"yı esas almakla birlikte, bu zekânın, konjonktürel problemlere verili bir anda elde mevcut olan kaynaklarla yanıt vermek yerine, bugün karşılaşılan bütün krizler için uzun vadede çözümler "geliştirdiği" gizli bir teleolojiye dayanıyor olmasıdır.[17] Mevcudiyet fetişizminin bir tür uç örneği olarak, meclisler ve çalışma grupları adeta bütün bir insanlığın temsili olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte böylesi bir liderliğin, dağıtılmış olmakla birlikte, her zaman eşit bir şekilde gerçekleştirildiğini düşünmek naiflik olur. Occupy ve 15M'ye[18] benzer hareketlerin arkasındaki sosyal medya ağları görselleştirilirse, bu ağların, arkalarındaki sosyal ağlar gibi, *ölçek-siz* bir yapıya sahip olduğu görülebilir.[19] Yani bunların karakteristik dağılımı, çok sayıda

16 C. Malabou, 'Who's Afraid of Deleuzian Wolves?', *Deleuze: A Critical Reader* içinde, P. Patton, (der.), Londra, Wiley-Blackwell, 1996, s. 221. Malabou ve Juliette Simont'nun öne sürdüğü üzere, Deleuze (ve Guattari) ile Hegel arasındaki mesafe, Deleuze'ün görmek istediğinden çok daha kısa olabilir. Bkz. J. Simont, *Essai sur la quantité, la qualité, la relation chez Kant, Hegel, Deleuze*. Paris: L'Harmattan.

17 G. Pór, 'How Revolution Carries Itself Forward By the Working Groups of Occupy', *The Future of Occupy*, 2012, http://thefutureofoccupy.org/2012/02/04/how-revolution-carries-itself-forward-by-the-working-groups-of-occupy/

18 M. Lucas, 'A quién seguir esta primavera? Un estudio en Twitter sobre la Spanish Revolution', 2012, http://www.manuelalucas.com/?p=53; O. Marin Miro *vd.*, '15 Octubre 2011: mapas de la revolución global en Twitter', *ParadigmaLabs* 2011, http://labs.paradigmatecnologico.com/2011/12/19/15-octubre-2011-mapas-de-la-revolucion-global-en-twitter/

19 Ölçek-siz model, diğerlerinin yanında, fizikçi Lázlo-Albert Barabási tarafından, bildiğimiz en karmaşık ağların ayırt edici bir niteliği olarak, düğümlerin güç-yasa dağılımını (ve sonuç olarak hub/kuyruk yapısını) adlandırmak için kullanılmıştır. Bkz. A.L. Barabási; A. Réka, 'Emergence of Scaling in Random Networks', *Science* 286 1999, s.509-12.

daha az bağlantılı düğümler ile çok daha bağlantılı ve ötedeki düğümlerden meydana gelen az sayıdaki hubdan oluşur. Bu yüzden, mutlak eşitlik anlamında, basit bir biçimde "düzleyici" bir yataylık kavramsallaştırması, bu tür bir ağın yapısıyla ilgili matematiksel ya da sezgisel mevcut bütün bilgilerle çelişir. (Her durumda bu, bireylerin doğal olarak adil, özgür birliği biçimindeki liberal temanın bir versiyonu değil midir?)

Ama bu durum bu hareketleri "demokratik" olmaktan çıkarmaz. Birincisi, bu görsel temsillerdeki en önemli Twitter hesaplarının çoğunluğu bir yıl öncesinde yoktu. Bunlar şimdi anlamlı hale geldilerse, bunun nedeni aralarında yeni bağlantıların ve özgül bir trafiğin geliştiği bir anda anlamlı hale gelmiş olmalarıdır. Hiç şüphesiz bu argüman sosyal medyanın ötesine de taşınabilir. İkincisi, bir hub olmanın kendi kendini doğrulayan bir yanı olduğu açık olmakla birlikte –daha fazla bağlantısı olan otomatik olarak daha çok duyulacaktır- bu kendi kendini doğrulama döngüsü sürekli bir meşrulaştırma sürecine bağlı olmayı gerektirir. Yani dağıtılmış liderlik, ideal bir serbest enformasyon, analiz ve girişim piyasası olmayıp tercihe bağlı bağlantılara tabi olduğu gibi, bir hub'un "stoku" da yön verdiği trafiğin ve önerdiği ya da destek verdiği girişimlerin niteliğine bağlı olarak dalgalanır.[20] Üstelik bir şeyin "güçlü" bir kaynak tarafından yönlendirilmesi onu zorunlu olarak "gözde" yapmaz, çünkü her bir başarılı girişimin arkasında "çıkış yapamamış" olan yüzlercesi vardır. Ayrıca bir kaynağı güçlü yapan şeylerden biri de çok daha küçük ve daha az bağlantılı düğümlere dikkat çekmesi ve böylece bunların görünürlüklerinin ve bağlantılılıklarının artmasına katkıda bulunmasıdır. Son olarak, ağa dayalı bir hareketin "makine-beden"i, daha bağlantılı ve kolayca uyarılabilir hale geldikçe -yani bedenlerin, duyguların ve sanal

20 Büyüme (zamanla yeni düğümlerin eklenmesi) ve tercihe bağlı bağlantı (daha bağlantılı düğümlerin daha çok düğümü çekmesi eğilimi) Barabási ve ekibinin geliştirdiği modelde ölçek-siz ağların oluşumunu yöneten iki temel yasayı oluşturur.

bağlantıların harekete geçişinin zirve anlarında- daha az bağlantılı düğümlerden gelen trafik de daha da hızlanır, bir girişimin etkin hale gelebilmesi için gerekli olan zayıf bağlardan güçlü bağlara doğru hareket daha hızlı ve kolay hale gelir, genel olarak trafik ise daha hızlı bir şekilde yeniden yönlendirilir.[21]

Öyleyse, sezgimizle ne kadar ters düşerse düşsün, bu hareketlerin, içkin bir kumanda gücüyle donanmış *içkin bir öncü* olarak anlaşıldığı oranda, bir "öncü"sünden bahsedebiliriz. Bu öncünün "liderlik edebilme" kapasitesinin her seferinde yeniden ispatlanması gerekir ya da statüsü çok daha hızlı bir şekilde değişir. Bu "iş gördüğü" oranda bir öncüdür. İş görmediğinde, iş görmüyor demektir ve hatta gelecekte kendi "iş görebilme" kapasitesine zarar verecek şekilde iş görmüyor demektir.[22] Bu öncü, etkilerine içkin olan bir nedendir. Tarihsel olarak öncülerin fiilen zaten hep bu anlamda var olmuş olduğu öne sürülebilir. Ama bu (uzun bir zaman boyunca Marksizm içindeki çeşitli akımların, imkânsız da olsa tanımlamak istediği) öncü statüsünün, "liderliğinin" (geçici, yerelleştirilebilir, yine de potansiyel olarak başlangıçtaki bağlamından çok daha geniş) etkililiğin ötesinde, *nesnel* bir istikrarının olmadığını söylemekle aynı şey anlamına gelir.

Çeviren: Sinem Özer

21 R. Sanchéz Cedillo, 'El 15M como insurreción del cuerpo-máquina', *Universidad Nómada*, 2012, http://www.universidadnomada.net/spip.php?article377

22 G. Deleuze & F. Guattari, *Mille plateaux*, Paris: Minuit 1980, s.46-7: "Hiç şüphesiz sürülerde, kitlelerde olduğundan daha fazla eşitlik, daha az hiyerarşi yoktur, ama bunlar yine de aynı türden şeyler değildir. Bir sürünün ya da topluluğun lideri adım adım oynarken, liderin her adımda her şeyi riske atması gerekirken bir grubun ya da kitlenin lideri geçmiş kazanımlar üzerinde kendini sağlamlaştırır ve bunlardan fayda sağlar."

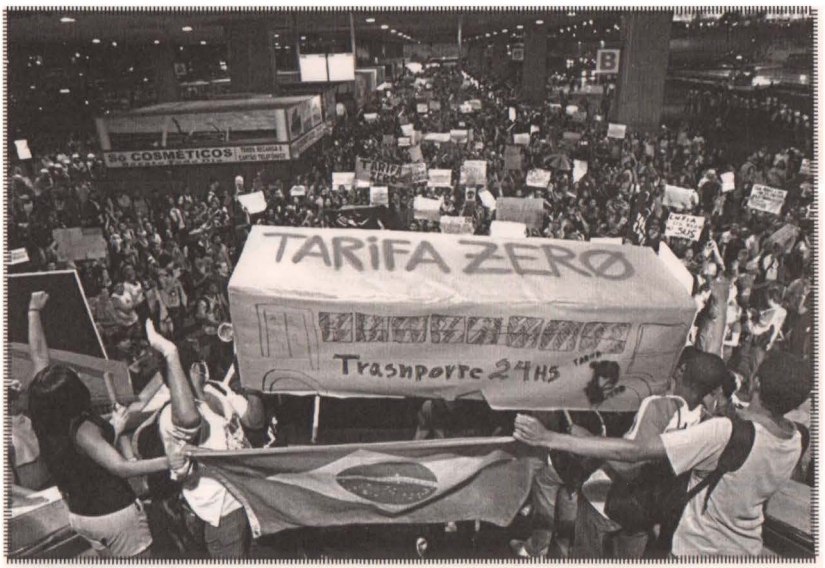

Fordist işçiler işe karşı mücadele verdi. Maddi olmayan emekçiler ise öznellik üretimi alanında mücadele veriyor

Brezilya İsyanı
Metropoliten Maddi Olmayan Emeğin Yeni Teknik Bileşimi

Giuseppe Cocco ve Patrícia Fachin*

Patrícia Fachin: Doğu'da, İspanya'da ve Wall Street'te politikadan ve ekonomiden duyulan hoşnutsuzluğun neden olduğu büyük toplumsal ayaklanmalara tanık olduk. Ve bu ayaklanmalar şimdi Brezilya'ya kadar ulaştı. Neden? Bu protestolar neyi temsil ediyor?

Giuseppe Cocco: Aslında şunu söyleyerek başlayabiliriz, bu protestoların en önemli özelliği, bir süreden beri her şeyi dile getirmek ve kurmakla birlikte, kesin olarak hiçbir şeyi temsil etmemeleridir. Herhangi bir politik örgütlenme modelinden (yalnızca eski politik partiler ve sendikalar değil, aynı zamanda üçüncü sektör, yani Sivil Toplum Örgütleri) kaçan ve ağlar ile meydanlar arasında eklemlenen radikal bir demokrasiyi olumlayan zamansız bir dinamiğe sahipler; sosyal ağlarda kendiliğinden toplanma ve tartışma, sokak protestolarına kitlesel katılım, bastırmaya karşı koyma kapasitesi ve

* Haziran 2013'te P. Fachin tarafından, Brezilya İsyanı üzerine Giuseppe Cocco ile gerçekleştirilen röportaj. (ç.n.)

kararlılığı ve hatta Tahrir Meydanı'nda, İspanya kamplarında ve Occupy Wall Street girişimlerinde ve son olarak İstanbul'da Taksim Meydanı'nda olduğu gibi kent mekânları inşa etme ve bu mekânları hep birlikte yönetme, bu protestoların en belirgin özellikleri arasında. Bu dalgaların her birinde, "bahar"[1] adını verdiğimiz her deneyimde, özgül bir tetikleyici var, ancak hepsi aynı toplumsal tabana (ülkelerin sosyoekonomik yörüngelerine bağlı olarak farklılık gösterse de) ve aynı öznelleşme süreçlerine sahip. Brezilya örneğinde tetikleyici olanın, toplu taşıma ücretlerindeki artışa karşı yapılan protesto olduğunu herkes biliyor. Diğer yürüyüşlerde de olduğu gibi, São Paulo'daki protesto askeri polis gücü tarafından şiddetli bir şekilde bastırıldı. Ancak bu kez kıvılcım, bir "özgürlük yürüyüşü" ile sönüvermedi, São Paulo ve ülkenin tamamını tutuşturdu. Yine de tetikleyici olanın bu olduğunu bilmek, analizimizi derinleştirmemizi sağlamıyor.

Neden şimdi? Bu cevaplaması zor bir soru ve hiç kimsenin tartışmasız "objektif" açıklamalar getirememesi, bu tür bir toplumsal harekete özgü bir özellik olabilir. Yine de üç açıklama getirebiliriz: İlki aslında ikinci bir "tetikleyici" haline gelmiştir, São Paulo'da ücretsiz ulaşım için yapılan yürüyüşün bastırılması ile Arap Baharları ve İspanya'daki 15M'nin, İstanbul'da Taksim Meydanı'nda Türkiyeli çokluğun verdiği çetin mücadelelerde yeniden canlanması neredeyse çakışmıştır (yaklaşık on bin insanın bir araya geldiği Rio'daki ikinci protestoda, sloganlardan birisi "*acabou a mordomia, o Rio vai virar uma Turquia*" [Rahat hayat bitti, burası artık Türkiye] idi); ikinci bir açıklama, bu "devrimler 2.0" döngüsünün bir süredir istikrarlı bir şekilde devam ediyor olması (üç yıldan fazla) ve artık fikirlerini medyayla değil, doğrudan sosyal ağlarda şekillendiren genç insanların tahayyülüne ve diline girmiş olması gerçeğidir; üçüncü açıklama daha tutarlıdır ve en önemli olanıdır ve

1 Bkz. Giuseppe Cocco y Sarita Albagli (orgs.), *Revolução 2.0*, Garamond, Rio de Janeiro, 2013.

bugünün Brezilya'sının "yeni nesiller"iyle, yani yalnızca Lula Brezilya'sını bilen genç nesillerle ilişkilidir. Burada inanılmaz ve hatta ironik olan ise, PT'nin* bunu öngörememiş ve şimdiye kadar bunun ne kadar önemli bir olay olduğunu idrak edememiş olmasıdır.

PF: Brezilya'daki protestolar ile diğer ülkelerde gerçekleşen protestolar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar neler?

GC: Ortak noktalar farklılıklardan daha önemli ki bunlar her bir olayın kendine özgü niteliğini daha görünür hale getiriyor.

Birincisi, kendilerini ilk çağrının merkez üssünde buluveren örgütlenmeler de dâhil olmak üzere, kimsenin temsil etmeyi başaramadığı, kendiliğinden oluşan bir yürüyüşler süreci olarak ortaya çıkan ağlar ve sokaklar arasındaki bir eklemlenme, bu protestoların ortak bir özelliğini oluşturuyor: São Paulo'daki Movement pelo Passe Livre [Ücretsiz Ulaşım Hareketi] gençlerini "güçlendirme" girişimi (Roda Vida adlı televizyon programına katılmalarıyla ve São Paulo Belediyesi ve Eyaletiyle yaptıkları görüşmelerle "resmiyet kazanmışlardır") bu gençlerin kendisini rizomatik olarak yeniden üreten bir hareketi ne kontrol ettiklerini ne de yönettiklerini göstermiştir (protestolar aynı zamanda herhangi bir "ateşkes" türüne itibar etmeksizin gerçekleşmiştir).

İkinci olarak, bu protestoların ortak yanı, politik temsilin tükenişine işaret etmeleridir. Brezilya'da, bu fenomen, "sol" tarafından ve özellikle de PT tarafından tamamen hafife alınmıştır, çünkü bunu anlamadılar (ve hâlâ da anlamıyorlar). Başlangıçta, bunun Kuzey Afrika otokrasilerinin (Tunus ve Mısır) bir sorunu olduğunu; sonra ise, İspanya sosyalistlerinin (PSOE'nin) uluslararası derecelendirme kuruluşları ve Avrupa Merkez Bankası'nın müdahalesine güçlü bir şekilde

* *Partido dos Trabalhadores*: İşçi Partisi. (ç.n.)

yanıt vermekte yetersiz kalmasıyla ilgili olduğunu düşündüler. Daha sonra, İspanya 15M hareketinin yeni bir seçim dinamiği bulamayacağına inanmaktayken, Beppe Grillo'nun partisi İtalya'da tamamen yeni ve yönetilemez bir seçim olayına neden oldu. Ardından, Mısır ve Tunus'un muhafazakâr İslamcılık ile seçimler yoluyla normale döneceğini düşündüler, oysa tam bu sırada ılımlı İslamcı bir hükümete karşı Türkiye isyanı baş gösterdi. Brezilya'da, PT ve hükümeti (ve koalisyonu) yakın bir zamanda kazandıkları seçim zaferlerinin (São Paulo belediyesinde Haddad'ın seçilmesi, Rio belediyesinde, Paes'in neredeyse plebisitle yeniden seçilmesi) kendilerini koruyacağını düşündü, pozitif bir ekonomik döngünün tam ortasında olmalarına güvendiler ve özetle, ekonomik "yeni model"in yeni Kutsal Kâsesi'nin* gerçekten, adı neo-kalkınmacılık olarak değiştirilen eski ulusal kalkınmacılığı yeniden piyasaya sürmekten ibaret olduğuna inandılar. Brezilya'da bir bütün olarak sol ve PT'nin anlamadığı şey ise, temsil krizinin genel bir kriz olduğu (farklı belirtileri ve tezahürleri olsa bile) ve Mısır'daki, Tunus'taki, İspanya'daki, Türkiye'deki ve şimdi Brezilya'daki çokluğun isyanlarının, başka şeylerin yanında, hükümetlerin ve politik partilerin kendine-göndermeli düşünme biçimlerinin radikal bir reddinin ifadesi olduğudur.

Üçüncü olarak, tüm bu hareketlerin merkezi bir ortak noktası var: Bu öznellik üretiminin toplumsal temelini, bilişsel kapitalizmi karakterize eden yeni bir çalışma biçimi oluşturuyor. Madrid, Lizbon, Roma, Atina, İstanbul, New York ve şimdi tüm Brezilya şehirlerinin sokaklarında gösteriler yapan ve kendisini kuran ağlar, maddi olmayan emek tarafından oluşturuluyor: öğrenciler, üniversite öğrencileri, güvencesiz gençler, göçmenler, yoksullar, yerliler... başka bir şekilde ifade edecek olursak, metropol emeğinin heterojen bir bileşimi. Tesadüf olmayan bir biçimde, bir taraftan mücadelenin ana biçimlerinden birisi "acampada" veya "işgal et" oldu, öte taraftan Türkiye'deki ve

* İsa'nın son yemeğini yediği kâse. (ç.n.)

Brezilya'daki isyanları tetikleyen şey, çokluğun ve metropoliten emeğinin yaşam biçimlerinin savunulmasıydı: İstanbul'da bir parkın gayrimenkul spekülasyonuna (bir alışveriş merkezi inşaatına) karşı savunulması ve Brezilya örneğinde ise toplu taşıma ücretlerine yapılan zamma karşı mücadele.

Bu ortak noktalarla karşılaştırıldığında, farklılıklar elbette var (ve hatta oldukça açık), ama çok küçük düzeyde. Bu farklılıkları her ülkenin nesnel koşullarını dikkate alarak ve her bir hareketin yerinden edici (*destituent*) aşamayı kurucu (*constituent*) bir momente nasıl dönüştürdüğünü (ya da neden dönüştüremediğini) göz önünde bulundurarak anlayabiliriz. İspanya'da 15M, ekonomik politikaları tersine çevirememiş olmasına rağmen, en uzun süren hareket olmayı başarmış bir deneyimdir. Arap devrimleri muhafazakâr seçim zaferleriyle normalleştirilmiştir, ama isyanlar yerleşik bir hale gelmiştir. Türkiye'de ve hatta Brezilya'da gerçekten de gelecekte ne olacağını bilmiyoruz. En büyük farkları ise nesnel koşullar düzeyinde görüyoruz: İspanya'da ve genel olarak Akdeniz ülkelerinde, devrimler orta sınıfların "sınıf olarak çözülüşü" (*declassification*) ile ayırt ediliyor. Brezilya'da tamamen tersi bir durum söz konusudur: Tüm bu isyanlar "yeni orta sınıf"ın ortaya çıkışının bağlamı ve momentinde meydana geliyor. Bu yeni sınıf bileşimi, gerçekte parklar veya toplu taşıma için mücadele eden yeni metropoliten emeğin bileşimidir. Toplumsal olarak yükselişe geçen Brezilya yoksulları, Avrupa'da orta sınıfların düştükleri hale bürünüyor: metropollerde maddi olmayan emeğin yeni teknik bileşimi.

PF: Bilet fiyatlarına yapılan zam bir yana, protestoları harekete geçiren diğer nedenler neydi?

GC: Buna iki şekilde yanıt verilebilir. İlk olarak, üzerinde biraz düşünürseniz, soru basitçe yeniden formüle edilirse kendi yanıtını veriyor. "*Brezilya şehirlerinde ve metropollerinde, ortada*

onları haklı gösterecek sayısız neden olmasına rağmen, neden daha fazla mücadele ve isyan meydana gelmiyor?" Brezilya'da nedenler tükenmez! Olur da biri "tıkanırsa", hemen bir başka neden seçebilirsiniz: Liste sonsuza kadar uzar. Bir anekdot üzerinden örnek vereyim: Bir gün, Rio'nun kuzeyindeki güvencesiz iki küçük varoşta yapılan Toplumsal UPP* [Polis Asayiş Birimi] Forumuna (artık yapılmıyor) katıldım. Asayişi sağlamanın ne anlama geldiğini anlamak için, devlet ve belediye idari teşkilatlarının tüm birimleri oradaydı. Konuşan birkaç varoş sakini iki temel soruna değindi. İlk olarak, kanalizasyonun ortasında yaşadıklarını, ikinci olarak da polisin çok sert ve keyfi davrandığını belirttiler. Foruma katılan onlarca bakanlık çalışanı ve kamu görevlisi, bu temel hijyen problemini nasıl çözeceklerine dair tek bir şey söyleyemedi. Varoştan ayrılırken, girişte hiçbir şey yapmadan öylece duran yüzlerce gençle arabayla beş dakikalık mesafede olan Rio'nun merkezine hep birlikte yürüdük ve devasa büyüklükteki, şatafatlı bir inşaatın, Maracanã'nın önünden geçtik! Yukarıdaki sorunun yanıtı Keynes'in 1919'da verdiği yanıtla aynıdır: *"İnsanlar sonsuza dek öyle sessiz sedasız ölmeyecek."* Rio de Janeiro'da ve Brezilya'da özellikle de büyük olayların etkisiyle sayısız protesto ve direniş hareketi ortaya çıktı (ve hâlâ da çıkıyor) ve bugün bu hareketler, metropoliten emeğin yeni bileşiminin çokluğuyla birleşerek bir araya geliyor. Rio'da, protestocular eyalet valisi Sergio Cabral'e ve belediye başkanı Eduardo Paes'e ağır eleştiriler yöneltmek için her zaman toplanırlar.

Böylece ikinci yanıta geliyoruz: Evet, hareket 20 sentlik zammı engellemek için bir araya geldi! Bu "incir çekirdeğini doldurmayan" mesele gerçekten "büyük" bir olay yarattı. Neden? Çünkü toplu taşıma ve daha genel olarak ulaşım hizmetleri metropoliten emeği için stratejik bir öneme sahip. Fordist

* Rio de Janerio'da hükümet tarafından uygulanan, uyuşturucu tüccarlarının elinde olan favelaların kontrolünü yeniden ele geçirmeyi amaçlayan bir polis ve sosyal hizmetler programı. (ç.n.)

işçiler ücretler ve çalışma saatleri üzerinden mücadele verdi. Maddi olmayan emekçilerin ise fabrikası metropoldür ve bu emekçiler, işe katılımlarına dayanan bir yaşam kalitesi için mücadele ederler, burada artık söz konusu olan istihdam değil, "istihdam edilebilirlik"tir. Fordist işçiler, işgününün ürettikleri arabalarda kâr olarak cisimleşen kısmını azaltmak için mücadele verdiler; şehirdeki maddi olmayan emekçiler ise dolaşımda tasarlanan bu kullanışlı montajları yeniden anlamlandırmak için bir otomobil üreticisine reklam sloganları buluyorlar ("Vem Pra Rua" [Hadi sokağa çık]). Fordist işçiler işe karşı mücadele verdi. Maddi olmayan emekçiler ise öznellik üretimi alanında mücadele veriyor. Öznelliğin üretildiği ve değer yarattığı alan, dolaşımdır.

PF: Protestocular herhangi bir partiye üye olmadıklarını, şiddet istemediklerini ve bir liderleri bulunmadığını açık bir şekilde ifade ettiler. Bu söylemi nasıl yorumlayabiliriz? Bu özelliklere dayalı yeni bir politik model tahayyül edebilir miyiz?

GC: Kuşkusuz, Devrim 2.0'ın kurucu özelliklerinden birisi temsil krizidir ve bu merkezi bir soru. Devrim 2.0'ın Güney Amerika'daki radikal temsil eleştirisi tarafından öngörülmüş olduğunu unutmamak gerekir. Arjantin'deki "*hepsi defolsun gitsin*" söylemi, on yıl sonra "*bizi temsil etmiyorlar*" söylemine dönüştü. Ancak bu krizin boyutları, resmi -partizan- söylem tarafından işlenerek terse çevrildi. Bu tersine çevirme şans eseri gerçekleşmedi. Kuşkusuz, hareketin son söylemleri (20 Haziran'daki protestolarda sol partilere karşı kızgınlık) bu tersine çevirmenin nasıl işlediğini oldukça iyi bir şekilde göstermektedir. Partiler (özellikle de hükümette olan partiler), hareketlerin sınırlı olduğunu, çünkü politik partileri reddettiklerini, "organik" olmadıklarını, çünkü bir ret "ideolojisi"ne sahip olduklarını ve dolayısıyla da potansiyel olarak anti-demokratik olduklarını söylediler. Açıkçası, bu doğru, ama iki âlâ tahrifin

üstünü örtüyor. Bunların ilki de çok açıktır: Temsilin köktenci bir eleştirisini yapan "gruplar" çok az toplumsal tutarlılığa sahiptir ve bu boyuttaki hareketleri belirleme ve hatta etkileme kapasitesinden yoksundurlar. İkinci tahrif ise ilkinin bir sonucudur: Partiler, bu krizin sorumlusu bizzat kendileri olmasına rağmen, temsil krizini dışarıdan gelen bir sürece ve eleştiriye atfediyor. Bu sorumluluk, sağ/sol ayrımının ayırt edilemez hale gelmesinden, hükümetler değişip dururken aynı şeylerin yapılmasından, hatta aynı politik figürlerin sürekli yeniden görev almasından kaynaklanıyor. Bu nedenle, İspanya'da PSOE, seçimlerdeki başarısızlığının nedeni olarak 15M'yi gördü, oysa 15M sadece İspanyol sosyalistlerinin sağ partilerle tamamen aynı ekonomik politikalara sahip olmasının bir sonucuydu. Lula yönetimindeki Brezilya'da ve özellikle Dilma'nın* döneminde olup bitenler de bunun aynısıdır. Toplu taşıma ücretlerindeki artışa karşı başlayan hareket, her zaman olduğu gibi sağı ve solu aynı çıkarların yeniden üretimi ekseninde birleştiren koalisyonların ve uzlaşmaların otoriter ve küstah yönlerini reddetti. Yeniyi temsil etmek zorunda olan Haddad, Alkmin'le** aynı görüşü paylaşıyor: Toplu taşıma ücretlerinin azaltılmasının bir bedeli olacaktır. Rio eyaletini ve belediyesini yöneten ve kendi belediye yasasına riayet etmeyerek yoksulları sürme planlarını yapan ve uygulayan, bu muhafazakâr koalisyondur. Bu, solcu bir bakanın kırsalcılarla yapay ittifakıdır. Bu mega-projelerin ve mega-olayların otoriter bir şekilde gerçekleştirilmesidir. Bu, Meclis'in İnsan Hakları Komisyonu'nun, Pazartesi günü gerçekleştirilen büyük yürüyüşten tam bir gün sonra eşcinselliği bir hastalık olarak tanımlayan bir yasayı oylamaya sunan bir köktenciye devredilmesidir.

Aşırı sol ve radikal sol, bu durumda kendilerinin "güvende" olduğuna inanmakla büyük bir hata yapıyorlar. Sol partiler, bu hareketin partinin, ayrı bir örgütlenmenin, bayrakların red-

* Brezilya'nın şimdiki cumhurbaşkanı. (ç.n.)
** São Paulo valisi. (ç.n.)

dine –karışık, değişken, belirsiz ve hatta tehlikeli bir ret– dayandığını anlayamıyorlar. Bunun nedeni, reddin genel oluşu, herhangi bir ayrım gözetmemesi ve ayrı aygıtlar mantığıyla geliştirilen ve belirlenen tüm ideolojik platformların reddi olarak işlev görmesidir. Yani burada, politikadaki sorunlardan birisinin de, her şeyden önce, kendilerini yeniden üretme eğiliminde olan aygıtlar kurmak olduğuna dair bir algı söz konusudur.

20 Haziran, Perşembe günü gerçekleştirilen yürüyüşte, örgütlü bir grubun PSTU [Birleşik Sosyalist İşçi Partisi], PSOL [Sosyalizm ve Özgürlük Partisi] ve PCB [Brezilya Komünist Partisi] bayraklarına saldırması, krizin yalnızca PT'yi ilgilendirdiği yanılsamasını ortadan kaldırdı ve herkesi çok korkuttu. Ancak bu talihsiz olayda bir kez daha, temsil mantığının inatçı bir şekilde iş başında olduğunu gördük. Saldıran gruplar açık bir biçimde örgütlenmişlerdi ve amaçları tamamen belliydi, öyle ki örgütlenme sürecinde, en kokuşmuş manipülasyonlara tanık olduk. Hemen ardından gelen analizler ve yakınmalar, bu grupları (hareketi provoke etmek için ortaya çıktıkları çok açıktı) protestonun geneliyle özdeşleştirdi. Gerçekte, gençliğin "partilere hayır!" sloganını genel olarak desteklemesi, çizgisel ve faşist bir anlam taşımıyor. Paradoksal olarak, "radikal" olanlar da dâhil olmak üzere partilerin ve bayraklarının reddedilmesi, sağ ve sol arasındaki –açıkça kafa karıştırıcı ve çelişkili- benzerliğin bir reddidir ve bir "gerçek sol" talebidir. Bu talep idealist değildir ve artık kullanılmayan söylemlerle ve sembollerle (örneğin, kızıl bayrak) kesinlikle engellenemez. Kızıl bayrakları yeniden yükseltmek için, bunları uzunca bir süre evde bırakıp sokaklara çıkmak gerekiyor! Kızıl bayrağın, ideal ve aşkın (yani boş) yanından kurtulması ve ortaya çıktıkları haliyle mücadelelerin diline yeniden içselleşmesi (içkinleşmesi) gerekiyor. Bu zeminde, başka bir temsil kurmak ve her şeyden öte demokrasiyi güçlendirmek mümkün ve zorunludur.

PF: "Çokluğun São Paulo ve Rio'daki mücadeleleri Lula hükümetlerinin en iyi sonucudur. İşin en güzel tarafı, PT'nin bu mücadeleleri öngörememiş olmasıdır." şeklinde bir tweet attınız. Bu görüşünüzü biraz daha açıklayabilir misiniz? Bu, politikanın çöküşe girmesiyle mi ilgili bir mesele?

GC: Sondan başlayalım: "Politikanın çöküşü"yle karşı karşıya değiliz. Aksine, bu tam da politikanın devam ettiğini gösteriyor! Sol partilerin, elitlerin eski anti-demokratik ve ahlakçı söylemlerine cephanelik sağlamak için yaptığı her şeyle yüzleştikten sonra, bu hareketler Feliciano'lara, Aldo'lara, neokalkınmacı teknokrasiye ve yolsuzluklara rağmen politikanın hâlâ yaşadığını gösteriyor! Sağın ahlakçılığına karşı olmak, iktidardaki solun ahlaksız davranışlarının "komik" olduğu anlamına gelmiyor. Bu yalnızca sağın tuzaklarına düşmemekle değil, daha ziyade amaçların ve araçların etik bir birleşimi için çabalamakla ilgili bir şey.

Sonucu ne olursa olsun, bu hareket, metropoliten emeğin çokluğunun hareketidir, on yıllık PT hükümetinin en katıksız sonucudur. Bu durumu iki momentte derinleştirebilir ve açıklığa kavuşturabiliriz. İlk momentte, bu durum Lula-Dilma hükümetinin olumlu bir değerlendirmesidir. Bu sadece onların "solcu" veya sosyalist olması yüzünden olumlu bir değerlendirme değildir, bunun nedeni daha ziyade, öyle niyet etmiş olmasalar bile, bir dizi değişim çizgisinin (erişim politikaları, pozitif ayrımcılık, sosyal politikalar, istihdam yaratma, asgari ücreti arttırma, kredinin genişlemesi) önünü açmış olmalarıdır. Radikal sol bu politikaları aynen şu anda "bayraklar" sorununu değerlendirdiği şekilde, yani "ideal olarak" değerlendirmektedir. "Lula başka bir model, başka bir sosyalist toplum modeli mi uyguluyor?" diye sormuş ve eleştirmişlerdi. Şu anda hükümette olmalarına rağmen, hiç kimse alternatif bir model uygulamıyor. Yalnızca, toplumda genişleyebilecek ve yeni bir şey yaratabilecek gerçek dinamikleri anlama hassasiyetine sa-

hip olabilirler. Dula-Dilma hükümetleri, karşılıklı bağımlılığın küreselleştirilmesinin yönetimini, yeni hakların ve üretken içerme biçimlerinin tutuk ve gerçek üretimiyle birleştirdi. İstatistiksel olarak, bu 50 milyondan fazla Brezilya'lının gelir seviyesindeki artışla sınıf atlamasını ve yeni nesillerin teknik okullara ve üniversitelere girmesini sağladı. Lula, bayraklarla ilgili hiçbir şey duymak istemedi ve hatta kendisinin "hiçbir zaman sosyalist olmadığını" ilan etti. Anladığı dillerin, sembollerin ve politikaların ötesine geçen toplumun içinde kaldı. 2010'la başlayan on yıla girerken, süreç iki temel fenomenle pekişti: Bu fenemonlerin ilki seçimlerle ilgilidir ve adı "Lulizm"dir, yani Lula'nın edinmek zorunda olduğu kapasite ve özellikle de Cumhurbaşkanı Dilma'dan başlayıp Belediye Başkanı Haddad'a kadar partinin seçimlerde çoğunluğu kazanmasını sağlamasıdır; ikincisi ise ekonomist Marcelo Neri'nin çalışmasına dayanan "yeni bir orta sınıf"ın ortaya çıkışı etrafında kurulan söylemsel rejimdir. Küresel kapitalizmin kriziyle (2007/8) ve Dilma'nın iktidara gelmesiyle, "Yeni Orta Sınıf" söylemi, seçim kampanyaları ile ilgili kaygıların ötesine geçerek, Büyük Şirketlerle birlikte devletin rolünde, yeni kalkınmacı (neo-kalkınmacı) modelin başını ve sonunu gören bir dönüşümün toplumsal temeli haline geldi. Sosyolojik olarak, neo-kalkınmacılığın amacı yoksulları "orta sınıf"a dönüştürmektir ve bunun için yeniden endüstrileşme kapasitesine sahip Daha Büyük Bir Brezilya gerekir.[2] Dilma hükümeti, sonunda faiz oranlarını düşürdü ve özellikle araba ve inşaat olmak üzere dayanıklı tüketici malları üreten endüstrilerin devlet desteğini artırdı. Hareket bu önerilen modelin aldatıcı boyutunu gördü ve teyit etti (bu modelin uygulanmayacağı anlamına gelmemekle birlikte modelin, kendisini meşrulaştıran konsensüsü kaybettiğini ve otoriter yüzünün giderek açığa çıkmak zorunda kalacağını gösteriyor). Makro-ekonomik düzeyde, teknokratik dönüşüm işe yaramadı, faiz

2 Bkz. Giuseppe Cocco, "Não existe amor no Brasil Maior," *Le Monde Diplomatique/Brasil*, mayo de 2013.

oranlarına müdahale etme denemesi fiyat enflasyonuna neden oldu (bu, isyanın temelidir). Faiz ve fiyat enflasyonu, yalnızca üretken bir seferberliğin (bunun henüz bir belirtisi yoktur) çözebileceği yeni bir kördüğümün iki yönü olarak tekrar ortaya çıktı.[3] Sosyolojik düzlemde, "yeni orta sınıf" yoktur, çünkü kurulan şey, teknik özellikleri metropolün dolaşım ve hizmet ağlarında doğrudan çalışmak olan yeni bir toplumsal bileşimdir. Ekonomik rakamlar ("ortalama" gelir seviyesi), ücret ilişkisi içindeki önceki uygulamasından artık kopmuş olan üretkenlik yanılsamasının sosyolojik içeriğini gizlemektedir. Dışlananlarınkiyle birlikte içerilenlerin bu emeği, yeni bir çalışma biçimine işaret eder. Bu çalışma biçimi istikrarsızdır (istihdam ilişkileri açısından); maddi değildir (kol ve zihin emeğinin öznel ve iletişimsel yeniden bileşimine dayalı olması açısından) ve üçüncüldür (üretim zinciri, yani hizmetler açısından). Bu çalışma biçiminin üretken katkısının niteliği doğrudan önceden sahip oldukları haklara bağlıdır ve aynı zamanda örneğin, metropolde dolaşabilme yetisini üretir. Lula dönemine özgü "yeni orta sınıfın" öteki yüzünü oluşturan, tam da metropoliten emeğin bu teknik ve toplumsal bileşimidir. Neoliberalizmin peş peşe yenilgilerindeki seçmen temelini oluşturması gibi, bugün de, politik yeniden bileşimi içinde, neo-kalkınmacılığa karşı çıkmaktadır; Fordist işçiler için ücret sorunu ne idiyse onun için de kentsel hareketlilik sorunu odur ve onun stratejik katmanı hizmetlerdir. En büyük ve eşzamanlı olarak sosyal, politik ve ekonomik olan darboğazı oluşturan şey, yeniden endüstrileşme değil, Brezilya şehirleri ve metropolleridir. Şimdiye kadar Dilma'nın arkasındaki ideoloji ve çıkar koalisyonu, bu gerçeği anlayabilme yeteneğini bir parçacık olsun gösteremedi. Üstelik maddi olmayan ve metropoliten emeğin bu yeni bileşimi, yaşam biçimleri temelinde, yeni yaşam biçimleri üretiyor. Bu nedenle, ücretsiz toplu taşıma hareketi, tıpkı İstanbul'daki bir

3 Antonio Negri'yle birlikte, *GlobAL: biopoder e luta em uma América Latina globalizada*'da bunun üzerine konuşmuştuk [Record, Rio de Janeiro, 2005].

parkı savunma hareketi gibi, metropolde bulunan tüm direniş potansiyelini bir araya getirdi ve çarpıcı ve şaşırtıcı bir biçimde direnişi, şimdiye kadar kitlesel gösterilerin hiç görülmediği çevrelere kadar genişletti. Maddi olmayan emeğin çokluğunun bu "isyan"ının bize gösterdiği şey şudur: Lula'nın on yıllık yönetiminin "meşruluğu" artık tartışmalıdır ve en ilginç seçenek, bu ya da şu bayrağı açmak yerine bu alternatifler içinde kalmaktır. Politika ve hareketler hem içindedir hem karşısında. Örneğin, Konfederasyon Kupası, Dünya Kupası ve Olimpiyatlar gibi mega-olayları bir düşünelim. Metropollerdeki direnişin odak noktalarının pek çoğu, inşaata, stadyumlara, yıkımlara direnen favelalara yapılan harcamaları eleştiren hareketlerdir. Sonuç olarak, hareketin vahşi bir şekilde bastırılmadan gerçekleşmesi olasılığı şimdilik Konfederasyon Kupası'na da bağlıdır. Bir kez daha, çatışma içeride ve karşısındadır.

PF: Bu gösterilerden nasıl bir politik senaryo çıkarabiliriz?

GC: Bence, bu olay o kadar güçlü ve beklenmedik bir olay ki hiç kimse nasıl yanıt vereceğini bilemiyor. Her şeyden önce, şu anda bile, her gün, her saat bazı temel gerçekler değişiyor. Daha önce 2014-2018 seçim sahnesinin çoktan tasarlanmış olduğunu ve görünür değişkenlerin makro-ekonomik değişkenler olduğunu söyleyebilirdik. Ancak hareket kendisini bu tartışmaya davet ettirdi. Artık hiç kimse bir masanın başına oturup hareketi temsil ettiğini söyleyemez. Dünya sarsıldı ve sarsılmaya da devam ediyor, ama yükselen toz duman hangi binaların yıkıldığını, hangilerinin ise ayakta kaldığını görmemize henüz engel oluyor. Bu senaryoda, iki tahminde bulunabiliriz. İlk olarak, Başkan Dilma sola açılabilir ve örneğin, bakanlıklarda bir reforma giderek nitelikli ve yenilikçi isimleri Adalet Bakanlığı, Kent ve Ulaştırma Bakanlığı, Kültür ve Eğitim Bakanlığı gibi önemli bakanlıklara yerleştirebilir ve toplumu -olası tüm düzeylerde- metropollerdeki acil sorunları tartışmak için katılım-

cı meclisler oluşturarak kendisini örgütlemeye davet edebilir. İkinci olarak, (bence 21 Haziran'da yapılan konuşmada duyurulan da buydu) Dilma kendisini, hareketin içindeki başka bir toplumsal bileşimin varlığını tanımakla ve kamu hizmetleriyle ilgili bir anlaşma yapmakla sınırlandırabilir. Dilma birtakım uzun dönemli vaatler (petrol gelirlerinin %100'ünü eğitime ayırma gibi) ve "şiddet olayları"nı bastırmak ve mega-olaylara saygı göstermek (yani daha fazla baskı) gibi düzeni sağlamakla ilgili sorunları vurgulamak dışında yeni bir şey söylemedi. Ve bunu Perşembe gününün kasvetli olayları takip etti (politik partilere saldırması için para almış gruplar ortaya çıktı ve Rio'da protestolar yaygın bir şekilde bastırıldı, dağıtılan yüz binlerce katılımcı gözaltına alındı) Ben karamsar bir senaryo görüyorum: Bana öyle geliyor ki, solcu militanların çok büyük bir kısmı yine "bayrak" tuzağına düşüyor, bu ne yazık ki hareketin sağın ellerine bırakılmasına ve her şeyden de öte, sonunda düşüncelerin de bastırılmasına neden olacak. Bu muhtemel senaryoda, farklı yönetimlerde ve koalisyonlarda yer edinmiş bürokrasiler ve diğer hamilikler, kendilerini korumak ve genel bir yenilenmeden kaçınmak için solun temelden yenilenmesinin olanaklarını yok edecek ve herkesi 2014 seçimlerinin sonucunu oluşturacak kara bir deliğe sürükleyecek. Bu senaryonun yanlış çıkmasını elbette çok istiyorum. Yanıldığımı, çokluğun mücadeleleri gösterecek. Ancak göğüslemeleri gereken senaryo, çok ama çok karmaşık.

Çeviren: Nurhayat Köklü

Komünleşme; kurucu girişimlerin ortaya çıktığı yer burasıdır.
Komünleşmek, ortak olanların yeni kurumlarını yaratmaktır

Avrupa'da Ulusal Solun Bitişinden Yıkıcı Hareketlere

Antonio Negri

Piyasaların küreselleşmesinden bahsettiğimizde aynı zamanda ulus devlet egemenliğine dayatılan bir sınırlamadan da bahsediyoruz demektir. Batı Avrupa'da sol ulusal hareketlerin ve partilerin [*des gauches nationales*] temel hatası, kürselleşmenin geri döndürülemez bir olgu olduğunu anlayamamış olmalarıdır.

Sovyetler Birliği'nin çöküşüne kadar, ABD liderliği, basiretle ama aynı zamanda açık bir kararlılıkla, Batı'daki ittifaklara (ve özellikle NATO'ya) bağlı ülkelerin ulusal özelliklerini klasik emperyalizmin sürekliliği ile birleştirmeyi, onları "reel sosyalizm" karşısında hizaya sokmayı başardı. Sovyet Blok'unun çöktüğü 1989'dan beri ABD'nin "sert gücü" yerini yavaş yavaş piyasaların "yumuşak gücü"ne bıraktı: Ticaret ve para serbestliği, eski iktidar araçlarını (askeri ve uluslararası politikayı) tabi kıldı; finansal güç ve kamuoyunun otoriter yönetimi, piyasa politikalarını destekleyen yeni liberal icraatların gerçekleştirileceği alanı belirledi. Neoliberalizm, küresel düzeyde kendini etkili biçimde örgütlemiş bulunmaktadır: Günümüzde neoliberalizm, kendi çı-

karı için mevcut ekonomik ve toplumsal krizi maniple ediyor ve dört gözle parıltılı bir gelecek beklemesi son derece muhtemel... Neoliberalizmin politik temellerinin [*assies*] demokratik ve barışçıl dönüşümü, küresel düzeyde hayal edilemeyecek bir şeydir, en azından hiçbir devrimci kopuş gerçekleşmediği sürece.

Bununla paralel olarak, 1989'dan beri Sol'un politik güçlerinin uğradığı bozgun derinleşmiş durumdadır. Sol'daki dogmatik güçler, eski ideolojik biçimlere sadık kalmak adına, küreselleşme yüzünden derinden dönüşmüş bulunan bir dünyada var olan haliyle sınıf mücadelesini ve üretim tarzının başkalaşımını reddederken, durumun yeniliğini dikkate almaya çalışan yeni bir sosyalist düşünce ve eylem akımı ise neoliberalizm ile açık ittifaklara girme riskini almıştır.

Avrupa kıtasının birleşme süreci ve Avrupa anayasası üzerine tartışmaların ortaya çıktığı kurumlar, Sol'un kofluğunun ve acizliğinin adeta bir örneği olmuştur -hem Tony Blair'in (Avrupa'yı neoliberal bir tarzda politik olarak yapılandırma yönünde açık bir iradeye doğru hızla kayan eğilimleri bakımından) "üçüncü yol" versiyonunda hem de buna karşı olan tarzda; yani Avrupa kurumlarının birleşmesini ve gelişmesini reddetmelerinin arkasında, neoliberalizme bir alternatif oluşturmaktaki acizliklerini saklayan tüm o gruplar. Böyle bir alternatif oluşturabilmek için bu ikinci gruptakilerin, ulus devleti, uluslararası kamu hukukunu ve kapitalist modernitenin idari sistemini sorgulamaları gerekirdi. Sonuçta bir bütün olarak alındığında bu güçlerin uğradığı başarısızlık devasadır.

Tartışmayı yeniden açmak istiyorsak, o zaman birleşik bir Avrupa'yı altüst edici bir biçimde kurmanın gerçekçi alanına dair bir mücadele perspektifini yeniden açmamıza olanak sağlayabilecek teorik ve politik koşulların ne olduğunu sormalıyız.

Çelişkiler

Finansal ve/veya biyopolitik kapitalizm neye dayanır? Toplumun ya da daha doğrusu yaşamın kendisinin sermayenin

tahakkümü altında boyunduruk altına alınmasına dayanır. Piyasalar, toplum yapısı üzerinde nasıl denetim uygular? Elbette bu nokta üzerinde duramayacağım: Sadece, bu gücün, amacı finansal kazanç veya rant birikimi olan parasal kontrolün giderek önem kazanan kullanımı sayesinde işlediğini söylemekle yetineceğim. Finansal kazanç veya rant, üretim ve yeniden üretim ilişkilerini, kimi zaman sömürü araçlarını, Marx'ın terimlerini kullanırsak, ilksel birikimin gerçekten yeni bir biçimi haline gelecek derecede derinleştirmenin ve yoğunlaştırmanın bir şemasına göre yeniden düzenler. En yüksek değerlenme düzeyini yakalamanın peşindeki finansal piyasalar, bir yanda "insan için insan üretimi" endüstrilerine, yani refaha, metropoliten üretici hizmetlere ve enformasyon hizmetlerine ayrıcalık tanırken, öte yandan kaynak elde etmeye ve enerji endüstrilerine, endüstriyel tarıma ve geniş anlamda doğayla uğraşan bütün endüstrilere öncelik verir.

Bugün çeşitli hareketlerin arayışı içinde olduğu "ortak olan"ın [*le common*] bir ilk tanımı, paradoksal biçimde şundan ibaret olabilir: kapitalist temellükün bütün yönleriyle komünist terse çevrilişi. Burada, neoliberallerin saldırılarını yoğunlaştırdıkları -genellikle bir şekilde kaotik- alanda ortaya çıkmış olan çelişkileri, hareketlerin dikkat çektiği çelişkileri incelemekle ilgileniyorum. Bu tür çelişkilerin aşılması zordur; iktidar, bu çelişkileri, normatiflikten tamamen azade bir yönetişim biçimiyle, uzun bir süre için tesis edilmiş olan ve toplumu bir bütün olarak yeniden şekillendirmeyi amaçlayan bir istisna hali yönetimi ile aşma eğilimindedir. Söz konusu çelişkiler aşağıdaki gibi tanımlanabilir.

1. İlk çelişki *üretim*le ilgilidir ve finansal kapitalizmin, iktidarın en soyut ve yalıtık iktidar biçimini temsil etmesiyle ve yine de paradoksal olarak tam da bu kapitalizm biçiminin, tamamen maddi bir tarzda, yaşamın bütününü kuşatmasıyla ilgilidir. Finansal bir iktidar olarak kesinlikle *aşkın* hale gelmiş gibi görünen üretken kontrol sayesinde, bilişsel emek gücüne

yaşamın "şeyleşmesi" ve öznelerin "yabancılaşması" dayatılmaktadır. Tam da bilişsel, gayri maddi, yaratıcı ve doğrudan tüketilemez olduğu ölçüde artı değer üretmeye mecbur edilen bilişsel emek gücü, aslında *kendinde, otonom bir tarzda* üretkendir. Üretken otonomiye karşı finansal aşkınlık: İlk çelişki budur.

Üretim temelde (enformasyon hizmetleri, bakım hizmetleri vb. hangi çalışma alanında olursa olsun) "toplumsal elbirliği"ne dayandığı ölçüde, sermayenin değerlenmesi yalnızca muazzam bir "değişen sermaye"ye değil, günümüzde kendisini "sabit sermaye"nin bir parçası olarak sunan proletaryanın direnişine ve otonomisine karşı da göğüs germek durumundadır. Aslında üretimin yeni toplumsal niteliği ve bilişsel özellikleri, işçileri kendi emeklerinin toplumsal kaynaklarını otonom biçimde örgütlemenin "göreli" ama kalıcı kapasitesine sahip "makinesel özneler"e dönüştürmüştür. Burada çelişki, görmezden gelinemeyecek kadar açıktır.

2. İkinci çelişki *mülkiyet*le ilgilidir. Hukuki bakış açısından tanımlandığı şekliyle özel mülkiyet, giderek *rant* biçimine tabi kılınmaktadır. Günümüzde rant, temelde finans sermaye ve/veya gayrimenkul sermayesi sektörlerinde gerçekleşen parasal dolaşım süreçleri ve hatta endüstri sektöründe gerçekleşen değerlenme süreçleri sayesinde üretilmektedir.

Ama (özel) ürünler hizmetler biçiminde ortaya çıktığında, kapitalist üretim kendini aslen hizmetler sayesinde değerli kıldığında, özel mülkiyet, geleneksel olarak onu bir "sahip olma edimi" olarak tanımlamaya yarayan özelliklerini nüanslaştırmaya ya da karakterize etmeye meyleder; özel mülkiyet, hizmetleri oluşturan toplumsal elbirliğinin bir ürünü olarak ortaya çıkar ve hizmetleri üretken kılar. Patronlar açısından sorun, özel mülkiyeti (toplumun örgütlenmesinde) kapitalizmin ihtiyaç duyduğu bu temel işlevle donatabilme sorununa dönüşür. Mülkiyet giderek toplumsallaşıyorsa, nasıl özel kontrole tabi kılınabilecektir?

Kapitalistler bu soruya bilindik ikiyüzlülükleriyle yanıt verir: Bu kamu otoritelerinin çözmesi gereken bir şeydir. Oysa post-endüstri toplumlarında sınıf ilişkilerinin kamusal dolayımı, giderek zorlaşmıştır –aslında krizin açıkça gösterdiği şey budur. Egemenlik kesinlikle özelleştirilmiş, finansal kapitalizm tarafından devralınmıştır, ama paradoksal olan şudur ki tamamen eşzamanlı bir tarzda, özel mülkiyet, kendisini giderek bir mala sahip olunmasından ziyade bir hizmetin kullanımı olarak gösterdikçe, çözülmektedir. "Kamusal egemen" artık (bu arada belirtelim ki kendilerini özel özneler olarak ifade eden) şirketlerle, sendikalarla veya kolektif emek örgütleriyle değil, hem maddi hem de bilişsel üretimde kalıcı bir bileşim ve yeniden bileşim durumu içindeki öznelliklerin elbirliği ve toplumsal dolaşımı ile boğuşmak zorundadır. Kısaca, kamusal egemen, bizim "ortak olan" dediğimiz şeyle karşı karşıyadır.

Burada "ortak olan"dan anladığımız şey, bugün üretimin giderek elbirliği biçiminde gerçekleştiği olgusunun kabulüne dayanır. Aslında bu elbirliği doğrudan finans sermaye tarafından kontrol edilmektedir, ama aynı zamanda yeni bilişsel emek figürleri tarafından, yani bir zamanlar "işçi sınıfı" denilen aynı toplumsal güçler tarafından harekete geçirilmektedir. Bir kez daha vurgulamam gerekirse: Bilişsel emek gücünden bahsettiğimizde aslında 1968'den bu yana gelişmekte olan, üretimin yeni bir niteliğinden, değerlenme süreçlerinin yeni bir yüzünden ve yeni bir emek örgütlenmesinden söz ediyoruz; ama aynı zamanda görünüşlere rağmen, günümüzde elbirliğine dayalı emeğin ve gerçekten maddi olmayan, bilgisayarlaşmış veya dilsel öğelerin katılımının günümüzde giderek yaygınlaşmasıyla birlikte, bizzat maddi üretimin belli ve gittikçe merkezileşen boyutlarından söz ediyoruz.

Bu yüzden kamu mallarının, özel mülkiyet ideolojisini hem kullanıp hem de pekiştirirken kamusal mülkiyet kurumunu yıkacak bir biçimde "özel olarak patrimonyalleştirilmesi" söz konusudur. Bu kombinasyon, kamunun istisna hali pro-

sedürleri ile idaresine yönelik girişimlerin sonsuz sarmalı, bu istisna halinin yozlaşması ve ortak olanın istisna hali güçleri tarafından yıkımı sonucunu vermektedir.

"Kamusal egemen" artık sadece paradoksal biçimde var olur ve değerlenmenin merkezini gösteren toplumsal üretim ve elbirliği süreçlerinde her şeye rağmen ortaya çıkan bir "ortak olan"ın karşısında kendisini gizlemeye yönelir. Bu ortak olan, tam da finansal güçler ve küresel piyasaların tarafından doğrudan ele geçirilen şeydir: *Hic Rhodus, hic salta.**

3. Üçüncü çelişki, *işçilerin bedenleriyle* ilişkiye girdiği ölçüde biyosermaye ile ilgilidir. Burada karşıtlaşma ve antagonizma; post-endüstriyel aşamasında, bilişsel üretimin hâkim hale geldiği çağda sermaye, artık sadece metalaştırılmış emek olmakla kalmayıp, üretici bilginin taşıyıcılarına ve makinesel operatörlere dönüştürülmüş olan bedenleri doğrudan üretime soktuğu ölçüde, kesinlikle açık bir biçimde görünür.

Günümüzde yeni üretim süreçleri içindeki bu bedenler, giderek daha da uzmanlaştıkları için, göreli bir otonomi kazanmıştır. Aynı doğrultuda, makinesel emek gücünün direnişi ve mücadeleleri, insan için, yani canlı makine "insan" için insan üretiminin sömürüsü yönündeki kapitalist talebe paradoksal biçimde karşılık verir. Finans sermayenin sömürdüğü ve yönetmenin yollarını aradığı şey tam da bu mutasyondur.

Aslında işçi, "sabit sermaye"nin bir parçasını yeniden temellük ettiğinde ve kendisini bir yandan 1) değişken ve genellikle kaotik bir tarzda, sermayenin değerlenme süreçleri içinde bir aktör olarak, "güvencesiz bir özne" olarak, ama *aynı zamanda* (2) "otonom bir özne" olarak *ortaya koyduğunda*, tam da bu noktada, emeğin sermayeyle ilişkili işlevinin tümden bir terse çevrimi gerçekleşir. İşçi artık yalnızca sermayenin doğayı fethetmek için, yani basmakalıp bir ifadeyle söylersek, metalar üretmek için kullandığı bir araç değildir. Çünkü bilişsel ve elbirliğine dayalı emek biçiminde işçi, üretim aracını kendisiy-

* "Halep ordaysa arşın burada" anlamına gelen Latince deyim. (ç.n.)

le bütünleştirmiş olmasından ve antropolojik açıdan başkalaşmış olmasından dolayı, "kullanım değerleri"ni yeniden ele geçirir, "*makinesel*" bir tarzda, sermayeden otonom ve ona karşıt şekilde, giderek daha da tamlaşan bir otonomi ve karşıtlıkla hareket eder. Bu nesnel eğilim ile bu *makinesel işçiyi* kuran pratik aygıtlar arasında, yeni bir sınıf mücadelesi biçimi, *biyopolitik* olarak adlandıracağımız bir sınıf mücadelesi ortaya çıkar.

Sermayenin gelişimi içinde, açıklamaya çalıştığım bu üç çelişki ve paradoks açıktır. Üstelik bunlar mevcut kriz yüzünden daha da öne çıkmış olan çelişkilerdir. Sonuç olarak, direniş daha da güçlendikçe, (sermayenin bir organı olarak devlet) iktidarının restorasyonu daha acımasız ve şiddet kullanımı daha belirleyici hale gelecektir. Bu yüzden her direniş, bir karşı-gücün illegal uygulaması olarak suçlu ilan edilir ve her isyan gösterisi yakıp yıkma ve yağma olarak değerlendirilir. Dahası, uyguladıkları şiddet doruk noktasına çıktığında bile sermaye ve onun devleti, kendilerini yine de zorunlu ve tarafsız güçler olarak göstermek zorundadır. Bu, ikinci bir mistikleştirmedir. Bugün şiddetin doruk noktası, sonuçta salt "teknikler" olarak nitelenen araçların veya organların işleyişi biçiminde sunulmaktadır. Margaret Thatcher'in çok önceden ilan etmiş olduğu şu ifadeyi hatırlamamız gerekir: "Alternatif yok."

Para

Bugünün politik kuruluşunun böyle olduğu göz önüne alındığında, neoliberal istikrar projesi ve bunun krizinde, direniş hareketlerinin öfkelerini, retlerini ve isyanlarını ifade etmeleri kaçınılmazdır. Elbirliğine dayalı üretimin toplumsal gücüne karşılık gelecek yeni kurumlar oluşturma arzusu buradan ortaya çıkar. Biraz önce formüle etmeye çalıştığım çelişkilerin işlediği alanlara geri dönelim.

1. Üretim paradoksu ile karşı karşıya kalınmasının ortaya koyduğu mesele, komünist programın eski bir iddiasına, işçilerin ve proletaryanın "kendini değerli kılması"na bir geri

dönüştür; öyle ki finans sermayenin yürüttüğü değerlenmegasp etme-özelleştirme işlemlerinin çoğalması karşısında, işçiler ve proletarya toplumsal üretim süreçlerinde kullanılan sabit sermayeyi açıkça ve artarak yeniden temellük etmektedir. Sabit sermayenin yeniden temellük edilmesi ile kastedilen, "ortak olan"ın, yaşamın kapitalist temellüküne karşı örgütlenen bir ortak olanın, yurttaşlığa özgü ve politik "kullanımlar"ın veya geleneklerin [*teamüllerin*] gelişmesi olarak, "aşağıdan" bir demokratik ve otonom yönetim olarak anlaşılan bir ortak olanın kuruluşudur. Bilginin ve gelirin yeniden ele geçirilmesi, her şeyden önce bilişsel proletaryayı ayırt eden amaçtır. Göreli ücretlerin düşmesine karşı mücadele -Rosa Luxemburg'un dediği üzere "emek gücünün meta niteliğine, yani bir bütün olarak kapitalist üretime karşı mücadele"- sanayi işçisi için nasıl politik bir amaç idiyse, bu amaç da başından itibaren politik bir amaçtır. Yine Luxemburg'dan alıntılayacak olursak: "Göreli ücretlerin düşmesine karşı mücadele, artık meta ekonomisi temelinde bir mücadele değil, bu ekonominin varlığına karşı devrimci, yıkıcı bir saldırıdır; bu, proletaryanın sosyalist hareketidir."

"Ortak mallar" denilen bu yeni yasal biçimi yeniden temellük etmek adına, örneğin İtalya'da son referandumda, özellikle suyun yönetimi sorunu etrafında yürütülen militan ajitasyon sürecinde yaşadığımız deneyimler tam da bu bakımdan tekrar ele alınmalı, incelenmeli ve yinelenmelidir.

2. Şimdi "mülkiyet paradoksu"na geri dönelim. Eğer hareketler özel mülkiyete karşı çıkmak ve onun ötesine geçmek istiyorlarsa, o zaman bugün büyük oranda üretken elbirliğini oluşturan hizmetler ve sosyal ağlardan oluşan bu çelişkili alana girmek zorunda kalacaklardır. Bu aynı zamanda, kendini eşzamanlı olarak kamusal iktidar kurumlarının "içinde ve karşısında" konumlandırmakla ilgili bir sorundur. Dolayısıyla burada iki temel hat iç içe geçer: İlk hat, temellük mücadeleleriyle yüz yüze kalan kamusal iktidarların baskıcı –ağır hareket eden

ama acımasız- işlevine karşı çıkmalıdır; ikinci hat ise paranın rolüne ve iktidarına karşı durmalıdır.

İlk alanda, örneğin "teknokratik hükümetler" biçiminde karşımıza çıkan neoliberal *yönetişimi* parçalama kapasitesi kesinlikle temeldir. Bu hükümetlerin böyle nitelenmesinin ne ölçüde bir mistikleştirme olduğunu zaten vurgulamıştım. Aynı zamanda, hareketlerin kamusal yönetişim sorunu etrafında başlattığı çatışmalardan yola çıkarak bir tür "ikili iktidar"ın ortaya çıkışını tahayyül etmenin mümkün olup olmayacağını da sıklıkla tartışmıştık ve bugün bütün bu sorun hâlâ çözülmeyi beklemektedir. Bununla birlikte sorunun, tamamen soyut bir biçimde, mücadelelerin boyutunun dışında çözülebileceğinden şüpheliyim. Bir öneri getireceksek bunu tam da ortak olanların kullanımı [*teamülü*] teması etrafında gelişen mücadelelerin yoğunluyla ilişkili bir şekilde yapmalıyız: yeni kurucu ilkeler, yeni haklar ve yeni bir yasallıkla ilişkili bir öneri –ortak olanlar, evrensel bir gelir, borcun ve iflasın reddi, kadınların ve erkeklerin hareket özgürlüğü, bilginin elbirliği ile uygulanması, *Commonfare** ve paramızı [*la monnaie*] yeniden temellük etmek. Sonuç bölümünde tüm bu noktalara geri döneceğim.

Şimdi ikinci temamıza gelelim: hareketler bağlamında, nakit veya para sorununu önümüze koymak. Bir ölçü ve dolaşım aracı olarak paranın ortadan kaldırılması zor olsa bile, yine de onun gerçek üreticilerin aleyhine toplumsal işbölümünü ve patronların iktidar birikimini yapılandırmanın bir aracı olma kapasitesini imha etmenin mümkün olduğu açıktır. Avrupa Merkez Bankası'nın bağımsızlığına karşı çıkmalıyız: AMB, "insanın insan için ve insan tarafından üretimi" ihtiyacına ve toplumsal biyopolitik dengenin yeniden tanımlanmasına yönelik stratejik bir projeye tabi kılınmalıdır. Sorun, "tasarruf bankaları"nın "yatırım bankaları"ndan

* *"Commonfare"*, sosyal devlet güdümündeki bir refah modeline işaret eden *"welfare"* terimine karşıt olarak, ortak olana dayalı yeni bir refah modeline gönderme yapmaktadır. (ç.n.)

ayrılması değil, tasarrufların ve yatırımların insanın insan için üretimini garanti altına alabilecek dengenin kurulması doğrultusunda yönlendirilmesidir. En deneyimli politik hareketler tarafından yürütülen çatışma böyle bir çatışmadır. Bu, tereddütsüzce ve ideolojik tövbekârlıkların ötesinde, biyoiktidarın parasal yönetişimine karşı çıkmak ve onu sabote etmekten, yani aşağıdan gelen, radikal demokratik bir tarzda ifade edilen protestoları ve kopuşları her fırsatta devreye sokmakla ilgilidir. "Ortak bir para"nın ne olabileceğini sorarak başlamalı ve bunun toplumsal yeniden üretimi, her yurttaşın ihtiyacı olan geliri güvence altına alması gerektiği hipotezini geliştirmeli ve üretken çokluğun işbölümünün yapısını oluşturan elbirliği biçimlerini desteklemeliyiz.

3. Biyosermayeyi ve işçilerin bedenlerini birbirine bağlayan son "paradoks"a gelelim. Bu çelişki, kapitalist ortadan kaldırılmadan çözülemez. Kapitalist, kâr elde etmek istediği sürece işçiyi sömürmekten kaçınamaz ve canlı emek olmaksızın ne üretim ne de zenginlik gerçekleşir.

Dolayısıyla politikanın alanı tam da bu çelişkidir. Kapitalist iktidar açısından bu, her zaman faşizm ve demokrasi arasında asılı bir geçidin ortasındayken yaşanan bir belirsizlikle, karar verilemez olan şeylerin kararlaştırılmak zorunda olduğu alandır. Öte yandan bu alan, sınıf mücadelesi pratiği içinde tekil ve etkili makine-bedenlerin topluluğunun kurucusudur. Bütün bu bedenler açısından politikayla uğraşmak, çokluğu "kurumsal olarak", yani tekillikleri yalnızlıktan çekip çıkaracak ve onları *çokluğun* içinde konumlandıracak bir şekilde kurmak, kısacası çokluğun toplumsal deneyimini *politik bir kuruma* dönüştürmek anlamına gelir.

Mevcut hareketlerin, on sekizinci, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllardaki modernitenin kurumsal modellerinin, yani devrimci aşamanın sona ermesiyle birlikte kurucu iktidarın bütün izlerini silen anayasal modelin ötesine geçmeyi talep etmesinin nedeni budur.

Daha gerçekçi bir tarzda bugün bunun tersini olumlamalıyız: Kurucu güç, [kurulu] iktidarın Bir'inin yeniden inşası içine kapatılamaz. İktidarı ele geçirmek için değil karşı-güçler sürecini açık tutmak ve kapitalist makinenin durmaksızın icat ettiği kapma aygıtlarına meydan okumak için isyan ediliyor. Mücadelelerin deneyiminin bize öğrettiği şey, politik temsilin daima krize girerek sonlandığıdır: Egemenlik mekanizmasının içine sürüklenip, çok iyi bildiğimiz sihirli ve kokuşmuş seçim simyasıyla damıtılan politik temsil, işçi sınıfının toplumsal bileşiminin sürekli yenilenen hakikatine ve zenginliğine layık olmayı asla başaramaz.

2011 baharından bu yana tüm hareketler, protestolarla ve gösterilerle, direnişlerle ve öfkeyle kat edilecek çatışmacı bir "karşı-demokrasi" arzusunu ifade etmiştir, çünkü artık "normatif" demokrasiyi sineye çekemeyiz! Bu hareketler, yasallık ve hukuki formaliteyle girilen oyunlarla kendilerini hemen baskı mekanizmalarına dönüştürmeyecek, tersine "ortak para"nın [*argent commun*] yatırımıyla işleyebilecek, böylece toplumsal ilişkileri sürekli yeniden dengeleyecek ve zenginin yerine yoksulu geçirecek, kısacası insanın hizmetinde insan tarafından tahayyül edilen yeni bir yaşam yaratacak biyopolitik demokratik kurumlar talebini dile getiriyorlar.

Burada şunu açıkça söylemeliyiz: Ekonomi alanında Nobel ödülü alanlar ne derse desin, üretkenlikte bir artış, ancak özgür ve eşit bir toplumda, "işin reddedildiği" bir toplumda gerçekleşebilir – elbette "iş"i bugüne kadar kendisini sunmuş olduğu biçimiyle, yani köle emeği, ücretli emek olarak anlıyorsak. Emeği, bugüne kadar hapsedildiği tarihsel biçimlerden kurtarmak zorundayız.

Mücadeleler

Kriz geliştikçe ve hareketler olgunlaştıkça, işçilerin bilincinde de tayin edici bir şeyin üretilmekte olduğu daha çok hissediliyor. Yirminci yüzyılın miadını doldurduğunu söylemek

sıradanlaştı, özellikle de bu ifadenin, işçilerin mücadelelerinin zorlu deneyimlerinin ve deneylerinin, yirminci yüzyılı baştan sona kat eden yeni bir toplum kurma girişimlerinin hatırasını silmeye hizmet ettiğini düşündüğümüzde. Bu girişimlerin, elbette bir gecede değil, yüzyıl boyunca başarısız olması, asla bunların potansiyelinin tükendiği anlamına gelmez. Tam tersine "eski köstebek" umuda doğru tünel kazmaya devam ediyor. O zaman sosyalist deneyimi yeniden mi canlandırmalıyız? Evet, ama onu yeni bir teoriye ve yeni bir stratejiye dâhil ettiğimiz koşulda... Bugün yeni hareketlerin yaptığı şey budur.

Şimdi dikkatimizi, krizin içinde ve ona karşı mücadele eden hareketlerin neler yaptığına çevirelim. Bu bağlamda ortaya çıkan öznelleşme süreçlerine dair bir incelemeye girişmenin ve hangi koşulların ortak olanın politikasına olanak verdiğini, hangilerinin bunun önünde engel olduğunu anlamaya çalışmanın tek yolu budur.

Öncelikle, Avrupa düzeyinde önerilen anayasal reformlara sistematik olarak başvurmak, burada kesinlikle engelleyici bir rol oynar. Aksine hareketlerin ilgilendiği şey, yeni bir yıkıcı ve komünist projeye uyarlanmış öznelleşme süreçleri lehine gerçekleştirilebilecek politik eylemlerin ne olduğunu sormaktır.

O halde hareketleri incelediğimizde, ortak bir başlık altında toplanabilecek bir ilk eylem kümesini şöyle tanımlayabiliriz: borçları ödememe. Yurttaşlık geliri [*revenu de citoyenneté*] lehine borca karşı yürütülen bu mücadeleler, göreli ücret üzerine yürütülen eski mücadeleleri devam ettirir ve emeğin ölçülmesini sorguladıkları oranda da devrimci mücadeleler haline gelir. Aynı zeminde, "güvencesizler grevi"nin bir teorisi ve pratiğini oluşturmaya yönelik bir dizi denemede ve girişimde bulunulmaktadır: Bu, işçilere dayatılan güvencesizlik koşulundan yola çıkarak, toplumsal sömürünün yeni koşullarında hangi mücadelelerin patrona "zarar verme" kapasitesine sahip olduğunu anlayabilmekle ilgili bir meseledir. Alanları, meydanları, tiyatroları, toplum merkezlerini ve boş evleri işgal eden ve örgütlenme alanları-

na dönüştüren hareketler tamamen, toplumsal birikim süreçleri açısından asla şimdi olduğu kadar merkezi olmamış meta-değişimi lojistiğini bloke etmeye çalışan mücadeleler gibi, bahsetmekte olduğumuz bu mücadeleler dizisine aittir. Aynısı, sivil ve ekolojik dengeyi bozan devasa bir yıkıcı güç olmaktan başka hiçbir kamusal yanı olmayan ve sadece yolsuzluğu, özel kazancı kolaylaştırmaya hizmet eden " büyük kamu yararı projeleri"ne engel olan mücadeleler için de geçerlidir.

Ama belki çok daha iyi bir örnek, mümkün olduğunda refah, eğitim, konut politikası vb. arasındaki temel bağlantıların yönetimini yeniden temellük etmeyi ve/veya ortaklaştırmayı başaran girişimlerdir. Bu örneklerde mücadele işçilerin sadece parasal nicelikle değil, toplumsal nitelikle de bütünleştirilmiş dolaysız ve/veya dolaylı ücretleri üzerinde yürütülmektedir.

Mücadelelerin üzerinde konumlandığı ikinci alan, [iktidarı] yerinden edici mücadelelerdir [*celui des destitutions*]*. Bu, kapitalist komuta kanallarının yerinden edilmesiyle ilgili bir meseledir. Neoliberalizm altında yaşanan toplumsal ve hukuki kaos normal kabul edilir oldu. Yönetişimi hukuki bir ihtilaf meselesi olmaktan çıkarıp bir karşı-güç uğrağına dönüştürerek bu kaosu üstlenmek: Neoliberalizme karşı olan bütün güçlerin yapmaya çalışması gereken şey budur. Latin Amerika'da uzun bir süredir hükümetlerin gündemini oluşturan ve eninde sonunda dikte eden devrimci hareketlerin örneklerine tanık oluyoruz. Bu deneyimi Avrupa'da tekrar etmek kolay olmayacaktır ama en azından denenmelidir. Yine de bu kopuş kapasitesinin, istikrarlı bir karşı-güç mekanizması biçiminde pekiştirilebileceği düşünülmemeli. Burada yerinden edici etki [*l'effet destituant*], kurucu boyuta göre hâlâ üstün durumdadır.

Şimdi bazıları, ayaklanmalar ve kargaşa kurumlar yaratmadığı için, bu hareketlerin nafile ve belki de tehlikeli ol-

* Terimin ortaya atıldığı 2001'deki Arjantin isyanları bağlamı içindeki bir açıklaması için bkz. bu kitapta. *Salyangozların Sessizliği* başlıklı bölümde ilgili çevirmen notu, s.46.

duğunu söyleyerek itiraz edecektir. Ama bu söylemler, eğer açıkça provokatif değillerse ve ayaklanmaların ve kargaşanın, kurumlar *yaratamayacağını* örtülü biçimde iddia ediyorlarsa, ikiyüzlüdür: Bir kez daha, bugün henüz bu olmuyorsa bunun nedeni sadece yerinden edici etkinin hâlâ başlangıcı oluşturması ve hâkim olmasıdır. Bu, söz konusu çabaların kurumlar yaratmaya muktedir olmadığı anlamına gelmez.

Bu sorgulama ve mücadele alanları, temelde kentler ve metropollerle özdeşleşmiştir. Eskiden emeğin örgütlenmesini merkezileştirmek fabrikaya düşerken bugün bu görevi metropoller devralmıştır: Bilişsel olsun olmasın elbirliğine dayalı emek ağlarını merkezileştiren ve sağladığı bağlantılarla, üretim ve mücadele arasındaki gerilimin ve kaynaşmanın derecesini artıran, metropoldür. Bu yüzden metropoliten alanda, örgütlenme süreci içindeki maddi ve maddi olmayan emeğin, emek ve emek-olmayanın, kültür ve (özellikle göçmenlere borçlu olduğumuz) kültürlerin arasında karşılaşma, militanlık ve örgütlenme alanlarının, kısaca mücadelenin örgütlendiği ve genel zekânın ürünlerinin yeniden temellük edildiği alanların giderek çoğalışına tanık oluyoruz. O halde "yeni karşılıklılık" biçimlerini etkinleştirebilecek, krizin en şiddetli etkileri karşısında yeni toplumsal korunma biçimleri oluşturabilecek özyönetim kurumlarını inşa etmeye başlamak mümkün müdür? Pek çok örnekte aslında gerçekleşen budur. Üstelik "yeğin" (yani toplumsal dokunun içine işleyen) olarak tanımlayabileceğimiz bu açılma öğelerinin yanında, "genişleyen" bir aygıtı, yayılabilir bir açılımı da denemeliyiz: Yalnızca çeşitli Avrupa ülkelerindeki hareketlenmelerin birleşmesi ve eklemlenmesi, bugün yaşadığımız kriz politikaları üzerinde gerçek ve sürekli bir etkide bulunabilir.

Son olarak *komünleşme*. Kurucu girişimlerin ortaya çıktığı yer burasıdır. Örneğin İtalya'da hareketler bu yönde ilerlemeye çalıştılar. Kamudan ortak olana geçiş: ortak olanlara erişim hakkının olumlandığı, işçilerin kalplerini ele geçirmiş olan bu

arzuyu gerçekleştirmeye çalışan bir yol. Komünleşmek, ortak olanların yeni kurumlarını yaratmaktır, özellikle yurttaşların dayanışma esasıyla tam özgürlük koşullarında üretmelerine olanak verecek "ortak para"yı yaratmak.

Tüm bunlardan sonra alternatif açıkça görülebilir. Bir yanda kapılan biyodeğer, sermayenin bir bütün olarak toplumdan çekip çıkardığı değer ve bununla birlikte toplumun sömürülmesi anlamında bu değerin parasal biçimi ve yapılandırılması vardır. Diğer yanda ise emek gücünün kudretini kapitalist tahakkümden özgürleştirmeye ve eşitliği özgürlüğün koşulu olarak koymaya yönelik devrimci girişim vardır.

Bütün bu unsurları, özellikle para ile ilgili olanları ortaya koyarken, başladığımız soruya geri dönmüş olduk: Avrupa için ne yapmalı? Ya da daha doğrusu Avrupa'yla ilişkili olarak hareketler nasıl bir tutum almalıdır? Avrupa Birliği'nin zorunlu ve geri döndürülemez olduğu bana tamamen açık görünüyor. Küreselleşmenin ortasında kıtasal boyutlardan yoksun bir politik hat imkânsızdır. Hareketlerin kendisi bazen bunun farkında değilmiş gibi görünüyor. Bu yüzden parçalanmış coğrafyalar arasındaki farkları birleştirecek ve müzakere edebilecek yeni dayanışma modelleri, yeni bağlantı projeleri inşa etmek zorunludur –burada eski ulus devletleri değil, mevcut hareketlerin çok farklı tarihlerini düşünüyorum. Mücadelelerin aciliyeti bunu gerektiriyor, özellikle de kurucu güç teması merkezi hale gelmişken. Öyleyse bu görevi yerine getirebilmek için, Avrupa'nın kurumsal takviminden ve sürekli önümüze getirilen seçim kampanyalarından uzak duran bir araştırma veya inceleme programı geliştirmeliyiz. Bugün Avrupa'da, Kışlık Saray'ın Avrupa Merkez Bankası'nda cisimleştiğini göz önünde tuttuğumuz sürece, tartışmanın düğüm noktası, şüphesiz Avrupa Merkez Bankası'na karşı nasıl harekete geçebileceğimizdir.

Çeviren: Münevver Çelik

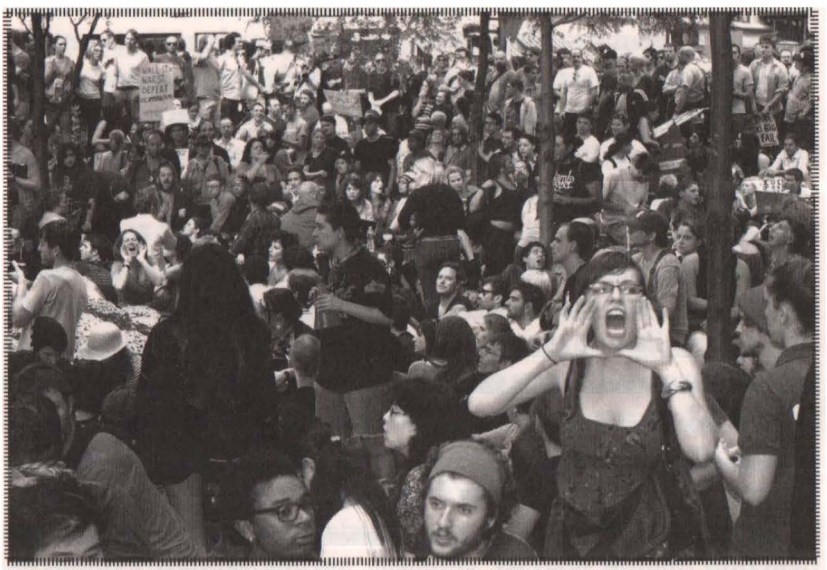

Çokluğun formülü olarak n-1, "Çok'u oluşturan" icatçı teknikleriyle birlikte, son yılların işgallerinde yaygın biçimde gerçekleşmiş görünüyor

n-1. Çokluğu Oluşturmak
Felsefi bir Manifesto

Gerald Raunig

Öznesiz işgal. Öznesiz hareket. Öznel olmayan bileşim. Günümüzdeki işgal hareketleri, herhangi bir öznesi olmamalarıyla nitelenir. Birlik, bütünlük ve özdeş olarak tanımlanabilir bir sınıf yoktur. Klasik devrim teorileri bunu, (devrimci) özne aşamalılık teorisinin sabit bir bileşeni olarak, ayaklanma, isyan ve devrim olasılığının koşulu olduğu için, bir problem olarak görebilir. Ancak tekbiçimli bir özne, bir molar blok, işçi sınıfı, birleşik bir cephe ufukta göründüğünde -ancak bu açıdan bakıldığında- devrim başlayabilir.

Yine de öznenin yokluğu, bir eksiklik olarak yorumlanmak zorunda değildir. Tersine, öznenin yokluğu, devrimde yeni bir niteliğin, dolayısıyla moleküler bir devrimde yeni bir niteliğin ve bunun içindeki çokluğun önceliğini gösterebilir. Özne kayıp (*missing*) olduğunda bu, (hâlâ) doldurulmamış ve doldurulmayı dileyen bir boşluk olarak, sadece kaybolmuş olduğu anlamına gelmez. Moleküler devrimin bileşimi göz önüne alındığında, birleşmeye veya birleşik bir (sınıfın) öznenin liderler, parti ve öncü tarafından temsil edilmesine gerek yoktur. Sınıfın ya da

belli bir sınıfın (proletaryanın veya çökme tehlikesi altındaki bir orta sınıfın) önceliğinin reddedilmesi, mevcut kapitalist üretim içinde hiç olmadığı kadar radikal bir biçimde yaşanan hiyerarşikleştirici farklılaşmanın dikkate alınmadığı anlamına asla gelmez. Diferansiyel kapitalizm farkları pürtüklendirir, hiyerarşik hale getirir ve değerlendirir. Bununla birlikte, moleküler çokluk, farkları homojenleştirmeye ve bütünleştirmeye yeltenen bu makinesel-farklılaştırıcı kapitalizme karşı direniş tahayyüllerinin herhangi birine umut bağlamaz. Olumsuz tezahürlerinde bile, çokluktan bir geriye dönüş olamaz, sadece onun süreksiz/sürekli açımlanışı olabilir.

Ama "özne", "bir", "bütün", mevcut olduğunda, "çok"u, "tekil"i, "saçılmış olan"ı molar bir blok içinde bileştiren bir toplama, biçimlendirme ve birleştirme sürecinin sonucu değildir. O bir toplama mantığını değil çıkarma mantığını izler. Onun "bir" olabilmesi için önce sayılamaz çokluktan çıkartılması, ayrılması, azaltılması gerekir. "Bir", ancak sayma, sınıflandırma ve özdeş olarak tanımlama mantığı kendi örgüsünü çokluğun üzerine dayattığında, "sayılamayacak olan" sayma sürecinde evcilleştirildiğinde ortaya çıkar.

Özne ancak çoklu olandan çıkarma yoluyla ortaya çıkar: n-1.

Radikal içerme ve moleküler örgütlenme

Occupy hareketi, ondan önce de İspanya'daki 15M hareketi ve bazı yönlerden, tekleştirici bir biçimde "Arap Baharı" olarak adlandırılan Kuzey Afrika devrimleri, şüphesiz daha önceki hareketlerin ve ayaklanmaların soybilimsel çizgileriyle kaplanmış durumdadır. İşgal pratiği, tekrar eden bir rol oynadığı kadar, temsilin eleştirisi ile saçılma ve bir araya toplanmanın yeni iç içe geçişlerinin icadı olarak da rol oynadı. Devrimci makinelerin hem karadan hem denizden ilerleyen patikaları, artık günümüzde, dünyada kendilerine yollar açmak ve farklı jeopolitik durumlarda, yeni-eski bir kılıf içinde orada burada tekrar ortaya çıkmak için, kalıcı bir köstebeğin toprak altın-

dan kazmasına ihtiyaç duymazlar. Hatta sabit bir tünel sistemi kazmadan, kendini dünyada verili hiçbir öğeyle sınırlamadan ve hiç iz bırakmadan, tekrar tekrar her yönde ilerleyebilen bir yılan biçimine de ihtiyaç duymazlar. Yeni işgal hareketlerinin yüzen anlatıları, eylem biçimleri, duygu kümeleri toplumsal-makinesel asamblajlardır ve dolayısıyla süreklilik ve süreksizlik, tekrar ve fark, sürdürme ve icat, bu asamblajlar içinde geçişsiz bir biçimde birbirine bağlanır.

2011'in başından itibaren ortaya çıkan farklı işgal hareketleri arasında doğrusal bir ilişki olmadığı gibi bunlarla daha önceki hareketler arasında da doğrusal bir ilişki yoktur. ABD-Amerikalı işgal hareketi, Sosyal Forum'un işaret dili tekniklerini olduğu kadar, eski anarşist eylem biçimlerini, taban meclisi biçimlerini, 2008'den beri görülen üniversite işgalleri dalgası kadar Kahire'deki Tahrir Meydanı işgali pratiğini de ödünç almıştır. Dolayısıyla bu, kökeni oraya ya da buraya dayandırılabilecek doğrusal bir ilişki değildir. Söz konusu olan sadece benzerlikler, tekil tekrarlar, gizli açık göndermeler, bütün yönlerde çeviri ve bütün boyutlarda yanlış çeviri süreçleridir.

Bu eşzamanlı ayrışma ve birleşme bağlamında işgal hareketleri, kurucu özdeşleştirmeleri başarılı biçimde geride bırakmış ve katılaşmış eski kategorilerden kaçmıştır. Bu hareketler, şiddet ve şiddet içermeyen; devrimci ve reformist; entelektüel ve kitle; genç ve yaşlı; çoğunluk ve azınlık; politik, apolitik ve anti-politik arasındaki ikili ayrımları defalarca çapraz kesmiştir. Önemli olan, bu benzemez çiftlerin yarıkları arasındaki duygulanım, güvencesiz bedenin karşı karşıya olduğu tehlikeleri dikkate alan ortak eylem, radikal içerme pratiğidir.

Radikal içerme, hiçbir şekilde bir hippi rüyasının ayrımsız ve gülünç bir tekrarı, sınıfsal ve ulusal sınırları askıya almanın romantik bir projeksiyonu, acısız bir kardeşleşme fantezisi anlamına gelmez. Ayrıca bu kavram, bir açık kapı ("yarı aralık bir kapıdan girmek"te olduğu gibi), birini bir odaya buyur edip onunla meşgul olma, hâlihazırda var olan bir yeryurtla olası bir

bütünleşme gibi bir resim sunmaz. Radikal içerme daha ziyade varoluşsal yeryurdun açıklığına, en başından sınırlarla kuşatılmamış veya kat edilmemiş, kapısı ve eşiği olmayan esasen içerici bir yeryurda, zaman ve mekânın yeniden-yerliyurtlulaşmasının içerici bir tarzına dair bir potansiyeli ifade eder. Bu, sadece yeryurdun toplumsal olarak önceden biçimlendirilmiş olmamasına değil, aynı zamanda doğrusal-stratejik planlamanın imkânsızlığına, öngörülemezliğe, moleküler yeniden-yerliyurtlulaşmanın toplumsal ve örgütsel açıklığına işaret eder.

Bu yeniden-yerliyurtlulaşma, yalnızca mekân için geçerli değildir. Protestocuların eylem tarzlarını biçimlendiren şey, aynı zamanda zamanın yeniden temellük edilmesidir. İşgalciler, kurdukları mekân ve zamanı çok ciddiye alırlar. Zamanlarını uzun, sabırlı tartışmalara, alanda kalmaya ve günden güne yeni bir yaşam kurmaya verirler. Aksi halde sınırsız olacak bir günden güne yaşam içinde, gündelik yaşamın yeni kısa sürelerini yayarlar. Bu, dünyadan çıkmak, el etek çekmek ya da bir zaman-dışılık değil, tersine boyun eğdirilmiş yersizyurtsuzlaşmanın zaman rejimi içinde bir kırılma anlamına gelir. Artık söz konusu olan sadece iş zamanının kısaltılması için değil, aynı zamanda bir bütün olarak zamanın tamamen yeni bir şekilde pürtüklendirilmesi için bir mücadeledir. Makinesel kapitalizmde mesele, bütünüyle ele geçirmektir – zamanın bütünlüğü, bir bütün olarak zamanın temellük edilmesi. Güvencesiz yaşamın gergin çoklu ritimlerinin ortasında, zamanın bir işgal görünümü altında yeniden-yerliyurtlulaşmasında, bir artı icat edilir ve dolayısıyla, tüm bu boyun eğme içinde, massedilemeyecek bir arzu yaratılır. Sıkıştırılmış zamansızlığın ortasında güvencesiz işgalciler, farklı zaman ilişkilerini hayata geçirirler, zamanı meclislerin sabrı içinde, yaşamı yayarken, meydanlarda yaşar ve uyurken pürtüklendirirler.

Radikal içerme, farkların korunması ve olumlanması; bu farklar içinde, çokluğun sürekli genişlemesi içinde sürekli farklılaşma ve çoğalma demektir: farklı biçimde hiyerarşikleştiril-

miş güvencesizler arasındaki fark; evsizler, evsiz kalma tehdidi altında olanlar, yaşayabilecekleri bir yer için mücadele edenler arasındaki fark; eski ve yeni kuşaklar arasındaki militan ifade tarzları arasındaki fark; fiziksel olarak bir mecliste bulunabilenler ile orada fiziki olarak bulunamasalar da canlı yayınlar, tweetler ve sosyal ağlardan oluşan bir post-medya ekolojisi sayesinde bulunabilmeleri sağlananlar arasındaki fark.

Radikal içerme, ırkçılık veya cinsiyetçilik biçimini alan herhangi bir yeniden-yerliyurtlulaşmayı kesinlikle ima etmez. Tersine çoklu olan, herhangi bir ayrımcı özdeşleştirmenin beslenebilmesini engelleyecek bir biçim önerir. Ama bu, her yeniden-yerliyurtlulaşmanın, bütün örgütlenme girişimlerinin önünde engel olan mutlak bir yersizyurtsuzlaşma anlamına gelmez. Bu daha ziyade moleküler örgütlenme biçimleri, kapatmalara karşı koyabilecek yepyeni varoluşsal yeryurtların kuruluşu ile ilişkilidir. Bununla birlikte, devrimci tarihin (ve onun yapısallaştırıcı tarihyazımının) molar örgütsel anlatılarını mümkün olan tek yol olarak kabul etmek ve bunu sonsuzca yeniden üretmek yerine, devrimci pratiklerin ve anlatıların icadına, yenilenmesine ve çoğalmasına ihtiyacımız var. O zaman, tek bir büyük olay, kurucu pratiklerin sonsuz bir zincirine; devlet aygıtlarının ele geçirilmesi, kurucu gücün pekiştirilmesine; devrimin kurumsallaştırılması, yepyeni devasa kurumların, ortak olanın kurumlarının icadına dönüşür.

Molar örgütlenme, pürtüklendirici bir yeniden-yerliyurtlulaşma olarak ortaya çıkar. Mücadeleleri temel bir meseleye, temel bir çelişkiye, bir öndere odaklanmaya yönlendirir. Çeşitliliğin, yayılmanın ve çokluğun moleküler dünyasında, yeni bir yeniden-yerliyurtlulaşma biçimi, bireysel veya kolektif imtiyazların ötesinde moleküler ve içerici bir yeniden-yerliyurtlulaşma istenir. Bu biçim, belli amaçların peşinden koşmaz, güvence altına alacağı imtiyazlar kurmaz. Bütün bireysel ve kolektif imtiyazları bizzat bertaraf eden, kendi olarak alınan her tekilliğin ayrıcalıklarıdır. Ama bu öncelikler, ancak her

tekillik kendi tuhaflığını bütün olasılıklarıyla sonuna kadar yaşayabildiğinde ve kendi birleşme biçimini deneyimleyebildiğinde varlığını sürdürebilir. Entelektüeller, parti bürokratları, sanatçılar, kara blok veya profesyonel devrimcilerin hiçbirinin ayrıcalıklı bir konumu yoktur. Ayrıcalık herkes içindir. Moleküler mücadeleler, rastlantısallıkta ortaya çıkan ve marjinal meselelerin önemsizlikleriyle yayılmaya devam eden mücadelelerdir. Moleküler örgütlenmenin tepesinde başı yoktur.

Açıktır ki çokluk, saçılım, çeşitlilik; post-Fordist kapitalizmin çağdaş üretim tarzlarının, mevcut yaşam biçimlerinin parçası haline gelmiştir; ancak bu unsurlara politik örgütlenme biçimleri içinde nadiren rastlanılmaktadır. Çokluk post-Fordist üretimin teknik bileşimi haline gelmiş, ama aynı oranda onun politik bileşimine dönüşememiştir. Tersine mevcut politik bileşim biçimleri, saçılmış bir çokluk içinde özdeşleştirici-olmayan bir bileşimi güçlendirmek yerine engelliyor gibidir. Sendikalar, partiler ve diğer geleneksel kurumlar kendi katı, yapılandırılmış biçimleri içinde genellikle moleküler bir politik örgütlenmenin tahayyül ve icat edilmesinin önünde engel oluşturmaktadır.

1990'larda ve 2000'lerde merkezsiz, çok merkezli, moleküler örgütlenme biçimleri, toplumsal hareketlerin küçük bir kesimiyle sınırlı kaldı. Zapatizmden, Sokakları Geri Al hareketine, küreselleşme eleştirisinden Arjantinli Piqueterolara, noborder ağından Euromayday hareketine kadar temsile karşı eleştirel bir tutum takınan pratikler çoğalmış, ama moleküler liğin kitlesel, devasa ve viral bir yayılımı sağlanamamıştır. Üretim tarzları düzeyinde saçılım, çokluk ve elbirliği, kendilerini "sermayenin komünizmi"nin bir biçimi olarak dayatırken, politik örgütlenmede çokluk marjinal kalmıştır.

Şüphesiz çokluk on yıldan daha uzun bir zamandan beri gündemde. "Aslında 'yaşasın Çok' demek yeterli değildir, bu çığlığı atmak ise zordur. [...] Çok, oluşturulmalıdır." Gilles Deleuze ve Félix Guattari'nin yaptığı bu uyarı, yayımlandıktan otuz

yıl sonra bugün, çokluğun kendisi gibi, mikropolitik çabaların algılanabilirlik eşiğinin üstünde akıyor gibidir –"boyutların sayısı bakımından, halihazırda elimizde olan – daima n-1'dir." *Bin Yayla*'da çokluğun formülü olarak sunulan n-1, "Çok'u oluşturan" icatçı teknikleriyle birlikte, 2011'in başından itibaren giderek yaygınlaşan son yılların işgallerinde daha önce hiç olmadığı kadar yaygın biçimde gerçekleşmiş gibi görünüyor.

İnsan mikrofon: ne insan ne mikrofon

Meclis ve işgal tarzlarının yanında Occupy hareketinin en çok konuşulan pratiği, muhtemelen insan mikrofon (ya da insanların mikrofonu) oldu. İnsan mikrofonun kullanımı, Eylül 2011'de, sanki kazara olmuş gibi, Zuccotti Park'ın yasal konumundan kaynaklanan bir ihtilaftan ortaya çıktı. Daha sonra Manhattan'daki ilk işgalin ötesine genişledi ve daha da geliştirildi.

Wall Street işgalinin, eski adı Liberty Plaza olan ilk yeri, özel ellerdeki kamusal bir meydan olmasıyla, kamu ve özel ayrımını bulandıran mevcut paradoksun adeta cisimleşmiş bir halidir. Boş "kamusal alan" vaadi, burada kelime anlamıyla ele alındı. Kamusal alan -ister Puerta del Sol'un turistik yok-yeri olsun, isterse Zuccotti Park'ın özelleştirilmiş alanı ya da Tahrir Meydanı'nın yoğun trafiği olsun, şehir merkezlerinin pürüzsüz mekânlarında- kesinlikle yoktur. Durum böyleyken ya da belki de kesinlikle bu yüzden, yeni eylemcilikler, ana meydanları işgal ediyor, bu meydanları normatifliği ve normalleştirmeyi paradoksal bir biçimde provoke edercesine ortak alanlara dönüştürüyor.

Zuccotti Park, özel ellerdeki bir kamusal meydan olması nedeniyle özgül bir yere sahiptir. Bu konumu nedeniyle meydanda, mikrofon, megafon veya açık alan ses sistemlerinin kullanılması polis emriyle yasaklanmıştır. Bu yüzden geniş genel meclislerde işgalciler, konuşmacının her cümlesini hep birlikte tekrarlamaya başladılar. Bu tekrarın işlevselliği, başlangıçta

açık havada bulunan yüzlerce insana anlaşılır bir konuşma yapılabilmesini sağlamasıydı.

Uzaktan bakıldığında "sesi yükselten" bu uygulama vaizlere özgü bir teknik gibi (örneğin YouTube video gösterimlerinde olduğu gibi) görünebilir. Bir yanda vaizin boğuk sesi, diğer yanda cemaatin coşkulu teyidi. Çoban ve sürü arasında olduğu gibi, bütünün hükümeti ile bireyler –herkes ve tek tek bireyler- arasındaki ilişki, pastoral bir ilişkidir. Tekillikler, hem homojenleştiren hem de bireyselleştiren bu süreç içinde boğulma tehlikesi altındadır. Kalabalık ne kadar çok cümleyi tekrarlarsa, cümlelerin içeriği, anlamı ve benimsenmesi de o kadar arka planda kalır. Bazıları tam da pastoral (kendiyle) ilişki yoluyla transa geçerken, bazıları açısından da bitkinlikleri belli bir otomasyona neden olur: Düzenli bir şekilde parçalara bölünmüş dil materyalinin mekanik yeniden üretimi, (kendine) boyun eğdirmenin provası gibi görülebilir.

İnsan mikrofona sadece bu açıdan bakılırsa, "çok"un merkezileşmesinin, homojenleşmesinin ve birleştirilmesinin bir tekniği olarak anlaşılmak zorundadır. Oysa durum daha ziyade şu değil midir: "bu tür bir makinesel çokluk, asamblaj veya toplum, her türlü merkezileştirici veya birleştirici otomatı 'asosyal bir ihlal' olarak reddeder. Bu koşullar altında n aslında daima n-1'dir." n-1 formülündeki eksi işaretinin bu ikinci anlamında, sorun artık sadece "bir"in "çok"tan önce var olmadığı, zaten ve daima "çok"un bir parçası olmadığı, ancak çıkartma işleminin içinde ve bu işlemden ortaya çıktığı değildir. "Bir", birlik, birleştirme, yalnızca bir sayılabilirlik örgüsünün devreye sokulmasının bir yan ürünü değildir – o, makinesel "çok" tarafından etkin biçimde reddedilir. Moleküler kalabalık, "çok", "bir"in "asosyal ihlal"ini geri püskürtür, "bir"e saldırır. Sayılamaz olanın sayma matrisine dönüşümüne izin vermez.

Bu açıdan bakıldığında çokluğun ve polifoninin saldırgan bir biçimi olarak insan mikrofonun potansiyeli, sesi yükseltme olarak koronun, konuşmacıların öforik veya otomatik bir

olumlamasına indirgenemez olması anlamında, vurgulanabilir. Ama bu bakımdan insan mikrofon ne "insan"dır ne de "mikrofon"dur. Mikrofon değildir, çünkü arkadaki gürültüyü bastırırken sesin kaynağını olabildiğince doğru aktarmak için voltaj değişimlerini kullanmaz. Daha ziyade seslerin çokluğunu, çoğaltımını kolaylaştırır, aynı zamanda "arkadaki gürültü"yü bastırmak yerine üretir. O halde amaç sadece dilsel materyali olabildiğince doğru aktarmak, dilsel içeriği salt yeniden üretmek değil, sözcelemin sürekli açılarak serilmesidir.

İnsan mikrofon, bir mikrofonun temel özelliklerinden yoksun olmakla birlikte bir "insan" da değildir. İnsaniliği vurgulamak, çok'un sözcelemlerinin içinden ortaya çıktığı toplumsal-makinesel ilişkileri gözden kaçıracaktır. Seslerin çoğaltılması, konuşulan içeriği polifonik bir uğultuya dönüştürür. Başlangıçta bu, şüphesiz tek sesi yükseltmeye uğraşan pek çok sestir. Ama mesele, sadece tek tek bireylerin seslerini anlaşılabilir ve dilsel olarak olabildiğince sarih bir koro olarak bileştirmek değildir. Bu aynı zamanda, alımlama, tekrar ve kişinin kendi konumunun gelişimi/sözcelemi arasındaki çoklu görevleri doğuran yeni bir şizo-yetkinlik, icatçı ve makinesel bir öznellik zemininde, konuşan ile dinleyen arasındaki ayrımın bulanıklaşmasıyla ilgilidir. Post-Fordist üretim günden güne türlü türlü, polifonik, çoksesli ve çok-duygusal hatlarla kat edildiği için, her şeyin aynı anda olup bittiği bir kargaşa söz konusudur. Aynı anda hem işitebilir hem tekrarlayabilir hem de fikir beyan edebiliriz.

"Bir" "çok"la asla birlik, özdeşlik olarak mübadeleye girmez: Bir bütün olarak "bir", her zaman sadece çıkartılır. "Çok" ve "bir" arasında, ancak "bir" artık sonsuzdan-çoktan çıkartılmayan bir tekil olarak göründüğünde, bir ilişki vardır. Tekillikler "çok"la, tekil seslerin uyuşmak yoluyla değil her birinin kendi tarzında akordu yoluyla polifoniyi ürettiği devasa bir bileşimin bileşenleri olarak etkileşime girer. Bu aynı zamanda insan mikrofonun mikro-yükseltme pratiği için de geçerlidir.

Aynı şeyleri söyleyen seslerden oluşan koronun, radikal biçimde çoksesli ve farklılaşmış olduğu görülebilir: Bir ses, konuşmacıyı el kol hareketleri ile destekler; başka bir tanesi konuşmacıyı son cümlesine kadar tekrarlasa bile başka el kol hareketleriyle farklı görüşte olduğunu ifade eder ve üçüncü bir ses, orada bulunanlar nezdinde kendi yükseltme işlevini daha iyi yerine getirebilmek için konuşmacıya arkasını döner.

Birçok-Oluş: bütün boyutlarda yayılma, sayılamazlık

İşgal hareketinin genişleme sürecinde insan mikrofon, birbiri ardı sıra gelen ve sayısı beşe kadar çıkan birkaç tekrar dalgası ve böylece tam bir kitlesel yükseltme biçiminde çok geniş meclislerde uygulandı. Hatta hareket halindeki kitlesel gösterilerde, yeni mikrofon kontrolü pratiği, Manhattan'da kendiliğinden kullanıldı. Yine de çokluğun ortaya çıkışını ve yayılışını, toplama ve niceliksel artış gibi sayma mantığıyla açıklamak yanlış olur. Çokluk, "daima daha büyük bir boyut eklemekle değil, tersine en basit yoldan, itidalle, zaten mevcut olan boyutların sayısıyla, daima n-1'le" oluşturulur. Çokluğun üretiminin temeli, toplamaya dayalı sayma mantığının üstesinden gelmekte olduğu kadar, ancak çokluktan yapılan çıkarmadan/saymadan ortaya çıkan "bir"in reddinde yatar.

Occupy hareketinin en önemli sözcülerinden biri, New York merkezli n+1 adlı dergidir. Bu dergi, entelektüellerin politik angajmanı biçimindeki eski gereklilikten doğdu ve 2004'ten bu yana kültür ve edebiyat eleştirisini "entelektüel durum"a ilişkin güncel sorularla ilişkilendirmeye çalıştı. Son birkaç aydır derginin yayıncıları, yarı düzenli bir biçimde çıkan işgal gazetesinin çeşitli sayılarını yayımladı. Kültür eleştirisinin eylemci pratiklere dâhil edilmesiyle birlikte n+1, New York işgal hareketinin çokluğuna şüphesiz katkı sundu. Ama çokluğun oluşturulması bakımından, n+1 dergisinin pratiği ve adı sorunludur. Dergi temsil sistemi içinde entelektüelin klasik merkeziliğinden nasıl ki vazgeçemiyorsa, deneyimin, bilginin

ve zekânın yayılması ve birbirlerine bağlanması konusunda da geleneksel düşünme biçiminin dışına çıkamamıştır. Medya entelektüellerinin kitle medyasının bir işlevi olarak araçsallaştırılmasına ilişkin onca deneyime rağmen, entelektüelleri bilginin kaynağı, medyayı ise bilgiyi kitlelere aktarmanın aracı olarak gören konumu desteklemeye devam ettiler.

n+1 koduyla, yanlış bir çokluk oluşturulur, burada "çokluk", çoğalmanın birimlerin toplanması bakımından işlediği bir sayma mantığı içinde işler. n+1 içinde geliştirilen böyle bir mantık, "bir" figüründen çıkar ve "bir" ona eklenebilir. Oysa çokluk kesinlikle birimlerden değil, hareketli yönlere yayılan tekil boyutlardan oluşur. O halde tekillikler ve çokluk, bileşenler ve bileşim, birlikte ortaya çıkarlar, eş derecede temel ve karşılıklı olarak bağımlıdırlar veya tamamen kökensizdirler, oysa birimler ancak çokluktan çıkartılarak elde edilirler. "Çok"un öznesi "olmadığı" gibi nesnesi de yoktur.

İşgal hareketleri, son yirmi otuz yıldaki temsil eleştirisinin ve temsili olmayan pratiklerin deneyimlerini benimser. Bu hareketler "Her şeyi işgal et! Hiçbir şey talep etme!" sloganını icat etti ve politikadaki, medyadaki temsilin temsilcileri onlardan ısrarla bunu talep etmelerine rağmen, hiçbir talepte bulunmadılar. Yüzün ve adın önceliği de dâhil olmak üzere bütün temsil biçimlerine karşı durdular. Yüzleri gizlemeyi ve bunun da ötesinde yüzlerin çokluğunu göstermeyi, entelektüelleri hareketin sesi haline getirmek yerine yatay bir zekâyı, anaakım medyada boy göstermek yerine post-medya ekolojisinin pek çok biçimi içinde çoklu bir görünürlüğü tercih ettiler.

Her şeye rağmen çoğalma sorunu ve bununla birlikte şu eski mesele hâlâ önümüzde duruyor: Nasıl daha çok olabiliriz? Ama bu soru başlangıç için yanlış bir sorudur. Bir Biz'le başlarsak sonunda daima çoğunluk meselesiyle karşı karşıya kalırız. Bir çoğunluk anlamında çok-olma, gönderici/alıcı, bilgi üretimi/bilginin alımlanması, temsilciler/temsil edilenler gibi ikiliklere dayanan, çoğalmanın doğrusal bir tahayyülünün

kuruntusudur ve onun hedef noktasını oluşturur. Hâkim n+1 mantığının, özdeşleştirme ve temsilin bir reddine, n-1'e dönüştürülebilmesinin tek yolu, soruyu çoğunluktan ve çok-olmaktan birçok-oluşa kaydırmaktır.

Birçok-oluş, her zaman "çok"un boyutlarında gerçekleşir. Çoğunluk bu boyutlarda hiçbir rol oynamaz. Burada %99 bile bir çoğunluk oluşturmaz, hatta Moskovalı filozof Alexei Penzin'in, henüz yeni yetme Occupy Moskova hareketini tam anlamıyla bir toplumsal harekete dönüştüren, Aralık 2011'de Rusya'daki hileli seçimlere ironik bir göndermeyle bahsettiği %146 da bir çoğunluk oluşturmaz. Bir post-medya ekolojisinde çoğalma, bir şeyin bir diğerine eklenmesi değil, esasen makinesel-devasa bir yayılma tarzında anlaşılmalıdır. Medya, üretimden alımlamaya uzanan doğrusal temsil süreci içinde merkez olma niteliğini tam da burada kaybeder. Bu sürecin ortası, "çok"un kendisidir. "Çok" ortadan çıkar ve yayılır. Artık medyanın, olası en geniş kesime ulaşarak ve yaratıcı-özneleri yoluyla "hitap edeceği" hedef grup nesneleri yoktur; artık söz konusu olan tamamen farklı bir ortanın şimdi ve burada üretimi, "çok"un ortasındaki coşkun bir seldir. Medya burada artık sadece araç değildir. Toplumsallığın üretiminde yer alır ve yeni bir anlamda sosyal medya haline gelir. Bu sosyal medya biçimleri, aktif ve pasif, üretim ve alımlama arasında bir eşleme olarak her türden araçsallaştırmaya meydan okur. Örneğin, Kahire'de bir video-eylemciler çokluğunun kendi resimlerini YouTube'da ve diğer web kanallarında yayımlamalarını, bunu takiben bu kliplerin Tahrir Meydanı'nda ve sonra da Kahire'deki pek çok merkezsiz yerde gösterilmesini düşünelim. Çok yönlü video üretimi ve gösterimi, polis saldırılarını ve devlet baskısını belgelemenin salt savunmacı tekniğinin ötesine geçer; imajlar ve seslerin çok-perspektifli üretimine, toplumsal olanın üretim sürecine dönüşür. Veya üniversite işgallerindeki meclislerden, konseylerden ve genel meclislerden yapılan canlı yayınları düşünelim. Bu yayınlar, devrimci bir reality TV haline geldiler ve

hatta sıradan tartışma süreçlerinin bütün o gülünçlüklerine, saçmalıklarına rağmen, politik olanın şeffaflığına dair yeni bir fikir yarattılar.

Post-medya toplumsallığı, ifade üretiminin, sanal/medya ve gerçek/maddi ayrımlarının dışındaki çok çeşitli biçimlerinde ortaya çıkar. İşgal edilmiş meydanlardaki güvencesiz bedenler, insan mikrofon, canlı yayınlar ve sosyal ağlar, bir ve aynı oluşumun bileşenleridir; medya, medya-dışı ve post-medya oldukları kadar gerçektirler de. Beden makineleri, toplumsal makineler ve teknoloji makineleri, Facebook'un sosyo-narsist hareketliliğinin içinde olduğundan tamamen farklı biçimlerde birbirleriyle bağlanırlar.

Post-medya toplumsallığı: n-1 vs. Facebook devrimi

Ürünlerin artık halkla ilişkiler şirketlerinin bir devrimi olarak övülmesi ve satılması gerekmediğinden, tersine bunlar tam da devrimin kendisi tarafından, içeriden övüldüğü ve satıldığı için, ürün pazarlama işinde yeni bir niteliğin ortaya çıkışından bahsedebiliriz. Arap devrimleri Facebook devrimleri olarak pazarlandığı için, Facebook bu deneyimden faydalanabilecek kadar talihliydi.

Facebook, devrimler için bir medya aracı, kendini temsil etmenin, iletişimin ve yaşamın manik ifşasının bir aracı olmanın yanı sıra, öncelikle milyonlarca özel veri setinin silinemez bir deposudur; karşılığı ödenmeyen emek sömürüsü için bir iş modeli, esasen başkalarının ekonomik amaçları için veri satmanın bir aracı, zorunlu itirafların, "özel olmaktan çıkarma"ya zorlamanın bir aracıdır. Bu baskı temel olarak, sanal toplumsallığın ışığına duyulan özleme, özelin bir eksiklik olarak yeniden tahayyül edilmesiyle birlikte gelen görünürlük ihtiyacına dayanır. Aslında "özel" kavramı daima kendinde bir eksiklik, bir yoksunluk, bir yoksun bırakılmışlık taşımıştır. Eski çağda bu, bir görevden yoksun olmak, kamusal görünürlükten yoksun olmak, politik olarak eyleme olanaklarından yoksun olmak de-

mekti. Oysa çağdaş sosyal medya ortamının toplumsallığında özel olan; görünür olmamaya, ekonomik olarak algılanamazlığa ve sosyal ağların can damarlarından kopmuş olmaya işaret ettiği için, bir sorun haline gelir.

Bu problem ciddiye alınabilir ve bu yönüyle, bütün düzeylerde, özel olmaktan çıkarmaya, kamusallaştırmaya ve kamusal-oluşa dayalı radikal bir olumlayıcı strateji benimseyen bir direniş pratiği harekete geçirilebilir. Ama tersten, saldırgan bir görünmez-oluş, algılanamaz-oluş ve kopuşun, en çok ihtiyaç duyulan özneleşme tarzlarından biri, çağımızın sosyo-narsist çerçevelerinden kaçmanın bir biçimi olduğu da söylenebilir. Belki de bu iki model arasında, yani birleşmeler ve çapraz kat edişler arasında salınan biçimler icat etmeye ihtiyacımız var.

Bununla birlikte, toplumsallık ve medya arasındaki ilişkiye dair, toplumsallığın medya tarafından teşvik edildiğini varsayan hâkim ve doğrusal kavramsallaştırmalara geri düşmek, post-medya duruma uygun düşmeyecektir. Tıpkı 2011'deki meydan işgalleri ve meclislerin, o yıl sosyal medyada gerçekleşen patlamanın tek nedeni olmaması gibi, "Arap Baharı" da kesinlikle medya tarafından başlatılmış değildi. Bu anlamda, bir yandan yukarıda bahsettiğimiz pazarlama yönü, diğer yandan Facebook ve Twitter'ın hareketlenme amacıyla kullanılmasıyla, kapitalist bir nitelik taşıyan medyanın taktik olarak çalınmasıyla ilişkili salt pragmatik yönün yanında, Facebook devrimi gibi kavramlardan geriye pek bir şey kalmaz. Her iki yorum da günümüzdeki post-medya toplumsallığını ayırt eden toplumsal-makinesel oluşumun niteliğini açıklamakta başarısız kalır.

Bu toplumsal-makinesel niteliğin bir öznesi, nesnesi yoktur: Bu nitelik, medya ve toplumsallığın iç içe geçtiği yerde, "çok"un çalkantılı ortasında gelişir. Özörgütlü ağlara ve bunların hem teknik olarak hem de örgütlenme düzeyinde yeni patikalar keşfeden toplumsal ve özgür yazılımlarına ihtiyaç duyar. Böyle bir ağ, İspanyolca konuşan dünyada, inanması güç ama n-1. cc adresinde, n-1 adıyla dört yıldan beri varlığını sürdür-

mekte. Medya ve toplumsallık olanaklarını özörgütlü bir biçimde, yatay olarak, tabandan ve taban için radikal bir biçimde genişletmeyi amaçlayan bir tekno-politik dispositif. n-1'in bakış açısından, karşı-enformasyon, eylemci araştırma ve karşı bilgi üretimi; farklı bir veri koruma yöntemini, aynı zamanda da toplumsal etkileşim için farklı teknik ilkeler gerektirir. Bu ayrıca, daha fazla mahremiyet ve toplumsal mübadele için daha fazla araç, kişinin kendi verisi üzerinde daha çok kontrol elde etmesi ve Web 2.0'ın ticari sunucularının sağlayabileceğinden çok daha fazla bir teknik güvenilirlik anlamına gelir.

Hackerlar ve politik eylemciler tarafından yeni bir sosyal ağ olarak kurulan n-1, Facebook'un narsist çevrelerinden bir çıkış olanağı yaratmayı amaçlar. Facebook'un arzuyu bölme tekniklerine yaslanan kapalı sisteminin boşaltılması gerekir. Hiç kuşkusuz burada "çıkış" tümden bir ret anlamına gelmez: Pek çok eylemci bir yandan n-1'i politik amaçlar için kullanırken, diğer yandan kişisel iletişim için Facebook hesaplarını kullanmaya devam etti. Şubat ve Mayıs 2011 arasında 15M hazırlıkları için sürdürülen yaygın viral hareketlenme, büyük oranda Facebook, Twitter ve Youtube üzerinden sağlandı. Yeni bir ağ olarak n-1, uzun yıllar boyunca ücra kaldı. Ama 15M ve "democracia real ya!" hareketi ile birlikte bu tamamen değişti. n-1 şimdi bile Facebook kadar üyeye sahip olmasa da 2011 boyunca kullanıcılarının sayısı 40 binin üzerine çıktı. Kendi kaderini tayin eden bir yayıncılık ile kendi kaderini tayine dayalı görünmez-oluş pratikleri arasındaki orta noktada, ekonomik çıkarların yapılandırdığı sosyo-narsist ağlardakinden farklı bir toplumsallık geliştirmek mümkündür.

Post-medya toplumsallık tam da meydanlar, sokaklar, meclisler ve medya alanları arasındaki doğrusal olmayan, karmaşık pratiklerde oluşur. Birçok makineyle bağlantı kurmak ille de onlara bağımlı olmak anlamına gelmez. Toplumsallık, toplumsal makineler, medya makineleri ve beden makineleri arasındaki yarıklardan doğar. "Çok"u oluşturmak, bu makine-

leri, "bir"in aygıtlarına kancalayarak asmak yerine birbirleriyle bağlamak anlamına gelir. Molar bloğun, birleşik cephenin, saymanın/çıkarmanın ve birleşik öznenin reddi. n-1.

Çeviren: Münevver Çelik

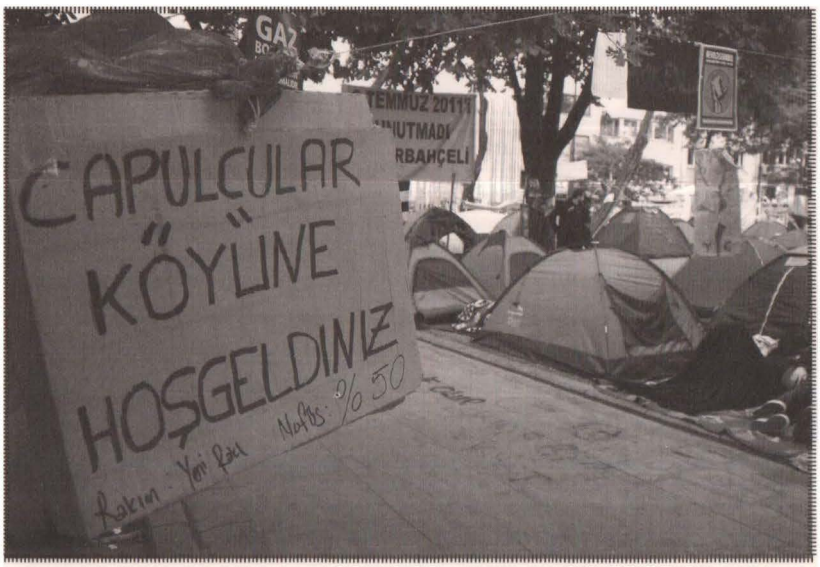

Başka bir dünya artık sadece mümkün değildir, o edimselleşmektedir de

Deleuze, Occupy ve Devrimin Edimselliği

Thomas Nail

Giriş

Devrimler çağının sona ermediği giderek daha açık hale geliyor. Daha son on yılda neoliberalizme karşı dünya çapında bir hareketin yaratılışı, İzlanda, Nepal, Tunus ve Mısır hükümetlerinin devrilişinin yanı sıra, 1960'lar ve 70'lerin büyük toplumsal hareketlerden beri tarihsel olarak görülmemiş bir sıklık ve şiddetle açığa çıkan ayaklanmalar, grevler ve işgallerin sürekli bir dalgasına tanık olduk. Dünya Ticaret Örgütü çoktan iflas etti, küresel borsa sürekli bir düşüş halinde ve refah devletleri, çöken finans kurumlarını kurtarmak için, kamu hizmetlerini görülmemiş bir hızla ortadan kaldırıyor. Ekim 2011'de ise, ekonomik eşitsizliğe ve kötü politik temsile karşı dünya tarihindeki en büyük protestoları oluşturan Occupy hareketinin gelişimine şahit olduk. Bu olayları çevreleyen küresel işsizlik, yoksulluk, ev hacizleri ve çevresel yıkımlardaki artışla birlikte, politik yaşamın devletli ve kapitalist biçimlerinin yapısal geçerliliği ve istenirliği giderek sorgulanır hale geldi. Slavoj Žižek'in Zuccotti Park'taki bir konuşmasında belirttiği

gibi, "tabu kırıldı, mümkün olan en iyi dünyada yaşamıyoruz. Ama daha uzun bir yolumuz var. Önümüzde gerçekten de zor sorular var. Ne istemediğimizi biliyoruz. Ama ne istiyoruz? Kapitalizmin yerini nasıl bir toplumsal örgütlenme alabilir? Ne gibi yeni liderler istiyoruz?" (Žižek 2011a). Devrim sorusuna geri dönmenin zamanı yine gelmiştir: "Başka bir dünya mümkün mü?"

Çağdaş politik felsefecilerin sayıları giderek artmakta olan bir kısmı, devrime bu çağdaş geri dönüşün anlamı üzerine etkinlikler düzenlemeye ve sağlam araştırmalar üretmeye çoktan başlamıştır. Bunu sadece Occupy hareketi ve Arap Baharı üzerine yayımladıkları bildirilerde değil (Hardt ve Negri 2011a, 2011b; Žižek 2011a, 2011b; Butler 2011, Badiou 2011a, 2011b), aynı zamanda 2009 yılında Birkbeck Institute for the Humanities'de düzenlenen, oldukça ses getiren ve izleyicilerle dolup taşan "Komünizm İdesi Üzerine" başlıklı konferans ile birlikte, bunun devamı niteliğinde, Ekim 2011'de Cooper Union, New York'ta gerçekleştirilen "Komünizm, Yeni bir Başlangıç mı?" adlı konferansta da görebiliriz. Her iki konferans da Alain Badiou, Slavoj Žižek, Antonio Negri, Michael Hardt, Jean-Luc Nancy, Jacques Rancière, Peter Hallward, Terry Eagleton, Gianni Vattimo, Bruno Bosteels, Jodi Dean, Étienne Balibar ve Alberto Toscano gibi dünyanın önde gelen bazı felsefecilerini yirmi birinci yüzyılda özgürleşme politikası konusu etrafında bir araya getirmiştir. Üstelik son yıllarda, sosyalist parti, devlet ve öncü örgütlenme çerçevelerinin ötesinde bir devrim ve komünizm kavramına geri dönüşün önemini konu edinen bir dizi çalışma yayımlanmıştır. (Žižek 2009, Žižek ve Douzinas 2010, Badiou 2010, Hardt ve Negri 2009, Bosteels 2011, Rancière 2010, Laclau 2007, Hewlett 2010).

Yine de devrimin imkânına dair felsefi soru giderek yaygınlaşmakta ve ilgili hale gelmekle birlikte, bunun üzerine düşünmekte olan hâlihazırdaki yazın, bu geri dönüşün çok önem-

li bir yönünü, devrimin kendisinin edimselliğini[1] yeterince teorileştirmiyor ve çoğu kez de göz ardı ediyor görünmektedir. "*Devrimin edimselliği*"nden, bir devrimci ideanın ne dereceye kadar bir dizi somut ve cisimleşmiş pratiği eklemlemiş ve bunlar tarafından eklemlenilmiş olduğunu kastediyorum. Politikanın felsefi temellerini kurma ya da sadece böyle temellerin imkânsızlığının aporetik koşullarını gösterme ya da hatta potansiyel ya da hipotetik bir devrim ideasının saflığını olumlamaya karşıt olarak, devrimin edimselliği, bir devrimci ideaya bir beden *veren* süreçtir: yerel ve somut mücadeleler tarafından eklemlenmiş ve dönüştürülmüş olan bir beden. Basitçe söylersek, bugün "devrim ideası"nı nerede ve ne dereceye kadar *edim* halinde görebiliyoruz? Bu ideayı daha da geliştiren ve dönüştüren yeni devrimci stratejilerin ortaya çıkışına nerede ve ne derecede tanık oluyoruz?

Çağdaş Avrupa felsefesinin devrimin edimselliğini yeterince teorileştirmeme eğilimi içinde, eserleri bu açıdan bir tartışma konusu haline gelmiş olan ve dolayısıyla bize devrimci ideanın somut kipliklerinin felsefi bir soruşturmasına başlayabilmek için örnek değerinde bir kalkış noktası sunan iki felsefeciden bahsedebiliriz: Gilles Deleuze ve Félix Guattari.[2] Deleuze ve Guattari'nin devrime ilişkin politik felsefesinin anlamı üzerine yürütülen sıcak tartışmanın bir analizi yoluyla, burada hem devrimin potansiyelliğini olumlamanın tehlikesini hem de devrimin edimselliğini anlamanın yeni bir yolunu konumlandırabileceğimizi iddia edeceğiz. Bu amaçla yazı, üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm, devrimin edimselliğinin göz ardı edilmesinin ya da Bruno Bosteels'in (Alain Badiou'yu

1 Devrimin edimselliği kavramı, Jodi Dean'in kitabı *The Communist Horizon*'un yanı sıra, Bruno Bosteels'in Jodi Dean'in kitabına atıfta bulunduğu *The Actuality of Communism* başlıklı çalışmasında bulunabilir. Bu yazı, devrimin edimselliği kavramı üzerine yürütülen bu soruşturmanın bir devamıdır.

2 Bu tartışmaların daha geniş bir şekilde ve referanslarıyla birlikte verildiği İkinci ve Üçüncü kısımlara bakınız.

takip ederek) "spekülatif solculuk" olarak adlandırdığı şeyin, Deleuze ve Guattari'nin politik felsefesi içinde üç özgül tarzda konumlandırılabileceğini öne sürüyor. Bununla birlikte ikinci bölüm, Deleuze ve Guattari'nin politik felsefesinin alternatif bir "konstrüktivist" boyutunun ortaya çıkışının da bu tartışmalara yerleştirilebileceğini öne sürecek. Son olarak, yazının üçüncü bölümü, bugün "devrim ideası"nın nerede ve ne dereceye kadar *edim* halinde bulunabileceğini anlamaya dönük en umut verici yönlerin bazılarının tam da Deleuze ve Guattari'nin felsefesinin konstrüktivist yanlarında bulunabileceğini ileri sürüyor. Özel olarak bunu, Deleuze ve Guattari'nin konstrüktivizmlerinin iki kavramını, bugün devam eden en ilginç devrimci hareketlerden biri olan Occupy hareketine ışık tutabilmek için kullanarak göstermeye çalışacağım.

I. Spekülatif solculuğun ötesinde

Bugün parti, devlet ya da öncü örgütlenmenin politik bedeniyle sınırlı bir devrimci sosyalizm ideasından farklı ve yaygın yeni bir devrim ideasının ortaya çıkışına tanık oluyoruz.[3] Ama daha önemlisi, eskilerinin içinde ve yanı sıra, henüz yeterince teorileştirilmemiş ve eşit derecede farklı yeni somut politik beden biçimlerinin geliştiğini görüyoruz. Devrimci komünizm ideasına bu felsefi geri dönüş, bir yandan komünizm içinde onun birçok politik "değişmez"ini (eşitlik, evrensellik ve dayanışma gibi) (Badiou 2010, Rancière 2006) ayrı tutma, diğer yandan eşzamanlı olarak komünizmden onun pek çok (çoğunlukla istenmeyen) somut tarihsel eklemlenişini, yani otori-

3 Arap Baharı ile Occupy hareketinin parti, devlet ve öncü örgütlenmeler biçimindeki geleneksel politik yapıların üzerinden nasıl atlayabildiği üzerine tartışmalar için bkz. (Hardt ve Negri 2011a, 2011b; Žižek 2011a, 2011b; Butler 2011, Badiou 2011a). Tüm bunlara Zapatistalar (Burbach 1994, 1996; Notes from Nowhere 2003) ve alter-küreselleşme hareketi ile birlikte (Harvey 2010; Graeber 2002; Grubacic ve Graeber 2004) bu üçü arasındaki ilişkiler de (Zapatistalar, alter-küreselleşme ve Occupy) eklenebilir.

teryanizmini, gulaglarını, hiyerarşilerini ve iç bastırmalarını çıkarma gücüne sahiptir.[4]

Bununla birlikte devrimden tarihsel edimselliğinin çıkartılması, Alain Badiou tarafından *Being and Event*'te (2005) tanımlanan yeni bir tehlikeyi de ortaya koyar: "Kendisini mutlak bir başlangıç temasına dayandıran herhangi bir varlık düşüncesini *spekülatif solculuk* olarak adlandırabiliriz. Spekülatif solculuk, müdahalenin kendisini yalnızca kendine dayanarak yetkilendirdiğini, yani kendi olumsuz istenci dışında hiçbir şeyden destek almadan mevcut durumdan bir kopuşu gerçekleştirdiğini tahayyül eder" (2005, 210).[5] Bu kavramı daha da genişletip uygulayan Bruno Bosteels yakın bir zamanda, somut ifadesi olmayan potansiyel bir radikal politikanın felsefi bakımdan tavizsiz bir arındırılışına dönük bu eğilimin, Rancière, Žižek, Nancy, Hardt ve Negri, Deleuze ve Guattari, Roberto Esposito (ve bir dereceye kadar Alain Badiou'nun kendisi bile) gibi pek çok çağdaş Avrupalı düşünürün eserinde bulunabileceğini öne sürmüştür (Bosteels 2011). Bu düşünürlerin eserleri, devrimci olayların "jenerik", "hipotetik" (Badiou), "zamansal olmayan", "biçimsel" (Žižek), "mutlak bir biçimde yersizyurtsuz-

4 Bununla birlikte, bu strateji devrim felsefesi için yeni bir tehlike doğurur: edimsellik ve tarihsellikten yoksun salt biçimsel ya da "düzenleyici bir devrim ideası" lehine, devrimin somut tarihsel tezahürlerini tümden ihmal etme tehlikesi (Žižek 2009, 87-88). Jason Read, Deleuzecü bir devrimi "devrim olmadan bir devrimci oluş" olarak tanımlayacak kadar ileri gider (Read 2010, 98). Bu nosyon bana en iyi durumda devrimci praksis karşısında ikircikli, en kötü durumda ise doğrudan karşıdevrimci görünüyor. Žižek'in Badioucu idealizm karşısındaki uyarısı gibi, "bu satırların, komünizmi bir 'düzenleyici idea' olarak algılamak suretiyle Kantçı bir tarzda okunmamasına dikkat edilmelidir. Bu, eşitliği a priori bir norm-aksiyomu olarak alan "etik sosyalizm" hayaletini yeniden hortlatmak olur. Bunun yerine, komünizm ihtiyacını üreten edimsel toplumsal antagonizmalar kümesi kesin bir şekilde kaynak olarak alınmalıdır –Marx'ın bir ideal olarak değil, bu tür antagonizmalara tepki veren bir hareket olarak komunizm nosyonu hâlâ tüm geçerliliğini korumaktadır" (Žižek 2009, 87-88).

5 Spekülatif solculuk, Rancière tarafından da tanımlanmıştır (aktaran Bosteels 2011, 23).

laşmış" (Hardt, Negri, Deleuze, Guattari) ve nihayetinde somut olmayan karakterine ayrıcalık tanımaya meylettiği oranda, Bosteels'e göre, "radikal özgürleşmeci politikanın felsefi bir temellükünden [sorumludur.] Sanki bu radikallik kendisini iktidar ve Devlet sorularından çıkartabilmek için felsefeye dayandırmış gibidir" (Bosteels 2011, 33).

Dahası, Bosteels'e göre, spekülatif solculuk, "varlık olarak varlık söylemindeki içsel bir boşluğun ya da hayalet bir artığın tanınması ya da kabulü"ne dayalı bir "ontolojik dönüş"ü takip etmeye eğilim gösterir, ki bu durumda "sağ bir yönelim, bu boşluğu ya da artığı tanımayan, bastıran ya da yerinden eden bir yönelim olacaktır" (Bosteels 2011, 53). Bununla birlikte, Bosteels'in Roland Végsö'den aktardığı üzere,

> Dekonstrüksiyonun en temel fikirlerinden birine göre, öznelliğin kuruluşunun birincil ontolojik alanı radikal bir karar verilemezlik olduğu için, politikayı bir ontoloji üzerinde temellendirmek imkânsızdır. Yani radikal karar verilemezlikten sol bir politikaya geçen hiçbir mantıksal hamle yoktur. Dekonstrüktif ontolojinin (ya da musallatbilimin) kendiliğinden solcu olamamasının nedeni budur. Elbette sol amaçlar için kullanılabilir, ama bu kullanımın ontolojik değil normatif bir düzeyde belirlenmesi gerekir (aktaran Bosteels 2011, 56).

Bosteels'in bu düşünürlerin spekülatif solculuk yönündeki eğilimlerini eleştirisine katılmakla birlikte, bu felsefecilerin pek çoğunun bize devrimin edimselliğinin kavranışına doğru ilerlemek bakımından (salt bir tarihselciliğe düşmeden) kaynaklar sağladığını düşünüyorum. Örneğin, şimdi sıralayacağımız felsefecilerin hepsi bize mümkün kalkış noktaları sunmaktadır: Badiou, mevcut durumda ya da dünyadaki devrimci olayların, özellikle Paris Komünü, Kültür Devrimi ve son Mısır devriminin sonuçları üzerinde çalışmak gerektiğinde ısrar eder (Badiou 2011a); Rancière, estetik tarihinde yaptığı kadar dikkatli bir şekilde yapmadığını kabul etse bile, "politikanın tarihsel biçimlerinin varoluşunu inceleme"nin olanağını vur-

gular (Rancière 2009, 287); Foucault'da "edimselliğin ontolojisi" (Foucault 1984, 45-6), hapishaneler, iktidar ve neoliberalizmin tipik analizleri yanında, militan mücadelelerin, devrimci örgütlenmelerin ve karşı eylemlerin analizine yeniden yönlendirilebilir; hatta Žižek'in "komünist sabır" nosyonu kapitalist direnişin tüm somut noktalarını bir araya getiren olay-öncesi etkinliğe dayanır (Žižek 2010).

Deleuze, Guattari ve spekülatif solculuk

Ama belki de bu düşünürler arasında, Deleuze ve Guattari devrimci edimselliğin bir analizine başlayabilmek için en güçlü kalkış noktasını sunar; ama bunun nedeni yersizyurtsuzlaşma, özneleşmenin sökümü (*desubjectification*) ve ontolojik çokluk (ki bunlar düşüncelerinin inkâr edilemez boyutlarıdır) üzerine yaptıkları vurgu değil, politik çalışmaları etrafındaki sıcak tartışmanın çağdaş politik teoride (ve pratikte) örnek değeri taşıyan bir gerilim eksenini açığa çıkartmasıdır: potansiyelliğin ve farkın olumlanması ile bu farkı gerçekleştirebilecek bir tür somut politik örgütlenme ihtiyacı arasındaki gerilim. Nihayetinde bu gerilimi gidermemize olanak verecek olan şey, "konstrükvizm"e yaptıkları pozitif vurgu ve politikanın önceliği lehine "ontolojiyi alaşağı etmeleri"dir. Özellikle *A Thousand Plateaus* (1987) Deleuze'ün erken dönem felsefi çalışmalarından (politika, sanat, müzik, biyoloji, dilbilim, matematik, edebiyat, hayvansallık, tarih vs. içindeki) heterojen bir asamblajlar mantığına doğru aydınlatıcı bir metodolojik kaymayı ortaya koyar. Yalnızca felsefi olarak anlaşılan ontolojik kendinde fark ya da saf çoklukla uğraşmamız ya da bunları olumlamamız gerektiği biçimindeki spekülatif solculuk tezini onaylamakla yetinmek yerine, *A Thousand Plateaus*'ta Deleuze ve Guattari çokluğun, kendi mantıklarına göre işlemekte olan (çoğunlukla felsefi olmayan) türlü somut asamblajlar yoluyla "kurulması" (*construct*) gerektiğini vurgular. Bu yüzden her bir bölüm, tarihsel olarak

konumlandırılır, tarihlendirilir ve politika, resim, romanlar, jeolojinin vs. somut öğelerinden birleştirilir.[6]

A Thousand Plateaus dâhil Deleuze ve Guattari'nin politik yazıları ciddi bir dikkate ve eleştirilere konu olmuştur. 1999'dan bu yana, Deleuze'ün felsefesinin eleştirisine adanmış üç kitap yayımlanmıştır. Alain Badiou'nun *Deleuze: The Clamour of Being* (1999), Slavoj Žižek'in *Organs without Bodies* (2004) ve Peter Hallwad'ın *Out of This World: Deleuze and the Philosophy of Creation* (2006) başlıklı çalışmalarından söz ediyoruz. Bu çalışmalardan ve diğer birtakım eleştirel yazılardan (Bosteels 2005, Hallward vd. 2010 dâhil olmak üzere) yola çıkarak, Deleuze'ün (ve Guattari'nin) bütünüyle dengeli bir değerlendirmesini sunmamakla birlikte, felsefenin yol açtığı pek çok anlaşılabilir tehlikeyi gözler önüne seren en az üç eleştiri ayırt edebiliriz.[7] Bu

6 *A Thousand Plateaus* onların felsefelerinin bir edimselleşmesidir. Ardından son kitaplarını birlikte, *A Thousand Plateaus*'un dışında bırakılmış olan şu tek yayla üzerine yazma ihtiyacını hissetmiş olmalarının nedeni budur: felsefe yaylası (Deleuze ve Guattari 1994)!

7 Açık olmam gerekirse, bu üç eleştirinin Deleuze ve Guattari'nin çalışmalarının sorunlarını doğru bir şekilde yakalayabildiğini düşünmüyorum. Özellikle *A Thousand Plateaus*, Deleuze'ün tek başına verdiği, bizzat "felsefe ve ontolojinin bir birleşimi" olarak tanımladığı önceki eserlerinden bir kaymaya işaret eder (1990, 201/179). Badiou'nun öne sürdüğü gibi (2009), Deleuze'ün önceki çalışmalarının tamamen "apolitik" olarak nitelendirilebileceği görüşüne katılmamakla birlikte, Deleuze'ün tercihini genellikle daha ontolojik ve estetik kavramlardan yana kullanarak çok az politik kavram geliştirdiği de doğrudur. Oysa *A Thousand Plateaus* açık bir şekilde politikayı ontolojiye önceler. Peter Hallward'ın yönelttiği "ontolojik dirimselcilik" ya da "başka dünyalı bir politika" suçlamalarına karşı, *A Thousand Plateaus* (1) ontolojinin yerinden edilmesini, yani "dır"ın (*est/is*) mantığının yerine "ve"nin (*et/and*) mantığının geçirilmesini, (2) "politikanın varlığı öncelediği"ni [*avant l'être, il y a la politique*] savunur (Deleuze ve Guattari 1987, 37/25, 249/203). Dolayısıyla *A Thousand Plateaus*'u öncelikle ontolojikten ziyade politik bir metin olarak okumak ve böylece onu, Deleuze'ün kendi başına verdiği önceki eserlerinden olduğu kadar, onun neredeyse tamamen *A Thousand Plateaus*'tan önceki eserlerine odaklanan Badiou, Hallward ve Žižek'in eleştirel yorumlarından da uzak tutmak gerekir. Bu elbette Badiou ve diğerlerinin işaret ettiği politik tehlikeleri görmezden gelmeye izin vermese de Deleuze ve Guattari'nin politik felsefesinde mey-

eleştirmenlerin iddiaları abartılı olsa da, eleştirileri sayesinde, çağdaş politikada devrimin edimselliğini anlayabilmek için aşılması gereken, çok daha geniş alanlara uygulanabilir politik tehlikeleri aydınlatmayı başarabildiklerini düşünüyorum.

(1) Politik ikircikliik

Deleuze'ün *Difference and Repetition*'da (75/53)[8] söylediği gibi, "sürekli devrim durumunda Farkı olumlamak [*affirmer la Différence dans l'état de révolution permanente*]" öncülüğe ve parti-devlete ilişkin geçmiş sorunlardan kaçabilir, ama yeni bir tehlike de doğurur: "Farkın saf olumlaması"nın nihai olarak ikircikli olması. Devrim, temsili olmayan bir özgürlük alanı sunabilir ya da haklar ve devletin askeri işgali üzerine yeni bir söylem için, koparılmış "açık" bir alan sağlayabilir ya da yeni kapitalist yeniden-yerliyurtlulaşmalar için zorunlu olan kapitalist yersizyurtsuzlaşma süreçleri ile suç ortaklıklarını yeniden üretmekle kalabilir. Slavoj Žižek, özellikle, çoğu kez bu kapitalist ikircikliği Deleuze ve Guattari'nin politikasına atfeder (2004, 184). Bununla birlikte Alain Badiou'yu takip ederek ileri sürülebilecek şu iddia sorunun abartılı bir ifadesidir: Kendi başına dönüşümün potansiyelliğini olumlamak, "kaçınılmaz olarak karşıtına dönüşen...saf ideolojik bir radikalliği" olumlamak anlamına gelir. "Demokrasi ve söylemin kitlesel festivalleri sona erdiğinde, işler, işçiler ve patronlar arasında düzenin modernist restorasyonuna evrilir" (Badiou ve Balmès 1976, 83).

Paolo Virno'ya atıfla, şöyle söylemek çok daha uygun olabilir: "Çokluk bir şeye olduğu kadar ötekine de yol açabilecek bir

dana gelen konstrüktivist dönüşün ciddiye alınması gerektiğini (örneğin, Hallward'ın açıkça, diğerlerinin ise örtük bir şekilde dile getirdiği süreklilik tezine, yani Deleuze'ün bütün eserlerini kat eden, içkinlik, virtüel, yaşam vs. gibi tek bir merkezi düşüncenin var olduğu tezine karşı) fark etmek önemlidir.

8 Buradan itibaren, Deleuze'ün kendi başına ve Guattari ile birlikte verdiği eserlere tüm referansları, önce Fransızca, daha sonra İngilizce baskıdaki sayfa numaraları ile belirteceğim.

varlık biçimidir: ikircikliktir" (Virno 2003, 131). Buna uygun olarak, bu ikircikliğin politik bir bağlılık olarak olumlanması ve bunun Hardt, Negri ve Deleuze'ün eserlerinde büründüğü "politik-ontolojik iyimserlik ve mazeretsiz dirimselcilik", Bosteels'e göre, ciddi derecede yetersiz kalır (2004, 95). Çokluğun saf bir biçimde yaratıcı gücü İmparatorluktan özgürleşmenin koşulu olabilir, ama o aynı zamanda İmparatorluğun üretici koşuludur. Belli bir politik dönüşümü örgütleyebilecek ve tetikleyebilecek açık bir politik tutarlılıktan yoksunluğuyla, "dirimselci iyimserlik" politik olarak ikircikli, spekülatif ve kendiliğindendir. Politikanın temele dayanmayan ya da temelsiz doğasını göstermek, arzunun yaratıcı potansiyelliği gibi, örgütlü politikaya hiçbir katkı sağlamaz. Bosteels'in iddiasına göre, "bir öznenin müdahalesi" "bir bütün olarak durumun etrafında yapılanmış olduğu travmatik imkânsızlık, boşluk ya da antagonizmanın sadece gösterilmesi ya da tanınmasından ibaret olamaz" (2004, 104). Daha doğrusu, Badiou'ya göre, "risk alan müdahalenin, kesintiden bağlılığa giden yoldan bir süreç yaratabilmesi için politik bir örgütlenme zorunludur. Bu anlamda örgütlenme politikanın tutarlılığından başka bir şey değildir" (Badiou 1985, 12). Deleuze ve Guattari ile onların eserlerinden ilham alanlar, farklılaşan çoklukların özgül politik müdahalelere ve dağılımlara girmesini sağlayacak politik tutarlılık ve örgütlenmeye dair geliştirilmiş kavramlar sunmadıkları oranda, en iyi durumda devrimci politika karşısında ikircikli kalırlar.

(2) Virtüel hiyerarşi

Devrimci ikircikliktehlikesinin yanı sıra, Deleuze'ün devrim kavramı, Badiou ve Hallward'a göre, ikinci bir tehlike taşır: virtüel potansiyelin politik bir hiyerarşisinin yaratılması. *The Clamor of Being*'de Badiou şöyle der:

> ...tüm eşitlikçi ve "komüniteryen" normlara karşıt olarak, Deleuze'ün düşünce anlayışı derin bir şekilde aristokratiktir. Düşünce sadece hiyerarşikleştirilmiş bir uzamda var olur. Bu-

> nun nedeni, bireylerin, birey-öncesi belirlenimleri tarafından, dolayısıyla başlangıçta sadece cılız lokal konfigürasyonlarını oluşturdukları Bir-Bütün'ün gücü tarafından ele geçirildikleri noktaya ulaşabilmeleri için, sınırlarının ötesine geçmek ve edimselliklerinin, edimselliğin hakiki varlığı olan sonsuz virtüellik tarafından mıhlanmasına ve parçalanmasına katlanmak zorunda olmasıdır. Ve bireyler buna eşit ölçüde muktedir değildir. Kabul etmek gerekir ki Varlık bizatihi, tüm değerlendirmelerin dışında, nötr ve eşittir... Ama "şeyler bu eşit varlıkta eşit olmayan biçimde ikamet eder" (Deleuze 1994, 60/37). Ve sonuç olarak, "şeyleri ve varlıkları gücün bakış açısından göz önünde bulunduran bir hiyerarşi"ye göre düşünmek esastır. (Deleuze 1994, 60/37; Badiou 1999, 12-13).

Bu argümanın politik dokundurması, devrimci değişimi, belli biçimlerin aleyhine ya da lehine edimsel değişim yerine, saf bir kendi başına değişim potansiyeli olarak anlarsak, her türden eşitlikçiliğe karşıt olarak, saf potansiyel dönüşümün bu derecesine şu ya da bu ölçüde katılan edimsel politik varlıkların bir hiyerarşisine varılacağıdır. Edimsel politik varlıklar özgül ve lokal belirlenimlerini ne kadar terk eder ve kendinde farkın daha geniş süreçlerine katılımlarını ne kadar çok olumlarlarsa, o kadar güçlü hale gelirler. Öyleyse herhangi bir lokal politik müdahaleyi incelemenin esası, her seferinde onun somut belirlenimlerini ne dereceye kadar terk edebildiğini ve (bir virtüellik ya da potansiyellik olarak) "olduğundan başka haline gelebileceği"ni göstermekse, Badiou'ya göre, böylesi bir potansiyel ilişkisinde bir "çilecilik" ve hiyerarşi riski vardır (Badiou 1999, 13).

Benzer şekilde Peter Hallward Deleuze'ün politik felsefesinin "bu dünyanın politikasına kayıtsız" olduğunu öne sürer (2006, 162). Hallward'ın iddiası şudur ki "bir toplumsal alan çatışmaları ve çelişkilerinden daha çok içinden geçen kaçış çizgileri ile tanımlanır tanımlanmaz", politik eylemin kendine özgü herhangi bir alanı sadece daha genel yaratım, hayat ve potansiyel dönüşüm dinamikleri altında kapsanabilir (2006, 62n16). Ve bu dinamiklerin "kendileri anti-ilişkisel olmasa bile

anti-diyalektik oldukları için, Deleuze'ün felsefesinde çatışma ve dayanışma ilişkileri için çok az yer bulunabilir" (2006, 162). Her bir somut, lokalize ve edimsel politik varlık ancak virtüel bir olayın saf potansiyelliğinin bir derecesini gerçekleştirdiği oranda ve "her bir ölümlü olay da tek bir Olayda" önemli ise (Deleuze 1990, 178/152), o halde mutlak politik yersizyurtsuzlaşmanın süreçsel "telos"u bu dünyanın edimsel politikasına tamamen kayıtsızdır (2006, 97). Hallward'a göre, bütün edimsel politik belirlenimler karşısında kendi başına dönüşümün bu saf potansiyelliğini değerli kılarak Deleuze, imkânsız bir ütopyacılığı olumlamak hatasına düşer. "Politika sorununu savaş makinesi ve devlet gibi düalist terimlerle ortaya koyması", der Hallward, "sonuç olarak bu soruyu yeni insanlar ve yeni bir yeryüzü ya da ne insanlar ne yeryüzü gibi apokaliptik terimlerle ortaya koyması yüzünden, Deleuze'ün felsefesinin politik yanı ütopyacı avuntudan öteye geçemez" (2006, 162).

(3) Öznel felç

Deleuze ve Guattari'nin devrim kavramının diferansiyel okuması, temsile dayalı öznellik sorunundan kaçınmayı başarabilir -belirli arzuları reddedebilir ya da olumlayabilir ama "arzulayan kendiliğin" doğasını asla değiştiremez- ama bunu ancak kendiliği, gayri şahsi itkilerin sonu gelmez bir çokluğu biçiminde dağıtmak pahasına yapabilir: sürekli bir dönüşüm içindeki bir kendilik. Bu, üçüncü bir tehlikeye, öznel felce yol açar. İlk olarak, Deleuze ve Guattari'nin devrimci öznellik teorisini "olasılık ya da potansiyel olarak varoluşun basit olgusu" (Agamben 1993, 43) ya da Paul Patton'un dediği gibi, "eleştirel özgürlük" olarak ("olmaya ya da yapmaya muktedir olunan şeylerin sınırlarını delme özgürlüğü, yoksa bu şeyleri olma ya da yapma özgürlüğü değil" [2000, 85]) okumak, eylemde bir ikircikliği ima eder. Birinin bir eylemi yapmaya ya da yapmamaya karar vermesini sağlayan koşullar ve etkenler nelerdir? Bu anlamda özgürleşme ve kölelik, yapılabilecek farklı şeylerden ibarettir.

İkincisi, öznelliğin önceden verili bir birliği olmadan, çokluklar olarak failler farklı politik kararlar üzerine nasıl düşünür ve bunları (kendi içlerinde) nasıl ayırt eder? Aklın temsili ekranı ve politik söylemin devlet güvenceli temelleri olmadan, bir anlaşmazlık ya da anlaşma nasıl bir şeye benzer? Simon Torney'in dediği üzere "başka oluş, özgürleşmiş bireylerin sahip olduğu, kendilerini otonom tekillikler olarak kurma kapasitesi değil de" "'otonomi'nin kendisini tanımlayan şey ise" (2006, 146), o halde Hallward'a göre buradaki politik tehlike, öznenin yerini basitçe kendi başına dönüşümün daha geniş, gayri şahsi sürecinin, "saf otonomi"nin almasıdır. Öznel potansiyelliğin (saf çokluklar olarak) ikircikli ve lokalize edilemez süreçlerinin radikal olumlanışının, o halde, bugünün radikal politik mücadelelerinin merkezini oluşturmaya devam eden katılımcı demokrasi ve kolektif karar almanın temel işlevinin analizine katacak hiçbir şeyi yokmuş gibi görünür (Bkz. Starr, Martinez-Torres ve Rosset 2011). Bir öznellik teorisi sadece dönüşüm potansiyeli açısından tanımlandığı ölçüde, en az öznel hareketsizlik kadar güçsüzleştirici olan, sonu gelmez bir potansiyel değişimin yol açtığı bir felç durumuna mahkûm olur. Ya da bu eleştiriyi Hallward'ın yaptığı gibi dile getirirsek, Deleuze "yaratıcı yaşam ya da düşünce buyruğuna daha dolaysız tabiyetimiz lehine belirleyici özneyi terk eder" (2006, 163).

Bu eleştiriler, Deleuze ve Guattari'nin okunmasının yanı sıra devrimin pratik felsefesinde kaçınılması gereken üç tehlikeyi dile getirir.

II. Konstrüktivist bir devrim teorisine doğru

Deleuze ve Guattari'nin politik felsefesi ve özellikle devrim kavramları üzerine süre giden tartışma, üretken olma niteliğini koruyor. Bu tartışmalara bir katkı sunmak üzere, bu bölümde, bunların içinden Deleuze ve Guattari'nin devrim felsefesinin yeni bir "konstrüktivist" okumasına ilişkin bir olanağın doğmakta olduğunu görebileceğimizi öne süreceğim.

New Formations (2010) dergisinde yayımlanan "Deleuzecü Politika? Bir Yuvarlak Masa Tartışması"nda, Éric Alliez, Claire Colebrook, Peter Hallward, Nicholas Thoburn ve Jeremy Gilbert, benim konstrüktivizmin çözmeyi amaçladığını iddia ettiğim sorunsalı uzun uzadıya tartışırlar: kitle hareketleri ile politik örgütlenme arasındaki gerilim (belki de 19. yüzyılda Marksistler ve Anarşistler arasındaki anlaşmazlığa kadar geri giden bir tartışma). Basitçe söylersek, dünyanın marjinalleştirilmiş insanları, kendi benzersiz varoluşlarının otonomisi ve tekilliğinden feragat etmeden, ortak bir mücadelede nasıl birleşebilir ve kendilerini ezenleri nasıl karşılarına alabilir? Bir yandan Claire Colebrook politik hareketlerin, somut bir halk ya da partide kendiyle-özdeşlik ve eşitliğe dayalı klasik biçimlerine karşıt olarak, tekilleşmesi ve "virtüelleşmesi"ni (152) ısrarlı bir şekilde savunur. "Buradaki önemli nosyon" der, "potansiyelliktir: Burada bahsedilen sadece 'herhangi bir insan', 'herhangi bir özne' ya da 'herhangi bir birey' değil, saf bir potansiyelliktir" (152). Bu potansiyellik "devrimin bir tür kolektif organizma yoluyla gerçekleşmesi gerektiği fikrine kesinlikle karşı olmak zorundadır. ... Deleuze ve Guattari'nin kavrayışı, hiçbir devrimci organizma ya da bedenin hiçbir iş göremediği tarihsel durumumuza iyi bir yanıt niteliği taşır" (151). Colebrook "molar ve özdeş olarak tanımlanabilir hareketlere stratejik olarak ihtiyaç duyulduğunu" kabul etmekle birlikte "böyle bir hareketin tam da özdeş olarak tanımlanabilir ve sabit olması nedeniyle kendisini yıkıma uğratacağını" öne sürer (151). Bu yüzden, Colebrook'a göre, "bir beden için bir araya toplanışa daima ihtiyaç duyacaksınızdır, ama bunun tamamen geçici ve onu oluşturabilecek çoklu bireyleşme biçimlerine açık kalması zorunludur" (158).

Diğer yandan Colebrook'un, "kolektif irade", "iradecilik", "parti", "diyalektik", "eşitlik" ve "evrensellik" gibi politik tarihin en tehlikeli fikirlerini desteklemekle suçladığı Peter Hallward, Colebrook'un Deleuzecü potansiyellik kavrayışını eleştirecektir. Hallward şöyle yanıt verir:

> Tamamen açık ve tamamen geçici – bunun kime faydası var? Kendi deneyimlerimden yola çıkarak söyleyecek olursam, emek mücadelesinin içinden insanlarla –örneğin Kaliforniya'da örgütlenmeye çalışan bir grup göçmen işçiyle ya da Haiti veya Bolivya'da toplumsal hareketleri güçlendirmek için mücadele eden insanlarla konuştuğunuzda, sürekli olarak şunu söylediklerini görüyorsunuz: "Çok güçsüzüz, bir tür sürekliliğe ve kuvvete ihtiyacımız var. Düşmanlarımız sürekli olarak bunu mahvetmeye, kırmaya, parçalamaya, bizi bölmeye, geçicileştirmeye, elimizi güçlendirmek için ihtiyacımız olan araçları sağlamlaştırma yönündeki her adıma engel olmaya çalışıyorlar" (158).

Colebrook'un Deleuze ve Guattari okuması, söz konusu olan politik heterojenlik ve sürekli dönüşüm potansiyeline açıklık olduğu oranda, tarihsel durumumuza bir yanıt oluşturabilirse de Deleuze, günümüzün devrimci mücadelelerinin somut bileşimini anlayabilmek bakımından bize ne tür kaynaklar sunmaktadır? Hallward şöyle devam eder:

> Elbette yapılacak şeyler var, yeni politik biçimler icat etmemiz, Gramscici bir anlamda bizim politik "organizmalar"ımızın, kendimizi içinde bulduğumuz koşullar altında politik bir değişimi zorlayabilecek bir kolektif belirlenimi ve kolektif bir iradeyi bir ölçüde sürdürmeyi sağlayabilecek örgütlenme biçimlerimizin neler olabileceğini keşfetmemiz gerekiyor... aradığımız şey bunlarsa, o zaman kanımca, Deleuze ve Guattari bize pek bir katkı sunamıyor (154).

Hallward, Deleuze ve Guattari'nin bir katkısından bahsedilebilse bile, "tam da temelinden yıktıkları şeyler yüzünden" bu katkının altını oyduklarını öne sürer (153). Hallward, Deleuze ve Guattari'nin bileşimin politik bir felsefesine bazı katkılar sunduğunu öne süren Nick Thoburn'e (bunların neler olduğunu açıkça belirtmez) katılmakla birlikte, hem Deleuze ve Guattari'nin okunuşu hem de devrimin edimselliğini anlamak bakımından, meseleyi sadece bir vurgu noktası olarak ortaya koyar.

> ...bütün bir meselenin sonunda ne yapabileceğimiz, ne yapılması gerektiği ve farklı türde bileşenler içeren bir tür kolektif fail sorusuna bağlandığında hem fikirsek: Vurgulamak istediğimiz şey nedir? Merkezsizleşmenin ve karmaşıklığın saçılımını, dağılımını ya da çokluğunu mu, yoksa stratejik birliği, gücün yoğunlaşmasını mı vurgulamak istiyoruz? Kanımca bu sonuncuları vurgulamak, aşırı merkezileşme tehlikesiyle -bu doğrudan göğüslemeniz gereken kaçınılmaz bir tehlikedir- ve bununla birlikte zora dayalı bir birlik tehlikesiyle, özdeşlik ve tekbiçimlilik kaygısıyla burun buruna gelmek anlamına gelir (180).

Bu tartışmada elbette kutuplaştırıcı bir boyut ayırt edilebilir, ama tamamen geçici ve virtüel devrimin mutlak potansiyelliği ile parti, devlet ve öncünün hiyerarşik, sabit tekbiçimliliği arasında ortak bir zeminin kurulabileceği kaynaklar da bulunabilir. Éric Alliez, özellikle "Deleuze ve Guattari'yi ... adeta bir karikatüre dayanarak ... sadece kaçış, yersizyurtsuzlaşma ve 'bu dünyanın dışına' çıkmaya gösterdikleri ilgi temelinde okuyan eleştiri"yi değerlendirir (155). "*A Thousand Plateaus*", der Alliez, "tam da molar ile moleküler, yersizyurtsuzlaşma ile yeniden-yerliyurtlulaşma arasındaki ilişkileri sürekli problematize ettiği ve kesin bir toplumsal ve tarihsel analizi, toplumsal olan ile politik olan arasındaki kurulu ayrımı reddeden herhangi bir devrimci praksisin anahtarı haline getirmeye çalıştığı için hâlâ önemlidir" (155). Bunun gibi, Hallward için mesele sonuçta "bir şey nasıl bir araya gelebilir, özdeşliği -eğer varsa- mevcut birtakım yüklemler ya da özellikler değil de öz-belirlenimi aracılığıyla ortaya çıkan ve ancak o zaman onu ezen ve tahakküm altına alan şeylerle etkin ve güçlü bir şekilde başa çıkabilen bir şey nasıl bir araya gelebilir?" sorusudur (160). Alliez ve Hallward'ın üzerinde anlaştıkları noktayı takip ederek, Deleuze ve Guattari'nin *A Thousand Plateaus*'undan çekip çıkardığım "konstrüktivim" nosyonuyla yanıt vermeye çalıştığım soru tam da budur. Hallward şöyle der:

> Bu gelenek içinde çalışmanın en iyi yolunun bu olduğuna katılıyorum. Deleuze'ü politik olarak kullanmak istiyorsanız

bunu yapmanın en iyi yolu şudur: onun ve Guattari'nin politik bileşimin nasıl çalıştığını, kapitalizmin nasıl işlediğini, politik örgütlenmelerin nasıl daha esnek ve yaratıcı hale gelebileceğini vs. anlayabilmemiz için bize ne gibi kaynaklar sağladığını düşünmek...

Üzerinde anlaştıkları bu noktayı takip ederek Deleuze'ün bu tür bir okumasını sunmaya çalışacağım. Bunu, Deleuze ve Guattari'nin kendi yazılarından aldığım bir terimle, "konstrüktivist" bir okuma olarak adlandırıyorum. Ancak "konstrüktivizm"le, sosyoloji ve felsefede geleneksel olarak "sosyal konstrüktivizm" olarak anlaşılan şeyi, yani devrimleri insan zihni, kurumlar, tarihsel bağlamlar, kültürel değerlerin vs. ürettiği bir yan ürün ya da "sosyal inşalar" (*social constructs*) olarak ele alan yaklaşımı kastetmiyorum. Bu teoriler, tam da en başta açıklanmaya muhtaç olan şeyleri önvarsaymaktadır: yani zihin, toplum, kültür ve tarihin kendilerini. Deleuze ve Guattari'nin kendi tanımlarını izleyerek, konstrüktivizmi *heterojen öğelerin teşhisi ve bu öğelerin yeni tür felsefi ve politik tutarlılıklarda bir araya getirilmesi* olarak anlıyorum (Deleuze ve Guattari 1987, 93/73). Çeşitli bir tutarlılığın bu yeni biçimleri, ne saf bir şekilde bir birliğe sahiptir ve temsilidir ne de saf bir biçimde parçalı ve diferansiyeldir.

III. Deleuze, Occupy ve devrimin edimselliği

Bu son bölümde, Deleuze ve Guattari'nin politik konstrüktivizmini oluşturan ve özellikle devrimin edimselliğinin analizi için kullanışlı olan iki anahtar kavrama odaklanacağım: yersizyurtsuzlaşma ve tutarlılık. Özellikle bu kavramların, Occupy hareketinin açıkça devrimci bir hareket olarak anlaşılması bakımından sahip olduğu teorik gücü göstermeye çalışacağım.

2011 yılı dünya çapına yayılan, inanılmaz bir devrimci etkinlik yılı oldu. Bu yazı henüz kaleme alınırken, Ekim 2011'de tarihteki en büyük küresel işgal hareketi gerçekleşti. Arap

Baharı, Wisconsin'deki işgaller, Avrupa ve Birleşik Krallık'ta kemer sıkma politikalarına karşı ayaklanmalar, İspanyol *indignados*'un ve sonra Yunanlıların Sintagma Meydanı'nda gerçekleştirdikleri işgallerden alınan ilhamla, Occupy hareketi 82 ülkede 2.556 şehre ve ABD'de ise 600'den fazla topluluğa yayıldı (Occupy Together 2011). Occupy hareketi, bireyler ve şirketler arasında giderek büyüyen refah ve güç uçurumuyla birlikte, artan işsizlik, ev hacizleri, hayatı felç eden öğrenci borçları ve sosyal hizmetlere ayrılan fonların saldırganca kesilmesi gibi sorunları çözmeyi başaramayan politik temsilcilere karşı büyüyen öfkeye dayanıyor. Ancak bazı teorisyenlerin doğru bir şekilde işaret ettiği gibi, Occupy hareketi açıkça açgözlü bankacılar ve yozlaşmış politikacılara karşı bir protestonun ötesinde bir şeydir: Küresel kapitalizmin sorunlarına ve politik temsil kurumunun bizzat kendisine bir yanıt oluşturan sürekli bir harekettir (Hardt and Negri 2011a; Žižek 2011a; Graeber 2011).

Formel bir talepler listesi önermek ya da sistemin reformu için politik partilerle kulis yapmak yerine (bu tür reformlar hoş karşılanacak olsa da) Occupy hareketi çoğunlukla bu tür müzakerelere sindirerek içerme potansiyeli taşıdıkları için direnmiştir. Sorun sadece yolsuzluk ya da açgözlülük olsaydı reform ve yeni yasalar için çağrı yapan ortak bir mesajın duyulması beklenebilirdi. Sonra bu mesaj, parti politikacıları tarafından benimsenir ve sonraki seçimde harekete geçirilirdi. Occupy hareketinin açık bir şekilde bütünleştirilmiş bir talepler dizisi ortaya koymamış olmaması, tam da bu taleplere karşılık vermesi beklenen politik temsil biçimine duyulan derin güvensizliğe işaret etmektedir. Dahası seçilen müdahale yöntemi de –yasadışı işgal- insanların istencine cevap vereceği varsayılan normal yasal kanalların çökmesinin bir işareti olarak alınmalıdır. Temsilcilerden reform talep etmek ya da hatta kendi temsilcilerini ya da liderlerini yaratmaya çalışmak yerine Occupy hareketi kamusal alanı ele geçirmiş ve konsensüs temelli karar

alma, eşitlik ve karşılıklı yardımlaşmaya dayalı kendi doğrudan demokrasi biçimini yaratmaya çalışmıştır. Üyelerine temel yaşam gereksinimlerini sağlamaktan ve onların taleplerini dinlemekten aciz toplumlarda, dünya çapındaki Occupy kampları tüm bunları kendileri tedarik etmeye giriştiler. İhtiyacı olan herkese açık mutfaklar, kütüphaneler, klinikler ve medya merkezleri kurdular. Dolayısıyla Occupy hareketi bizzat devlet kapitalizminin mevcut krizin nedeni olduğunu gözler önüne seriyor. Mümkün olan dünyaların en iyisinde yaşamadığımıza dair yaygınlaşmış bir farkındalığı ifade etmekle kalmadığı gibi, kendi yarattıkları sorunları çözmeleri için politik temsilcileri ya da şirketleri beklemek yerine, mevcut sisteme şimdi ve burada alternatifler yaratmaya başlamamızı istiyor.

Başka bir dünya artık sadece mümkün değildir, o edimselleşmektedir de. Peki ama klasik devrimleri tanımlayan devletin ele geçirilmesi, partinin politik temsili, proletaryanın merkeziliği ya da öncünün liderliği nerede kalmıştır? Son yüzyılda bu taktiklerin başarısız olmasının yanında 1980'lerde neoliberalizmin ortaya çıkardığı sosyoekonomik değişiklikleri düşündüğümüzde, bugün devrimci strateji çok daha heterojen ve temsili olmayan yönlerde gelişmektedir. O halde Occupy hareketinin devrimci olduğunu hangi anlamda söyleyebiliriz? Deleuze ve Guattari'nin politik konstrüktivizminin aydınlatıcı olduğu nokta tam da burasıdır.

Devrimci yersizyurtsuzlaşma

Deleuze ve Guattari'nin çalışmasında, devrimin edimselliğini anlamakta kullanışlı olan birinci ve belki de en çok itiraz edilen kavram "yersizyurtsuzlaşma" kavramıdır. Bu kavram yorumla o kadar çok karışmıştır ki onun sürekli tekrarlanan yanlış kullanımları burada sıralanamayacak kadar çoktur.[9] Öyleyse bu kavramın devrimin edimselliğini anlamak bakı-

9 Belki de ihtiyacımız olan, birilerinin yersizyurtsuzlaşma kavramı üzerine kitap boyutlu bir monografi kaleme almasıdır.

mından neden önemli olduğunu söylemeden önce, kısa bir tanımını verelim. Basitçe söyleyecek olursak, yersizyurtsuzlaşma Deleuze ve Guattari'nin değişim kavramıdır. *A Thousand Plateaus*'ta "bir devrimin şimdiyi değiştirebilmesi nasıl mümkündür?" sorusuna verdikleri yanıt budur. Devrim kavramına açıklık kazandırmak için Deleuze ve Guattari dört farklı yersizyurtsuzlaşma biçimi tanımlarlar: (1) egemen politik iktidarı, kendini daha iyi adapte edebilmesi ve yeniden üretebilmesi için değiştiren "göreli olumsuz yersizyurtsuzlaşmalar", (2) egemen politik iktidarı yeniden üretmeyen ama devrimci bir olayı da desteklemeyen "göreli olumlu yersizyurtsuzlaşmalar", (3) herhangi bir politik durumu desteklemeyip hepsinin altını oyan "mutlak olumsuz yersizyurtsuzlaşmalar" ve (4) egemen bir politik durumu yeniden üretmeyen ve bunun yerine devrimci bir olay yaratan "mutlak olumlu yersizyurtsuzlaşmalar". Politik değişimin bu dört biçimi birbirinden ayırt edilmediğinde farklı politik değişimlerin karıştırılması ve birleştirilmesi riski doğar. Somut bir devrimci mücadele içinde, bu politik değişim biçimlerinin her biri bir dereceye kadar mevcuttur. Ama en önemlisi, mutlak olumlu yersizyurtsuzlaşma devrimci olaylarda hâkim değişim biçimidir. Edimsel devrimci durumların sahip olduğu güçleri ve taşıdığı tehlikeleri anlamak istiyorsak bunları oluşturan dört değişim biçimini de analiz etmemiz ve açıklığa kavuşturmamız gerekir.

(1) Göreli olumsuz yersizyurtsuzlaşma, egemen politik iktidar süreçlerinden (parti, devlet, sermaye vs.) ancak anlık olarak kopabilen ve sadece egemen politik iktidarların kendilerini adapte ederek genişlemesine olanak veren bir değişimdir. "Yersizyurtsuzlaşmanın üzerine" der Deleuze ve Guattari, "kaçış çizgisinin önünü kesen dengeleyici bir yeniden-yerliyurtlulaşma bindirilebilir: Bu halde yersizyurtsuzlaşmanın *olumsuz* olduğunu söylemek gerekir" (Deleuze ve Guattari 1987, 634/508). Dolayısıyla göreli olumsuz yersizyurtsuzlaşma egemen iktidar biçimlerinin işleyişine içsel olan normalleştirici

bir dönüşümdür. Deleuze ve Guattari *A Thousand Plateaus*'ta bu göreli olumsuz değişimlerin üç biçimini tanımlar: (1) özgün politik değişimleri bütünleştirme ya da imha etmeye çalışmak yerine onlarla bir ittifak kurmak yoluyla ve onlara başka bir yeryurt olarak muamele ederek adapte olmaya çalışan *yerliyurtlu değişimler* (Deleuze ve Guattari 1987, 549/440).[10] (2) Öte yandan *devletçi değişimler*, diğer değişimleri ya içererek bütünleştiren ya da imha eden politik değişimlerdir. Devlet, yeni kuvvetlerin ortaya çıkışına yerliyurtlu bir otonomi sağlamadığı gibi bütün yeryurtlar için merkezi bir birikim noktası haline gelir. Devamında bu birikim noktası, heterojen niteliklerini ortadan kaldırarak ve merkezi bir aygıt altında tek bir hiyerarşik kütük içinde tabakalandırarak niteliksel olarak farklı bütün bu yeryurtları kapar (Deleuze ve Guattari 1987, 533/427-28). (3) *Kapitalist değişimler* sürekli değişime en çok adapte olabilen değişimlerdir. Bu değişimler niteliksel ilişkilerin agresif bir dönüşümünü harekete geçirir: toplumsal yaşamın özelleştirilmesi, serbest ticaret, reklamcılık, emek ve sermayenin hareketlendirilmesi ve emperyalizm yoluyla. Ama bu değişimleri aynı zamanda dünya piyasasında mübadele edilebilecek soyut nicelikler olarak yeniden kapar (1983, 294/247).[11] Bu yüzden Deleuze ve Guattari için iktidar hiçbir zaman total ya da homojen değildir; o daima kendisini genişleten ve yeniden üreten içsel adaptasyonlar yoluyla işler, yani göreli olumsuz yersizyurtsuzlaşmalarla.

Occupy hareketi en azından bir dereceye kadar politik değişimin bu dört biçimini de ifade eder ya da ifade etme riski taşır. Sonuç olarak, onu devrimci yapan şeyin, tam da onun en çok Deleuze ve Guattari'nin "mutlak olumlu yersizyurtsuzlaşmalar" olarak nitelendirdiği devrimci dönüşümleri ifade etmesi olduğunu öne sürüyorum. Seçilmiş temsilcileri eleştirmesi

10 Bunların her birini Nail 2012'de derinlemesine ele alıyorum.

11 "O bir yandan aksiyomlaştırırken, diğer yandan kodsuzlaştırır" (1983, 294/247).

ve aşması itibariyle, Occupy hareketi öncelikle, ister hareketin adına konuşan bir öncü yaratmak isterse hareketin amaçlarını bir seçim adayına tabi kılmak yoluyla, yeni parti liderleri tarafından kapılabilecek yeni bir politik dönüşümü yaratma riskini taşır. Dahası Occupy hareketi, seçim politikalarının lehine olabilecek bir şekilde ekonomik eşitsizliğin ve kötü politik temsillin yaygın bir eleştirisini harekete geçirerek, göreli olumsuz yersizyurtsuzlaşmalar yaratma riski taşır. Bazı demokratlar daha şimdiden insanlar arasında yaygınlaşmış bulunan bu histen yararlanmaya başlamış, "%99"un kaygılarını anlamaları ve bu kaygılara seslenebilmeleriyle övünür olmuşlardır (Huffington Post 2011). Seçilmiş temsilciler olarak, %99'un çıkarlarını temsil etme vaadinde bulunuyorlar. Cumhuriyetçiler de %99'dan istifade etmeye çalışmakta ama tamamen farklı bir tarzda. Onlar da pek çok işgalcinin Obama karşıtı duygularını bir avantaja çevirmek istiyor. Kapitalist yeniden-yerliyurtlulaşmalar hareketin otonomisinden kopartılabileceği şekilde, şirketler tarafından finanse edilmesi olasılığını içeriyor. Dahası, bütün dünyadaki işgalcilerin giydiği Guy Fawkes maskeleri gibi protesto teçhizatlarından elde edilen özel kârlar, kapitalistler için anti-kapitalist duygudan doğrudan kâr sağlamanın bir yolunu oluşturuyor. Occupy hareketinin bu üç yönü, özgün bir politik değişimi ele geçirip, bir öncü tarafından sindirilerek içerilmek, seçim politikalarına tabi hale gelmek, kapitalistleri finanse etmek ya da onlar tarafından finanse edilmekte olduğu gibi hâlihazırdaki egemen iktidar biçimlerinin lehine döndürebilir.

(2) Deleuze ve Guattari'ye göre göreli olumlu yersizyurtsuzlaşmalar, egemen iktidar biçiminin, adaptasyondan ve içerilmekten kaçabilmekle birlikte devrimci bir olayı sürdürmeyi başaramayan bir politik dönüşümüdür (Deleuze ve Guattari 1987, 634/508). Göreli olumlu yersizyurtsuzlaşmalar kendi başlarına sadece egemen politik iktidar rejimlerinin sınırlarından bir şeylerin kaçmış olduğunun göstergesidir. Bu tür bir de-

ğişim, yeni bir politik dünya yaratamadığı sürece sonuç olarak devrimci bir mücadeleyi sürdürmekte yetersiz kalır. Dolayısıyla bir şeyin sırf politik temsilden kaçabildi diye kendiliğinden devrimci olduğunu düşünmek yanlış olur. Deleuze ve Guattari için bu tür bir politik değişim "o kadar müphemdir" ki onun sınırı adeta ikiye yarılmıştır: O bir yandan şeylerin mevcut durumu içinde henüz açıklanamaz, ama yine de bir istisna olarak ayırt edilebilen "kuraldışı [*anomal*]" bir öğe olarak mevcuttur, diğer yandan da oluşum halindeki yeni bir dünyanın giderek artan bağlantılarını bir arada tutan "istisnai bir birey" olarak var olur (Deleuze ve Guattari 1987, 302/247). Çoğunluğa kıyasla tanımlanabilir bir toplam olmaktan çıktığı oranda, o hem daha fazla bağlantı hem de sindirilerek içerilme olasılığını ortaya çıkarır (Deleuze ve Guattari 1987, 356-357/291).

Occupy hareketinde bu tür bir değişimi gözlemek mümkündür. Amerikanların çoğunluğu (%54) Occupy hareketini desteklemekle birlikte, yöntemler konusunda bölünmüş haldedir (Time Magazine 2011). Dolayısıyla Occupy hareketi bir dereceye kadar ikiye yarılmış müphem bir değişimi ifade eder. Bir yandan ekonomik eşitsizliğin ve politik temsilin bir eleştirisini, hâkim politik durum içinde bir yanıt bulamayan rahatsızlıkları dile getirir. Şeylerin mevcut durumu içinde doğrudan temsil edilebilir olmayan yaygın bir ifade ve mücadele söz konusudur. Diğer yandan Occupy hareketi kapitalizme ve devlete indirgenemez bir alternatifi ifade eder: doğrudan demokrasi, konsensüs, karşılıklı yardımlaşma ve eşitliğe dayalı yeni bir örgütlenme biçimi. Ancak aynı zamanda Occupy olayının kendisine içsel bir bölünme de söz konusudur: meselenin reform, düzenleme ve seçim politikalarıyla çözülebilecek bir yolsuzluk meselesi olduğunu düşünenler ile Occupy'ın yepyeni bir politik örgütlenme yönünde devrimci bir çağrıya işaret ettiğine inananlar arasında. Occupy hareketi bu bölünmeyi aşamadığı oranda, onun devrimcileşebilme olasılığı onu devrimci bir hareket olarak kurmak için yeterli değildir.

(3) Mutlak olumsuz yersizyurtsuzlaşma, ister yerliyurtlu ister devletçi isterse kapitalist olsun iktidar ve temsilin bütün sınırlarından kaçan bir politik dönüşümdür.[12] Ama o böyle yaparak sadece devrimci bir olayı sürdürememekle kalmaz, aynı zamanda hızlı ve aşırı bir şekilde yersizyurtsuzlaşır, kendi kendisini yıkıcı hale gelir. Egemen politik düzene bir alternatif yaratmakta başarısız olarak sonunda bu düzeni güçlendirmeye varır. Aşırı derecede parçalı hale gelirken göreli olumsuz politik değişimler karşısında kolay bir hedefe dönüşür. Deleuze ve Guattari, "Olabilecek en kötü şey, tabakalaşmış –organize, anlamlanmış, tabi kılınmış- olarak kalmak değildir", "olabilecek en kötü şey, tabakaları çılgınca ve intihardan farksız bir çöküşe sürüklediğinizde, bunların üzerimize eskisinden daha büyük bir ağırlıkla yeniden bindirilmesidir" (Deleuze ve Guattari 1987, 199/161).

Occupy hareketi ilkesel olarak diğer hareketler ve kişilerle (topluluk grupları, reformistler, sendikacılar ve hatta seçim politikalarıyla) birlik olmayı reddettiği sürece çok hızlı bir şekilde yersizyurtsuzlaşma ve kendi kendisini yıkıcı hale gelme riski taşır. Birleşik bir talepler listesi sunmayı stratejik olarak reddetme bazı durumlarda yararlı olabileceği gibi bazı durumlarda olmayabilir de. Talepler sunma ve bütün bağlılıkları paylaşmayanlarla birlikte çalışmayı reddetme, mutlak bir ilke haline geldiğinde, radikal bir şekilde kendi kendini marjinalleştirmeye doğru bir gidişe ve sonunda hareketin kendi kendini imhasına tanık olabiliriz. Talepler öne sürmek ya da Obama'yı destekleyen sendikalarla birlikte çalışmak olabilecek en kötü şey değildir; en kötüsü, hareketin insanların desteğini ve dayanışmasını sürdüremeyecek ve kendi ellerinde ölecek kadar "radikal"leşmesidir. Hareket o kadar "saf" hale gelebilir

12 Yine de mutlak yersizyurtsuzlaşma basitçe göreli yersizyurtsuzlaşmanın ardından gelmez. Daha ziyade "göreli yersizyurtsuzlaşma kendi işleyişi için bir 'mutlak'a gereksinir" ve "tersinden mutlak yersizyurtsuzlaşma, tam da aşkın olmadığı için, zorunlu olarak göreli yersizyurtsuzlaşma yoluyla ilerler" (Deleuze ve Guattari 1987, 635/510).

ki polisler geldiğinde kampı savunmaya yardım edecek kimse kalmamış olabilir. Üstelik Occupy hareketi alternatif kurumlar oluşturmanın (mutfaklar, kütüphaneler, klinikler, medya merkezleri vs.) hareketin radikal kendiliğindenliğinden taviz vermek anlamına geldiğine karar verirse, hareket de kendisini sürdüremeyebilir.

Mutlak olumlu yersizyurtsuzlaşma, egemen politik düzenden kaçmayı başarmakla kalmayıp, nihai kolektif amaçları (yerliyurtlu, devletçi ya da kapitalist) egemen politik düzenin dönüşümü olan diğer kaçış halindeki özgürleşmiş unsurlarla giderek daha çok bağlantılar kurabilen bir dönüşümdür. Bu değişim bunu yeni bir dünyanın prefigüratif* bir inşası (*construction*) yoluyla başarır (Deleuze ve Guattari 1987, 177/142). Ancak bu radikal dönüşümün bir tür *ex nihilo* mucize ya da politik temsilin mutlak Başkası/Dışarısı olduğunu düşünmek yanlış olur. Deleuze ve Guattari için, mutlak yersizyurtsuzlaşma bütün diğer toplumsal örgütlenmelerin bir parçası olarak varsayılmıştır (1983, 208/176). Devrimler sadece toplumda zaten meydana gelmekte olan değişimleri kullanır ve yeniden bileştirir. Dolayısıyla mutlak olumlu yersizyurtsuzlaşma hiçbir şekilde aşkın, karşıtlığa dayalı ya da sadece potansiyel olan bir şey değil, kaçınılmaz bütün çöküşlerinden ve dışlanmalarından yararlanabilen, durumun içinden çıkan içkin ve yaratıcı bir süreçtir. Bunu politik temsilin yeni bir biçimini yaratmak ya da eskilerini istikrara kavuşturmak için değil, yeni bir politik beden yaratmak için yapar.

Occupy hareketi örneğinde, bu tür bir politik dönüşüm, diğer biçimlere nazaran en hâkim olanıdır. Occupy hareketi büyük ölçüde, politik ve ekonomik eşitsizliğe karşı olanların geniş politik yelpazesi içinden küresel bir müttefikler grubuyla bağlantı kurmayı başarabilmiştir. Occupy, tarihteki en büyük işgal hareketidir. Bunun bir nedeni, farklı politik amaçlara sa-

* Kavramın bir açıklaması için bkz. bu kitapta *Günümüz Yunanistan'ında Ortak Olanların Özyönetimi* başlıklı bölümde ilgili çevirmen notu, s.136.

hip gruplara sırtını dönmemiş olmamasıdır.[13] Üstelik Occupy hareketine katılan herkes talepler getirmeyi reddetmiş değildir. Aslında bu hareketi, bir talepler fazlalılığıyla tanımlamak çok daha doğru olacaktır. Hâlâ bir dereceye kadar devrimci ve reformist eğilimler arasında bölünmüş olsa bile Occupy hareketi, tek başına kalan bir günlük protestoların ötesine geçmeyi ve geniş bir *işgal hareketi*ni sürdürebilmeyi başarabilmiştir. Dolayısıyla işgal, yalnızca devlet kapitalizminden mesafe ve fark bakımından değil, aynı zamanda ona bir alternatifin mevcudiyeti ve edimselliği bakımından da güçlü bir iddiada bulunabilmiştir. Politikacılar ve şirketler insanlara hizmet etmeyi becerememiş ve insanlar da tüm bunları, politikacıların ve kapitalistlerin aracılığına ihtiyaç duymadan kendilerinin yapabileceğini kanıtlamaya çalışmıştır. Kamusal alanları işgal ederek ve görmek istedikleri (doğrudan demokrasi, konsensüse dayalı karar alma, eşitlik, güven ve karşılıklı yardımlaşmaya dayalı) dünyayı bizzat örgütleyerek Occupy hareketi yeni bir politikanın bir prefigurasyonunu sunmuştur. Occupy hareketi devrimi *future anterior*'de* edimselleştirir: yeni bir politik örgütlenme biçiminin başlangıcı *olmuş olacak* şeyi. İstediği şeyi sadece (protestolarda) talep etmek yerine, Occupy bunları mevcut dünyanın içinden ve yanı sıra gerçekleştirmeye karar vermiştir. Egemen politik ve ekonomik güçler tarafından marjinalleştirilmiş ve dışlanmış yersizyurtsuzlaştırılmış çok sayıda insanı, yeri ve şeyi içermiş ve bunları herkesin denetimi altındaki alternatif yapılar olarak yeniden bileştirmiştir. Bu yapıların bazıları arasında Genel Meclisi, konsensüse dayalı karar almayı, aç, hasta olan, düşünmek isteyen ya da kendi yayınını yapmak isteyen herkese açık mutfakları, klinikleri, kütüphaneleri ve medya merkezlerini sayabiliriz. Occupy egemen politik temsil biçimlerini yeniden üretmek ya da yenilerini yaratmaktan çok, doğ-

13 Occupy kamplarında anti-Semitiklerin ve liberteryenlerin bulunuşu kesinlikle sorunlara yol açmış olsa bile.

* Gelecekteki geçmiş. (ç.n.)

rudan politik katılımın temsili olmayan biçimlerini icat etmiştir. Bir sonraki bölümde bunu daha ayrıntılı ele alacağız.

O halde edimsel devrimci yersizyurtsuzlaşma, *somut politik faillerin ve nesnelerin, eskilerinin içinde ve yanı sıra prefigüratif bir alternatif bileşim yaratarak, mevcut politik temsil biçimlerinden özgürleştiği somut sürecin* kendisidir. Bu, spekülatif solculuktan oldukça farklıdır, çünkü sadece özgürleşmekle ve daha ileri bir değişimin genel bir imkânını olumlamakla kalmaz, aynı zamanda edimsel ve somut bir alternatif yaratır. Aslında bu dördüncü dönüşüm biçimini özellikle devrimci (genel olarak sadece politik anlamda değil) yapan şey tam da bir alternatifin yaratılışıdır. Dolayısıyla bu örneklendirmelerin içinden baktığımızda, genel olarak "yersizyurtsuzlaşma"yı politik ve felsefi olarak değerlendirmenin tamamen ikircikli ve pek yardımı olmayan bir tutum olduğunu görebiliriz. Belli bir durumda ne tür yersizyurtsuzlaşmaların işlemekte olduğu ve ne derecede işledikleri açıklığa kavuşturulmadığında, bu yersizyurtsuzlaşmaların olumlu bir şekilde nasıl birleştirildiğine vurgu yapılmadığında, yersizyurtsuzlaşma kavramı Deleuze ve Guattari'ye birinci kısımda getirilen eleştirilere kurban edilmiş olur.

Devrimci tutarlılık

Devrimin edimselliğini anlamak bakımından Deleuze ve Guattari'nin çalışmasındaki ikinci en önemli kavram, "tutarlılık" kavramıdır. Bu kavram, *A Thousand Plateaus*'ta yukarıda tartıştığımız soruna bir çözüm getirmek için icat edilmiştir: Ne temsili olan ne de sadece potansiyel ya da olumsuz bir biçimde yersizyurtsuzlaşan bir politik bileşim ya da kolektif nasıl yaratılabilir? Deleuze ve Guattari için devrimci tutarlılık, politik yaşam için (yalnızca hâlihazırda mevcut koşulların bir dönüşümü için değil) yeni koşullar sunan bir politik bileşimi anlatır. Bu yeni koşullar sadece, temel ilkeleri hâlâ temsilcilerce (öncü, politikacılar ya da kapitalistler) dolayımlanmış olan politik eylemin "daha adil" bir koşuluna dayanmaz. Devrim-

ci tutarlılığın amacı, sadece bütün politik temsil biçimlerinin altını oymak isteyen ve yeni bir şeyin ve umulur ki daha iyi bir şeyin ortaya çıkma olasılığını bekleyen anti- ya da karşı-bileşimler kurmak değildir. Tutarlı devrimci bileşimler, daha ziyade kurucu koşulları, özgül somut pratikler ve kendisinden değişen derecelerde etkilenen insanlar tarafından sürekli olarak doğrudan ve içkin bir dönüşümden geçirilmekte olan bir süreç tarafından oluşturulur ve sürdürülür. Dolayısıyla tutarlı bir politik bileşim, değişimin "tamamen açık ve geçici" bir politik ilkesiyle ilgili ontolojik bir tez değildir. O daha ziyade her seferinde ortak bir amaç etrafında birbirlerine eklendikçe daha ileri değişimlere açık bölgesel ya da lokal bir bileşimdir.

Kısacası devrimci tutarlılık, soyut bir olay olarak devrim ile onu hem edimselleştiren hem de dönüştüren somut insanlar ve şeyler arasındaki politik bir "geri besleme döngüsü"dür. Başka bir deyişle, Devrimin insanların istencini yorumlayacak temsilcileri yoktur, o insanların kendisi tarafından örgütlenmiştir. Deleuze ve Guattari bize bu ilişkinin yapısına dair üç kavram sunar: "soyut makine", "somut asamblaj" ve "kişilik".[14]

(1) Soyut makine: Devrimci olaylar, diğer şeyler arasında herhangi bir şey olmamaları anlamında soyutturlar, onlar daha ziyade başka bir dünyanın varoluşuna bir özel isim verirler. Bu, şimdi ve burada var olan bir dünyadır, ama aynı zamanda özü, olayın somut sonuçlarından başka bir yerde olmayan bir dünya. Devrimci bir hareket olarak Occupy insanların kendilerini politik ve ekonomik eşitlik ilişkileri, yani daha önce imkânsız görünen ilişkiler içinde örgütlemesinin imkânına ve edimselliğine bir özel isim verir. Ama bu özel isim, yani %99 da, etrafında örgütlenecek olan "yeni uzam-zamanlar"ın ve yeni öznelliklerin gerçek görünüşüne (*real appearance*) imkân

14 Deleuze ve Guattari'ye göre, soyut makinelerin birtakım çeşitleri vardır. Burada kullandığım haliyle soyut makine ve somut asamblaj kavramı (ilkel, devletçi, kapitalist ya da faşist türlerine karşıt olarak) sadece "tutarlı türden" makineler olarak anlaşılmalıdır.

veren özgül ama oldukça esnek bir koşula işaret ettiği oranda, gerçek-soyuttur (*vrai-abstrait*) (Deleuze 1995, 239/176). Öyleyse Occupy, Deleuze ve Guattari'nin dediği gibi askeri operasyonların ya da kasırgaların isimleri gibi, tekil ve anlamlamayan bir özel isimle işaretlenmiş olması anlamında bir soyut makinedir (1987, 40/28, 322-323/264). Bu isim, olayın doğasında bulunan herhangi bir özsel anlamı temsil ve sembolize etmemesi anlamında "anlamlamayan"dır. Daha ziyade %99 özel ismi, sonuçlarının yeni bir şekilde konuşlandığı her seferde değişen esnek ve değişken bir koşul olarak, *içinden* konuşulan bir isimdir (Deleuze ve Guattari 1987, 179/142). "%99'un parçası olmak"la ilgili önceden verili bir program ya da mutlak bir ilkeler dizisi yoktur. Birilerini %99'un parçası yapan şey, demografik bir istatistik ya da gelir düzeyi değil, bizzat kendilerinin (ya da diğerlerinin) olaydan çıktıklarını gördükleri sonuçlara bağlılıklarıdır. Aslında %1 bile %99'un parçası haline gelebilir (bkz. "We are the 1 percent: We stand with the 99 percent.tumblr.com" [Biz %1'iz: %99'u yanındayız] web sitesi). Deleuze ve Guattari, olayın hem tekil hem de evrensel olduğunu söylediğinde tam da bunu demek ister (Deleuze ve Guattari 1987, 474/382). Olay, onu politik temsil rejimlerinden ayırt eden biricik bir isme sahip olması anlamında tekildir, ama o aynı zamanda herhangi bir yerde herhangi birinin katılımına açık olması anlamında da evrenseldir. Bu herkesin zorunlu olarak %99'un parçası olduğu değil, devletçilikte (herkes yurttaş olamaz) ve kapitalizmde (herkes kapitalist olamaz) olduğunun tersine, ona katılımın önünde hiçbir asli engelin olmadığı anlamına gelir. %1'den olan herhangi biri kamusal bir parkta kamp kurmayı ve ekonomik eşitliği savunmak istediğinde, hoş gelir sefa gelir. New York'taki işgalciler, polise "siz %99'sunuz" diye tezahürat yapıyorlardı.

(2) Somut asamblaj: Buna uygun olarak, soyut olayın sonuçlarını eklemleyen asamblajın somut öğeleri, "normatif" ya da "amaç güdümlü" eylemler olarak düşünülemez, çünkü bun-

lar eylemlerini normalleştirdiği ve yönlendirdiği varsayılan koşulları ve amaçları sürekli dönüştürmektedir. Ancak bu karşılıklı dönüşümler, bir politik "ilerleme" anlatısını temellendirmek amacıyla, bir hipotezin teste tabi tutulduğu, işleyip işlemediğine karar verildiği ve sonra rasyonel olarak (ya da başka bir biçimde) revize edildiği bir tür pragmatik "revizyonizm" ile karıştırılmamalıdır. Daha ziyade soyut olaylar dönüşür ve onları fiilileştirenler (*effectuate*) ya da onlar tarafından fiilileştirilenler tarafından (sonuçları önceden bilinmeksizin) karşılıklı bir biçimde dönüştürülür. Deleuze ve Guattari'nin dediği gibi, "insanlar kendi sorunlarını kendileri formüle etmeyi" ve "en azından daha genel bir çözüme ulaşabilecekleri belirli koşulları belirlemeyi istediklerinde" söz konusu olan, özyönetimin ve demokratik katılımın özellikle temsili olmayan bir biçimidir (Deleuze ve Guattari 1987, 588/471; Deleuze 1994, 206/158).

Her bir somut makine elbette farklı etkilenme (*to be affected*) kapasitelerine sahip olabilir, ancak diğerlerinden bağımsız olan ya da diğerlerini temsil edebilmekle yükümlü tek bir öğe bile yoktur. Daha ziyade her durumda "onun duygularının (*affects*) hesabının yapılması" gerekir [*on cherche à faire le compte des ses affects*] (Deleuze ve Guattari 1987, 314/257). Öyleyse devrimci bir olayın duygularını hesap prosedürü, bu olay için somut bir beden/bileşimin kurulması süreciyle aynı şeydir: Olay bizi hangi eylemlere girişmeye çağırır? Bu mücadelede müttefiklerimiz ve düşmanlarımız kimlerdir? Burada ve bu örnekte olay ne anlama gelir? Bununla birlikte, devrimci olayın kendisinde doğal olarak mevcut olan hiçbir sabit normatif amaç olmadığı için (devrimin ne anlama geleceğini önden bilemeyiz)[15] devrimin parça parça kurulması ve edimsel mücadeleler içinde deneye tabi tutulması gerekir.

15 Mısır devrimi ve diğer lidersiz devrimlerde, "mücadelenin önceden verili eksenleri olarak, komünist parti-devleti, proletarya diktatörlüğü ya da işçi 'özne'si" yoktu. Bunlar kendi eksenlerini kendileri icat etmek zorunda kaldılar.

Occupy hareketi, olayın somut pratikleri ile eylemlerini eklemleyen somut bir asamblaja sahiptir. Bu sonuçlar bir program yoluyla verilmiş değildir, daha ziyade yeni bir konuşlanmayı hayata geçirdikleri her seferde olayın ne anlama geldiğini değiştirmeye devam ederler (çünkü olayın özsel hiçbir anlamı yoktur). Mutfaklar, kütüphaneler, çadırlar, sloganlar, işaretler, meclisler, yürüyüşler, bloglar, twitter girişleri, sanat ve şarkıların hepsi, olayın daha soyut özel ismine edimsel bir beden veren somut öğelerin parçasıdır. New York'ta bir grup öğrenci artan harçları ve öğrenci borçlarını protesto etmek için okulu işgal etmeye karar verdiğinde ve bunu %99'un bir parçası olduklarını için yaptıklarında ve Kaliforniya'daki bir başka grup da bir program ya da temsilci vs. olmaksızın aynı şeyi yapmaya karar verdiğinde, söz konusu olan tutarlılığın yaratımı ya da olaysal somutlaşmanın yankılanışıdır (öncü liderlik değil). Öğrenci borçlarının kaldırılması talebi %99'un anlamının nasıl parçası haline gelmiştir? Giderek daha da çok insanın somut olarak böyle eylemlere girişmesi ve diğerlerinin de dayanışma içinde onlara destek vermesiyle. Yeni bir somut sonucun çıkarıldığı her seferde (bir grev, bir limanın kapatılması, kişisel banka hesaplarının kredi birliklerine kaydırılması vs.) Occupy hareketi daha güçlü bir tutarlılık ve anlam kazanır. Occupy kamplarının biçimsel yapısı bile bu "geri besleme döngüsü"nü takip eder. Genel meclisler herkese açıktır ve kararlar konsensüs yoluyla alınır (sadece çoğunluk değil herkes bir anlaşmaya varır). Kolektifin kuralları ya da kararları, katılımcıların doğrudan iradesini dolayımlayan temsilcilerin kullanılması söz konusu olmaksızın, daima yeniden gözden geçirilmeye ve değiştirilmeye açıktır. Kolektif katılımı dışlayacak ya da azaltacak eylemlere –ırkçılık, cinsiyetçilik, homofobi vs. gibi- izin verilmemekle birlikte, asli bir "parti çizgisi" ya da sabit bir bağlılıklar dizisi yoktur. Konuşma konseyleri ya da daha küçük gruplar ayrılıp özgül projeler üzerinde çalışırlar ve sonra, temsili demokrasiden ve potansiyel değişimin belirsiz olumlamalarından çok

farklı bir şekilde, dolayımlanmamış bir geri besleme döngüsüne dayalı bir demokrasi içinde nihai bir konsensüse-karara ulaşmak için Genel Meclislere geri dönerler.

(3) Kişilik: Devrimci bir politik beden, sürekli olarak dönüştürülen bir koşul ve bir somut sonuçlar dizisidir, ikisini birbirine bağlayan ise devrimci öznedir (Deleuze ve Guattari 1994, 73/75). Bir politik olayı temsil etmek ya da onun hakkında konuşmak yerine, politik kişilik, Deleuze ve Guattari için, soyut olayı somut sonuçlara bağlayan bir işlemin içkin failidir (krş. 1983, 22-23/16). Deleuze ve Guattari'ye göre devrimci politik "özne" sadece "merkez-siz" değildir, o belirli bir kolektif sözcelemin ya da politik tutarlılığın üçüncü şahıs (O, Onlar) veya belgisiz zamir (biri, herkes, herhangi biri) halindeki karşılıklı-uyum sağlayıcı bileşenidir. Deleuze ve Guattari *Anti-Oedipus*'ta şöyle der: "Bir daha Ben demeyeceğim, o sözcüğü bir daha ağzıma almayacağım, bu fazlasıyla budalaca. Onu her duyduğumda onun yerine üçüncü şahsı kullanacağım" [*je ne dirai plus moi, je ne le dirai plus jamais, c'est trop bêt. je mettrai à la place, chaque fois que je l'entendrai, la troisième personne, si j'y pense*] (1983, 30/23). Buradaki önemli ve ironik nokta, bunun sadece birinci şahsı bir daha kullanmamakla ilgili bir mesele olmayıp, kişiliklerin söz edimlerinin öncelikle, "'Ben' [*je*] diyenin daima bir kavramsal kişilik olduğu yerde üçüncü şahıs söz edim[ler]i" olarak düşünülmesi gerektiğidir. (Deleuze ve Guattari 1994, 63/64). Bu, birinci ve ikinci şahıs "Ben" ve "Sen"in hiçbir anlamının olmadığını söylemek değildir, daha ziyade buradaki nokta, bunların daha öncelikli olan olayın üçüncü şahsından türemiş ya da onunla koşullu olduğudur. "Ben" ve "Sen" müzakereye ve çatışmaya giren, politik olayların farklı özellikleri olarak işlev görür, onlar hâlihazırdaki kolektif asamblaja içkindirler; yoksa asamblajın dışındaki bağımsız bir bilinç, ego, radikal başkalık ya da aşkınlığın özellikleri değildirler. Birinci şahıs genellikle kendisinden bağımsız bir politik düzenlemeye karar veren özbilinçli bir özneyi, ikinci şahıs ise birincinin bir izdüşümünü

gösterirken, üçüncü şahıs kişilik politik bedenle daima karşılıklı-uyum içindeki belirsiz bir grup-öznesini gösterir.

Occupy hareketi tam anlamıyla "işgalci" (*occupier*) etrafında çok özgül bir kolektif öznellik üretmiştir. İşgalciler diğerlerinden ziyade özellikle bazı eylemleri, bazı sloganları, bazı gösterileri fiilileştirerek Occupy hareketinin somut sonuçlarını adım adım göstermekteler. Bununla birlikte doğrudan demokrasi ve konsensüsün doğrudan sonuçları olarak bu öğeler, devamında Occupy hareketinin kendisini dönüştürmekteler. Occupy'ın *işgalciler* tarafından fiilileştirilmeleri dışında bir varoluşu yoktur. Böylelikle olaysal koşul olarak "Occupy" hareketinin dönüşümü, bu değişim temelinde yeni somut fiilileştirmeleri yeniden konuşlandırması gereken işgalcileri dönüştürmektedir. Dolayısıyla Occupy, başında bir program ya da öncü olmadan, bir tür geri besleme döngüsü içinde kendisine itaat ederek kendini yönetmektedir. O tam da bu anlamda olay, sonuç ve öznenin hep birlikte karşılıklı bir dönüşüme girdiği bir katılım sürecidir.

İşgalci ayrıca bireyciliğe ve askeri tarzda öz-disipline dayalı bir devrimci öznellik geleneğinden kopar. Bunun yerine işgalci, üçüncü şahısta eyler ve yeni bir disiplin türü yaratır: olayın kolektif disiplini. Bu elbette işgalcilerin asla "Ben" ya da "Sen" demediği anlamına gelmez; bu sadece bu özelliklerin, bir olay ve sonuçları arasında bir bağlantı faili olarak eyleyen daha öncelikli üçüncü şahsa göre ikincil ya da türemiş olduğu anlamına gelir. Çatışmalar ve anlaşmalar yine özgül "Ben"ler ve "Sen"ler arasında gerçekleşir, ancak sadece katıldıkları olayın çatışmaları ve anlaşmaları olarak: onun dışında ya da onun üzerine değil, onun içinden ve onun yoluyla. Nasıl ki Occupy, katılımcı Genel Meclisi (devletçilik ve kapitalizmde mevcut olan) temsilin ve dışlamanın normal koşullarını yerinden etmek için kullanıyorsa ya da özel ve kamusal mülkiyetin temsili öznesini yerinden etmek için ortak olanlarda (klinikler, mutfaklar, kütüphaneler, açık okullar vs.) karşılıklı yardımlaşmayı

kullanıyorsa, liberal ve kapitalist bireyciliğin temsili öznesini yerinden edecek işgalciler de yaratır. Bu devrimci öznelleşme süreci somut olarak insan mikrofonların ve maskelerin kullanımıyla başarılır.

İnsan mikrofon, megafon kullanılmasının yasaklandığı New York City'deki Zuccoti Park'ta başladı. Konuşmacının sesi, söylediği her sözcüğü, her cümleyi ardından tekrarlayan bütün bir kalabalık sayesinde yükseltiliyor ve böylece herkesin duyması ve konuşması sağlanıyordu. Yalnızca konuşmacının değil aynı anda yüzlerce insanın (bazen binlerce) sözcüklerinin kolektif tekrarı, kolektif "biz"in sesinin yankılanması ve sözcüğün tam manasıyla da içselleştirilmesi sonucunu verir. Kolektif konuşma edimi, hiçbir dışlamaya yol açmaksızın, ne Ben ne de Sen olan üçüncü şahıs bir öznelliğin edimsel üretiminin parçasıdır. Burada özne sadece "merkezsizleşmiş" değildir, olayla, sonuçlarıyla ve diğer işgalcilerle tutarlı hale getirilmiştir de. Bin insan birlikte "Ben" dediğinde bu "Ben", kolektif bir "Biz" oluşturan "çoklu" bir "Ben"dir: insan mikrofon.

İşgalcilerin üçüncü şahıs öznelliğinin başka bir edimselleşmesi, kendilerini anonim hale getirmek için kullandıkları maskelerdir (Guy Fawkes maskelerinin yanı sıra kar maskeleri ve bandanalar). Bu, Fransız devrimi (liberalizm), Leninizm ya da Maoizm (komünizm) gibi geçmiş devrimci sekanslarda gördüğümüz türden bir popüler strateji değildir. Bireyin yüzü bu örneklerde devlet ya da öncü tarafından doğru temsilinin bir parçasıydı. Occupy hareketindeki kolektif maske takma pratiği ise lidersiz özneler arasında görsel bir eşitlik yarattığı oranda öncülüğe ve temsile karşıdır. Olayın üçüncü şahıs özneleri lehine, birinci şahıs özneleri bireysel olmaktan çıkarır. Herkesin aynı siyah kar maskesini ya da Guy Fawkes maskesini giydiği bir durumda tek bir kişiyi izlemeye çalışmanın nasıl da karmaşık bir iş olacağını tahmin edebiliriz. "Bize liderlik eden siz misiniz? Yo, ben de liderimiz sizsiniz diye düşünmüştüm." Buradaki mesele, İşgalin yerel olarak jenerik bir öznelliğini ya-

ratmak ve onu kolektif olarak ifade etmektir; yani tıpkı maske stratejisini benimseyen Zapatistaların "*mandar obedeciendo*" demesi gibi (Comandante Tacho 2007), liderlik etmek, ama liderlik ettiklerinize itaat ederek liderlik etmektir. Bir politik eylem olarak yüzlerini örten İşgalciler hem liberal hem de "salt merkezsiz" bir öznelliği reddeden benzersiz bir politik anonimlik (herkese açık ama kesinlikle İşgali savunan) yaratabilmişlerdir.

Dolayısıyla devrimci tutarlılık *yeni bir dünyanın soyut imkânı ile bu dünyanın somut özneleri ve sonuçları arasındaki bir geri besleme döngüsü* olarak tanımlanabilir. Salt felsefi ve tamamen açık/biçimsel/jenerik bir devrim potansiyelini olumlamakla kalıp bunun sonuçlarının somut edimselliği ve bu sonuçların devrimin gelecek potansiyelini ne derecede dönüştürdüğü ve şekillendirdiği üzerine bir araştırma yapmamak, Deleuze ve Guattari'yi eleştirenlerin öne sürdüğü üç tehlikenin içine düşmek anlamına gelir.

Sonuç

Deleuze ve Guattari'nin politik felsefesinde hem farkın saf olumlaması ya da "spekülatif solculuk" hem de devrimin edimselliğinin konstrüktivist bir analizi yönünde bir eğilim görebiliriz. Birincisinin tehlikelerini göz önünde bulundurarak ikincisinin projesini ele alıp vurgulamanın zamanının gelmiş olduğuna inanıyorum. Bugün devrim sorusu artık "devrim nasıl mümkündür?" değil "hâlihazırda devam etmekte olan devrimin edimsel boyutları nelerdir?" sorusudur.

Bu, Deleuze ve Guattari'yle ilişkilendirilen saf oluştan ziyade, Badiou, Hallward, Toscano ve Bosteels'in kendi politik "tutarlılık", "bağlılık" ve "dayanışma" kavramlarında arıyor olduklarını iddia ettikleri şeye çok daha yakındır. Alberto Toscano'ya göre 1994'te Zapatistalarla birlikte başlayan mevcut devrimci sekans, "dolayımlı temsilin kabul gören biçimlerinden bir mesafeyle ... yeni örgütlenme rejimleri, yeni öznellik

biçimlerinin bir taslağını sunmuştur ... [öyle ki] artık temsilin devlet-içi mantığının ötesinde düşünmeye başlayabiliriz" (2004, 224). Öyleyse bugün devrimci politik felsefenin görevi, bu yeni örgütlenmelerin ve öznelliklerin analizinden başlamalıdır. Zapatizm ve alter-küreselleşme hareketinin bir mirasçısı olarak, Occupy hareketi bizim olayımızdır ve edimselliğinin bir analizi olmadan tam manasıyla anlaşılamaz. Deleuze ve Guattari'nin politik konstrüktivizmine yaslanarak, böyle bir analizi sunabileceğimize inanıyorum.

İktidardan ve iktidarın içinden koparak özgürleşen "kaçış", "kopuş" ve "heterojenlik" çizgilerinin değerlendirilmesi, bu çizgilerin kendilerine ait yeni bir tutarlılığı nasıl oluşturduklarının pozitif bir açıklaması verilmediğinde bunlar –bu noktada Badiou ve diğerleriyle aynı görüşü paylaşıyorum- "devrimci başarısızlığın somut tanımı" olarak kalır (Badiou 2004, 80). Devrimci mücadeleler iktidarın karşısında ve içindeki yalıtılmış patlamaların ötesinde devam ettirilebilmelidir. Karşılıklı küresel dayanışma yoluyla bağlanmış bulunan bu yeni politik *bedenleri* teşhis edebilmeye, dönüştürebilmeye ve yaratabilmeye dönük kaynaştırıcı bir teori olmadan, mevcut devrimci sekansın edimselliğini anlamayı bekleyemeyiz.

Çeviren: Sinem Özer

Referanslar

Agamben, Giorgio. 1993. *The Coming Community*. Çev. Michael Hardt. Minneapolis: University of Minnesota Press. [2013. *Gelmekte Olan Ortaklık*. Çev. Betül Parlak. İstanbul: Monokl)

Badiou, Alain ve François Balmès. 1976. *De l'idéologie*. Paris: F. Maspero.

Badiou, Alain. 1985. *Peut-on penser la politique?* Paris: Seuil.

———. 1999. *Deleuze: the Clamor of Being*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

———. 2004. "The Flux and the Party: In the Margins of Anti-Oedipus" *Polygraph: An International Journal of Culture & Politics*. 15/16: 95.

———. 2005. *Being and Event*. Londra: Continuum.

———. 2009. "Existe-t-il quelque chose comme une politique deleuzienne?"

Cités: Philosophie, Politique, Histoire, 40.
———. Çev. David Macey ve Steve Corcoran. 2010. *The Communist Hypothesis*. Londra: Verso.
———. 2011a. "Tunisia, Egypt: The Universal Reach of Popular Uprisings." Çev. Antonio Cuccu, Jorge Jauregui tarafından gözden geçirilmiştir. *The Symptom*.
———. 2011b. "Politics and State, Mass Movement and Terror." *Communism, A New Beginning? at Cooper Union*'da sunulan bildiri, New York, 14-16 Ekim.
Bosteels, Bruno. 2004. "Logics of Antagonism: In the Margins of Alain Badiou's 'The Flux and the Party.'" *Polygraph: An International Journal of Culture & Politics*. 15/16: 95.
———. 2005. "The Speculative Left". *South Atlantic Quarterly*. 104 (4): 751–767.
———. 2011. *The Actuality of Communism*. Londra: Verso Books.
Burbach, Roger. 1994. "Roots of the Postmodern Rebellion in Chiapas." *New Left Review* 205. Mayıs/Haziran: 113–24.
———. 1996. "For a Zapatista Style Postmodernist Perspective." *Monthly Review* 47 Mar:34–41.
Butler, Judith. 2011. "If hope is an impossible demand, then we demand the impossible." *Salon Magazine*. http://www.salon.com/2011/10/24/judith_butler_at_occupy_wall_street
Comandante Tacho. 2007. "Seven Principles of Good Government". *Zapatistaların Dünya Halklarıyla İkinci Buluşması*'ndaki konuşması.
Dean, Jodi. 2012. *The Communist Horizon*. Londra: Verso Books.
Deleuze, Gilles ve Félix Guattari. 1983. *Anti-Oedipus: Capitalism and Schizophrenia*. Çev. Robert Hurley, Mark Seem, ve Helen R. Lane. Minneapolis: University of Minnesota Press. idem,. Deleuze, Gilles ve Félix Guattari. 1972. *Capitalisme et schizophrénie tome 1: l'Anti-Oedipe*. Paris: Les Éditions de Minuit. [2012. *Anti-Ödipus Kapitalizm ve Şizofreni 1*. Çev. Fahrettin Ege, Hakan Erdoğan, Mustafa Yiğitalp. Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları]
———. 1987. *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press. idem,. 1980. *Capitalisme et schizophrénie tome 2: Mille Plateaux*, Paris: Les Éditions de Minuit.
———. 1994. *What is Philosophy?* Çev. Hugh Tomlinson ve Graham Burchell. New York: Columbia University Press. idem,. 1991. *Qu'est-ce que la philosophie?*. Paris: Les Éditions de Minuit. [2006. *Felsefe Nedir?* Çev. Turhan Ilgaz. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları]
Deleuze, Gilles. 1990. *The Logic of Sense*. Ed. Constantin V. Boundas. Çev. Mark Lester ve Charles Stivale. New York: Columbia University Press. idem,. 1969. *Logique du Sens*. Paris: Éditions de Minuit.
———. 1994. *Difference and Repetition*. Çev. Paul Patton. New York: Columbia University Press. idem,. 1968. *Différence et répétition*. Paris: Presses Universitaires de France.

———. 1995. *Negotiations, 1972–1990*. Çev. Martin Joughin. New York: Columbia University Press. idem,.1990. *Pourparlers 1972–1990*, Paris: Les Éditions de Minuit. [2006. *Müzakereler*. Çev. İnci Uysal. İstanbul: Norgunk Yayınları]

Foucault, Michel. 1984. ed. Paul Rabinow. "What is Enlightenment?" *The Foucault Reader* içinde. New York: Pantheon Books.

Graeber, David. 2002. "New Anarchists," *New Left Review* 13, Ocak/Şubat.

Graeber, David. 2011. "Occupy and Anarchism's Gift of Democracy," *The Guardian*. 15 Kasım.

Grubacic, Andrej ve David Graeber. 2004. "Anarchism, or The Revolutionary Movement of the 21th Century." *Z-Magazine*. Erişim tarihi 4 Mart 2011. http://www.zcommunications.org.

Hallward, Peter, Éric Alliez, Claire Colebrook, Nicholas Thoburn. 2010. "Deleuzian Politics? A Roundtable Discussion", *New Formations* 68: Deleuzian Politics? içinde.

Hallward, Peter. 2006. *Out of this World: Deleuze and the Philosophy of Creation*. Londra: Verso.

Hardt, Michael, ve Antonio Negri. 2009. *Commonwealth*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press. [2011. *Ortak Zenginlik*. Çev. Efla-Barış Yıldırım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları]

Hardt, Michael ve Antonio Negri. 2011a. "The Fight for 'Real Democracy' at the Heart of Occupy Wall Street: The Encampment in Lower Manhattan Speaks to a Failure of Representation." *Foreign Affairs* 11 Ekim. http://www.foreignaffairs.com

———. 2011b. "Arabs are democracy's new pioneers: The leaderless Middle East uprisings can inspire freedom movements as Latin America did before." *The Guardian*. 24 Şubat 2011.

Harvey, David. 2010. "Organizing for the Anti-Capitalist Transition." 2010 Porto Alegre Dünya Sosyal Forumu'ndaki konuşması. Erişim tarihi 4 Mart 2011. http://davidharvey.org/2009/12/organizing-for-the-anti-capitalist-transition/

Hewlett, Nick. 2010. *Badiou, Balibar, Rancière: Re-thinking Emancipation*. Londra: Continuum.

Laclau, Ernesto. 2007. *Emancipation(s)*. Londra: Verso.

Lux, Mike. 2011. "The 99% Tide is Rising". *The Huffington Post*. 15 Aralık. www.huffingtonpost.com/mike-lux/the-99-tide-isrising_b_1151862.html

Klein, Naomi. 2011. "Occupy Wall Street: The Most Important Thing in the World Now." *The Nation*. 6 Ekim.

Nail, Thomas. 2012. *Returning to Revolution: Deleuze, Guattari, and Zapatismo*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Notes from Nowhere, ed. 2003. *We are Everywhere: the Irresistible Rise of Global Anticapitalism*. Londra: Verso.

Occupy Together. 2011. "Actions and Directory". www.occupytogether.org
Patton, Paul. 2000. *Deleuze and the Political*. Londra: Routledge.
Rancière, Jacques. 2006. *Hatred of Democracy*. Çev. Steve Corcoran Londra: Verso.
———. 2009. "Afterward. The Method of Equality: An Answer to Some Questions," Gabriel Rockhill ve Philip Watts, ed., *Jacques Rancière: History, Politics, Aesthetics* içinde. Durham: Duke University Press.
———. 2010. *Dissensus: on Politics and Aesthetics*. Çev. Steve Corcoran. Londra: Continuum.
Read, Jason. 2010. "The Fetish is Always Actual, Revolution is Always Virtual: From Noology to Noopolitics," *Deleuze Studies: Deleuze and Marx: 3* (S).
Starr, A., M.E. Martinez-Torres, ve P. Rosset. 2011. "Participatory Democracy in Action: Practices of the Zapatistas and the Movimento Sem Terra". *Latin American Perspectives*. 38 (1): 102–19.
Time Poll. 2011. "Topline Results of Oct. 9–10, 2011, TIME Poll". *Time Magazine*. http://swampland.time.com/full-results-of-oct-9-10-2011-time-poll/#ixzz1kaczKCDb
Torney, Simon. 2006. "'Not in my Name': Deleuze, Zapatismo and the Critique of Representation." *Parliamentary Affairs* 59 (1): 138–54.
Toscano, Alberto. 2004. "From the state to the world? Badiou and anti-capitalism". *Communication & Cognition*. 37 (3): 199.
Virno, Paolo. 2003. *A Grammar of the Multitude: for an Analysis of Contemporary Forms of Life*. Cambridge, Mass: Semiotext(e).[2013. *Çokluğun Grameri*. Çev. Volkan Kocagül ve Münevver Çelik. İstanbul: Otonom Yayınları]
Žižek, Slavoj ve Costas Douzinas ed. 2010. *The Idea of Communism*. Londra: Verso. [2011. *Bir İdea Olarak Komünizm*. Çev. Ahmet Ergenç, Ebru Kılıç. İstanbul: Ayrıntı Yayınları]
Žižek, Slavoj. 2004. *Organs Without Bodies: Deleuze and Consequences*. New York: Routledge.
———. 2009. *First as Tragedy, then as Farce*. Londra: Verso.
———. 2010. "On Alain Badiou and Logiques des mondes." *Lacan dot com*. http://www.lacan.com/zizbadman.htm
———. 2011a. "Slavoj Žižek speaks at Occupy Wall Street: Transcript." Transkripsiyon Sarahana. Impose. http://www.imposemagazine.com.
———. 2011b. "Why fear the Arab revolutionary spirit? The western liberal reaction to the uprisings in Egypt and Tunisia frequently shows hypocrisy and cynicism." *The Guardian*. 1 Şubat.

Katkıda Bulunanlar

İsyancı Yardımcı Komutan Marcos

Marcos'un "eşcinsel olduğuna" dair iddialara verdiği unutulmaz cevabı anmadan olmazdı!: "Evet, Marcos bir eşcinsel. Marcos San Francisco'da bir eşcinsel, Güney Afrika'da bir zenci, Avrupa'da bir Asyalı, San Ysidro'da bir Chicano, İspanya'da bir anarşist, İsrail'de bir Filistinli, San Cristobal sokaklarında bir maya yerlisi, Almanya'da bir Yahudi, Polonya'da bir Çingene, Quebec'te bir Mohavk, Bosna'da bir barış yanlısı, akşam saat 10'da metroda yalnız bir kadın, topraksız bir köylü, gecekondu mahallesinde bir çete üyesi, işsiz bir işçi, mutsuz bir öğrenci ve tabii ki dağlarda bir Zapatista'dır. Marcos, sömürülen, dışlanan, ezilen ama direnen ve 'yeter' diyen tüm azınlıklardır. O, artık sesini çıkarmaya başlayan ve tüm çoğunlukların susup dinlemek zorunda olduğu bütün azınlıklardır. O, kendini anlatmanın bir yolunu arayan, hoşgörüden mahrum bırakılmış bütün gruplardır. O, iktidarı ve iktidardakilerin vicdanını rahatsız eden her şeydir."

Colectivo Situaciones

2011 Arjantin İsyanı'ndan iki yıl önce, Buenos Aires'te kurulan *Colectivo Situaciones*'in militan araştırmacıları, 1960'lar ve 1970'lerin devrimci kuşağının belleğini yeniden kazandırmak amacıyla deneysel bir okul oluşturmaya çalışan El Mate adlı öğrenci grubunun üyesiydiler. Benzer bir şekilde *Colectivo Situaciones*, hem akademi hem de geleneksel sol politikanın kalıplarından uzaklaşarak, mücadeleleri "içeriden" okuyacak bir bilgi üretimi ve müdahale biçimi arayışının bir sonucu olarak doğdu. Bu içeriden okuma, "direniş olarak yaratım, yaratım olarak direniş"in önünü açabilirdi. Bu yüzden *Situaciones* kendisini "düşünce alanında direniş yaratabilmek için, pratiğe bağlı, bir direniş ve yaratım deneyimi" olarak tanımlar. Düşünce ve pratiğin somut bir durumda temellenmediğinde gücünün sonuna kadar gidemeyeceğine inanan kolektif üyeleri için, 19-20 Aralık Arjantin isyanları tam da böyle bir somut durum oluşturdu.

Nasser Abourahme ve May Jayyusi

Nasser Abourahme, çalışmalarını politik teori, mekânsal pratik ve post-kolonyal eleştirinin kesişiminde yürüten bir araştırmacı ve kent uzmanıdır. Şu an Batı Şeria mülteci kamplarında topluluk temelli bir şehir planlama projesinde çalışmaktadır. Aynı zamanda Filistin Demokrasi Araştırmaları Enstitüsü-Muwatin'de İleri Çalışmalar Grubu üyesidir.

May Jayyusi, Filistin Demokrasi Araştırmaları Enstitüsü-Muwatin'in yöneticisidir. Felsefe ve politika üzerine yazmakta, "yeni politik öznellikler"in gelişimi üzerine çalışmaktadır. Çok sayıda Arapça roman ve şiiri İngilizceye kazandırmıştır. *Liberation, Democratization and Transitions to Statehood in the Third World: Proceedings of the 3rd Annual Muwatin Conference*'ın (1998) editörlüğünü yapmıştır.

Joost Jongerden ve Ahmet Hamdi Akkaya

Joost Jongerden Hollanda Wagenigen Üniversitesi Kalkınma Sosyolojisi ve Antropolojisi Bölümü'nde öğretim görevlisidir. Araştırma ve ilgi alanları arasında Türkiye ve Kürdistan odaklı olmak üzere toplumun sosyolojik-mekânsal yapılanması ve bununla ilgili çatışmalar yer almaktadır.

Ahmet Hamdi Akkaya, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden lisans derecesi (1989) aldıktan sonra Türkiye, Avrupa ve Ortadoğu'da gazeteci olarak çalıştı. 2008 yılında Gent Üniversitesi (Belçika) Sosyoloji Bölümü'nden "Irak Kürdistanı'ndaki Ulus-İnşa Sürecinin Kürt Diasporasına Etkisi" başlıklı tezi ile yüksek lisans derecesini aldı. Aynı üniversitede Siyaset Bilimi doktorasını sürdüren Akkaya, PKK'nin doğuşu ve gelişimi konulu tezi üzerine çalışmaktadır. İki yazarın ortak çalışmalarından oluşan *PKK Üzerine Yazılar*, Vate Yayınları tarafından 2012'de yayımlanmıştır.

Universidad Nomada

Universidad Nomada öz-öğrenimin, kolektif düşünmenin, ulus-sonrası ve Avrupa-sonrası dönemde politik müdahalenin bir aracı olarak 2001'de İspanya'da kurulan, araştırmacılar, akademisyenler ve toplumsal hareketler içinde yer alan eylemcilerin oluşturduğu anti-kapitalist, ırkçılık karşıtı, sömürgecilikten azade, feminist bir ağdır. İspanya'da *Indignados*'un etkin bileşenlerinden biri olmuştur.

Alexandros Kioupkiolis ve Theodoros Karyotis

Alexandros Kioupkiolis, Selanik Aristoteles Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü'nde öğretim üyesidir. Özgürlük felsefesi, demokrasi teorileri ve iktidar eleştirisi temel ilgi alanlarını oluşturur. İngilizcede *Freedom after the Critique of Foundations* [Palgrave Macmillan, 2012] isimli bir kitabı bulunmaktadır.

Vio.Me. ile Dayanışma İnisiyatifi'nin üyesi, aynı zamanda bir sosyolog ve çevirmen olan *Theodoros Karyotis*, özyönetim,

dayanışma ekonomisi ve ortak olanlarının savunulmasını amaçlayan toplumsal hareketler içinde etkin bir şekilde yer alan bir eylemcidir. Kapitalizme aşağıdan radikal alternatifler oluşturmaya çabalayan kolektifleri, eylemcileri ve akademisyenleri bir araya getiren uluslararası Doğrudan Demokrasi Festivali'nin örgütleyicilerindendir.

Jason Read

Southern Maine Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde öğretim görevlisi olan *Jason Read*'in başlıca ilgi alanları toplumsal ve politik felsefe, kıta felsefesi, feminist felsefe ve felsefi antropolojidir. Önemsediği filozofların başında Spinoza gelmekle beraber, felsefe tarihi içinde kazı yapan pek çok yazısı bulunmaktadır. *The Micro-politics of Capital: Marx and the Prehistory of the Present* adlı bir kitabı bulunmaktadır [Suny, 2002].

Silvia Federici

İtalya'da doğup büyüyen Silvia Federici, 1967'de felsefe eğitimi için gittiği Amerika'nın çeşitli üniversitelerinde ve ayrıca Nijerya'da Port Harcourt Üniversitesi'nde dersler vermiştir. Feminist bir eylemci, araştırmacı ve eğitimci olan Federici'nin çalışmaları, esinini toplumsal mücadelelerden almış ve bu mücadelelerle sürekli bir diyalog içinde olmuştur. 1970'lerin başından itibaren, Maria Dalla Costa ve Selma James gibi kuramcılarla birlikte, Uluslararası Feminist Kolektif'in kurucuları ve "Ev İşi için Ücret" kampanyasının örgütleyicileri arasında yer almıştır. Bu hareket, toplumsal yeniden üretimde yer alan kadınlar için ekonomik bağımsızlık talebini dile getirerek kapitalist ve patriyarkal iktidara karşı devrimci bir itiraz oluşturmuş ve feminist gruplar arasında küresel bir dayanışmaya zemin sunmuştur. Federici, *Caliban ve Cadı*'nın [Çev. Öznur Karakaş, Otonom Yayıncılık, 2011] yanında, Afrika'daki politik değişim ve toplumsal mücadeleler üzerine çalışmalarıyla da tanınmaktadır.

Rodrigo Nunes

Brezilya, PUCRS'de felsefe alanında doktora sonrası araştırmalarını devam ettirmektedir. Buradaki Materialismos adlı araştırma grubunun üyelerindendir. Hayatını idame ettirmek için çalışmasının dışında, çeşitli politik inisiyatifler ve Turbulence kolektifi içinde etkinliklerine devam etmektedir.

Giuseppe Cocco

Brezilya'da Rio de Janerio Federal Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'nde öğretim görevlisi olan *Giuseppe Cocco*, daha önce Paris'te Sorbonne'da okudu ve çalıştı. Sol'un krizini anlamaya, Marx, Foucault, Deleuze ve Guattari, Antonio Negri gibi düşünürlerden yola çıkarak kapsamlı ve yenilikçi bir politik felsefe üretmeye çabalayan çok çeşitli araştırma gruplarının içinde yer aldı. On yılı aşkın bir süredir kültür ve politika dergisi *Lugar Comun*'un editörlüğünü yapmaktadır. *Tradalho e Cidadania* (2000) adlı bağımsız çalışmasının yanında, Antonio Negri ile birlikte yazdıkları iki kitabı daha bulunmaktadır: *Dialogo sobre la globalizacion, la multitud y la experencia Argentina* (2003) ve *Glob(al)* (2005).

Antonio Negri

İtalyan Marksist ve devrimci filozof *Antonio Negri*, İtalya'nın savaş sonrası politik sahnesinde Potere Operaio'nun kurucularından ve Autonomia Operaia'nın etkin üyelerinden biriydi. En çok Michael Hardt ile beraber kaleme aldıkları, çığır açıcı *İmparatorluk* kitabıyla (2000) tanınmaktadır. Politik düşüncesinin Spinoza, Marx, Nietzsche, İtalyan otonomist Marksizmi, Foucault, Deleuze ve Guattari gibi pek çok uğrağı kat eden gelişimi, Türkçede de yayımlanmış olan pek çok eserinden takip edilebilir.

Gerald Raunig

Felsefeci ve sanat kuramcısı olan *Gerald Raunig*, Zürih Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Aynı zamanda European Institute for Progressive Cultural Policies'de çalışmaktadır. Çok dilli yayın yapan *Transversal* adlı internet dergisinin ve radikal demokrat kültür politikaları üzerine Avusturya'da yayımlanan *Kulturrisse* adlı derginin editörlerinden biridir. *Raunig* sanatsal üretim ve bilgi üretimi arasındaki ilişkiyi bilişsel kapitalizm bağlamında incelemekte ve bu amaçla bir dizi ulus ötesi araştırma projesini koordine etmektedir. Yayımlanmış çalışmaları arasında *Bin Makine: Toplumsal bir Hareket Olarak Makinenin Kısa Felsefesi* [Çev. Münevver Çelik, Otonom Yayıncılık, 2013]; *Art and Contemporary Critical Practice: Reinventing Institutional Critique* (2009); *Art and Revolution: Transversal Activism in the Long Twentieth Century* (2000) yer alır.

Thomas Nail

Denver Üniversitesi, Avrupa Felsefesi Bölümü'nde öğretim görevlisidir. *Returning to Revolution: Deleuze, Guattari and Zapatismo*'nun yazarıdır [Edinburgh University Press, 2012]. Şimdilerde göçün politik felsefesi üzerine bir monografi hazırlamaktadır. *Philosophy Today, Parrhesia, Deleuze Studies, Foucault Studies* gibi dergilerde yayımlanmış pek çok yazısı bulunmaktadır.

Chiapas, Seattle, Porto Alegre, Buenos Aires, Tahrir, Puerto del Sol, Sintagma, Zuccoti, Rojava, Gezi... Dağlarda, bir şehirde, bazen tüm bir ülke, bir kıta, bazen beş kıtada birden, sonra yine bir meydan, meydanlar ya da bir parkta yankılanmakta olanı duyabiliyor muyuz? Coğrafyaların sesleri var mıdır? Bir beden gibi, onlar da etkileyebilir ve etkilenebilir mi? Coğrafyalar eyleyebilir mi? O zaman coğrafyalar nasıl hareket eder? Coğrafyalar arzulayabilir mi? İsteyebilir mi? Olmuşların bir tarihi yerine, bedenlerin bir coğrafyasını hayal edebilir miyiz? Hayatı olguların sıralanmasına dönüştüren resmi tarihçiliği bir kenara bırakıp, arzuların, güçlerin, duyguların haritacısı olabilir miyiz? Gezi'nin bu toprakların her yerinden yükselen seslerinde yankılanmakta olanı duyabilir miyiz? Yeryüzünün bütün isyanlarına, arzularına, ihtiyaçlarına, bilgeliğine, hayallerine, yaratımlarına kulak verebilir miyiz? Gezi'yi anlatmaya çalışmak yerine onu dinleyebilir miyiz?

Diyebiliriz ki bu çok sesli kitap, aslında anlatmıyor, açıklamaya çalışmıyor. Yeryüzünün seslerini dinlemeye, anlamaya, etkilenmeye, vermekten çok almaya, yanıtlamak yerine eğilimleri takip etmeye çağırıyor. Tarihler yerine, coğrafyalar üzerine düşünmeye. Silsileler yerine, akışlar ve karışımlar üzerine, şimdinin geçmişi yerine geçmişteki gelecekler üzerine. Olmuşlar yerine direniş ve dönüşüm arzuları üzerine...

www.otonomyayincilik.com
iletisim@otonomyayincilik.com